UNIVERSITY OF TORONTO
3 1761 00674332 2

59

OBRES DE RAMON LULL

EDICIÓ ORIGINAL

FETA EN VISTA

DELS MILLORS I MÉS ANTICS MANUSCRITS

3780

« Volum XXI »

B
765
L8
1906
v.21

LIBRARY
DEC 21 1966
UNIVERSITY OF TORONTO

1154709

OBRES ORIGINALS

DEL

IL·LUMINAT DOCTOR MESTRE RAMON LULL

LIBRE DE HOME « LIBRE DE ANIMA RACIONAL « LIBRE DELS ANGELS « « « « « « « « «

TRANSCRIPCIO DIRECTA

AMB NOTICIES PRELIMINARS I VARIANTS DELS MILLORS MSS.

PEL

P. Miquel Tous Gayà, T. O. R.

LLICENCIAT EN HISTORIA ECLESIASTICA

I DIPLOMAT EN PALEOGRAFIA I ARXIVISTICA

PROLEG

DEL

P. Rafel Ginard Bauçà, T. O. R.

PALMA DE MALLORCA

PATRONS: DIPUTACIO PROVINCIAL DE BALEARS,

INSTITUT D'ESTUDIS CATALANS DE BARCELONA

1950

En l'Estampa d'Amengual i Muntaner.—Campana, 4
PALMA DE MALLORCA

Nihil obstat
Palmae, die 1 octobris 1950
Fr. Bartholomaeus Salva, T. O. R.
Censor Librorum

Imprimi potest
Palmae, die 4 octobris 1950
Fr. Antonius Bauza, T. O. R.
Min. Prov.

Nihil obstat
Censor,
Dr. Sebastianus Garcias Palou, Canonicus

Palmae, die 12 octobris 1950
Imprimatur
† Joannes
Episcopus Maioricensis

De mandato S. E. Rdmae.
Sebastianus Gaya Riera, Canc. Srius.

INTRODUCCIÓ

I

LA vida de Ramon Llull fou una tragèdia. Flama que només troba gel. Idealista fracassat. Escriptor que veu la seva obra desdenyada. Home que clama i gesticula en el desert. Apòstol amb l'abrivada i el zel impetuós de Sant Pau, tengut per Visionari i Fantàstic.

Es podrà discutir sí o no, va ésser màrtir en el sentit corrent de la paraula. Però que fou màrtir a causa dels sofriments físics i morals és d'una certesa absoluta. Per completar la seva immolació a Déu, tal vegada hagué de renunciar inclús a l'heroic escampament de sang en terres d'infidels, un dels desigs més acorats en la seva ànima. Mes, per dir-ho així com ho trobam, hi lliga prou bé aquesta auriola de tragèdia amb la figura de Ramon Llull i la fa més atraient. L'èxit és cosa vulgar. Hem de confessar que ens defraudaria un Ramon Llull que, en lloc de el «Desconort», hagués escrit unes memòries exultants de joia, perquè tot li havia sortit a boca què vols, cor què desitges. La corona d'espines és la pròpia

pia dels sants i dels herois i la que els atorga la suprema consagració.

Per altra part, tenien el seu punt de raó els qui feren orelles de cònsol i prengueren amb aire mofeta els projectes i somnis d'aquest noble agitador medieval. El presentar-se ingènuament com un il luminat; la seva manera d'ésser infantívola que se delata en els seus llibres a tot arreu; la confiança cega en aquests llibres que considerava els millors del món; els seus ideals altíssims i, per tant, gairebé inassequibles – qui molt abraça poc estreny! –; la insistència amb què pertorbava la vida placèvol dels que haurien hagut de promoure la reforma del món cristià i la conversió dels infidels i estaven bé a caseva; la forma nova amb què presentava la seva ciència, vetaquí, en conjunt, les causes de què molts li tancassin les portes i el deixassin córrer.

Emperò, tot i aquesta tragèdia, era tanta la simpatia que s'irradiava de la seva persona, hi havia tanta sinceritat en les seves paraules que, en vida, mai no tingué enemics. En lloc. Ni tan sols entre els dominics amb qui sempre visqué en bones relacions. Si és veritat que quasi ningú no li ajudava, també ho és que absolutament ningú no el combatia.

Era després de la mort que havia d'ésser signe de contradicció i s'havia d'espessir aquell aire de tragèdia i fatalitat que l'envoltà fins a la tomba. Les tempestes solen ésser indici d'excelsitud i el rosegall de la grandesa. A les muntanyes, com més altes són, més llamps hi cauen.

Es un cas per avergonyir. Ramon Llull usà d'exquisida cortesia amb els gentils, jueus i moros i, llavors, fou tractat pels cristians ben poc cristianament. Hi hagué un interés obstinat en aniquilar-lo i fer-lo passar per heretge. Se prohibiren els seus llibres. Els detractors del Mestre no miraven prim i, en la seva fúria, traspassaren tots els límits.

Però, volem ésser lleials: els apologistes també en feren un gra massa i, amb sos elogis excessius, el varen desfigurar. I, mentrestant el posaven sobre els núvols i més amunt que els núvols, les obres lul·lianes en romanç vulgar, inèdites, desconegudes de tothom, dormien enmig de pols i arnes, en les biblioteques! Els apologistes, per tant, tampoc no són nets de culpa i en quant l'exaltaren desmesuradament i no publicaren els textos originals de Ramon Llull contribuiren, sense pensar-s'ho, a que, durant sigles, no es conegués la vera efígie i l'autèntica significació del Mestre.

Després d'anys i anys, les lluites s'aquietaren. Al període polèmic, seguí el període d'estudi serè. L'any 1859, En Jeroni Rosselló inicià la publicació de les obres catalanes de Ramon Llull. (Fa quasi cent anys i encara no ha sortit tota la producció catalana! I falta íntegra la part llatina! No és això una inacabable tragèdia?). Després del primer volum (Obres Rimades,) hi hagué una llarga interrupció. En el període 1886-1892, eixiren tres volums més de l'edició rossellonenca. Nova aturada fins a l'any 1906.

Aquí es féu càrrec de l'estampació de les obres originals de l'I·lluminat Doctor Mestre Ramon Llull, En Mateu Obrador Bennàsser. Es donava amb cor de publicar la totalitat de les obres catalanes, en deu anys. L'any 1915, sisè centenari de la mort de Ramon Llull, els trenta volums ja anirien pel món en una edició magnífica. Finalment, havien trobat l'home. Un home preparat, entusiaste, escriptor de primera fila, que sempre tenia a la ploma i a la boca el nom del Patriarca de les nostres lletres. Doncs, En Mateu Obrador morí a 27 maig 1909. No havia pogut enllestir més que tres volums!

No veieu com la tragèdia, o jo sé quina fatalitat, es perpetua a l'entorn del Mestre i el Mestre desgraciat sembla que encomani desgràcia? Som a l'any 1949 i en-

cara és lluny la meta que, per l'any 1915, s'havia senyalat N'Obrador!

En Miquel Ferrà el substituí. Només fou a temps d'acondicionar un tom, el quart de la sèrie (1910). A penes començada, hagué de deixar la feina, destinat de Bibliotecari a la península. I surt, llavors, Mn. Salvador Galmés que, en el període 1911-1938, publicà setze volums i és estat, durant una bona temporada, l'impulsor de quasi totes les activitats lul·lianes a Mallorca.

La ratxa, però, de la mala sort no s'era acabada. Les coses lul·lianes sembla que tenguin follet! Com es multiplicaren les noses i les espines pel camí de Mn. Galmés! Els setze volums estampats foren, primer, la seva creu si, ara, són la seva glòria! Estretors econòmiques que feien anar la publicació a un ritme lent, plets enutjosos, els mallorquins que feien amples a l'edició i, a cada nou volum, venien baixes. L'any 1923 s'acabaren les subvencions oficials fora la de la Diputació de Mallorca. Mn. Galmés, tossut, volia seguir fins a posar en circulació els textos catalans del Mestre, a pesar de pressentir que el propòsit fallaria, una vegada més. I, efectivament, fallà. El cansament moral i una malaltia greu varen retre Mn. Galmés.

Amb tot i això, fidel a la vocació lul·liana, ell no podia comportar que la seva obra s'estroncàs per manca de continuadors. Per anar-se'n tranquil a l'altre món (Mn. Galmés encara és viu i Déu li do molts anys de vida!) volgué que els franciscans de Mallorca es posassin en lloc seu i tenguessin l'honor i la responsabilitat de dur a l'enfront allò que, ja prop de cent anys, havia iniciat En Jeroni Rosselló. Així és que l'existència de Mn. Galmés és estada com una làmpara votiva, gairebé solitària, que ha cremat, i crema encara, davant la figura del Mestre.

Aquest volum, el XXI de la sèrie, és el primer que s'edita a cura dels franciscans de Mallorca, després d'una espera d'onze anys, espera deguda a un cúmul de circunstàncies adverses que serien llargues d'explicar i que confirmen la mala sort que persegueix les obres de Ramon Llull.

I, ara, com a homenatge a Mn. Galmés, i en agraiment a les seves activitats lul·lianes, volem traçar en el pòrtic d'aquest primer volum, una semblança literària del nostre antecessor. Hi escau i és de justícia. Ara que Mn. Galmés és ple de vida! Seria una cosa molt deprimente l'haver d'esperar la prèvia intervenció de la mort per reconèixer la vàlua dels homes benemèrits!

II

Mn. Salvador Galmés va néixer a Sant Llorenç d'Es Cardessar, dia 9 març 1876. Es «Individuo Correspondiente de la Real Academia de la Historia» (1931); «Académico Correspondiente de la Real Academia de Buenas Letras de Barcelona «1942»; Membre Corresponent de l'Institut d'Estudis Catalans (1945). A més és Llecenciat en Dret Civil per la Universitat de Barcelona (1907); Habilitat de la Clerecia (1912) i Notari Apostòlic (1915).

Mn. Salvador Galmés tengué, ja de jove, una entranyable devoció a Ramon Llull. El seu primer treball literari, guanyador de premi, fou lul·lià. Es rotulava «Descripció de l'arribada i entrega del cadàver del B. Ramon Llull» (1899).

Mn. Galmés és estat un cas insòlit dins la renaixença mallorquina. S'alliberà dels versos aquí on tothom estava atacat de mania versificadora i arribaren a versificar

en les formes més incivils. De bon principi, ja escrigué en prosa, però en prosa noble puix mai són estades per ell les formes abjectes del plebeisme. Per instint, va decantar-se d'aquella manera pedestre i descordada d'escriure que, durant molt de temps, va prevalèixer en la majoria d'escriptors nostrats.

Bons testimonis d'aquesta manera d'escriure són les publicacions mallorquines del sigle passat i principis del present, dedicades al poble. De quasi totes les seves pàgines se n'exhala una bravada d'espessa vulgaritat. Un no ho comprèn. Els mateixos que, escriguent en llengua indígena empraven les formes més inelegants del poble, en redactar en espanyol canviaven de registre i procuraven eixecar el to. Com si a la nostra llengua solament li escaiguessin els vestits de bufó mal endreçat! La preocupació principal d'aquells escriptors era provocar la rialla i, con més caudalosa, millor i, sense voler, donaven a entendre que el nostre idioma no era apte per les grans volades i construccions del pensament humà. L'estil més que noblement popular, sanitós, embegut de flaire rústica i galanies camperoles, era ple de grops i escarrassos, com fet amb l'aixa.

Pot parèixer que som contraris a la literatura popular humorística. No és així. La literatura malaltissa, de tan maquillada, no ens plau. No obstant, creim que, en qualsevol escrit s'ha d'exigir endreç, netedat de lèxic, dignitat de forma, prestància de contingut. En una paraula, un cert urbanisme que no va malament en qualsevol ram de la literatura.

No és que no volguem donar als esmentats escriptors tot el mèrit que tenen. Tal vegada, la poca preparació del públic a qui se dirigien fou la causa de que accentuassin la nota barroera, puix tothom parla una mica segons l'auditori a qui se dirigeix. De totes maneres, ensenyaren a llegir en l'idioma de la nostra terra

i el feren estimar. Ells varen preparar l'adveniment dels nostres grans poetes i treballaren amb unes òptimes intencions. (Però, en el camp de l'art, la bona intenció no basta!).

Els nostres grans poetes redimiren la llengua de la tara de plebeisme. I Mn. Salvador Galmés, amb les seves proses, va col laborar en la noble tasca. Els primers escrits ja foren una novetat dins la manera de prosificar que havia imperada a Mallorca. Féu, com tothom aleshores, rurulisme. I fidel a la seva primera direcció literària, en els poc lleures que li deixaven els manuscrits lul·lians, sempre ha fet ruralisme, fins i tot en les seves traduccions.[1]

Però, quina diferència amb allò a què el públic de Mallorca estava acostumat a llegir! El ruralisme de Mn. Galmés ja no era exclusivament paisatgista ni burlesc. Havia endevinat molt bé que la literatura humorística i descriptiva és la més pobra. I sense renunciar al paisatge, el féu servir de marc a figures humanes de les quals, pels camins del cor i l'esperit, explora els paisatges interiors, més variats i meravellosos que no els més bells espectacles de la naturalesa.

Doncs, Mn. Galmés, com hem apuntat, féu ruralisme. Un ruralisme sa, enèrgic, abeurat de saba indígena, amb propensió a les formes crues, un poc a lo Sagarra i un molt a lo Víctor Català. Més que pintar, esculpeix. I no és que cerqui temes grandiosos. En una gota de rosada hi cap el sol i les set colors de l'arc de Sant Martí. A Sant Llorenç d'Es Cardessar, hi bull, en síntesi, tota la humanitat. Dins el món humil de la nostra pagesia,

1. Mn. Galmés ha traduït per la Fundació Bernat Metge «De Agri Cultura» de Cató (1927) i de «Re Rustica» de Varró (1928). I endemés, i per la mateixa editorial, els tres llibres «De Oratore» de Ciceró, que es publicaren en tres volums.

hi trobá, doncs, materials de sobres per les seves narracions. Per cert, unes narracions que constitueixen l'antítesi de les novel·les elaborades a base de coses boniques i blaies i de mira'm i no em tocs. Una replega de motius, ni que siguin agradosos, mai no donaran categoria artística a una obra, sense el diví cafred de l'emoció.

La primera novel·la de Mn. Galmés i la més llarga és «Flor de Card» (1911). Una contarella de terra endins, lluminosa, sense complicacions d'argument, que sap encara a fruita grenyal. Una contarella plena de llecor, color i aroma de la pagesia. I per ésser tant de l'agre de la terra, ens hi desplau la profusió de mots erudits que va encastar-hi l'autor. Malgrat això, «Flor de Card» és una delícia. L'idil·li campestre està empedrat d'imatges d'una precisió geomètrica. L'estil és plàstic, cairat, regalimós de saba mallorquina. Tira cap al realisme i sovintegen les comparacions justes i pintoresques, les observacions psicològiques reeixides i hi ha pensaments inesperats i magnífiques combinacions verbals. Té, això sí, la inevitable aspror i rudesa d'allò que és intens.

A nostre judici, en «Flor de Card» Mn. Galmés abusa una mica del paisatge. Les figures humanes sovint estan diluides i quasi anul·lades per l'abundor de paisatge que, per altra part, és esplèndid. A més, l'autor té com a por al diàleg i els seus personatges conversen clares vegades i poc. I els lectors, amb preferència a d'altres coses, s'agradarien de conèixer més els pensaments i les converses dels dos enamorats: En Jaume «un manat de nervis amb ànima d'argent viu, espolsat de pessigolles» i N'Angelina, de cara molsuda i rosada que va oferir al seu enamorat un cor íntegre, com fruita no picada d'aucell.

De tot això: excés de paisatge, lèxic un poc cultista, por al diàleg, va anar curant-se'n, no mai per complet, en les successives publicacions que varen tenir, i més accentuades, totes les virtuts de «Flor de Card». L'estil,

una mica grenyal, va assaonar-se i madurar. El lèxic tornà més cenyit i acolorit, més saborós, més garbellat. La manera de descriure més ràpida, més viril, més segura I arribà a posseir un estil absolutament personal i ésser un dels prosistes millors de la Renaixença catalana.

Vetaquí, ara, una llista dels treballs, de caient novellístic, que li coneixem. *Flor de Card,* 1911; *Somnis trencats,* premiat en els Jocs Florals de Barcelona, 1912; *Encalçant,* 1914, premiat en els Jocs Florals de Barcelona; *La Poruga,* 1918; *La Bouereta,* 1921; *La Mareta,* 1921; *La Dida,* 1923, premiat en el Jocs Florals de Barcelona del mateix any; *El Campanar de la Seu,* premiat en els Jocs Florals Catalans de Cuba, 1923; *L'Amo En Pere Jordi,* 1924; *Vida-amor,* 1925; *L'Esqueix,* 1925; *En Figuera,* 1926; *Pica-Calderes,* 1928.

La lectura recent i renovada d'aquestes novel·letes ens ha confirmat en una vella opinió nostra: Mn. Salvador Galmés és un gran novel·lista frustrat. Com N'Angelina esqueixà amb En Jaume per fer-se monja, Mn. Galmés renuncià, pràcticament, a la seva amor per la bella literatura, per seguir la vocació que el cridava a una vida austera i de poc encís: treure's els ulls i espenyarse la salut en la lectura, confronta i transcripció dels manuscrits lul·lians. Si Mallorca perdé el seu indiscutible novel·lista, Ramon Llull, en canvi, trobà el seu abnegat editor. Xuclat per aquest gran robador de cors que és Ramon Llull, per l'home immens a qui Déu ungí amb la triple magestat de l'art, la virtut i la ciència, hem perdut el novel-lista que de la història, del paisatge, de les llegendes i rondalles, del cançoner, feines i costumari de la nostra terra n'hauria sabut exprémer la substància, per donar-nos, en un llibre definitiu, l'ànima de la Mallorca immortal.

Entre les publicacions lul·lianes originals de Mn Galmés se destaquen pel nervi, ànima i vibració violenta

amb què estan escrits, la *Vida Compendiosa del Beat Ramon Lull,* 1915 i *Dinamisme de Ramon Lull,* 1935, els dos treballs lul·lians de síntesi més perfets que se són publicats de molt de temps ençà. Hi ha, endemés, els pròlegs [1] al *Libre de Blanquerna,* 1914; al *Libre de Sancta Maria,* 1915; a *Arbre de Sciència,* 1917; a *Proverbis de Ramon,* 1928; a *Libre de Demostracions,* 1930; a *Art Demostrativa,* 1932; a *Art Amativa,* 1933; a *Libre d'intenció,* 1935; a *Rims: Medicina de peccat,* 1938.

Altres treballs de vulgarització lul·liana: *Viatges de Ramon Lull,* 1928; *Ramon Lull plasmador del nostre idioma,* 1934; *L'edició de les obres originals del Mestre,* 1934; *Llàntia votiva,* 1934; *Ramon Lull no és autor del llibre de Benedicta tu,* 1948.

A les llistes anteriors, que segurament són incompletes, cal afegir-hi *Jaume I el Conqueridor i Legislador,* 1929 i *Nicolau Calafat,* parlament llegit en l'homenatge als homes il·lustres en la història de Valldemossa.

No és arribada encara l hora de recollir i editar les obres completes de Mn. Galmés, escriptor a qui la innata honestedat artística, mai no li va permetre fer cap concessió a la vulgaritat? Seria això l'homenatge més adient a qui tant ha estimat Mallorca, la nostra llengua i Ramon Llull.

III

Ramon Llull és com un diamant de molts de caires. Amb més veritat que no Terenci, podia afirmar: som home, i de cap cosa humana em consider deslligat. Com

1. Hem d'advertir que, quan en el mateix volum s'inclouen obres diferents, només citam la primera, per abreviar.

escriptor, tenia, al menys, dos aspectes. Un ameníssim, ple de vitalitat i d'experiència humana. Llavors, farcia els seus escrits de paraules i de coses fresques en un bellugueix incessant.

En canvi, en l'altra faceta de la seva personalitat d'escriptor, hi ha una aridesa d'arenal i la lectura dels seus llibres científics ve tan costa amunt que cal imposàr-se-la com una penitència. Aquesta aridesa, de bon principi, ja la hi retregueren com una tara. Ségons l'irrecusable testimoni del mateix autor, els contemporanis ja trobaven «la sua *Art General* trop sobtil a entendre». (Obres de Ramon Lull. Sigla: ORL [I-XX, Mallorca, 1906-1938], XI, 4). Clar, ell se'n defensa d'aquest retret i afirma amb una imatge pintoresca i eficacíssima: si els seus llibres no fan profit, els lectors que hi passen, com gat sobre les brases, en tenen la culpa. (Desconhort, XXII). Els contemporanis hi veren clar en la susdita qüestió. No obstant, Ramon Llull, com que també es pensava veure-hi clar, va seguir en les mateixes. Es tan difícil reconèixer deficiències i lletgeses en els fills, siguin de la carn o siguin de l'esperit!

Ramon Llull estava especialment dotat per ésser artista més que per ésser filòsof a l'abast de les intel·ligències normals. Davant la complicació i eixutor de les obres científiques del Mestre, no és d'extranyar que els seus adversaris, avesats a la precisió, claretat, concisió i lògica de Sant Tomàs, trobassin impotable l'*Art General* i els llibres científics construits segons el seu sistema lul·lià.

Amb això per endavant, un quasi no s'explica com Ramon Llul podia fer més estima de la seva Art que no de les obres literàries ascètico-místiques que el col·loquen al costat de Sant Agustí, Sant Bernat i Sant Bonaventura. Doncs, és, precisament, a aquesta Art, tan àrdua i surenca que el Mestre atribueix una virtut tau-

matúrgica en ordre a la conversió dels infidels i a l'ordenació del món cristià!

Sempre és estat per nosaltres un fenòmen literari desconcertant que la manera franciscana de veure els homes i les coses pogués cohabitar en el mateix esperit amb l'eixutor característica de les obres científiques del Mestre. Volia arribar al cor de les multituds, doncs, com tanta propensió a complicar la troca de ses idees? Es que Ramon Llull, com esdevé a molts de genis, sovint no tocava de peus en terra. Li mancava un poc el sentit de la ponderació i de la realitat. I, al menys en part, d'aquí nasqueren els seus fracassos.

Segurament els amics, més de dues vegades, l'haurien amonestat amigablement que, en els llibres a fer, no hi plangués concisió ni claretat. Tanmateix, el Mestre, qualque pic, els escoltava. Ho fa creure així la declaració que va al començament del *Libre de Home*. Vol ordenar-lo «abreujadament e tant declarativament, que pusca ésser entés, bonament, per tot home» (pàg. 3). I insisteix, més envant en el mateix propòsit. «Es, donchs, bo que façam aquest libre com pus planament puscam, per ço que los uns e los altres lo pusquen entendre» (pàg. 48). No obstant, com si desconfiàs de si mateix, s'abriga abans de ploure. «Emperò algunes coses nos convenrà encercar e recomptar suptilment, les quals no podem esquivar, per tal que mils aquest libre pusque ésser de Home» (pàg. 3). Ja hi som! No cal desconcertarse, si hi ha subtileses. Bo i amb les seves dificultats, una cosa és indubitable: el nou llibre será molt profitós. «Aquest libre és útil a saber, car per ell pot hom haver art e manera a solre questions que partanyen a ésser fetes de home» (pàg. 4). L'amor paternal transforma en gràcia i encís els defectes i tot, i, per això, les autocríticques literàries del Mestre, amb la més bona fe del món, eren indefectiblement laudatòries.

En tres parts és departit el *Libre de Home*. En la primera tracta «de ésser de home e de la sua vida» (pàg. 4) i és de lectura un poc sudanosa. Així i tot, l'artista irrenunciable que hi ha en Ramon Llull hi fa qualque pic acte de presència. Per això sorgeixen flors de penyal i llambregen regalims d'aigua estil·lada, inclús en passatges d'una aridesa quasi mineral. Es allò de «mel de petra, oleumque de saxo durissimo».

Vegeu quins encerts de dicció i quines belles imatges, encastades en la primera part. «Lo cristall e l vidre han color de claredat» (pàg. 5). «L'aigua mortifica la calor del foc» (pàg. 8). «L'oliver empeltat en l'ulastre converteix la espècia del ulastre en sa espècia» (pàg. 10). Si un és descuidat, hi ha aquest remei casolà: fer-se «un nuu en sa correge per ço que remembre, per aquell nuu, ço que desige remembrar». Als homes simples els apar que «l'ànima sia en el cos com el vi en la ampolla» (pàg. 23). I es recorda dels fusters (pàg. 41-42), forners (pàg. 42), escrivans (pàg. 45), ferrers (pàg. 46); de l'home qui «treu lo foc, ab lo ferre, de la pedre e, artificialment, l'encén en la ligne, e, per artifici, fa bollir l'aygua en la olla posada sobre el foch», i aquestes petites delícies ajuden a recórrer, sense defallir, les pàgines de la primera part. [1]

La segona part del *Libre de Home* és més agradosa que no la primera. Fa llargues consideracions sobre la mort corporal. Vol donar a «conèxer les sues carreres, per les quals tots jorns s acosta a nos» (pàg. 48). La consideració de la mort ensenya la ciència de viure en cristià. Humilia l'home orgullós «que, per la mort, serà avi-

1. En l'acabament de la pàgina 18 i principi de la 25, hi ha unes expressions que recorden els Exercicis de Sant Ignasi en les meditacions del fi de l'home i us de les creatures Vegi's pàgs. 76 i 77, n.° 2; 151, n.° 16, on hi ha altres idees que també concorden amb les de Sant Ignasi.

lat e de sos béns despullat, per sos amichs oblidat, dejús la terra posat, e dels vèrmens, qui l menjaran, estarà sach ple» (pàg. 48). La idea de la mort és saludable per l'avar si pensa que «li tolrà sos diners e a ell serà portal de foch infernal» (pàg. 48).[1] Entre altres raons, la mort és tan dolorosa perquè destrueix, temporalment, la nostra personalitat. «Es home, donchs, per la mort, no home» (pàg. 50).

Aquesta segona part exhaureix el tema de la mort i els que de la mort se deriven. Meditació forta, plàstica, actualíssima on Ramon Llull demostra sa gran experiència i esperit d'observació. Unes pàgines que posen al descobert el tresor d'idees predicables enterrades en els llibres lul·lians, amb les quals es podria compondre tot un curs de predicació. Quin bé no seria injectar, en la pietat i en la predicació actual, sabaa scètico-lul·liana! La pietat seria més de casa i la predicació més agradosa i apostòlica.

Veieu, ara, com a mostra, un petit florilegi, extret de la segona part del *Libre de Home*.

La mort expolia dels béns ajustats amb gran treball «e aquels qui els prenen no·ls retrien als morts si tornaven vius, ans amen més los béns d aquels que lur vida ni que lur salvació: e de açò havem speriència e eximpli» (pàg. 53).

«Mort és casa que ha dos portals. Per la una porta hixen los hòmens justs d aquesta vida en què som e van viure en la glòria de Déu. Per l altre portal, hixen los hòmens mals peccadors d aquesta vida, en mort perpetual infernal» (pàg. 59, n.º 14).

1. Seria molt interessant confrontar les idees lulianes dels diferents llibres del Mestre. Veuríem com se completen i els matisos diferents que agafen, sempre dins les formes característiques de l'autor. Això d'aquí sobre els avars, pot anar amb els aforismes de *Mil Proverbis* (ORL, XIV, 363). «Null hom no entén tan poc raó com hom avar. Tot hom avar és ladre. Sotmés de hom avar és fort sotmés. Qui sovén hom avar prega, sovén se penet». Aforismes que són com un eco de l'Ecclesiàstic (10, 9): «avaro autem nihil est scelestius».

«Virtut és carrera de paradís e de pau» (pàg. 80).

«Home ergullós, estant ergullós, no pot haver caritat» (pàg. 104, n.° 28). «Caritat en home ergullós, no pot estar» (pàg. 105, n.° 28). «Nengun home no ha tants enamics com home ergullós» (pàg. 101, n.° 23).

L'home que creu les coses de fe «està alt en elles, ab humilitat» (pàg. 103, n°. 26). «L'home qui ha fe venç lo ergull de son enteniment». El Mestre, contra allò que alguns li han atribuït, mai no ha volgut provar els misteris de fe amb raons humanes. «Descreuen los infels (la Santa Trinitat) per ço car los és vijarés que sia sobre cors de natura, e és ver que ho és, segons natura de creatura, no pas segons natura de Déu que és en poder infinit o eternal» (pàg 119, n.° 50). «Fe és sobre cors de natura d enteniment de home qui de Déu creu veres coses, les quals no entén» (pàg. 124, n.° 56).

En el *Libre de Home,* la primera part és la més abstrusa. La segona part ja s'acoloreix i pren el to personalíssim de la prosa virginal de Ramon Llull. Aquí, deixades les preocupacions científiques que li dissequen l'estil, el llenguatge corre lliure, ufà, pintoresc. En la tercera part ja se són esvanits el Doctor i el Mestre i només hi veiem el Poeta-Sant format en l'escola de Sant Francesc. El llibre va en progressió ascendent fins a esclatar en tempestats d'afectes. Primer, és filosòfic; llavors, didàctic; i, en acabar, líric. En la tercera part l'estil és bategant d'ales i traspassat de passió. Bull, en cada mot, la sang del poeta angèlic, al servei de l'apòstol. El llenguatge s'aponcella i esclata en fulles, flors i fruits de bellesa no tocada de mans.

La tercera part del *Libre de Home* és d'oració i per donar doctrina com l'home sàpiga Déu lloar, adorar, beneir i pregar (pàg. 125). En una mena de Magnificat

o salm immens, desbordant de lirisme, convida totes les criatures a lloar Jesucrist (pàg. 139). «O cel, o cels! loats nostre senyor Déu Jhesú Xrist, qui vos ha creats tan bells i tan grans. O aucells, qui per l àer volats e qui en terra estats! Nostre senyor Jhesú Xrist loats, car si ell no fos, no fórets creats, e per ell vos són donades les ales amb què volats, e les plomes que vestits, per ço que fret no hajats, e a cascú és donat poder de cantar, per ell a loar. O, vosaltres bèsties, loats nostre senyor Déu Jhesucrist qui, en quant és Déu, vos ha donat ésser e natura. O vós, arbres e erbes! loats Jhesú Xrist a honor del qual sots creades, e loats lo car vos dóna lo ros, pluja, àer ab què vivats e la terra hon estats. O vosaltres peys qui en les aygues vivits! O vós aygues de mar, rius e fontanes, Jesú Xrist loats e beneyits» (pàg. 144, n.° 12-18).

Per cloenda, una observació. Ens sembla que entre un passatge del *Libre de Home* i la idea bàsica del cèlebre sonet castellà «No me mueve, mi Dios, para quererte — el cielo que me tienes prometido», hi ha un paral·lelisme evident. El passatge fa així: «prepòs null temps de ma vida fer peccat mortal *e vull m'estar de peccar, més per la vostra amor* (de Jesucrist), *que per la mia utilitat*» (pàg. 151, n.° 16). No fou la única vegada que Ramon Llull expressà la mateixa idea. «Alegrar-se volc Blanquerna (quan fou elegit abat, molt a desplaer seu) per ço car prudència li significà multiplicament de sa glòria; mes caritat li féu remembrar que ell no pudia tant bé contemplar en Déu com sulia; *e car amava més Déu que mèrit de glòria, per açò caritat e enyorament lo feeren plorar longament*» (ORL, IX, 209, n°. 12). Digué l'Amat a l'Amic: «que ell havia pres molt gran engan en ço que havia creat l'home per ço que'n fos amat, conegut, honrat; e de mill hòmens, los cent lo temien e l'amaven tant solament, e de los cent, los XC lo temien

perquè no·ls donàs pena, e los X l'amaven donàs glòria, *e no era quaix qui l amàs per sa bonea e sa nobilitat»* (ORL, IX; Amic e Amat, v. 218).[1]

El *Libre de Home* fou escrit, *calamo currente,* en la Ciutat de Mallorca, en un mes, novembre 1300 *ab Incarnatione*. Un dels manuscrits, que ja no ès a Mallorca, fou tralladat al puig de Randa i acabat a 1 febrer 1401 *a nativitate Domini*

IV

No volem entrar en l'exàmen filosòfic d'aquesta obra perquè, a hores d'ara, el seu contingut interessa sobrotot a la Història de la Filosofia. Es una menja forta i substanciosa la present elucubració lul·liana sobre l'ànima racional,[2] però, per la manera d'estar condimentada, el

1. Com a contribució a l'estudi de les fonts lul·lianes vegi's el seguent passatge. Sembla inspirat en un altre molt conegut de Sant Agustí «En axí vos prech com veets e no sé vos per altre manera pregar. Vos ho vejats: cosits, tallats, jutjats o perdonats a la vostra voluntad, que de tot ço que n farets me tendré per pagat car sé que bé ho farets, con sia açò que en neguna cosa no puscats errar ne hajats errat. (Libre de Home, pàg 151, 16). Aquest passatge també recorda una oració molt repetida en els Exercicis Espirituals de Sant Ignasi

2 El doctíssim Bispe Joan Maura, un dels cabdills del moviment filosòfic lul·lià a Mallorca i a Catalunya, diu en un treball sobre el *Libre de Anima Racional:* «Si se estudian con imparcial criterio las doctrinas filosóficas del insigne escritor... se echará de ver que el Filósofo Mallorquín no pertenece a ninguna de las renombradas escuelas que, en los siglos XIII y anteriores, se disputaron en Europa la soberanía de la ciencia. Las doctrinas del Doctor Iluminado forman de por sí época y escuela; son todo un sistema de filosofía original y profundo, notabilísimo, ya por su método y exposición, ya por la maravillosa lógica y el riguroso encadenamiento de todas sus partes.

Si alguna vez toma Lulio por punto de partida de sus disquisiciones filosóficas las doctrinas de Platón, Aristóteles o de algún otro ingenio, no es para poner el suyo al servicio de una escuela, o seguir, más o menos servilmente, las gloriosas huellas de algún maestro; sino

lector modern se l'empassa amb fatiga i, fins i tot, amb cert rebuig.

En el libre a què feim referència, el Doctor Il·luminat explica les grans tesis escolàstiques de l'essència, existència i creació de l'ànima; parla de les seves potències, dels seus actes intrínsecs i extrínsecs i de la immortalitat; però, tot seguit, s'embranca en qüestions molt difícils de seguir pels qui no posseeixen una acurada formació filosòfica i no estan ensinistrats en la técnica i terminologia del Mestre.

Se coneix, a travers d'aquest tractat, que Ramon Llull, com qui fer gimnàsia intel·lectual, es delitava en els temes més abstrusos i s'hi movia amb elegància i agilitat d'acròbata. I un pensa: sí, és un gran filòsof, enginyós, agut, original. Basta veure les deu raons que al·lega per demostrar l'existència de l'ànima (pàg. 166) i com proposa i soluciona subtilment les seves tesis. Mes la seva filosofia i la seva ciéncia constitueixen el pes mort de personalitat múltiple d'aquell el nom del qual és legiò L'Art lul·liana i el Sistema lul·lià tendran quelcom i, per ventura, molt d'aprofitable. Ara, el conjunt, ens sembla que ja ha passat a la història.

En canvi, allò que encara viu i es renova en perpètua joventut, és el Poeta, el Místic, el Procurador d'infidels, l'Amic de l'Amat, el Somniador, l'Home que condensà en si mateix el bull i el tràfec dels sigles medievals. Això, a parer nostre, parer sinceríssim per més que fal·lible i, potser i tot, equivocat.

para vaciar los conceptos ajenos en el originalísimo molde de su portentoso y fecundo talento, y una vez, fundidos y amoldados, hacerlos servir de base a una nueva e ingeniosa teoría o ajustarlos a las vastas proporciones de su grandioso sistema.

Así sucede con su sistema sobre la naturaleza del alma humana. Partiendo de las doctrinas peripatéticas, se remonta a una concepción psicológica sublime, llena de profundo sentido filosófico, y digna de figurar entre las más notables que ha producido el humano ingenio». Revista Luliana, novembre, 1902, pàg. 349.

L'arquitectura o divisió del *Libre de Anima Racional* està traçada segons una mena de sistema decimal. Té deu parts. Assigna a cada part dues, tres o quatre «spècies» o capítols. Cada capítol és doble i cada mitat es subdivideix en deu paràgrafs o questions. Possiblement Ramon Llull, com Sant Agustí,[1] de qui va pendre tantes idees i entre els quals hi ha tanta afinitat, atribuïa als números una secreta virtut i veia, en les seves combinacions, una significació especial. Fins i tot els genis cauen en coses puerils i, en certs aspectes, no arriben a sortir de la infància.

Més amunt ja hem fet alguna referència a les dificultats d'aquest opuscle sobre l'ànima racional. I, en efecte, la seva lectura posa a prova, de primer antuvi, el lector més intrèpid. El llibre sembla un terrer d'una aridesa calcària i, per resseguir-ne tots els indrets, cal imposar-s'ho com un deure inevitable. Per dir-ho amb les mateixes paraules de Ramon Llull, la doctrina que hi explana «és greu cosa a entendre» (pàg. 263, I). Aprima tant el fil, que el fil gairebé se li romp. La seva especial terminologia és mala d'agafar i, damunt això, a estones, se li converteix en una mena de travallengues de fatigosa pronunciació (pàg. 227, IX, 229, 6).

Més, en una segona lectura, seguiu millor el pensament del Mestre, s'endolceixen les dificultats, veieu, amb més claretat, l'arquitectura del conjunt i, fins i tot, us adonau que, a certs indrets, hi ha una flora deliciosa. Amb tot i això, sempre serà un llibre austeríssim, i, contra el desig de l'autor, mai no podrà posar-se a l'abast de poble.

---

1. Breviarum Romanum, Homilies de Sant Agustí, fer. VI infra hebd. prim. quadrag ; fer. infra hebd. tertiam id.; 1 set Prop. Ordinis; Dom. IV post Pent in secundo noct.

Sant Gregori Papa i Sant Ambròs tenen coses parecudes. Cf. lliçó VIII comú de Conf. Pont.; 2 set. lliçó VIII, i Dom. II sept. in secundo noct.

Sembla mentida — ens dol haver-ho de confessar — que un místic i poeta com Ramon Llull, enamorat de les coses belles, càndides i lluminoses, posseïdor d'un estil d'una enllepolidura rusticitat, sigui, al meteix temps, l'autor que ha escrites, en prosa i en vers, tantes pàgines d'una eixutor esbraonadora. I no val a dir que exageram. Com això va a tast, qui no ho creu, pot fer-ne la prova i ho tocarà amb les mans.

Nosaltres esperam fiadament que no hi haurà ningú d'esperit tan pobre i tan intolerant amb les opinions d'altri, que s'escandalitzi de les nostres afirmacions, poc favorables al Mestre. Ramon Llull és d'una grandesa tal que no té fretura d'elogis mentiders i pot resistir, sense perdre-hi, que se li retreguen defectes del quals ningú no n'està exent. Una posició idolàtrica, exclusivament laudatòria, davant les obres del Mestre no ens pareix una posició encertada. Ramon Llull és estat víctima dels panegiristes i detractors a ultrança i no volem pertànyer a cap de les dues confraries.

El Mestre enllestí el *Libre de Anima Racional*, a Roma, l'any 1294, en plena producció i vigoria mental. Havia ja doblegats els 60 anys, tirave ja més per vell que no per jove i, no obstant, la seva acuïtat intel lectual no minvava, ans bé s'acreixia, de cada dia més, en l'exercici constant de pensar i escriure. I prou que se'n donava compte. Probablement se refereix a si mateix i a la seva experiència literària, quan fa aquest elogi a la vallesa, madura de seny i de prudència: «la ànima racional no envelleix, ne per vellea del cors és vella, e acò apar en l ome savi qui és vell, qui ha més de sciència que con era joven» (pàg. 174, II).

Verament el Mestre devia tenir el cap ben ferm que no li anás entorn quan redactava, en l'edat senil i enmig de l'agitació dels viatges, els seus llibres filosòfics i teològics plens, és veritat, de bessó, pero composts amb un

mètode i un tecnicisme que mareja de subtil i complicat! A força d'esmolar l'eina, se li oscava i se li girava el tall.

I, no obstant, Ramon Llull, amb enganyosa amor paternal, tenia en altíssim concepte tots els seus llibres que estimava com a fills de l'ànima. I ens guardaran de mentir les copioses alabances que n'escrigué amb la bona fe i simpàtica franquesa d'un infant. D'aquest entranyable amor n'és també un bell testimoni el colofó del *Libre de Anima Racional.* Aquest colofó és una autocrítica on se declaren les virtuts i la finalitat apostòlica que el Mestre se proposà en treure a llum el present opuscle, finalitat que, en el pròleg, ja havia mencionada. I, així, el darrer pensament resta lligat amb el primer.

El *Libre de Anima Racional* és una obra científica abstrusa, on el Mestre, per camins nous, investiga la veritat sobre l'ànima humana i se proposa la santificació dels lectors, prescindint de tota intenció artística. Vol fer de filòsof i de teòleg, no de poeta. Però, tanmateix, en Ramon Llull, ja ho hem dit, el poeta és irrenunciable i se delata fins i tot enmig de les elucubracions d'aridesa més aplanadora. El poeta acaba per imposar-se al filòsof i, ara, és un mot pintoresc; suara, una frase sucosa; més ençà, una comparació viva i casolana; més enllà, un pensament que passa com una exhalació, deixant un rastre de llum. Després de tot, ell, més que ciència, volia apostolat i l'apostolat es fa més parlant al sentiment i al cor que no a l'intel·ligència. Es fa més amb afirmacions que no amb demostracions. Els poetes i els sants són els qui mouen les multituds.

Recórrer el *Libre de Anima Racional* és anar per un camí costós. Tanmateix un hi troba belles compensacions. De tant en tant, hi ha degotissos que passen el rosari; qualque fontinyol que lluenteja a l'ombra d'un

arbre únic; i, sobre els roquissars desolats, somriu qualque flor venturera. Vetaquí un ram d'aquestes flors i una garrafa d'aquella aigua pura que us refrescaran els ulls i la boca. Són pensaments, comparances i coses pintoresques que hem espigolat, amb amor, a travers del llibre i que, ara, oferim, devotament, als nostres lectors.

«Déus, tot ço que ha creat, ha creat ordenadament sens neguna vacuytat de orden; e car ell ha produydes les substàncies per creació, e ls àngels qui són substàncies sperituals, si no hagués produida substància composta e ajustada de essència corporal o spiritual qui fos home, fóra vacuytat en l ordre de la producció e foren dues extremitats sens mijan, la qual cosa és impossible» (pàg. 168, III).

«Neguna substància qui sia de no ésser pot, en si matexa, simplement, haver repòs. Es, donchs, ànima racional principalment per rahó de la fi de Déu e no per rahó de la sua fi mateixa: així com lo martell qui és per la fin del clau e no per la sua fin mateixa» (pàg. 171, 2).

L'ànima abans de la seva creació no està en potència «car stant en potència, seria alguna cosa» abans d'existir (pàg. 180, 7).

Per donar entenent que l'ànima i les creatures no són de l'essència de Déu, encara que portin les seves semblances, posa una comparança molt escaient. «Lo sagel lexa en la cera semblances de les sues essencials letres, sens que les letres de la cera no són de la essència de les letres del sagel, mas que són semblances e imprimcions de les sues letres. En semblant manera, en creació Deus emprem ses semblances en les creatures, no que les creatures sien de la essència de Déu, mas semblances d el, segons que les sues semblances poden pendre e sostenir; e per açò creació és, segons manera d'acció, del creador, e segons manera de passió, és de les creatures» (pàg. 180, 8).

Parla amb frase magnífica de la «immortalitat essencial» de l'ànima. «Anima és immortal per sa pròpia natura en quant no és creada de contraris, així com lo sol és incorrompable e la sua lugor és permanent, per ço car és creat sens contràries parts» (pàg. 181, 1). (Noti's que Ramon Llull parla del sol segons les ensenyances de la Física del sigle XIII). L'ànima no mou el cos a mort «ans contrasta a la mort aytant quant pot; mas car los òrguens corporals se corrompen, per rahó de la corrupció del elementat, no pot romanir ab lo cos: axí com lo vin qui no pot romanir en l ampolla quant és trencada» (pàg. 186, 9).

«Peccat no és altra cosa mas fer aquelles coses qui no deuen ésser e qui ab ésser no han nenguna concordança, e per açò aquella libertat que ha (l'home) en peccar, és de la inclinació que hom ha a no ésser en quant és de no res creat» (pàg. 213, 2).

«Creà Déus la ànima en aquella nobilitat qui és pus proporcionada a finitat de creatura e a infinitat de creador» (pàg. 230, 6).

La forma és més noble que no la matèria i té «major virtut en obrar que la matèria en soferir: axí com lo foch, qui ha major virtut en cremar la lenya e a multiplicar la flama, que la lenya en soferir» (pàg. 250, 5).

El llibre està decorat de coses pintoresques. Deliciós i molt exacte allò que diu sobre els antípodes (pàg. 168, IV). Les ànimes dels homes i les dones són iguals «e per açò la ànima d en Pere pogra ésser conjuncta en lo cors de na Guillema, e la ànima de na Guillema en lo cors d en Pere» (pàg. 199, 10).

Tracta de nimietats com aquestes: si l'ànima, com és moguda d'un lloc a l'altre, «ha parts les quals vagen denant e altres qui vagen detràs» (pàg. 208, 2); que a la voluntat «li és donat lo cor per strument» (pàg. 233, 4); que «és lo nombre de les ànimes impar» (pàg. 240, 8); si

«la ànima del home gran, és major que aquella del home poch» (pàg. 241, 10); l'ànima no té «dextra ni sinestra» (pàg. 259, X); «con en les dens d en Martí la sensitiva no haja actu de sentit, con comprèn l ànima, en les dens, la sensitiva?» (pàg. 276, 2); «ànima separada, ab què discern enfre blanch e negre, com sia ço que no haja hulls?» (pàg. 296, 3).[1]

El veure formatjar degué suggerir-li aquesta frase plena de color: «en la let estan en potencia botirum (mantega), formatge e sirigot» (pàg. 271), 1. I, per acabar, aquesta imatge inspirada en una nau que va mar endins: «en axí com la nau, moguda en la mar, qui lexa detràs semblança de son moviment en la mar, en axí l enteniment ço que lexa dóna a la memòria» (pàg. 281, VII).

V

Ramon Llull, una volta despullat de l'home vell, fou amador constant de la sabiduria. Durant deu anys, va plantar i regar i Déu, a la fi, hi donà la creixença. Diu la Vida Coetània. «Aprés, donchs, totes aquestes coses, muntassen lo dit Reuerend mestra alt en una muntanya apellada randa, la qual no era molt luny de la sua casa, per so que aquí millor posqués nostro senyor pregar e

1. Moltes qüestions d'aquestes més pareixen jocs escolàstics i desigs de subtilitzar que no altra cosa. El to general del llibre no és així. Es ver que, en aquesta com en totes les seves produccions, el Mestre enraona massa i se deixa emportar per la facilitat de pensament i expressió que li va ésser tan funesta. Per altra part, no disposava de temps per castigar l'estil i escapçar la viciosa exhuberància del pensament. I, amb temps i tot, tampoc no ho hauria fet. Era un primitiu i un il·luminat i els il·luminats i primitius solen deixar-ho així com cau.

seruir, e com hagués stat aquí quasi per viij dies, e hun die stigués contemplant e tenint los ulls vers lo cel, en hun instant li vench certa il·lustració diuinal donant-li orde e forma de fer los dits libres (els llibres que's proposà escriure el Mestre, després de la seva conversio) contra los errors dels infaels, de la qual cosa molt alegra lo dit Reuerend mestra, ab grans làgremes féu moltes gràcies a nostro senyor d aquella gràcia ten marauellosa». El pit se li omplí amb els set dons de l'Esperit Sant. Aquesta va ésser la primera il·lustració lul·liana. Transfigurat, baixa del Puig de Randa, va al monestir de la Reial i se posa a escriure llibres, uns bons i altres millors.

Finida la tasca, puja a Randa, de bell nou, amb els seus llibres. «E, en aquell loch, hon ell rabé aquella gran illustració», hi aixeca una ermita i hi passa els quatre mesos millors de la seva existència, en oració i contemplació. Una veritable lluna de mel, esposat de fresc amb la Ciència i la Virtut. [1] I, mentrestant, exulta d'optimisme i comana a Déu la seva Art de la qual espera un seguit de meravelles a honor i prosperitat de la santa fe.

Passaren dies, i s'esdevingué que un pastor amb gaiato, taleca i pellissa, tocà a la porta de la rústica cabana. Era un jovincell ben plantat, cara fresca, molt agradós de conversa. Ramon Llull, encensat, boca oberta, la cara tota ulls, no li perdia ni un gest, ni una paraula. El pastorell li explicà moltes coses de Déu, de l'essència i naturalesa divina i del cel. I, el pastor, – un àngel disfressat – li parlà sobretot dels àngels i li donà un curs complet de angelologia, ciència de la qual, a travers de si mateix, en posseïa tots els secrets. El pastor

1. Aquí, espontàniament, vénen a la boca les paraules que Sant Agustí aplica a Maria Magdalena, als peus de Jesús: «mira enim suavitate tenebatur quae profecto major est mentis quam ventris». (Brev. 15 agost, lliçó IX).

s'explicava tan bé i posava tanta doctrina i sentit en les paraules, que ningú, per savi que fos, ni en dos dies de parlar sense interrupció, diria tantes de coses.

Dins la cabana de Ramon Llull, posats en terra, el pastor va veure el munt de llibres que el Mestre havia compost amb fervor de il·luminat. El pastor s'hi acosta, els fulleja ràpidament i, en senyal d'aprovació, els besa d'agenollat i els brufa de llàgrimes d'admiració i alegria. El pastor diu que, per aquelles obres, vindrà un gran bé a l'església de Déu i, abans d'acomiadar-se, va beneir moltes vegades el Sant Ermità, com si fos un gran profeta. I, tot beneint-lo amb la senyal de la santa creu, es fongué dins l'aire. Llavors, l'Anacoreta va conèixer que el seu hoste era un àngel disfressat de pastor.

Ramon Llull, estupefacte, es corfonia de dolcesa. Mai en la vida, havia de sentir un elogi dels llibres, fills de la seva ànima, de més autoritat. Allò era un *bene de me scripsisti,* dit, en nom de Déu, per un àngel, després d'haver examinat els llibres del Mestre. I fou aquesta la segona divina il·lustració rebuda en el Puig de Randa.

Com és obvi, des d'aquell punt i hora, a Ramon Llull li entrà una irrefrenable devoció als àngels benignes i se n'ocapà moltes vegades. En el *Libre de Contemplació* (1272), escrit un poc abans del susdit episodi, ja va dedicar als àngels el capítol 37 (ORL, II, 180), que conté, en potència, totes les futures disertacions sobre els àngels.

Devers l'any 1277, a Mallorca, Ramon Lllull va escriure el *Libre dels Angels,* inclós en darrer terme en el present volum, on amb les mateixes característiques de les obres científiques lul·lianes, tracta de l'existència dels àngels, de la seva disposició, de la fruició que fan en Déu, de la locució amb si mateixos i amb nosaltres, de la glòria dels àngels benignes i de la pena dels àngels malignes que són apel·lats dimonis. Aquesta obra és re-

lativament de poca extensió. En sabem el motiu per una nota de Ramon Llull a l'acabament de la distinció terça. «En moltes maneres pogrem dir e manifestar la alta fruició e contemplació que los àngels han en les dignitats de Déu ab lurs propietats; *mas cor nos, ab ajuda de Déu, entenem aquest libel treladar en aràbic, per açò secretament e breument havem haut enteniment a significar los començaments ab los quals los àngels fruexen e contemplen Déu*» (pàg. 353). Ignoram, si o no, el Mestre donà compliment al propòsit de girar el llibre en aràbic, però just la intenció que en demostra, ens cerciora com li atribuïa una importància excepcional, en ordre a il·lustrar els sarraïns en les idees cristianes.

En el *Libre de Meravelles* (1288-89), el Mestre, en disertar sobre els àngels, seguint el costum de citar els seus propis tractats, fa al·lusió al present *Libre dels Angels*. «Cant Fèlix fo partit de Blanquerna, ell se'n anà per una vall per hon atrobà una carrera. Tot aquell dia anà Fèlix que no atrobà nulla cosa de que's meravellàs. Dementre que Fèlix anava per aquella vall, ell desiujave a veser alguna meravella, e, cor no la veya, preposà en son coratge que's meravelàls, en considerar alcuna cosa meravellosa. Dementre que Fèlix en axí cogitave, ell sdevench en una petita sgleya, hon stava un ermità que tenia lo *Libre dels Angels*, en lo qual legia per ço que dels àngels hagués conexença». (*Libre de Meravelles*, I, 135, Ed. «Els Nostres Clàssics»).

Les coses que l'ermità explica a Fèlix són les mateixes del susdit *Libre dels Angels*, però més abreviades i amb llenguatge i mètode més popular. Per llegir i entendre el *Libre dels Angels*, se vol Déu i ajuda i una ferma decisió.

En *Doctrina Pueril*, obra de la primera època del nostre escriptor, hi ha el capítol 98 (ORL, I, 191) dedicat als àngels. I en *Arbre de Sciència* (1294), la secció

Del Arbre angelical (ORL, XII, 135) està íntegrament consagrada a tractar d'aquests esperits. No obstant, tot i aquesta reiteració sobre el mateix tema – un dels temes predilectes – allà on en parla més copiosament és en *Libre dels Angels* que clou el present volum.

P. RAFAEL GINARD BAUÇA

Santuari de Nostra Senyora de Cura,
3 setembre, 1949.

BREU NOTICIA DELS CODEXS TRANSCRITS

Libre de Home

TEXT CATALA

M. Ms. 599 (hisp. [cat] 55) de la Biblioteca de l'Estat de Munich, base de l'edició. Es de principis del s. XVè, any 1401, de 111 folis de paper, enumerats. Tots els folis estan escrits de la mateixa mà, a doble columna, de 29 a 33 línies. La lletra és gòtica, clara i molt acurada. La fotocòpia no ens permet distingir els colors de les inicials ni dels calderons. Conté dues obres lul·lianes: *Libre dels Angels* (1-35) i *Libre de Home* (40-111).

Deus a vostra laor e per vostra amor començam aquest LIBRE DE HOME.

Incipit: *Con sia couinent cosa...*

Explicit: *Fet en lo mes de noembre, en la Ciutat de Mallorques en l any de MCCC de la incarnació de nostre senyor Jesú Crist.*

Deo gracias

Acabat és lo libre de transladar e fo fet lo dit libre en lo puig de Randa, lo primer de febrer, anno a natiuitate Domini M.° quadringentesimo primo.

TEXT LLATI

I. Ms. 100 de la Biblioteca Provincial de Palma de Mallorca. Ens ha servit per les confrontes, s. XVè. Té 1206 × 145 mm., mides de la caixa 165 × 104. En el foli de guarda, una nota del s. XVIIIè diu: *In hoc volumine continetur Liber de homine, Liber del Desconsuelo del Ermità, Liber de efficiente et effectu, quibus preponitur quoddam examen contra Petrum Deguí.*

Propiament són tres manuscrits relligats junts. El *Liber de homine* té 35 folis de paper, enumerats, la lletra és gòtica i a una sola tinta. Abunden les abreviatures i les notes marginals.

Deus ad tuum honorem et perpetuum amorem incipit LIBER DE HOMINE.

Explicit: *Et factus est iste liber in mense nouembris in ciuitate Maioricarum anno incarnacionis domini nostri Jesu Christi millesimo trecentesimo. Deo gracias.*

L. Ms. del British Museum de Londres, confrontat. Es del s. XVè.

D'edicions només coneixem la llatina de Magúncia, feta per Joan Enric Häffner l'any 1773. El *Libre de Home* és troba al vol. VIè.

LIBRE DE ANIMA RACIONAL

TEXT CATALA

M. Ms. 596 (hisp. [càt.] 52) de la Biblioteca de l'Estat de Munich, base de l'edició. Es del s. VIVè i té 139 folis de paper, enumerats. La lletra és gòtica, grossa i i clara i tot el còdex està escrit de la mateixa mà, a dues columnes de 27 línies, generalment. Es un bon exemplar, escrit amb molt d'esment i gairebé sens correc-

cions. No hem pogut consultar el text original i ens hem servit de fotocòpies.

Déus ab vostra virtud comença NOUELL LIBRE DE ANIMA RACIONAL.

Incipit: *Car la anima racional...*

Explicit: *...per conexer, membrar he amar nostre senyor Déus. Amen.*

Immediatament segueix aquesta nota: *Hoc opus scriptum et finitum est de mandato nobilis viri domini Presiuallis Spinule, ciuis Janue, per Bindum Guastappum pisanum, olim in Janua captiuum, nunc vero, humanitate eiusdem, lumine libertatis gaudentem.*

Sit nomen Domini benedictum in secula.

TEXT LLATI

P. Ms. 75 de la Biblioteca Provincial de Palma de Mallorca, s. XVè. Ens ha servit per les confrontes. Té 160 folis enumerats en llapiç de deu en deu, és de paper, però té alguns folis de pergamí, 222 × 150 mm. Ben conservat. Lletra gòtica, pesada.

Abunden les abreviatures. Inicials de colors i els enunciats dels capítols amb tinta vermella. Les tapes són de vitel·la i té tres folis de guarda, un de pergamí i dos de paper. Conté la versió llatina d'aquestes dues obres lul·lianes: *Liber de Deo et Jesu Christo* (1-64v). *Liber novus de anima racionali.* (65-160).

Deus cum tua virtute incipit liber novus de anima racionali...

Incipit: *Quoniam anima racionalis...*

Explicit: *Ffinitus fuit hic liber in Romana ciuitate anno incarnacionis domini nostri Jesu Christi M° CC° LXXXX quarto...*

Un poc més avall, s'hi llegeix aquesta nota de principis del s. XVIIè: *Animaduerte candide lector quod anni*

transierint usque ad nostrum 1603 et manet ipsa scientia tot tantisque procellis agitata, tantis inquam aduersariis et ab ipsis proterue et insipienter maledicta.

Hem consultat, endemés, dues edicions amb el text llatí. La primera impresa a Alcalà per Arnau Guillem Brocar, dia 14 d'agost de l'any 1519, a despeses de Nicolau de Pax, qui, davant d'aquesta obra, hi féu estampar una *Vita diui Raymundi.*

La segona és la de Magúncia, feta per Joan Enric Häffner, vol. VI, 1737. L'hem confrontada per la nostra transcripció i apareix en l'aparall crític amb la sigla **m.**

LIBRE DELS ANGELS

TEXT CATALA

c. Ms 599 de la Biblioteca Reial de Munich del s. XVè. Text català i base de l'edició, (cfr. p. XXXV).

l. Ms. 14 de la Biblioteca Provincial de Palma de Mallorca. Text llatí. Es del s. XVè. Té 120 folis enumerats, de 328 × 222 mm. Les mides de la caixa són de 260 × 140. Es de paper i està escrit a dues columnes de 60 línies cada una. Lletra gótica, capítols i calderons amb tinta vermella o verde i alguns a dos colors. Notes marginals de diferents èpoques.

Algunes fulles estan foradades a causa de l'acció corrosiva de la tinta. Les tapes són de pergamí, i el foli de guarda conté els títols dels 12 tractats lul·lians que hi ha al còdex. El *LIBRE DELS ANGELS* comprén del foli 41 al foli 50v.

Incipit: *Cum sint angeli tam nobiles creature...*

Explicit: *Qui est benedictus et laudabilis et gloriosus in secula seculorum Amen.*

Ad laudem et gloriam Dei et omnium angelorum et

pro bono et utilitate communi transtulit de vulgari in latinum anno incarnacionis Domini nostri millesimo CCC° decimoseptimo qui fideliter sit in brevi cognitus, dilectus, laudatus et benedictus per omnes gentes orbis in secula seculorum. Amen.

* * *

Y, ara, dues paraules als lectors:

L'any 1938, amb ocasió de celebrar-se el XXVè aniversari de la instal·lació dels nostres germans d'hàbit, els Terciaris Regulars de Sant Francesc, a l'històric santuari de la Mare de Déu de Cura, Mn. Galmés, ja en el tombant de la seva feconda existència, deia en el seu bell parlament que, malgrat els obscurs horitzons que tenia al seu davant l'edició de l'Opus lul·lià, hi brillava un raig d'esperança.

Aquest raig d'esperança, gràcies a Déu, no s'ha extingit, encara. La llum no s'ha posada, negligentment, sota l'almud. Nosaltres, fills de Sant Francesc i germans de Ramon Lull, no volem pesi per més temps, damunt les nostres espatl-les, la responsabilitat de què parlava Menéndez i Pelayo en el discurs, pronunciat a l'Institut de Balears, l'any 1884, quan deia que a Espanya no s'havia fet, encara, la col·lecció de les obres del benaventurat Ramon Lull. A fi de dur a terme aquesta empresa, a darreries de 1938, adquirírem de Mn. Galmés els còdexs i les fotocòpies que en les seves recerques científiques havia recollit Obrador, en les principals biblioteques d'Europa, i posarem fil a l'agulla.

El nostre criteri, com editors, vol acomodar-se en les seves línies principals al que s'exposà, l'any 1906, en el pròleg que encapçala el primer tom de les «Obres originals» i les normes que seguim en la transcripció dels còdexs i fotocòpies són les publicades en el «Bulletino sto-

rico italiano», Roma, XXVIII (1906) amb el títol: «Norme per le pubblicazioni dell'Istituto storico italiano».

Als qui, amb just motiu, voldrien veure accelerat el ritme de la publicació les advertim tenguin en compte que les dificultats en què ensopegam són moltes, que el personal de què podem disposar és molt reduït i que els mitjans econòmics amb què comptam són excessivament escassos.

A tots asseguram, però, que encara que amb lentitud, continuarem, si Déu ho vol, amb constància, la tasca empresa, tal vegada, contra el consell d'Horaci:

Sumite materiam vestris qui scribitis aequam
Viribus, et versate diu quid ferre recusent
Quid valeant humeri...

Ni volem girar, tampoc, la vista enrera, puix no ens volem fer mereixedors d'aquella reprensió evangèlica: «Aquests començaren a edificar i no pogueren acabar».

Que Déu ens ajudi i ens doni força per dur a terme l'obra començada, amb entusiasme i ardidesa, per Jeroni Rosselló, i continuada, amb acert i competència, per Mateu Obrador, Miquel Ferrà i Mn. Galmés, puix estam convençuts de què la publicació de les obres lul·lianes, en llengua original, és el monument millor «aere perennius» que es pugui erigir a la memòria del que és «Fill major de nostra raça».

Res més, sinó donar públicament i «toto corde» les gràcies més sinceres al Rd. P. Dr. Miquel Caldentey, T. O. R., que ha suportat amb nosaltres el «pondus diei et aestus» de l'edició d'aquest tom XXI, i suplicar als lectors vulguin cubrir, amb el vel de la benevolència, les deficiències que, sens dubte, hi trobaran i que procurarem corregir en el pròxim volum.

P. MIQUEL TOUS GAYA, T. O. R.

Libre de Home

SIGLA

M = Ms. català de la Biblioteca de l'Estat de Munic (s. XV), base de l'edició.

L = Ms. català del British Museum de Londres (s. XV).

l = Ms. llatí de la Biblioteca Provincial de Palma de Mallorca (final del s. XV o principi del XVI).

m = Versió llatina de l'edició de Magúncia (tom VI, 1737).

[ ] = Afegits als mss. respectius.

< > = Addicions de l'editor.

DEUS: a vostra laor[1] e per vostra amor, començam aquest LIBRE[2] DE HOME.

⟨*Pròleg*⟩

ON sia covinent cosa[3] que home sàpia què és home, pus que és home, volem encercar e mostrar què és home; car en ço que home sap què és home, sab home si mateix, e en saber home si mateix sap amar si mateix e altre home, e encara, conèxer e amar Déu, qui és home en quant és home; e aquelles[4] coses que pertanyen a home hom sap amar e conèxer, e squivar aquelles[5] coses qui són contra home. E per açò[6] és covinent cosa que fassam aquest LIBRE DE HOME, lo qual fem abreujadament e tant declarativament que pusque ésser entès bonament[7] per tot home. Emperò algunes coses nos covenrà[8] encercar[9] e recomptar suptilment, les quals no podem[10] esquivar,[11] per tal que mils aquest libre pusque[12] ésser de Home.

---

1. I, in honorem et perpetuum amorem incipit.—2. L, libra.—3. L, cosa covinent.—4. L, aquellas.—5. L, aquellas.—6. L, so.—7. L, ten declaradament que pusca esser bonament entes: L, *intercala* mes *tatxat*: m, et ita clare.—8. L, covendra.—9. L, ensercar.—10. M. poden.—11. L, squivar.—12. L. pusca.

2. Aquest libre és útil a saber, car per ell pot hom haver art e manera a solre questions que pertanyen a ésser fetes de home; car la solució de elles[1] és emplegada e significada segons los capítols e los lochs de aquest[2] libre, segons que darem eximpli en la sua fi.[3]

Del departiment daquest libre

Departit és aquest libre en tres parts: la primera és de ésser de home e de la sua vida; la segona és de mort de home; terça[4] és de la sua oració.

¶ La primera part és departida en .v. parts: la primera és encercar e declarar lo cors de home; segona és encercar e declarar ànima de home; terça és mostrar con home és home; quarta es encercar ab què home ha obres naturals; cinquena és ab[5] què home ha obres artifficials.[6]

En aquestes[7] .v. coses pot ésser comprès tot lésser[8] del home.

¶ La segona part, qui és de mort de home, departim en lo loch en què de ella parlarem.

1. L, deles.—2. L, de quest.—3. I, *omet* car là solució... *fins al mot* fi.—4. L, la tersa.—5. L, quinta ab.—6. L, artificials.—7. L, aquestas.—8. L, lo esser de home.

‹De la primera part qui és de ésser de home›

De cors de home[1]

CORS de home és compost de quatre coses, les quals són: elamentació, vegetació, sensualitat e ymaginació.[2] Per elamentació[3] entenem a perlar dels quatre elaments e de lurs calitats, dels quals lo cors de home és compost e bastit; per vegetació[4] entenem a perlar de ço que home viu corporalment; per sensualitat[5] entenem a parlar dels senys del home, per los quals han sentiment;[6] per ymaginació[7] entenem a parlar de ço que home ymagina les coses absents als senys corporals.

1. *De elementació*[8]

CORS de home és[9] dels quatre elaments, ço és a saber: de foch, àer, aygua e de terra. Lo foch és elament qui ha pròpi‹a› calor e[10] qui[11] propriament escalfa e illumina ab sa lugor qui és claror,[12] e és corporal substància. Laltre elament és àer qui propriament ha humiditat ab què fa les coses humides, e la sua color és claredat,[13] axí con lo crestall[14] e l vidre que[15] han color de claredat[16] e han corporal substància. Laltre elament és aygua qui propriament

1. L, *al marge:* Assi manca hun capitol lo qual trobaras a .x. cartes a tal senyal +.—2. lm, elementativa, vegetativa, sensitiva, et imaginativa.—3. l, elementacionem: m, elementativam.—4. l, vegetacionem: m, vegetativam.—5. l, sensacionem: m, sensitivam.—6. lm, homo sentit hoc quod sentit.—7. l, ymaginacionem: m, ymaginativam.—8. L, Capitol qui mostra con lo cors del home es compost dels .iiij. elaments.—9. L, *afegeix* compost.—10. M, *omet* qui ha propia calor e: lm, quod propie habet calorem cum quo proprie calefacit.—11. M, *talxat* ha.—12. L, luor qui es sa calor: lm, luce quae est color ignis illuminat.—13. lm, diaphanitas.—14. L, crestal.—15. L, qui.—16. l, colorem habent diaphanum et aer est: m, habent diaphanum colorem et aer est.

refreda,[1] e la sua color és blancor, la qual apar en la neu e[2] la flor del liri e en lome blanch, e ha corporal substància. Laltre elament és la terra qui propriament ha sechor, e la sua color és negror, la qual apar en lo ferre[3] e carbó, e és[4] substància corporal.

2. Daquestes .iiij. substàncies corporals e de lurs calitats, ço és saber: calor, humiditat, fredor e secchor,[5] és compost e ajustat e bastit lo cors del home; car per les quatre substàncies corporals qui són plenes e qui[6] empatxen loch, és lo cors de home ple per longuesa, amplesa[7] e pregonesa, e ha forma e figura, e empatxa[8] loch al[9] altre cors; e per les quatre calitats són los uns[10] elaments mesclats en[11] los altres,[12] axí con lo foch qui escalfa làer metén[13] en ell sa calor e làer reebén[14] la calor del foch, e la calor no lexan[15] son propri subieth,[16] ço és lo foch, e ella entrén[17] en làer, entra ab lo foch reebén[18] làer la calor[19] el[20] foch en si matex, e aprés làer dóna sa humiditat a laygua, e reebén[21] laygua la humiditat del àer, reb làer qui de si matex no departeix sa humiditat: e enaxí lo foch e làer qui són mesclats, segons que dit havem, mesclen-se ab laygua, la qual dóna fredor a la terra qui la pren ab laygua, qui no departeix de si matexa sa fredor.

¶ Entrant donchs laygua en la terra,[22] entren en la terra lo foch e làer qui ab laygua[23] són mesclats en la te-

---

1. ml, infrigidat substantias frigidas.—2. L, e en: lm, et in.—3. L, ferro.—4. L, es sa.—5. L, secadat.—6, lm, occupant.—7. L, longuea, amplea.—8. lm, occupat.—9. L, a.—10. L, huns.—11. L, ab.—12. l, *sicut ignis qui calefacit aerem cum suo calore* intrans in aerem *calore non dimittente, suum proprium subjectum* qui est ignis, et sic ignis et aer qui ad invicem sunt mixti, mediante calore ignis quem aer recipit ab igne, intrant in aquam mediante humiditate aeris, quam aqua recipit ab aere, et sunt ignis, aer et aqua mixti ad invicem: m, *sicut ignis qui calefacit aerem cum suo calore* ponendo suum calorem in aerem, et aere recipiente calorem ignis *calore non dimittente suum proprium subjectum quod est ignis, et sic ignis et aer qui ad invicem*... — Nota: lm, són iguals de lliçó, fora ço que va amb lletra itàlica.—13. L, matent: m, ponendo.—14. L, rebent: m, recipiendo.—15. L, lexant.—16 M, subiech.—17. L, entrant.—18. L, reebent.—19. M, *repeteix* la calor *tatxat*.—20. L, del.—21. L, rebent.—22. M, *omet* entren en la terra.—23. M, aigue.

rra; car la terra dóna sa sechor al foch: entrant la secor en lo foch, la qual[1] secor la terra no lexa, entra[2] la terra ab sa secor en lo foch e[3] entrant la terra ab lo foch, làer e laygua, qui ab la terra són mesclats, entren en lo foch; e en axí, per contínua linya[4] circular, los uns elaments entren en los altres ab lurs pròpies[5] calitats e estan[6] mesclats e tots quatre són composts e ajustats en lo cors del home qui és de[7] ells elamentat compost e ajustat.

3. E per tal, estants los .iiij. elaments[8] en lo cors del home mesclats, ab lurs colors simples componen una color composta de lurs quatre colors simples, axí[9] com la color del cors; e si lome[10] és blanch apar en ell la color de laygua més que altra[11] color, e si lome[12] és negre[13] apar en ell més[14] la color de la terra[15] que altra color; e si és groch per sobre[16] còlera apar en ell la color del foch més que altra,[17] e si és vermell per sobres[18] sanch apar en ell la color del ayre[19] més que altra[20] color; e làer significa en la sanch sa[21] color,[22] con sia sa color pus convertible que neguna altra color, e totes aquestes colors són significades en lurina del home malaut.[23]

4. Lo cors del home ha pròpria figura different a altra figura, ço és assaber, que no ha figura de bou, de gallina, de arbre,[24] e en axí de les altres coses; e aquella figura li fo apropriada en lo primer home, e cascun home pare apropria en axí a son fill sa figura,[25] con lo gra del forment qui apropria sa figura a altre gra de forment que[26] engenra.[27]

5. Car los quatre elaments són mesclats en lo cors del home e[28] lurs calitats són mesclades,[29] lun elament no

1. M, *omet*, qual.—2. M, entrant: L, entre.—3. M, *omet* e.—4. L, linea.—5. L, propries.—6. M, *omet* e: L, e stan.—7. L, d ells.—8. L, E per tal stans: m, et ideo quando quatuor elementa: l, existentibus .iiij. mixtis.—9. l, sicut: m, scilicet.—10. L, lom.—11. M, altre.—12. L, lom —13. ML, negra.—14. L, *omet* mes.—15. L, *afegeix* mes.—16. L, sobre[s]: lm, nimium.—17. ML, altre: L[1], *afegeix* color.—18. m, nimium.—19. L, aer.—20. M, altre.— 21. L, se.—22. M, *omet* con sia sa color.—23. L, malalt.—24. L, ne de galina ne de arbre.—25. M, *omet* sa figura.—26. M, qui.—27. L, enienra.—28. L, e [semblantment].—29. L[1], la una ab l altre per so en lo cors del home.

pot haver gran poder sobre laltre: axí con lo foch qui no pot molt escalfar, cremar ni desecar[1] làer, car laygua, qui és freda e humida e ab ell[2] mesclada, ab sa fredor mortifica la calor del foch, e ab sa humiditat mortifica la sechor dell; e enaxí lo foch està atrempat en lo cors del home en semblant manera con aygua bullent[3] que hom atrempa ab aygua freda; e enaxí dels altres elaments qui estan atrempats e mortificats en lo cors del home cascú per son contrari. Emperò no dehim[4] quel cors del home de tot en tot sia atrempat, con sia ço que cascun[5] elament haja[6] en ell[7] sa complectió[8] per la qual ha senyoria e regió, axí con lo foch per còlera, làer per[9] sanch, laygua per[10] fleuma e la terra per la melancolia.[11]

6. Lo cors del home es substància composta de forma e de matèria, la qual no pot hom veer ni tocar,[12] mas que la forma és significada per la figura del cors que hom pot veer e tocar e veer sa color;[13] e la matèria és significada en lompliment[14] del cors qui és ple quantificat e estès en longuesa, amplesa[15] e pregonesa, e apell[16] hom forma corporal de cors del home, ajustament de les .iiij. formes dels elaments simples, elamentada e composta e en espècia de cors de home posada; e la matèria de cors de home és de les simples matèries dels .iiij. elaments ajustada e composta e en spècia de home posada.

7. E diu hom que la forma ha acció sobre la matèria e la matèria ha passió dejús[17] la forma, e de la forma e de la matèria és lo cors del home en quant elamentació.[18] E de aquesta forma e matèria ixen altres formes, axí com forma de vegetació,[19] forma sensitiva e forma ymaginativa

1. L, dissecar.—2. L, el: lm, cum igne.—3. L, bulent.—4. L, deym.—5. L, cascu.—6 L, aye.—7. L[1], so es en si mateix.—8. L, se complexio.—9. L, *afegeix* la.—10. L, *afegeix* la.—11. L, malenconia.—12. L, no[s] pot veure ne tocar: M, vaer.—13. M, vaer ça color: L, veure se: lm, mediante suo colore et sic suo modo de materia quae significatur. 14. L, umpliment.—15. L, longuea, amplea.—16. L, apella.—17. L[1], *aliter* dins.—18. lm, est elementatum.—19. l, vegetationis: m, vegetativæ.

qui són formes particulars del cors de home; e la forma vegetativa mou la forma elementativa per generació a moure la matèria que sia de la generació;[1] e la forma sensitiva mou la forma vegetativa a nudriment e creximent; e la forma ymaginativa mou la forma sensitiva a sentir, axí con lome qui ymagina lo plaer[2] de luxùria, qui ab son ymaginar mou la sensitiva a sentir calor. E sobre totes formes[3] és la forma de la ànima racional qui les mou e les enforma informant.[4] E de aquesta matèria parlarem pus largament[5] en son loch.

2. *De vegetació*[6]

De vegetaciò[7] parlarem en la segona part, qui és de mort,[8] en lo capítol «Dels mals que mort dóna». Emperò en aquesta part nos[9] parlarem[10] per altra manera, ço és a saber,[11] que vegetació[12] en home és una forma la qual alcuns appellen potència vegetativa, e ven[13] ab la sement del home que tramet en la fembra, la qual sement és dels quatre elaments elamentada e la vegetativa és en ella plantada, e con la sement és entrada[14] en la fembra, la sua matèria se conjuny ab la matèria de la fembra, e la forma ab la forma de la fembra per contactu, e la forma del sement[15] que entra vegetada, mou e enforma la forma de la sement de la fembra per ço que la forma de la sement de la fembra mogua[16] la matèria de la sement de la fembra, e aquell moviment se fa ab dolçor per ço car[17] la elamentativa sots entra ésser viva[18] sots làbit de la vegetativa[19] qui

1. l, ad movendum materiam elementative cum sit elementatum. — 2. L, pler. — 3. L, *afegeix* demunt dites: *m*, *afegeix* praedictas. — 4 Llm, *afegeixen* o agent sobre les sues materies. — 5. L, larch. — 6. L, Capitol segon qui mostra com la vegetativa es la segona part del cors del home: m, vegetativa. — 7. m, vegetativa. — 8. L, [de home]. — 9. L, [nos]. — 10. L, [della] d altre. — 11. ml, unde dicimus. — 12. L, *afegeix* es. — 13. L, ve. — 14. L¹ml, *afegeix en* del home. — 15. L, de la sament [del hom]: lm, et vegetativa movet formam seminis quam vir transmittit in feminam. — 16. L, mova. — 17. L, cor. — 18. l, esse vivum: m, in vivum esse. — 19. M, vegativa.

és ànima vegetal vivent e convertent e transmudant la influència qui ve de la fembra per generació en la essència de la sement qui ve per lome, la qual sement converteix enaxí ço que ve de la fembra, en sa essència, con la vegetativa del home converteix la vianda que menge[1] en sa espècia, e enaxí con loliver empeltat[2] en lulastre converteix la espècia del ulastre en sa espècia, e[3] enaxí con lo gra del forment sembrat en la terra, qui converteix en sa espècia la terra e laygua ab què participa; e enaxí con lo gra del forment hix sobre la terra,[4] de la terra engenrant e encrexent larbre que fa, enaxí la vegetativa del[5] sement del home hix de la elamentativa e fa arbre qui és cors de home[6] per generació, ço es lo cors de nembrió.

3. *De la sensitiva*[7]

SENSITIVA és part del home e per una manera[8] parlarem de ella en aquesta part e per altra manera en la segona part daquest libre, en lo capítol «Dels mals que mort dóna». Deim,[9] donchs, que la sensitiva és plantada e empeltada en la vegetativa, segons[10] que la vegetativa és empeltada en la elamentativa, e ve en la sement del home qui entra en la fembra e creix e nodreix[11] de la sensitiva de la fembra si matexa movent la vegetativa[12] e la vegetativa[13] la elamentativa, segons que havem dit; e per açò esdevé lo cors de nembrió .j. de .iij.[14] essències e natures linyat, format e figurat, animat e viu per la vegetativa e la[15] sensitiva qui viuen de la elamentativa e de ella ixen e crexen, e ella és fundament de elles e per elles és formada e en spècia de cors de home sots posada e entre[16] habituada e vestida.[17]

1. L, menia.—2. L, la holivera enpeltade.—3. M, *omet* e.—4. L, ix [de la terra].—5. L, de la.—6. L, hom.—7. L, Capitol .iij. qui mostra con la sensitiva es la tersa part del cors del home.—8. M, materia.—9. L, dien.—10. lm, sicut.—11. m, et nutritur.—12. M, vegitativa.—13. M, vegitativa.—14. L, hu de tres.—15. L, *omet* la.—16. L, dintre.—17. m, posita et de illa habituata: l, supposita habituata.

4. *De ymaginativa*[1]

LA ymaginativa és la .iiij.ª part de cors de home, de la qual parlarem[2] en lo capítol «Dels mals que mort dóna», e en aquest[3] direm della com és empeltada[4] sembrada e conjuncta en la sensitiva, ço es a saber: que en la sement que[5] home tramet en la fembra és la essència de la ymaginativa influïda enaxí de la ymaginativa del home[6] qui la sement[7] tramet, con la sensitiva tramesa de la sensitiva trametent,[8] e la vegetativa[9] tramesa de la vegetativa qui la tramet,[10] e la elamentativa[11] tramesa de la elementativa qui la tramet; e enaxí[12] la ymaginativa entrada, creix e nodreix si mateixa per generació de la ymaginativa de la fembra tramesa, e enaxí està nembrió tot fill o filla de home[13] e de fembra per totes ses parts,[14] de les quals és format,[15] linyat, figurat e compost per generació, lo qual no fóra tot fill de home[16] e de fembra si la sua vegetativa e ymaginativa e sensitiva[17] fosen en ell creades e no engendrades.

¶ Dit havem del cors del home[18] e de les parts de les quals[19] ell és, e mostrat havem com es començat, compost[20] bastit engendrat, cregut e nudrit,[21] linyat, affigurat e colorat, quantificat e estès; e per ço quen havem dit pot hom conèxer ço de què és lo seu cors ni con és de ses parts bastit; e aytal conaxença que home haia[22] del seu

1. L, Capitol qui mostra con la ymaginativa es la .iiij. part del cors del home.—2. m, *afegeix* in secunda distinctione.—3. L, [pas].—4. M, empaltada.—5. L, quel.—6. L, hom.—7. L[1], [en la fembre]: lm, *igualment*.—8. M, tramatent.—9. M, vegitativa.—10. lm, hominis generantis.—11. M, elamentativa. —12. m, et ista imaginativa in semine viri per generationem transmissa in feminam crescit: l, et sic imaginativa in semine hominis in feminam per generacionem transmissa crescit.—13. L, hom. —14. L[1], [corporals].—15. L, [format].—16. L hom.—17. L, sensitiva e imaginativa: lm, *igualment*.—18. L, hom.—19. L, [de les quals].—20. L, *afegeix* e.—21. L, crescut e nodrit.—22. L, age.

cors mateix és[1] molt plasent a saber, con sia ço que si home ha gran plaer en conèxer los secrets[2] e les natures de les altres coses, molt mils deu haver plaer en conèxer los secrets e les natures de si mateix.

¶ Con hajam encercat lésser del cors de home, ara volem encercar lésser[3] de la ànima, con son ésser sia greu a entendre, lo qual encercarem[4] segons la manera que[5] havem encercat Déu, ço és a saber, per .viiij.[6] questions generals les quals se contenen en lo seu encercament, e primerament de la essència de la ànima e de les sues diffinicions.

II. *De ànima racional*

ANIMA racional és molt greu cosa a entendre e a mostrar per ço car no és[7] cors, ni ha color ne[8] figura, ni pot èsser vista ni tocada; e car és greu[9] a ésser sabuda, volem la[10] encercar e mostrar segons lo discorriment e encercament de la *Art general* per ço que mils la puscam encercar e atrobar, ço és a saber,[11] que encercarem: què és ànima racional, de que és, per què és, quanta és, qual és, quan[12] és, hon és, com és, e ab què és.

¶ E cercada,[13] donchs, e atrobada ànima per aquestes .viiij. maneres generals, pot hom aver conexença de ànima[14] racional, e és bona cosa ella conèxer pus que és una part de home, e que és la major part que sia[15] en home.

1. *Es demanat: Què és ànima?*[16]

ANIMA racional és aquella cosa que con és ajustada ab cors humà, de si matexa e de cors humà fa home. E ànima

1. L, e[s a ell]: lm, *igualment*.—2. L, sacrets.—3. L, [puys ensercat havem lasser del cors de home] e per consaguent devem ensercar lasser...—4. M, encercaren.—5. lm, modum per quem.—6. L, nou.—7. L, ha.—8. L, ni.—9. L[1], *afegeix* e dificil.—10. M, le.—11. M, a seber.—12. M, quon: L, quant.—13. L, ensercada.—14. L, de lanima.—15. M, sie.—16. L, Capitol primer lo qual mostra que es anima: lm, De quaestionibus animae rationalis. Quaestio de quid. Quaeritur quid est anima rationalis. Solutio.

racional és aquella cosa ab què home menbra, entèn e ama Déu, els àngels, si mateix, e les altres coses sperituals e corporals. Es encara ànima racional aquella cosa ab què hom entén, menbra [1] e ama sens ymaginació, axí con home qui ab ànima, sens ymaginar, menbra, [2] entén e ama Déu, àngel, sa memòria, enteniment e voluntat; e en Déu la sua bontat, granesa [3], eternitat, poder, saviesa e voluntat; e en home just justícia; e en home savi [4] saviesa; e en voluntat amant, amat e amar, e differència, concordança e egualtat de amant, amat e amar, e de memòria, enteniment e voluntat, e [5] enaxí de les altres coses semblants a aquestes, les quals hom pot menbrar, entendre e amar sens imaginar, e encara sens veer, [6] hoir [7] e tocar. E per açò és conegut que ànima racional és altra cosa que no és corporal ni [8] natura de cors; e les sues obres són pus altes que aquelles del cors, con sia açò [9] que ànima pot menbrar, entendre e amar sens yimaginar, e yimaginació no pot yimaginar sens que la ànima racional no menbra, [10] no entena o haja [11] creença, no am o desam. E per açò [12] és dit que ànima racional és aquella substància speritual incorruptible qui roman aprés la mort del cors [13] e qui dura tots temps. [14]

2. Anima racional és aquella forma qui informa lo cors a viure e lo fa [15] estar en spècia [16] humana, ell [17] fa viure, e ell [18] fa moura de un [19] loch en altre, el fa crèxer e engrexar e enmagrir, [20] les sues formes e potències mou a obrar, axí con la elamentativa ha [21] elamentar e scalfar humificar, refredar e desecar [22] e la vegetativa a vegetar, crèxer e digirir [23] e a transmudar les essències de unes espècies en altres, axí con essència de pa en essència de carn; e encara [24] mou la sensitiva a sentir per veher, hoir [25] e per los

1. L, home membre enten.—2. ML, membre.—3. L, granea.—4. L [savi].—5. M, *omet* e.—6. M, vaer.—7. L, oyr.—8. L, ne.—9. L, so.—10. L, menbre.—11. L, age.—12. L, per so.—13. L[1], *afegeix* so que es.—14. L, que durara tostemps.—15. L, el fa.—16. L, specie.—17. L, el.—18. L, el.—19. L, moure de hun.—20. L, amagrir.—21. L, a.—22. L, dessecar.—23. L, digerir.—24. L, encare. 25. L, oyr.

altres senys; e encara [1] la mou a sentir calor, fredor, fam e set, dolor e les altres coses semblants a aquestes. Mou encara ànima racional la yimaginació a yimaginar color, figura, menjar, beure, [2] vestir e cusir, [3] luxuriar, [4] vendre e comprar, e les altres coses semblants a aquestes. Es encara lànima [5] racional aquella cosa qui dóna compliment e fi al cors ab qui és conjuncta; car lo cors e ses parts són per ço que sia home, e la ànima creada e infusa en lo cors e ab ell conjuncta fa de si mateixa [6] e del cors ésser humà, segons que ja havem dit. E per açò [7] lànima aporta lo cors e ses parts a la fi per què és.

3. Per què dien alcuns [8] que ànima és forma del cors pus quel enforma, lo sostè el aduu [9] a la fi per que és, e que en home no ha mas una forma. Altres dien que lo cors ha forma enformada [10] per la forma de la ànima, e que de la sua forma essencial e de la essencial forma de la ànima és composta la forma del home, enaxí passada [11] en terç nombre de forma de ànima e de cors, con lome passat [12] en terç nombre de la ànima e del cors, lo qual home no poria passar [13] en terç [14] nombre sens quel cors no hagués pròpria [15] essencial forma e lànima atretal. E desta [16] matèria avant parlarem pus largament.

4. Anima és aquella cosa qui con és disjuncta e partida del cors, lo cors pert aquella forma que havia con era conjuncta [17] ab la ànima, ço és a dir, forma viva, e roman desformat e despullat [18] de forma viva, havent forma morta, girada [19] de generació a corrupció, car les sues parts no tenen [20] a la fi de ésser humà, a la qual tenien com era conjuncta [21] ab la ànima, e per açò és lo cors mort, e les

1. L, encare.—2. M, beura.—3. M, tusir?.—4. Im, potum aedificium luxuriam.—5. L, encare anima.—6. M, mateix.—7. L, so.—8. L, alguns.—9. L, el soste [e governa e la duu].—10. L, informada.—11. L, pessada: Im, posita.—12. L, pessat.—13. L, pessar.—14. L, ters.—15. L, agues propria e.—16. L, de questa.—17. L, coniunt: l, coniuncta: m, coniunctum.—18. L, despulat.—19. L, girade: Im, inclinatam.—20. Im, tendunt.—21. L, coniunt: Im, coniunctum.

sues parts són mortes; e de aquesta[1] mort[2] parlarem en la segona part de aquest libre.

¶ Dit havem què es ànima racional, e per ço que dit havem pot hom respondre als homens simples qui demanen què és ànima, e si ànima ha cap, ulls, bocha,[3] mans e peus, ni si és blancha[4] o negra, e qui demanen per qual loch del cors hix lànima com lome mor.

2. *Es demanat: De què és ànima racional?*[5]

CAR[6] Deus pot ésser per home[7] menbrat, entès e amat, e no yimaginat, vist, hoit ni[8] tocat, vegetat, elamentat ni escalfat,[9] con sia ço que Deus sia substància speritual qui no ha cors, quantitat, color ni figura, per açò ànima és de memòria, enteniment e volentat[10] ab què pot Deus menbrar, entendre e amar.

2. Con Deus[11] sia bontat[12] e sobiran be, subirana granesa[13] e duració, poder, saviesa,[14] voluntat, virtut, glòria e veritat,[15] e les speritualls semblants[16] daquestes sues dignitats pusquen[17] ésser ymaginades, sentides[18] ni elamentades, e poden ésser menbrades, enteses e amades, per açò ànima racional és de memòria enteniment, e voluntat ajustada, per ço que pusqua[19] ab ses pròpries e essencials parts, en esta vida, les speritualls semblances de les dignitats de Deu menbrar, entendre e amar, e mèrit guanyar.[20]

3. Car digna cosa és e justa que Deus sia menbrat, entès e amat ab lo gran,[21] durable, poderós,[22] virtuós ver e delitós menbrar, entendre e amar, per[23] açò vol Deus que la memòria, enteniment e voluntad sien de essencial subs-

1. L, desta.—2. l, morte: m, materia.—3. L, hulls, boca.—4. L, blanca.—5. L, De que es anima. Capitol segon: l, De questionibus de quo: m, Quaestio de quo.—6. L, *omet* car.—7. L, Deu pot per home esser.—8. L, oyt ne.—9. L, ne scalfat.—10. L, voluntat.—11. L, Deu.—12. L, [sobirane] bondat.—13. L, sobirane granea.—14. L, *afegeix* e.—15. L, veritat e gloria.—16. L, [spirituals] semblanses.—17. M, pusque: L, puscan.—18. L[1], vegetari.—19. L, pusque.—20. L, merits gonyar.—21. lm, cum bono.—22. L[1], [savi].—23. L, e per.

tància[1] e natural bonesa, granea, duració, poder, virtut, veritat e delectació; car lànima ne porà haver pus gran, pus[2] bo, pus durable, e enaxí dels altres, menbrar, entendre e amar, e ell[3] ne porà més de benauyrança e de glòria en la ànima influir, donar e remunerar; e si la ànima és mala, sa justícia més la porà punir, e si li volrà haver mercè, més li porà perdonar.

4. Cové encara que la memòria sia de essencial, substancial e natural membrant,[4] membrable e menbrar, e lenteniment de essencial, substancial e natural entenent,[5] entelligible[6] e entendre, e la voluntad de essencial, substancial[7] e natural volent,[8] volible e voler; e açò cové èsser enaxí per ço que lenteniment les spècies que guanya e multiplica entenent, pos aquelles en sos propris essencials fondaments,[9] ço[10] és, que en son propri essencial, natural e substancial[11] entelligible los fassa[12] èsser intelligibles e enteses, e que lentendre accidental e guanyat[13] en quant les entèn sia figurat, sagellat,[14] nat e exit de son propri essencial, natural e substancial entendre hon[15] forma e caracteja[16] cascú entendre qui va e ve; e açò cové ésser[17] per ço que les spècies sien pus veres, pus grans, pus forts e[18] pus durables e ab més de virtut e delectació. E açò mateix[19] cové èsser de la memòria per ço que les spècies que menbra[20] pusque[21] mils retenir e al enteniment e a la voluntat retre; e açò mateix de la voluntat per ço que les spècies més pusque[22] amar que[23] ab libertat les puscha elegir, amar o desamar, la qual libertat haver no poria sens propri essencial, substancial e natural volible en qui les faça volibles ab voler essencial, natural e substancial en qui

1. L, substancial.—2. L, mes.—3. L, [Deus.]—4. Im, recolitivo.—5. Im, intellectivo.—6. L, intelligible.—7. M, *omet* substancial.—8. Im, volitivo.—9. L, fundaments.—10. L, so.—11. L, substancial e natural.—12. L, entellible les fassa.—13. L, e aquel entendre accidental e guanyat: M, guanyant.—14. L, segelat.—15. L, on.—16. L, e que retengua [*aliter* e caretega]: l, caractizet: m, et characterizet.—17. Im, ita esse.—18. L, *omet* e.—19. L, matex.—20. M, menbre.—21. L, pusca.—22. L, pusca.—23. L, e [que]: l, et quod: m, et ut.

forma[1] un[2] voler con vol una spècia, e altre voler con ne vol altre, en tant que aquell[3] voler dedins sia movible[4] e emprentat[5] enforma e careteja cascun voler accidental qui va e ve.[6]

¶ Dit havem de què és ànima e per ço que navem dit pot hom conèxer la sua alta noblesa e bonea con sia de tan[7] altes e nobles coses e incorruptibles creada a tant[8] noble e tant[9] alta fi. E per ço fan gran mal los hòmens peccadors e són dignes de sostenir gran pena car lanclinen a peccat e ⟨a⟩ amar entendre[10] membrar malvestat e engan e coses leges e vils e de pocha utilitat.

3. *Es demanat: Per què és ànima?*[11]

En aquesta questió deu hom respondre[12] en dues maneres: la una és segons ésser, laltre segons fi. Segons ésser, axí con home[13] ha ésser humà per ço car[14] és ajustat de ànima racional e de cors[15] elamentat, e és per ço viu car és ajustat de elamentativa, vegetativa, sensitiva, yimaginativa qui són[16] essències havents vida, car són ensemps ajustades,[17] e fan[18] ésser humà qui és viu e per ellas viu e ha vida, e quant elles[19] se departexen, per lur departiment és home mort, e en axí de les altres coses semblants a aquestes; en[20] semblant manera ànima és per ço car ha ésser ajustat de memòria, enteniment e voluntat, e és per ço[21] viva car és de parts vives, e son ésser no mor per ço cor és de parts vives quis concorden[22] e no han neguna

1. lm, informat.—2. L, hum.—3. L, aquel.—4. L, [in]movible.—5. L, emprentat.—6. L, [aliter] en lo qual informa e caretega: lm, in tantum quod illud intrinsecum velle sit tanquam sigillum et impressio seu fundamentum in quo informet, imprimet et caratizet (m, imprimat et characterizet) quodlibet velle accidentale.—7. L, ten.—8. L, e a ten.—9. L, *omet* tant.—10. L, *afegeix* e.—11. L, Per que es anima. Capitol ters.—12. L, a dir per que es anima se deu respondre.—13. L, l ome.—14. L, con.—15. L, [cos].—16. L, [qui son].—17. L, [quant] son ajustades ensemps.—18. M, far.—19. L, con ellas.—20. L, e en.—21. L, per so es.—22. L, car les dites parts concorden.

contrarietat. Açò mateix fóra del cors del[1] home, qui no morria[2] si ses parts eren pròpriament e[3] essencialment concordants sens neguna contrarietat e que la potència elamentativa fos pròpriament e[4] essencialment per[5] si matexa substància viva.

2. Segons fi és ànima per ço que menbre, entena e am Déu, con sia ço que Deus laja creada a si mateix membrar, entendre e amar, loar e servir. Es encara ànima per ço que sia home, qui sens ella no pot ésser, e es enaxí per ço[6] que sia home[7] con part és per ço que sia lo tot. E en aquest pas pot hom conèxer que serà general resurrecció de hòmens, car si nou[8] era, ànima de home per justa que fos, hauria per tots temps[9] passió e deffalliment desirant sa[10] fi per la qual és ço que és, e null[11] temps no lauria ni la actenyaria[12] sens resurrecció.

3. Es encara ànima de home per ço que sia migà e strument[13] per lo qual les creatures corporals, ço és assaber, lo cel e tots los corsos[14] que conté, atenyen la[15] fi a la qual són creats, la qual és Déu quils corses[16] ha creats per si servir;[17] e car Deus és invisible e no pot ésser vist hoit ni[18] tocat, segons que dit havem, e cors no pusque Deus[19] membrar, entendre ni amar e haja[20] naturalment apetit e desig a Déu servir, al servir del qual és creat; per açò ànima és per ço que[21] sia[22] home, lo qual servescha Déu, e que las creatures corporals servesquen home e ajuden[23] hom a[24] Déu servir. E per ço fan mal los hòmens peccadors qui desvien les creatures corporals de la fi per què són, e ab lo servir que les creatures li fan[25] desonren

1. L, de.—2. L, moura.—3. L, [et].—4. L, [et].—5. L, *Al marge, la nota seguent:* gira la carta. Aquest capitol deu star a la primera carta a aital senyal: +.—6. L, [anima] per so.—7. L, *repeteix:* qui sens ella no pot esser.—8. L, ho.—9. L, tost temps.—10. L, desijant.— 11. L, nul.—12. L, atenyaria.—13. L, mitia e instrument.—14. L, cossos.—15. L, a la.—16. L, qui los cossos.—17. L, a servir.—18. L, hoyt ne.—19. L, pusca Deu.—20. L, age.—21. L, es [per] que.—22. M, sie.—23. L, auiden [aliter aiuden].—24. M, *omet* a.—25. L, los,

e deservexen Déu; e car lo mal que fan[1] és tant[2] gran, no és maravella si en infern lur pena és gran e durable.

4. *Es demanat si ànima ha quantitat*[3]

ANIMA és substància, e si no havia quantitat poria ésser enaxí infinida en estesa[4] granea, con la substància de Déu qui és infinida en estesa granesa, axí parle,[5] la qual infinida ésser no poria si havia quantitat, con sia ço que quantitat sia termenada dedins[6] certs térmens de substància en la qual és sustentada, e la qual substància per sa quantitat és quanta, e defora sos térmens ésser no pot. Es[7] donchs ànima ab quantitat per ço que sia quanta e dins sos térmens termenada, e que sia en cert loch e no defora los térmens de loch estesa.[8] Dehim emperò que la sua quantitat és accident esperitual qui no pot ésser vist ni tocat ni fer figura ni ésser[9] colorat ni yimaginat; e per açò és semblant a los[10] hòmens simples qui no saben què és ànima, que ànima no haja quantitat speritual per ço[11] cor ànima no ha quantitat corporal e ha quantitat speritual, segons que provat havem, ⟨e⟩ no pot[12] crèxer ni destrènyer[13] ni morir per essència, e és aytant[14] gran en l infant poch com en l ome gran. Mas açò hom no pot yimaginar ni veer, com sia ço que ànima sia substància speritual qui no pot ésser yimaginada ni vista, con sia ço que les substàncies[15] sperituals hom puscha membrar, entendre e amar sens ymaginar. E daçò havem ja[16] parlat.

---

1. L, [que fan].—2. L, ten.—3. L, quanta es anima. Capitol quart.—4. L, en stensa.—5. L, en stensa granea assi par (M, assi appar) la [qual] *al marge:* ut ita loquar.—6. L, dins.—7. L, M, e es.—8. L, stesa.—9. L, ne [haver] esser: lm, nec habet esse.—10. L, als.—11. L, *latxat* per so [e en quant dien que no ha quantitat corporal ver dien] cor anima...—12. m, anima non potest.—13. L, ne descrexer: l, nec discrescere: m, nec destrui.—14. L, ten.—15. L, yimaginade [ne] vista [empero l om pot aço entendre] com [sia so que] les substancies...—16. L, ja havem.

5. *Es demanat: Qual és ànima?* [1]

DUES calitats [2] són, ço és a saber: pròpria calitat [3] e apropriada. Pròpria calitat [4] és axí con la calor del foch; apropriada calitat és axí con la sua secor [5] qui és a ell apropriada per la terra; e per açò [6] és lo foch .j. [7] qual per sa pròpria calitat [8] e altre per apropriada. En semblant manera ànima és qual per .ij. calitats: [9] la una és pròpria, laltra és apropriada. Per la pròpria és menbrant, entenent e amant, e per natura és bona, gran, durable, poderosa, [10] virtuosa, vera, delectable e incorruptible. [11] Per calitat apropriada a ella, la qual ella sapropria guanyant àbits [12] de virtuts o de vicis, és qual, ço és a saber, justa si és virtuosa o injusta si és peccadora, e enaxí dels altres àbits guanyats. E encara que ella cobeja e desira [13] los delits corporals [14] e ha ira [15] con lo cors ha fretura, per la qual han [16] fam, set, fret e [17] malaltia e les altres coses semblants a aquestes. E de aquestes coses aytals parlarem en la segona part, en la qual encercarem les virtuts e los vicis de la ànima.

6. *Es demanat: Anima, quant és?* [18]

DE temps de ànima són .ij. opinions: la una és falsa [19] e laltra és vera. Aquella qui és falsa [20] és reprovada: car dien alcuns [21] que totes ànimes dels hòmens foren creades en un temps, e hom reprova aquesta opinió dién [22] que Deus no fa res debades, ni neguna [23] creatura per ço que sia

1. L, Qual es anima. Capitol quint. 2. L, qualitats.—3. L, qualitat.—4. L, qualitat.—5. M, çacor.—6. L, so.—7. L, hu.—8. L, qualitat.—9. L, dues qualitats.—10. lm, intelligens.—11. L, incorrumpable.—12. L, se apropria guanyat habit.—13. lm, item per appropriatam qualitatem concupiscit: L, desige.—14. L, [per apropriada qualitat].—15. m, tristitiam.—16. L, ha.—17. L, *omet* e.—18. L, Quant es anima. Capitol sise. *Al marge:* so es quin temps.—19. M, falça.—20. M, falça.—21. L, alguns.—22. L, dient.—23. L, ne neguna: m, nec faciat aliquam.

occiosa, e faria ho si totes les ànimes havia[1] creades en un temps; car lànima del derrer home staria occiosa aytant de temps con ha[2] del derrer home al primer home.[3] Laltra oppinió és, e qui és[4] vera, que Deus crea[5] lànima en[6] aquell temps en[7] que nembrió és linyat, organitzat[8] e format per elamentativa, vegetativa,[9] sensitiva e yimaginativa, e en aquell temps Deus la conjunyii ab lo cors,[10] e de ella e del cors és fet home.

2. Dehim encara que ànima és en temps per ço cor ha començament per creació, e està en temps per accident, ço és, per rahó del cors ab qui[11] és conjuncta, lo qual cors[12] està en moviment per momens,[13] ores, dies e anys; e per açò[14] pot hom dir quants anys ha[15] que la ànima de Abraam és creada, e açò mateix de la ànima de sent Pere: no que lànima per si matexa estia[16] en temps per moviment, mas[17] que és moguda de .j. loch en altre per lo moviment del cors en lo qual és moguda; e per açò[18] dien alcuns que en laltre segle[19] ànima separada no està en nombre de hores, dies ni anys, mas que ha en temps comensament.

7. *Hon es la ànima?*[20]

ENAXÍ con[21] home és home en si mateix, enaxí ànima és ànima en si matexa, ço és[22] a dir, que ànima és en si matexa lo[23] que és. Es encara ànima en home en quant és part de home, e home és son tot. E encara ànima és en cors de home e cors de home és en ànima, axí con dues parts que la una[24] és en laltra per ço que damdues sia compost

1. M, havie.—2. L, *omet* ha.—3. L, *omet* home.—4. L, e aquesta.—5. L, Deu cree.—6. M, on.—7. L, *omet* en.—8. L, organizat.—9. M, vegativa.—10. L, conjuny al cors: Im, conjungit cum.—11. L, lo qual.—12. L, [cors].—13. L, moments.—14. L, so.—15. M, *omet* ha.—16. L, stiga.—17. M, més.—18. L, ço.—19. L, segla.—20. L, Hom es anima. Capitol .vij.—21. M, *omet* con.—22. M, bo (corregit ço) que es.—23. L, so.—24. Im, una pars totius.

lo tot.[1] Car home és compost de ànima e de cors, en qual que loch que[2] ell sia és lànima; per què, movent home si mateix de un loch en altre, és moguda lànima del home de un loch en altre.

2. Anima és substància speritual, segons que[3] dit havem; e car substància speritual no ha figura, lonch, ample ni pregon,[4] no pot hom yimaginar con ànima és en loch, car si yimaginar ho podia, yimaginaria ànima, la qual no pot ésser yimaginada; e per açò, sobre ymaginació, enteniment entén con ànima és en loch, ço és assaber, és[5] en home axí com part en tot, e és en[6] cors de home axí com part que cascuna és en altra; e ànima és en aquell loch hon és lo cors ab qui és conjuncta, ço és a saber, és en cambra o en cuyna o en camp[7] o en vinya, e enaxí dels altres lochs; e és en si matexa, segons que dit havem. E per ço[8] segons aquestes .iiij. maneres hom pot considerar ànima hon és, les quals són:[9] és en si matexa, e és en home, e[10] en part de home qui és lo cors, e és en qual que loch sia[11] home.

3. Home és en la cambra, e menbra, entén[12] e ama lo cavall[13] qui és en lestable, e lànima no és en lestable pus que és part del home qui és en la cambra, lo qual home en un temps mateix no pot ésser en la cambra e en lestable; mas car la ànima ⟨és⟩ en la ymaginació[14] ab qui és conjuncta e qui yimagina la semblança del cavall,[15] lo qual[16] la potència visiva li ha representat, la ànima[17] en la yimaginativa menbra, entén e ama la semblança del cavall,[18] estant lome en la cambra e lo cavall[19] en lestable; e per açò[20] a los hòmens qui són simples és vijares que la ànima sia en aquell loch[21] hon és lo cavall.[22]

---

1. L, *afegeix* e: *igualment* lm.—2. L, *omet* que.—3. M, *omet* que.—4. L, ne ampla.—5. L. [es].—6. L. [en].—7. L, o es en cuyna o es en camp.—8. L, açò.—9. L, [anima].—10. L, *afegeix* es.—11. L, *latxat* aquel loch on: L[1], en qual se vulla loch on...—12. lm, et cum anima recolit.—13. L, caval.—14. lm, est in imaginativa.—15. L, caval.—16. l, *omet* lo qual... del cavall.—17. m, et anima.—18. L, caval.—19. L, caval.—20. m, ideo.—21. M, *omet* loch.—22. L, caval.

4. Lo vi és en lampolla[1] per contactu, e lampolla[2] en làer, e per açò[3] es vijares als hòmens simples que la ànima sia enaxí[4] en lo cors con lo vi en lampolla;[5] mas los hòmens savis consiren[6] que lànima enaxí és en lo cors sens contactu, con lo cors és en ella, segons que dit havem, per ço que cascuna part del home sia en laltra. E encara, que lampolla[7] no és en lo vi, ni ànima no pot ésser en lo cors per contactu, con ànima sia sperit; e, car és spirit, no pot tocar ne ésser tocat, no[8] pot empetxar[9] loch ni li pot loch ésser empetxat;[10] e per açò dien los savis que moltes ànimes separades poden ésser en un loch mateix e en un temps mateix; mas als[11] hòmens no[12] savis no[13] és vijares, per ço car[14] ymaginen que ànima enaxí sia en loch per contactu, com vi en ampolla.

5. Anima separada[15] és enaxí en un loch, que no és en altre loch dementre que és en aquell loch, e açò entenen los hòmens[16] savis sens que no yimaginen que ànima sia en loch[17] termenada per contactu, mas que és en aquell loch hon és, e no és en loch hon no és; mas los hòmens qui no són savis[18] yimaginen e cuydense que la ànima sia en axí en un loch per contactu ab lo loch ab que és, con lo vi en lampolla, lo qual no és en la bóta.[19]

8. *Es demanat: Con és ànima?*[20]

Consirant[21] hom ço que ànima és,[22] e les parts de què és, e enaxí dels altres capítols de ànima que dits[23] havem,

---

1. L, lampola.—2. L, ampola.—3. L, so.—4. L, *omet* en.—5. L, ampola.—6. L, consideren.—7. L, ampola.—8. lm, nec.—9. L, empaxar.—10. L, empaxat.—11. L, [a]ls.—12. L, [no].—13. L, nols.—14. M, *omet* car.—15. L, separade.—16. L, [homens].—17. L, *omet* loch.—18. L, no savis: lm, sed simplices homines imaginantur et credunt.—19. L, aliter axi com lo vi (*latxat* en l'ampola) lo qual es per contactu en lampola no es per contactu en la boca: l, non est per contactum in vegete: m, et non per contactum in dolio.—20. L, Com es anima. Capitol .viij.—21. L, considerant.—22. L, es anima.—23. L, dit.

pot hom conèxer ànima com és ço que és; car ànima és de memòria, enteniment e voluntat, e és per ço ço[1] que és, car és de totes tres ajustada, e[2] és la sua fi menbrar, entendre[3] e amar Déu.

2. La ànima ha manera con sia ço que és, axí con cors elementat que[4] ha manera en ésser ço que és, per ço cor és de .iiij. elaments ajustat, e cascú ab laltre mesclat.

3. Anima ha quantitat speritual, segons que dit havem, e car no ha quantitat corporal, axí parle a manera[5] que sia ço que és per quantitat speritual per qui és quantificada e tant[6] fortment termenada, que no pot haver manera com per quantitat corporal sia quantificada ni termenada.

4. Anima ha dues calitats,[7] segons que dit havem, la una pròpria e[8] laltra apropriada, ab les quals ha manera con sia ço que és, e sens elles no poria ésser ço que és, axí com lo foch qui sens[9] calor e secor no hauria ab què fos ço que és. Açò[10] mateix se pot dir e respondre que[11] ànima, segons la manera[12] que ha per temps e per loch, la qual dita havem, ha manera con sia ço que és per manera[13] qui és enaxí una part de sa essència[14] con sa[15] quantitat o sa[16] qualitat, e en axí dels seus[17] altres accidents; e en axí com pot menbrar ab memòria e entendre ab enteniment e amar ab voluntat, pot ab sa memòria[18] haver manera en ésser ço que és e haver manera en menbrar, entendre e amar e lo cors enformar e[19] ab ell participar e ell moure de un loch en altre e créxer e nodrir.

---

1. L, *omet* ço.—2. Im, in quantum.—3. L, entendre membrar.—4. L. qui.—5. M, a manera.—6. L, ten.—7. L, qualitats.—8. L, *omet* e.—9. L, [sens].—10. L, asso.—11. L, de.—12. Im, de animà, scilicet quod secundum modum.—13. Im, item anima habet modum essendi hoc quod est per modum.—14. L, *afegeix* axi.—15. M, sia.—16. L, [se].—17. L, [sens].—18. L, manera; Im, suo modo.—19. L, informar.

9. *Es demanat: Ab què és ànima?*[1]

Es ànima ab Déu qui la creada, e és ab si matexa en quant no és[2] de neguna substància dirivada ni engenrada, e és encara ànima ab ses parts essencials, substancials e naturals e ab sos propris accidents, axí con tot qui és ab ses parts.

2. Es ànima ab la fi per la qual és, cars sens aquella fi no fóra creada, començada ni seria sostentada; e de la sua fi ja[3] parlat havem. E per açò fa mal home peccador qui desvia la sua[4] ànima de la fi per què és creada, començada e sostentada, e usa de ella menbrant, entenent e amant contra la fi per què és creada, començada e sostentada,[5] e[6] contra la fi de molts béns naturals que Deus li ha donats, e[7] encara contra molts béns que Deus li ha promesos si ella és bona;[8] e home peccador la enclina a sostenir[9] perpetuals mals e treballs[10] per ço car usa de ella contra Déu.

¶ Encercada[11] havem ànima segons los graus els[12] capítols devant[13] dits, per lo qual encercament hom pot haver della conexença e ab ella fer bé e squivar mal; e açò matex havem fet del cors humà. Per què pot hom conèxer les sues parts matexes, e, conegudes ses parts, pot conèxer si mateix e pot saber usar de si mateix en fer bé e en squivar mal.

¶ Con hajam[14] encercat cors de home e ànima de home per les .viiij.[15] condicions generals demunt dites, pot hom consirar[16] què és home, consirant[17] què és cors

1. L, Ab que es anima. Capitol .ix.—2. L, *repeteix* no es.—3. L, ya.—4. L, la sua, *repeteix tatxat* la sua.—5. M, *repeteix* e usa de ella... començada e sostentada. *Al marge* vacat.—6. M, *omet* e.—7. L, [e].—8. I, si bona est sibi dare ei; m, si bonum est illi dare ipsa.—9. M, stenir.—10. L, travals.—11. M, e encercada.—12. L, e los.—13. L, demunt.—14. L, aiam.—15. L, .ix.—16. L, considerar.—17. L, considerant.

de home e què és ànima de home, con home sia de ànima e de cors; e açò mateix de les altres questions generals que hom pot fer de home, a les quals pot hom respondre segons que havem respost a ses parts.

III. *Home, com és home?*[1]

HOME és substància ajustada de ànima racional e de cors elamentat, vegetat, sensat e yimaginat, e con esdevé no home, esdevé no home per lo departiment de ses parts, les quals dites havem.[2] On, en axí con home[3] esdevé no home per[4] departiment e disjunctió de ses parts,[5] en axí esdevé[6] home per ajustament e appropincament[7] de ses parts.

2. En ànima ha parts actives e parts passives, e actus naturals qui són de les parts actives e de les parts passives. Les parts actives són la memorativitat, intellectivitat e amativitat, e la natural e speritual bonitivitat,[8] magnitivitat, durativitat, possitivitat, virtuitivitat, verativitat e delectivitat, de les quals és la memorativitat, intellectivitat e amativitat[9] de la ànima, e aquestes[10] ajustades fan una forma comuna dànima; e les parts passives[11] són la memorabilitat, intelligibilitat e amabilitat[12] e lur natural speritual bonibilitat, magnibilitat, durabilitat, possibilitat, virtuybilitat, verabilitat e delectabilitat, de les quals són la memorabilitat, intelligibilitat e amabilitat de la ànima; e totes ensemps ajustades[13] fan una comuna matèria speritual e natural de la ànima. Els actus naturals qui són de les parts actives e passives són lo natural e consubstancial[14] speritual menbrar, entendre e amar, e lur natural

1. L, En aquesta tersa part volem mostrar com home es home.—2. L, havem dites.—3. M, o en axi: L, hon axi.—4. L, *afegeix* lo.—5. M, [pars].—6. Im, est et perseverat.—7. L, apropinquament.—8. M, *omet* e la natural speritual bonitivitat.—9. M, *omet* intellectivitat e amativitat.—10. L, [ensemps].—11. L, e naturals.—12 M, *repeteix* amabilitat.—13. M, *omet* ajustades.—14. L, [e].

bonificar, magnificar, durar, possificar, virtuificar, verificar,[1] e delectificar, dels[2] quals són lo menbrar, entendre e amar. E tots aquests ensemps ajustats fan un comú actu qui sta migà enfre[3] la forma e la matèria speritual, per lo qual[4] se conjunyen es ajusten, e de tots tres resulta una substància qui[5] és ànima racional.

3. En cors de home ha parts actives e passives, e actus[6] naturals qui són de les parts actives e passives. Les parts actives són: elamentativitat e vegetativitat, sensitivitat e yimaginativitat, possitivitat, appetivitat, e[7] virtuitivitat, verativitat e delectativitat,[8] de qui són la elamentativitat, vegetativitat, sensitivitat e yimaginativitat; e totes aquestes parts actives són una forma comuna del cors de home. Les parts passives corporals e naturals del cors del home són: elementabilitat, vegetabilitat, sensibilitat e ymaginabilitat, e lur corporal e natural bonibilitat, magnibilitat, durabilitat, possibilitat, appetibilitat, virtuibilitat, verabilitat e delectabilitat, de les quals són la elamentabilitat, vegetabilitat, sensibilitat e yimaginabilitat; e totes aquestes parts passives fan una matèria comuna del cors del home. Los actus[9] naturals e corporals qui són de les parts actives e passives del cors del home, són: elamentar, vegetar, sensar[10] e yimaginar, e lur corporal e natural bonificar, magnificar, durar, possificar, apetir,[11] ço és appetit haver per istinch natural,[12] virtuificar, verificar e delectar;[13] e tots aquests ensemps ajustats[14] fan un comú actu,[15] qui és migà enfre la forma[16] e la matèria qui són del cors del home, e de tots[17] tres resulta una substància qui és cors de home.

---

1. M, *omet* durar... verificar.—2. L, de les.—3. M, enfra.—4. L, [medi].—5. L, que.—6. L, actas.—7. L, *omet* e.—8. L, [e delectivitat].—9. L, actas.—10. lm, sentire.—11. L, [possificar] appetir.—12. L, instingir per instint.—13. lm, et delectari <ex istis sunt elementare, vegetare, sentire et imaginari> ex quibus.—14. L, e totes aquestas... aiustades.—15. L, acta.—16. lm, inter communem.—17. L, totes.

4. En axí consirat[1] e sabut ledificament el bastiment[2] de les tres parts grosses demunt dites, de les quals hom[3] és edifficat e bastit, pot hom conèxer con hom[4] és home, ço[5] és assaber,[6] que les formes actives de la ànima e les formes actives del cors se ajusten per ço car sasemblen[7] per actió e san per si a una comuna forma de home qui és damdues,[8] ço és de[9] la forma de la ànima e de la forma del cors qui són ses parts, e ella[10] passa en terç nombre en quant no és forma de ànima ni és forma de cors; e les matèries passives[11] de la ànima e les matèries passives[12] del cors són ajustades e mogudes per lurs formes e semblances, movent emperò la forma de lànima la forma del cors que mova[13] la matèria del cors a una fi de matèria[14] comuna[15] ajustada damdues[16] e en terç nombre posada e passada[17] per ço car la matèria de lànima e la matèria del cors són ses parts e ella es lur tot. E açò mateix dels actus[18] de lànima e del cors, qui sajusten es convenen,[19] e de lur ajustament e conjunyiment resulta un actu[20] comú, per lo qual e en lo qual e ab lo qual la forma[21] del home e la matèria se conjunyen es ajusten, e de lur conjunyiment e ajustament[22] resulta e hix home qui passa[23] e està en terç nombre, e és lo tot simple en nombre de home, segons sa[24] diffinició, e ses parts són la sua forma comuna e matèria comuna el actu[25] comú[26] que dit havem. E en axí home està en lo som, e dejús ell estan parts grosses e menudes, segons que significat havem;[27] e con és tocat e[28] mogut per alguna part particular, ell respon ab aquella,[29]

---

1. L, considerat.—2. L, lo edificament e bestiment: M, bestiment.—3. M, *omet* hom.—4. L, home.—5. L, so.—6. L, a saber.—7. lm, assimilantur.—8. L, ab dues.—9. M, *omet* de.—10. m, illa communis forma.—11. L, pacients.—12. L, pacients.—13. M, moga: m, movet.—14. lm, *ometen* de materia.—15. L, [de home].—16. L, de abdues.—17. L, pessade e posada.—18. L actas —19. L, coniunyen.—20. L, acta.—21. L, [comuna].—22. M, *omet* e de lur coniunyiment e aiustament.—23. ML, passe.—24. M, se.—25. L, acta.—26. L, [dellas].—27. L, havem significat.—28. L, o.—29. m, tunc ipsa hoc repraesentat alteri.

axí com ab[1] la vegetativa[2] malalta per sobre[3] calor e secor, ab qui respon a la sensitiva, e ab la sensitiva qui sent la passió respon a la yimaginació que[4] ymagina fonts,[5] ombres, viandes humides e fredes,[6] e representa ço que yimagina a la memòria, enteniment e voluntat de lome, quiu[7] representa a lome per ço que ell les moua[8] a procurar ombres[9] e a menjar viandes humides e fredes, e a beure molta aygua freda.[10] E de aquesta matèria parlarem pus longuament[11] en lo capítol conseguent.[12]

IV. De les obres naturals de home[13]

ENCERCAT havem què és home e de què és home, eaxí[14] dels altres capítols damunt dits. Ara volem encercar què són obres naturals de home, de què són, per què són, quantes són,[15] quals són, quant són, hon són, com són e ab què són. E aquest encercament fem per ço que enaxí conescam[16] home[17] per ses obres naturals, con lavem conegut per ses parts naturals.

1. *Es demanat: Què són*[18] *obres naturals de home?*

OBRES naturals de home són los actus[19] qui ixen de les naturals formes e matèries, e en elles estan migans[20] per los quals sacosten es conjunyen, de los quals parlat havem[21] en lo capítol demunt dit,[22] ço és a saber:[23] elamentar, vegetar,[24] sentir, yimaginar, menbrar, entendre e

1. L, [ab].—2. M, vegatativa.—3. L, sobre[s].—4. L, qui.—5. ML, fons.—6. L, [e boure molta aygua freda].—7. L, ho.—8. ML, moga.—9. L, *afegeix* fonts e viandes.—10. L[1], [a menjar] viandes fredes e humides e a beure molta aygua freda.—11. M, leugerament: L, larch.—12. L, seguent: m, in sequenti parte.—13. L, divisió de les obres naturals de home.—14. L, e enaxi.—15. L, [son].—16. L, conegam.—17. L, [home].—18. L, Capitol primer qui mostra que son...—19. L, actas.—20. L, mijans.—21. L, del quals havem parlat.—22. L, [con home] es home los quals actes son.—23. L, *tatxat* so es, *omet* a saber.—24. M, elamentat vegetat.

amar, bonificar, magnificar e los altres; e són per açò actus[1] naturals car no són fets ab deliberació ni electió de home, mas[2] que són ses parts primeres.

2. *De què són obres naturals de home?*[3]

LES obres naturals de home són de les formes de les quals home és format, qui mouen les matèries de les quals home és materiat, don ixen les obres[4] per actió de les formes e per passió de les matèries, e en elles estan, axí con alementar qui hix de elementatiu e de elamentable, e vegetar qui hix de[5] vegetatiu e de[6] vegetable, e enaxí dels altres.

2. Altres obres naturals són[7] qui són accidentals e ixen de les primeres, axí con còlera qui escalfa lome[8] e li fa haver set, e home qui escalfa si mateix per córrer. Aquestes obres són de la elamentativa e hixen del foch qui escalfa làer en lo cors del home e hixenne per còlera e per córrer. Açò mateix és del àer fret mogut, appellat vent, qui refreda lome; e aquest refredar hix de laygua qui refreda la terra en lo cors del home, lo qual refredar és part de lome[9] en[10] quant és actu[11] primer, e enaxí dels altres.

3. Altra[12] obra natural e accidental és[13] per vegetació, axí com la transmutació de les viandes que hom menge,[14] transmudades en carn de home per vegetació, e és vegetar segon que[15] hix del primer, lo qual primer vegetar és de la essència vegetativa, per la qual la sua forma e matèria se conjunyen.

4. Es una[16] altra obra[17] accidental per la sensitiva qui és sentir,[18] lo qual hix del sentir primer qui és de la essència de la sensitiva, el segon sentir és veer color, hoyr

1. L, actas.—2. M, mes.—3. L, *afegeix* Capitol .ij.—4. L, [naturals].—5. M, *omet* qui hix de.—6. L, [de].—7. L, [de home]—8. L, lom.—9. L, del hom.—10. M, ab.—11. L, acta.—12. L, es.—13. L, *omet* es.—14. L, menja.—15. L, qui.—16. L, huna.—17. L, [natural].—18. M, *omet* sentir.

son,[1] odorar odor, gustar viandes, sentir calor o fredor, e enaxí de les altres coses semblants a aquestes.

5. Aquella obra que hom ha en yimaginar cavall,[2] castell, e enaxí de les altres coses semblants a aquestes, és yimaginar segon e elegible,[3] e hix del primer en quant és la sua semblanaça, apellada spècia fantàsticha,[4] en la qual spècia[5] lymaginar primer e qui és radical e de la essència[6] de la ymaginativa, és enaxí significat e mostrat con la cara del home[7] en la figura del mirall, la qual figura és semblança de la cara qui en lo mirall influeix sa[8] semblança.

6. Home menbra[9] cavall o castell, e enaxí dels altres objects, e aquell menbrar és accident[10] qui va e ve, e hix del menbrar dedins substancial, del qual havem parlat en lo capítol «Com[11] és home», el membrar accidental és mogut per lo menbratiu substancial quin trau menbrat fantàstich, espècia fantàsticha e[12] multiplicada[13] appellat, ab lo qual ateny lo object que desira[14] menbrar.

7. Entendre[15] cavall o castell és obra accidental exida e influïda del entendre dedins,[16] qui és obra substancial e primera de la essència[17] del enteniment, del qual entendre substancial lome qui és intellectiu trau lentendre accidental ab lo qual ateny los objects que desira[18] entendre, e ab aquell serà[19] entès fantàstich e spècia guanyada e multiplicada, e és de la semblança del intelligible dedins,[20] treta[21] dell per lome qui és intellectiu movent son enteniment a entendre, e és per ço del intelligible dedins[22] car lobject defores[23] és intelligible, ço és[24] cavall o castell, e enaxí de los[25] altres.

1. L, so.—2. L, caval.—3. l, ymaginari secundum *tatxat* sem ymaginalem: m, secundum imaginari.—4. L, fantastica.—5. L, era.—6. L, l especia [aliter essentia].—7. L, dell [home].—8. M, se.—9. M, menbre.—10. lm, accidentale.—11. L, [hom].—12. M, ha.—13. lm, *ometen* multiplicada.—14. L, desiia.—15. L, e entendre.—16. M, de deius.—17. L, e de [la potencia e] essencia.—18. L, desiia.—19. L, fa: m, facit.—20. L, de dins.—21. M, *tatxat* treta —22. L, [treta] d ell... de dins.—23. L, lo oblect defora.—24. M, *omet* es.—25. L, dels.

8. Home vol cavall o castell, e enaxí de los[1] altres, e aquell voler és accidental per ço car va e ve, e és del voler dedins[2] qui és voler general mogut per lome quil mou a voler accidental per ço que pusca[3] voler cavall o castell, e enaxí de[4] los altres; e aquell voler accidental és obra natural influyda de lobra[5] dedins[6] substancial per lome[7] qui usa de la[8] voluntat substancial e natural.

3. *Home, per què ha obra natural?*[9]

La rahó per què home ha obra natural és[10] per dues maneres: la una és per essència, laltra es per fi. Aquella qui és per essència[11] és per ço car[12] la forma essencial de lome, e açò mateix de la sua essencial matèria de qui havem parlat en lo capítol «Con home és home», no porien[13] ésser ço que són sens obra natural, sens la qual obra natural la forma no hauria natural actió ni la matèria natural passió, e enaxí la forma no seria forma ni la matèria no seria matèria. Cové, donchs, que home haja[14] obra natural per ço[15] que pusqua[16] haver forma e matèria, e que forma e matèria sien ço que són.

2. Cové, encara,[17] home haja[18] obra natural[19] per rahó[20] de fi, axí con elementat, qui és fi de elementar.[21] Cové, donchs, ésser elamentar,[22] qui és obra natural, per ço que per natura sia elamentat obrat. E açò mateix és de vegetar natural, per ço que sia vegetat naturat obrat, axí con un home engenrat per altre de sa sement[23] vegetat cors humà, e vianda vegetada en carn.[24] Açò mateix és de sentir e de yimaginar, de menbrar, entendre e amar, segons

1. L, dels.—2. L, de dins.—3. M, pusque: L, puscha.—4. L, dels.—5. M, obre.—6. L, de dins.—7. lm, existente per hominem.—8. L, *omet* la: lm, sua.—9. L, per que *tatxat* son [ha] obres naturals lome. Capitol .iii.—10. L, sta es.—11. L, essentia.—12. L, [es].—13. M, poriem.—14. L, aya.—15. L, so.—16. L, puscha.—17. L, *afegeix* que.—18. L age.—19. L, obre[s] natural[s].—20. L, reo.—21. M, elementat: L[1], elementar.—22. M, elementat.—23. ML, sament.—24. L, *afegeix* en cam,

lurs condicions qui covén[1] ésser obres naturals per rahó de la fi natural; car si no eren obres naturals, serien artificials, e en les obres defores atenyeria hom sa fi natural per artifici e no per natura,[2] la qual cosa és impossible.

4. *E les obres naturals de home, quantes són?*[3]

EN home ha moltes obres naturals, les quals són greus a nombrar[4] per ço car són moltes e secretes. Tantes són e tan secretes que home no les poria nombrar, ni negun altre, mas Déu[5] qui ab sa saviesa[6] nombra[7] e comprèn tot quant és. Emperò home ne pot alcunes[8] nombrar, axí com en la elamentativa elamentar e escalfar,[9] humificar, refredar e dessecar,[10] illuminar, linyar, figurar, stendre, quantifficar, qualificar, assituar, colorar,[11] aleujar, ponderar, differenciar,[12] concordar e contrariar,[13] comensar, miyançar,[14] termenar, majorificar e[15] egualar[16] e minorificar, buidar, umplir, e enaxí de moltes altres obres[17] naturals. E enaxí de les altres potències de home, qui de lurs actus[18] generals, molts actus[19] particulars e naturals poden influir e multiplicar.

5. *Les obres naturals de home, quals són?*[20]

LES obres naturals de home són les unes pròpries e les altres apropriades.[21] Pròpries són radicals e grosses e qui no vénen defora la substància, mas que són parts de ella, axí con elamentar, vegetar, sentir e yimaginar, menbrar,

1. L, cove[nen].—2. L[1], [e no per natura].—3. L, Quantes son les obras naturals [de home]. Capitol iiij.—4. m, memorandum.—5. L, en tant que nigu no bestaria a nombrar les sino Deu qui...: l, et tot et ita secrete: m, et tot sunt istae secretae.—6. L, la sua saviesa.—7. ML, nombre.—8. L, algunes —9. M, es scalfar: L, [e]scalfar.—10. lm, assituare colorare.—11. lm, *ometen* assituar colorar.—12. L, differentiaia[r].—13. L, contrarieiar.—14. L, miianar.—15. L, *omet* e.—16. L, agualar.—17. L, obres altres.—18. L, actes.—19. L, actes.—20. L, Quals son les obres naturals del home. Capitol .v.—21, M, apriades.

entendre e amar; les altres obres són accidentals, e són parts menudes e qui van e qui[1] vénen, e són proprietats apropriades, axí com lome qui ab la flama del foch o carbó scalfa si mateix per elamentar,[2] e ab les viandes caldes que menge[3] escalfa son cors per vegetar. E açò mateix fa con veu bella fembra e la vol haver, e yimagina los plaers[4] de luxúria, e aquell scalfar[5] ve per sentir e yimaginar, qui són obres naturals; e açò mateix per membrar, entendre e amar, menbran, entenén[6] e amant la fembra per ço car és bella e que en ella los plaers de luxúria pusqua[7] sentir.

2. Aquesta obra de escalfar és influïda e moguda per lobra qui és de la calor natural del home, la qual calor hix de la forma e de la matèria del foch per scalfar, les quals són parts radicals de la essència del cors del home en quant és elementat, les quals parts home no mou al scalfar de dins,[8] mas al scalfar defores[9] qui va e ve per calor apropriada, e les parts grosses per home[10] no són mogudes, mas per natura que les mou e per la influència dels corsos dessús.[11]

6. *Les obres naturals del home, quant són?*[12]

Les obres pròpries de lome e qui són radicals e naturals del home, axí com elamentar, vegetar, sentir e yimaginar, membrar, entendre e amar, són en aquell[13] temps en què lome[14] és home, axí com en la potència elamentativa qui és part de home, qui per elementar fa lo cors ésser elamentat,[15] sens lo qual elementar no poria ésser elementat, con sia ço que sens elementar les formes e les matèries de

1. L, *omet* qui.—2. M, elamentat.—3. L, menia.—4. L, pler.—5. M, scalfat: L, scalfament.—6. L, menbrant entenent.—7. M, pusque: L, puscha.—8. m, per proprium calorem.—9. L, de fora.—10. L, e les parts del home grosses [dins si matex stants per home]: lm, intra ipsum existentes essentiales.—11. L, de les coses [aliter dels corsos] de sus.—12. L, Quant son les obres naturals [de] home. Capitol .vj.—13. L, aquel.—14, L, home.—15. M, *omet* sens lo qual... elementat.

los elements sots entrats[1] en spècia de cors humà serien occioses e no mogudes per los corsses[2] celestials, sens la influencia dels quals negun hom[3] no pot viure. Açó mateix de vegetar radical per qui los elaments sots intrats[4] en spècie de home són vegetats en carn, sanch, nervis, ossos,[5] e les altres coses[6] pertanyents a cors de home, per vegetació e transmutació de elaments en cors de home, sens la qual transmutació e que sien en continu[7] actu, lo cors de[8] home seria mort. Açò máteix és del sentir de dins,[9] e del yimaginar, per los quals los elaments sots[10] entrats en ésser vegetats[11] sots entren[12] en ésser sensats e yimaginats per continu actu[13] de sentir e yimaginar.

2. Si en la[14] memòria no era continu[15] membrar, e en[16] enteniment entendre, e[17] en la volentat voler, les formes e les matèries sperituals[18] de la ànima que dites havem en lo capítol «Com és hom», serien ocioses e no haurien ab què s poguessen ajustar, e car les formes no haurien[19] actió ni les matèries passió sens radicals membrar, entendre e voler, lànima no hauria ab què enformàs lo cors, ni ab què li donàs ésser ni vida, e[20] ab ell nos poria ajustar ni conjunir.[21] Cové, donchs,[22] que ls radicals membrar, entendre e voler sien en continu actu[23] en aquell temps en què home és home.

3. Són altres obres naturals en home qui[24] no són en continu actu[25] en aquell temps en què home és home, axí com vetlar[26] e[27] dormir, veer, hoir, menjar, beure, membrar, entendre e amar cavall o castell,[28] e enaxí

1. lm, ingressae.—2. L, corsos.—3. L, home.—4. L, son entrats.—5. L, nirvis e ossos.—6. lm, et sic de aliis.—7. L, *tatxat* comu [*aliter* continu].—8. L, del.—9. L, de dins.—10. L, son.—11. L, [en lo cos del hom].—12. L. [en ell].—13. L, continu[u] acta.—14. L, [la].—15. L, continuu.—16. M, *omet* en: L, [e en].—17. L, [e].—18. L, [sperituals].—19. L, [ab ques... no haurien.—20. M, vianda: l, videlicet vitam neque: m, scilicet vitam nec posset cum illo...—21. L, coniungir.—22. L, donch.—23 L, continuu acta.—24. M, *omet* home: L[1], [in homine]: lm, in homine.—25. L, continuu acta,—26. L, vellar,—27. L, *omet* e.—28. L, cavalls [o] castells,

de les altres obres semblants a aquestes les quals van e vénen.

7. *Obres naturals de home, hon són?* [1]

Natura de home és en home, con sia una de ses parts, e per açò [2] home movent sa [3] natura axí en tot [4] qui mou sa part, ha ses [5] obres naturals en sa natura e en si mateix.

2. En home és potència [6] elamentativa, de la qual elementar és obra natural, e lelementatiu en son propri elementable elementa lo elementable qui ve defores, [7] axí con lo foch els altres elaments qui vénen en lo pa elementat [8] e són elementables en lo elementable dedins [9] lome, e qui és part dell, en qui lelementatiu dedins [10] ab son propri e radical elamentar elementa lo pa qui ve [11] en la carn despoliant [12] ell de la forma en què ésser solia e donant a la essència [13] denudada de forma de pa, forma de carn de home, e en aquella transmutació feta per generació e vegetació ha un elementar accidental e guanyat e qui ve ésser carectat, [14] figurat e format en lelementar dedins [15] en qui és sigillat; [16] e açò mateix dels altres actus [17] naturals, axí con en la potència sensitiva [18] en qui lo [19] visitiu, qui és forma de veser, qui [20] en son propri visible e [21] qui és de la essència [22] visitiva, fa visible la semblança del cavall e del castell, e convertén [23] aquella semblança e [24] visibilitat, se guanya e multiplica, e veer [25] qui ve e és figurat, caracterat [26] e segellat, en semblança de diner monedat, [27] en lo

1. L, On son les obres naturals de home.—2. L, so.—3. ML, se.—4. L, [*aliter* con]: lm, sicut totum.—5. ML, a ses.—6. M, potencie.—7. L, defora.—8. M, elementats.—9. L, de dins.—10. L, de dins.—11. L, [o se tramet].—12. L, depulant.—13. L, [ess]entia.—14. L, caractarat: l, caracteratum: m, characterizatum.—15. L, de dins.—16. L segellat.—17. L, actes.—18. m, visiva.—19. L, [sensitiu].—20. lm, *omet* qui.—21. L, *omet* e.—22. L, [de la]: lm, potentiae visivae.—23. L, convertexent (-xe- *tatxat*): lm, convertendo.—24. L, [*al.* en la visibilitat de dins].—25. lm, unum videre.—26. ML, caractarac.—27. lm, *ometen* en semblança de diner monedat.

veer radical dedins[1] qui és de la essència de seny. Açò mateix se segueix de yimaginació, axí com los ulls qui veen cavalls[2] o castell, e representada lur semblança per veer a la yimaginativa, és reebuda[3] en lo propri yimaginable[4] en qui la reebé lo[5] yimaginatiu e en el la caretege[6] e la fa estar yimaginada, e açò fa ab una obra novella qui és venguda e qui és yimaginar[7] deduit de potència en actu, e aquell yimaginar novell vengut és format e caracterat en limaginar dedins[8] qui és antich, e nos mou e és de la essència de la[9] yimaginativa.

3. Lenteniment pren la semblança del cavall o del castell venguda en la yimaginativa per veer[10] de la yimaginativa,[11] e posa la en son propri intellegible en qui la fa ésser entesa, e fa la entesa lentellectiu ab una novella obra natural qui ve, la qual és entendre accidental e[12] qui és format e caracterat[13] en lentendre substancial dedins[14] qui és antich e qui no va ne ve. E açò que dit havem[15] del enteniment e de ses obres naturals se pot dir de la memòria e voluntat segons lurs[16] condicions.[17] E ço[18] que dit havem del enteniment cové ésser ver per ço que un poder mateix general pusqua[19] en un general intellegible e en un general entendre haver moltes particulars obres per rahó dels objectes[20] qui són molts e particulars. Hon, con açò sia en axí, són donchs mostrats los lochs naturals hon home ha les sues obres naturals.

---

1. L, de dins.—2. L, vehuen cavall.—3. L, rebuda.—4. L, ymaginable.—5. M, la.—6. L, *tatxat* ell la cataratga [caretega e] *al marge:* [careterada e]: l, quam facit esse caracteratam et ymaginatam: m, in quo facit ipsam esse characterizatam et imaginatam.—7. M, yimaginat?.—8. L, de [dins].—9. L, [potentia de la] —10. lm, imaginatione per videre.—11. lm, *ometen* de la yimaginativa.—12. Llm, *ometen* e.—13. M, carectarat.—14. ML, de dins.—15. L, havem dit.—16. L, ses.—17. lm, *ometen* segons lurs condicions.—18. L, [a] per so (*tatxat* per).—19. L, pusca.—20. L, objects.

8. *Home, com ha obres naturals?*[1]

Tots los naturals començaments de[2] home han natural manera a obrar, axí con en[3] la potència elementativa, en qui lo foch ha manera en scalfar laygua donant al àer sa calor per concordança e costrenyent[4] làer ab contrarietat de secor per ço que reeba[5] sa calor. Encara,[6] car làer dóna a laygua sa humiditat e laygua la desija pendre, per açò[7] lo foch ha manera de passar[8] per làer a laygua e ascalfar[9] ella. E açò mateix és de la vegetativa, qui ha manera en multiplicar e créxer si matexa en convertent[10] la elamentativa en spècia de carn. E açò mateix és de la sensitiva, qui ha manera de sentir per veer, hoir e per[11] los altres senys, transportan[12] les sensibilitats defores[13] en les sensibilitats dedins.[14] E açò mateix de la yimaginativa, segons que en lo capítol demunt dit «De loch» havem dit.

2. Lenteniment ha manera dentendre en pendre[15] les spècies de la yimaginativa, qui pren les semblances de la sensitiva e fa les intelligibles en son propri intellegible, segons que en lo capítol «De loch» dit havem; e açò mateix és de la memòria e voluntat. Han encara los començaments[16] que dit havem, manera per lurs començaments naturals e primers, axí con la elamentativa, qui és bona per bontat, gran per granea, durable per duració, poderosa per poder, e ha estinct e apetit[17] natural, e enaxí dels[18] altres; e encara, que la bonesa li ve ab natural manera de bonificant, bonificable e bonificar, e la granea ab

1. L, Com son les obres naturals de home. Capitol .viij.—2. L, del.—3. L, [en].—4. M, costrenyment: L, constrayent.—5. L, rebe—6. m, et quia.—7. L, so.—8. L, [a]pesar.—9. L, la aygua scalfar.—10. L, convertint.—11. L, [per].—12. lm, et sic de ceteris sensibus transmutando.—13. L, defora.—14. L, de dins.—15. L, de entendre e pendre.—16. M, començaçaments: m, potentiae.—17. L, instint e appetit.—18. L, e aixi de les.

natural manera de magnificant, magnificable e magnificar, e enaxí dels altres.

3. Ha encara [1] la elementativa manera en obrar per los començaments dejús, [2] adonchs con lome scalfa son cors contra fret ab viandes caldes e seques, [3] o refreda son cors contra calor ab viandes fredes [4] e humides, per ço quel cors haja [5] sanitat e que la elamentativa per sa [6] sanitat pusqua [7] haver manera en elamentar per escalfar o refredar. E açò mateix que dit havem de la elamentativa se pot dir [8] de la vegetativa, sensitiva e yimaginativa, qui per los començaments dejús [9] han manera a obrar, axí con la vegetativa, qui per sanes viandes e digestibles ha manera en digerir [10] e nodrir, e la visitiva per la claredat del àer ha manera a veer, e per la bellesa [11] de la fembra e ls [12] delits de luxúria ha la yimaginativa manera en escalfar lo cors del home e en créxer la sua carn. E açò mateix és de la memòria, enteniment e voluntat, qui han manera a [13] obrar lo bé per bontat natural, [14] ço és a saber, [15] membrar, entendre e amar, e enaxí de [16] lur natural granesa, [17] duració e les altres.

4. Han encara manera per los començaments dejús, [18] axí con la memòria qui ha manera en remenbrar con lome parla de alcunes coses e [19] con les veu o les ou o les tocha o les yimagina semblants a aquelles coses [20] que desira a [21] remembrar, axí con si fa .j. nuhu [22] en sa correge [23] per ço que remembre, [24] per aquell nuu, ço que desige [25] remembrar; o, si veu alcun loch hon li sia venguda alguna fortuna o infortuna, remenbra [26] ço que li sdevench [27] en aquell loch, e enaxí de les altres coses semblants a [28] aquestes.

---

1. L, e encare ha.—2. L, [*al.* de sus]: Im, superiora.—3. M, esques: L, o secas.—4. L, [fredes].—5. L, age.—6. L, la.—7. L, puscha.—8. L, [se pot dir].—9. L, [*al.* de sus]: Im, superiora.—10. L, [crexer].—11. M, ballesa: L, balesa.—12. L, los.—13. L, de.—14. L, [natural].—15. L, [bon].—16. M, del.—17 L, granea.—18. Im, superiora.—19. L, o.—20. Im, vel quando ipse imaginatur similitudines illarum rerum.—21. M, desire: L, desija.—22. L, hun nuu.—23. L, corretga.—24. ML, remembra.—25. L, desija.—26. M, remenbrar: L, remenbre.—27. M, lis deune.—28. L, [a] en (*tatxat* en).

¶ Dit havem con los començaments naturals de lome han manera per si mateys[1] e per la manera dels començaments dessús, dels quals són, e per los començaments dejús, los quals han per artifici.[2] Hon, siguent[3] lome les maneres naturals de sos naturals començaments, ha manera en haver obres naturals. E aquest capítol és molt útil a saber[4] per ço que hom sàpia haver manera per ell en les obres artifficials.

9. *Home, ab què ha obres naturals?*[5]

Home ha obres naturals ab sos naturals començaments,[6] axí con ab sa elementativa elementar, ab sa vegetativa vegetar, ab sa sensitiva sentir, ab sa yimaginativa ymaginar, ab sa memòria membrar, ab son enteniment entendre, e ab sa voluntat amar.

2. Ha encara home obres naturals ab los començaments dessús, axí com ab los còrsors[7] celestials, car ab[8] la virtut del sol[9] un home engenra altre[10] home, e ab la resplendor del sol veu de dies. Açò matex es dels començaments de què és, axí com home qui ab sa bontat natural tramet bona sement[11] en la fembra, e ab sa granesa[12] gran, e enaxí de les altres.[13] E acò mateix és dels començaments dejús, axí con ab lo pa que menge[14] dóna matèria a la vegetativa de obrar, e ab la flama del foch ab què[15] sescalfa dóna matéria a la alementativa de elamentar, e ab la medicina que pren procura sanitat, e ab trop menjar e beure malaltia, e ab córrer, escalfar[16] e son alenar,[17] e lescolà ab hoir son maestre[18] procura[19] entendre, e enaxí[20] de les altres coses semblants a aquestes.

---

1. L, metexs.—2. M, artifi.—3. L, saguint.—4. L, çaber.—5. L, ab que son (son *tatxat*) ha obres naturals, de (de *tatxat*), home. Capitol .ix.—6. m, potentiis.—7. L, corsos.—8. L, [ab].—9. M, *omet* sol.—10. ML, altra.—11. ML, sament.—12. L, granea.—13. L, e axi dels altres comensaments.—14. L, menja.—15. L, que.—16. L, scalfar.—17. L, *omet* e son alenar: lm, *ometen* e abcorrer escalfar e son alenar.—18. L, mestre.—19. L, [en les scolas].—20. L, axi.

V. *De les*[1] *obres artificials de home*

EN axí com havem encercades les obres naturals de home ab les viiij.[2] generals qüestions, volem encercar les sues obres artifficials per aquelles viiij.[3] generals qüestions, per ço que mils les puscam encercar, e atrobar lurs secrets.

1. *Es demanat: Què són obres artificials de home?*[4]

OBRES artifficials de home són coses mogudes en les coses deffores, mogudes[5] ab les parts de lo[6] cors del home, mogut per les obres naturals dedins, de las quals parlat[7] havem. Les arts mecàniques e les arts liberals són obres artificials de home; e són obres de home car ell és de elles obrador ab[8] obrar qui és la obra influïda del obrant en lobrat. E aquesta obra artificial és eximpli e figura de les obres qui són dedins naturals,[9] car enaxí està lobrar artificial en lo mig del obrant e obrat, con elamentar en lo mig del elamentant e elamentat; mas la differència està enfre obra artifficial e natural, en quant lobrador artificial no fa lobrat artificial de sa essència ni ab sa essència, axí con lo ferrer qui fa lo clau de ferre[10] e[11] ab lo martell, e lo ferrer ha fet son fill naturalment en quant lo ha engenrat ab sa essència e de sa essència.

2. *Obres artificials de home, de què són?*[12]

OBRES artificials[13] són de figures mogudes de potència en actu[14] defora natura, axí con lo fuster qui dóna figura de caxa al fust fora la figura natural del fust, qui havia figura

1. M, *omet* les.—2. L, nou.—3. L, .ix.—4. L, Capitol primer [o questio] qui mostra que son obres artificials de home.—5. Im, quae moventur.—6. L, del.—7. M, perlat.—8. M, abrador al.—9. Im, intra substantiam.—10. L, ferro.—11. L, *omet* e.—12. L, De que son les obres artificials de home. Capitol .ij.—13. L, [de home].—14. L, acta.

natural en larbre viu; e aquella figura de la caxa és obra obrada per artifici, e[1] és creatura aportada de potència en actu,[2] e[3] en quant és creatura és de no res, mas[4] que és posada[5] en lo fust qui és son object,[6] e lo fuster aporta la de potència en actu en tant que la figura de la caxa,[7] qui estava secretament dedins lo fust invisible e sens quadratura linyes[8] e angles, fa estar lo fust[9] sobrel fust de la caxa visible per color e per linyes quantifficades e[10] angles e en quadratura posades.[11] E aquella figura és semblança de la semblança[12] la qual lo fuster féu en son ymaginar.

3. *Obra artificial, per què és?*[13]

OBRA artificial és per dues maneres: la una per figura, laltra[14] per fi. Aquella qui és per figura és axí[15] con la figura del pa, qui és per artifici, la qual lo pastador[16] ha artificiada en quant ha ajustat lo pa de farina e de aygua e la quantitat e cuyt; e aquella figura és influxa accidentalment de la forma e de la matèria del pa, enaxí com creatura secreta en subjet ⟨e⟩ en potència posada e[17] sembrada.

2. Aquella obra artificial qui és per fi és axí con lo pa qui és obrat per menjar e és menjat per viure,[18] enaxí quel pa és obra artificial e és mastegat artificialment; e car menjar és per natura, segons que havem dit, lobra natural és fi de lartificial. Açò mateix és de les altres fins artificials qui són per les fins naturals, axí com lome qui artificialment trau lo foch, ab lo ferre, de la pedra, e artificialment lencén en la ligne,[19] e per artifici fa bollir[20]

1. M, *omet* e.—2. L, acta.—3. M, o.—4. M, mes.—5. L, posade.—6. L, subiect.—7. L, *tatxat* visible per color.—8. M, linyos.—9. lm, in ligno.—10. L, [en].—11. l, per lineas quantificatas et in angulis et in quadratmas positas: m, per lineas et per angulos quantificatos et positos in quadraturis.—12. L, [de la semblansa de la figura].—13. L, Per que son obres artificials de home. Capitol .iij.—14. ML, altre.—15. L, in.—16. M, partador.—17. L, o.—18. L, e *tatxat*.—19. L, lenya: m, in ligno.—20. L, bullir.

laygua[1] en la olla posada sobre lo foch, a la qual fa escalfar la carn per artifici,[2] la qual carn scalfada per artifici es cuyta per menjar, qui és obra natural, ço és assaber, gustar.

3. Açò mateix és dels àbits de virtuts e de vicis, dels quals parlarem pus largament en la segona part,[3] axí con[4] àbit de justícia e de injúria, qui són àbits artificials, axí con lo jutge qui ab moral bondat e[5] moral veritat dóna bo e ver judici,[6] per ço que sia[7] just per justícia bona e vera; e si és injuriós procura injúria mala e falsa ab malesa[8] e falsia, ço és ab mala e falsa moralitat.

4. *Les obres artificials de home, quantes són?*[9]

DIT havem que les obres artificials[10] són per les[11] fins de les obres naturals, e[12] car les obres naturals són moltes, cové que les obres artificials sien moltes, de les quals[13] maneres[14] havem[15] parlat en l«Arbre humanal» del *Arbre de Sciència*, e jatsia que sien moltes, totes les podem consirar[16] desots dues spècies: la una és per necessitat, laltra és[17] per bé ésser. Aquella qui és per necessitat és axí com casa, gonella,[18] aradre, molín,[19] libre, e encara oració, pont, església,[20] exerop[21] e forques, e[22] les altres coses semblants a aquestes. Laltra spècia, qui és per bé ésser, és[23] axí com pintures en casa, ornaments de vestidures, procurar[24] delicades viandes, procurar[25] riqueses per haver onrament,[26] e enaxí de les altres coses semblants a aquestes; e encara, per almoyna a aquells[27] qui la demanen per amor de Déu,[28] specialment per ell amar e servir e car és bo, e en-

1. M, aygue.—2. L, [sobre lo foch... artifici].—3. L, [de quest libre].—4. L, [de].—5. L, ab.—6. L, iuy.—7. M, sie.—8. L, malea.—9. L, quantes son les obres artificials de home. Capitol quart.—10. L, [del hom] —11. L, *omet* les.—12. L, *omet* e.—13. M, *omet* de les quals.—14. Llm, *ometen* maneres.—15. L, molt.—16. L, considerar.—17. L, *omet* es.—18. L, e.—19. L, moli.—20. lm, *ometen* esglesia.—21. L, [axerop].—22. L, [axi de].—23. M, e.—24. lm, *ometen* procurar.—25. Llm, *ometen* procurar.—26. M, ornament: L, onraments.—27. L, aquels.—28. lm, *af.* et.

cara per amar son proïsme e[1] car és bo e és ab home en una spècia.

5. *Les obres artificials, qual són?*[2]

OBRES artificials[3] són quals segons les qualitats[4] de les fins de les obres naturals, axí con forn qui és per fin de menjar, e agulla[5] e tesores e mantell,[6] qui són per fi de scalfar,[7] e forques per fi de viure, e libre per menbrar e entendre, e en axí de les altres coses semblants a aquestes. Són encara les obres artificials quals per les qualitats[8] de les obres naturals, axí con fer bo[9] pa per ço car menjar és bo, e fer gran pa car[10] la vegetativa[11] rèquer molt pan[12] menjar, e és fer[13] blanch per ço que la visitiva represent sa blancor e bellesa a la ymaginativa qui yimaginant la bellesa del pa lome desige menjar lo pa,[14] el pa és fet saborós per ço que en gustar lo pa hom hi trop[15] plaer en menjar; e la casa qui és feta forts per ço que hom lonch temps hi pusca habitar e per[16] labitar, viure. E enaxí de les altres qualitats[17] qui són donades a les obres artificials segons les calitats de les obres dedins lome naturals.

6. *Les obres artificials de home, quant són?*[18]

LES obres artificials que fa home[19] són en aquell temps en qui[20] hom mou ses mans e les fa, axí con la obra de la casa, qui és en aquell temps en que lo maestre[21] la fa movent les pedres e los fusts de què la fa;[22] e quant la casa és feta

1. L, *omet* e.—2. L, Quals son les obres artificials de home. Capitol quint.—3. L, [de home].—4. L, calitats.—5. L, *tatxat* agulas [l enclusa]: lm, incus.—6. ML, martell.—7. m, cudendi.—8. L, calitats.—9. L, bon.—10. L, per.—11. L, qui.—12. L, pa.—13. L, fet: lm, fit.—14. lm, imaginationi quae imaginatio facit hominem desiderare comedere.—15. L, tropia.—16. L, lo.—17. L, calitats.—18. L, Quant son les obres artitificials de home. Capitol .vi.—19. L, les obres que fa home artificials son...—20. L, [en] que.—21. L, que lo mestre.—22. L, [que] *tatxat:* aquelle de les quals.

està lobra en lo temps pretèrit, e enans[1] que sia començada la obra, està[2] en potència en lo temps esdevenidor. Açò mateix és[3] de lobra que lescolà ha en apendre sciència, axí com lobra[4] ab què aprén primerament en[5] aquell temps en qui[6] hou ço que li mostra lo maestre,[7] membrant lescolà la veu e los vocables representats a la[8] yimaginació en qui lenteniment los pren els liura[9] a la memòria, e en laltre temps lescolà recobra aquells vocables,[10] repetent e recordant[11] la liçó la qual en altre temps ha[12] apresa. E en axí de un *nunc* en altre lescolà ha obra artificial en apendre; e açò mateix del maestre[13] en mostrar per successió.

7. *Les obres artificials que home fa, hon les fa?*[14]

Lo maestre[15] fa lobrar[16] en lo moviment de sa mà e en lo moviment de ço ab què hom fa[17] lobra: axí com lo[18] scrivà qui mou la mà scrivint[19] ab què mou la ploma e ab la ploma mou la tinta e lobra moguda a ésser obrada, ço és la letra feta en lo pregamí o paper, e en axí de los[20] altres subjects[21] e obres qui són defora la essència del home e ha los donades[22] semblances per les quals són obres assemblades a les obres qui són dedins lome per yimaginar, axí con lo[23] scrivà qui ymagina la letra en aquella semblança en què la fa ab lo moviment de la mà, la ploma e la tinta.

---

1. L, e ans.—2. Im, erat.—3. L, [es].—4. L, que la obre.—5. L, es [en].—6. L, [en] que.—7. L, mestre.—8. L, [sua].—9. Im, eorum similitudinem accipit quam tradidit.—10. L, vocables aquells.—11. M, repeten e recordan; L, repetent o recordant.—12. M, *omet* ha.—13. L, mestre.—14. L, Hon son les obres artificials de home. Capitol .vij.—15. L, mestre.—16. Im, operationem suam.—17. L, fa hom.—18. L, le.—19. L, le ma scrivent.—20. L, dels.—21. m, objectis; l, subjectis.—22. L, dades.—23. L, le.

8. *Home, com ha manera en obrar obres artificials?* [1]

DIT havem com home ha manera en fer obres naturals, per la qual manera de obres naturals [2] ha home manera de fer obres artificials, con sia ço que les fins de les [3] obres naturals e les fins de les obres artificials se responguen, e les fins de les artificials sien mogudes per les fins de les obres naturals, axí con lo [4] scrivà qui ha manera en scriure lo libre, e lescolà en apendre e en [5] estudiar en ell per ço que puscha [6] entendre coses veres, les quals entén per natura e veritat denteniment com les entén, e enaxí de les altres coses semblants a aquestes. E aquest pas és bo a saber, car dóna doctrina e maestria com per les obres deforas home haja [7] conexença de les obres dedins, qui per les calitats e les fins de les obres defores són significades e revelades.

9. *Obres artificials, ab què són fetes?* [8]

OBRES artificials [9] són fetes ab les parts essencials e naturals del maestre [10] qui les fa ab membrar, entendre e amar, ymaginar, veer, hoir, parlar e tocar, e ab los struments [11] qui són migans enfre lobrant, lobrat e lobra, [12] axí con lo ferrer qui ab sa yimaginació ymaginant fa la figura del coltell, e fa la ab sa [13] ànima membrant, entenent e amant, moeent la yimaginació a ymaginar la figura del coltell menbrada, entesa e amada, a la qual lànima fa moure la mà ab [14] què fa lo coltell, e fa la [15] ab lo martell

1. L, Com son obres artificials de home. Capitol .viij. [*al.* hom com ha manera en obrar obres artificials].—2. M, *omet* per la qual... naturals.—3. M *omet* les.—4. L, le.—5. L, [en].—6. lm, ut possit.—7. M. haje: L, age.—8. L, Ab que son fetes obres artificials de home. Capitol .ix.—9. L, [de home].—10. L, mestre.—11. L, instruments.—12. L, [*al.* l obrar]?: lm, operari.—13. ML, se.—14. M, a.—15. l, et ipsum facit; m, quem facit.

qui mou lo coltell, lo qual fa ab la matèria e la essència del ferre,[1] e e encara ab lo moviment que fa della.[2] Fa encara lo coltell ab lenclusa, les tenalles, la fornal, carbó, scalfar, e ab fi del coltell, qui és tallar, e enaxí de les altres coses semblants a aquestes.

¶ Finida és la primera part de home, per la qual hom pot[3] haver conexença[4] de home, de ses parts e de ses obres. E aquesta part primera de home és general exemplar a conèxer home e a respondre a les questions que hom pot fer de home; car, si és feta[5] demanda què és home, hom porà respondre segons la manera que nos havem respost en lo capítol «Què és home?»; e si és demanat de què és home, pot hom respondre segons so que nos havem respost en lo capítol «De què és home»;[6] e en axí de les altres questions demunt fetes. Hon, com aquesta primera part hajam feta, tractarem de la segona part qui és de mort de home.

1. L, ferro.—2. L, d ell: lm, de ipsa.—3. L, pot hom.—4. ML, conaxença.—5. L, questio o demanda.—6. M, *omet* pot hom,, «De que es home».

De la[1] segona part de aquest libre, que és[2] de mort de home[3]

Con bona temor sia conseqüència de bona amor e mort sia de molt[4] greu trespassament[5] daquesta vida enaltra,[6] per acò mort dóna gran temor a aquells qui sovín la consiren[7] e saben conèxer les sues carreres, per les quals tots jorns[8] sacosta a nos; e per açò nos preposam tractar de mort dome, per ço que sovint[9] la menbrem e la entenam e per ella temor hajam; car en remenbrar[10] e entendre sovint la mort, se humilia home ergullós,[11] pensant que per la mort serà avilat e de sos bens despullat,[12] per sos amichs oblidat, dejús la terra posat, e dels vèrmens quil menjaran estarà[13] sach ple. No tant[14] solament home ergullós[15] serà humil a Déu e a son proïsme per bones costumes si sovín consira[16] en la mort, quel home avar,[17] si en la mort sovín consira,[18] haurà, per la mort, de Deu[19] gran pahor, pensant que la mort li tolrà sos diners e a ell serà portal de foch infernal. Així[20] mateix se segueix dome luxuriós, accidiós, glot, envejós e irós[21] e qui ha los altres vicis e peccats, e sia qualsevol rey,[22] comte, duch o marqués, prelat, religiós, burgès o pagès, car tuyt[23] tembran si en la mort saben bé consirar,[24] con sia comuna a totes gents, e per ella hom perda son cors e tots los béns que ha en aquesta present vida. Es donchs bo que façam[25] aquest libre, e quel façam[26] com pus planament puscam, per ço que los uns e los altres lo pusquen[27] entendre.

---

1. L, Açi comensa la...—2. L, la qual tracta.—3. L, *afegeix* et primo de bono timore.—4. L, fort.—5. ML, trespessament.—6. L, laltre.—7. L, consideren.—8. L, dies.—9. L, sovin.—10. L, remenbrar.—11. L, argulos.—12. L, despulat.—13. M, esta: lm, erit.—14. L, ten.—15. L, argulos.—16. L, considera.—17. L, *tatxat:* que ell home age: L[1], mas encare ld avar —18. L, considera.—19. L, de Deu [per la mort].—20. L, aço.—21. L, yros.—22. lm, sive sit rex.—23. L, tots.—24. L, considerar.—25. L, fessam.—26. L, fessam.—27. L, tots lo puxen,

Del departiment de aquesta segona part[1]

Departit és aquest libre en dues parts: la primera[2] és de mort corporal,[3] segona de mort speritual.

1. La primera part és departida en .iiij. parts:[4] primera és de ço que[5] mort toll a aquells qui moren;[6] segona és de ço quels dóna; terça és dels senyals de la mort; quarta és dels perills en los quals estan[7] aquells qui moren.

2. La segona part qui és de la mort speritual, ço és a saber, de mort dànima, és departida en dues parts: la primera és de peccat, laltra és de sanitat de ànima.

¶ En la primera qui és de peccat, encercarem peccat per .viiij.[8] carreres, ço és assaber: que encercarem què és peccat, de què és,[9] per què és,[10] quant és, qual és,[11] en qual temps és, hon és, com és,[12] ab què és; e volem encercar peccat per aquestes .viiij.[13] carreres[14] generals a tots especials encercaments per ço que de peccat, qui és mort dànima, nos guardem e ell tant com puscam esquivem.

¶ La segona part és[15] de sanitat dànima, qui és sanada de peccat per virtut o virtuts, la qual encercarem per viiij.[16] carreres, ço és a saber: què és virtut, de què és,[17] per què és,[18] quanta[19] ès,[20] qual és,[21] en qual temps és, on és, com és, e ab què és; e aquest encercament de virtut fem per ço que[22] conegam e amem,[23] e que ab ella lànima de peccat sanem e mundem; e qual que sia la virtut, per una o per alcunes[24] daquestes .viiij. carreres, cové que sia atrobada, com sien generals començaments[25] a totes coses.

---

1. L, [de la divisió daquest]. — 2. L, part. — 3. L, la. — 4. L, la. — 5. L, la. — 6. — L, la. — 7. L, que stan. — 8. L, .ix. — 9. L, peccat. — 10. L, peccat. — 11. L, [quant es qual es]. — 12. L, e. — 13. L, .ix. — 14. M, carres. — 15. L, [es]. — 16. L, .ix. — 17. L, virtut. — 18. L, virtut. — 19. M, quant. — 20. L, virtut. — 21. L, virtut. — 22. L, [la]. — 23. M, anam. — 24. L, algunes. — 25. I, modi (?).

1. *De la primera part de aquesta segona part qui és de mort corporal*

De ço que la mort toll a aquells qui moren[1]

MORT toll a home[2] ço que més ha en aquest món, ço és assaber, ésser; car aprés la mort lànima va en laltre setgle[3] e lo cors roman en aquest en pudriment e en pols, e ans[4] la mort hom ha ésser humà e és home lo seu ésser, e aprés la mort hom[5] no ha ésser umà, car la mort li ha tolt[6] ésser. Es home,[7] donchs, per la mort,[8] no home: toll, donchs, la mort home, ço és a saber, toll a home si mateix en quant no roman home; e aquest tolliment tan gran[9] és a home tan[10] gran mal per natura e tan[11] gran deffalliment[12] que major no pot ésser, car home no pot més perdre que si matex, ni la mort no[13] pot més tolre que tolre ésser humà. Es, donchs, aquest perdiment tant gran[14] molt orrible a consirar,[15] a menbrar, e molt fa home temorós trist e consirós.

2. Mort toll a home vida, car home viu[16] esdevé per mort home mort,[17] e toll[18] vida longua e contínua; car tro al dia de resurrectió[19] serà hom[20] mort; e toll vida per força, car della nos pot null hom deffendre, e starà lo cors longament mort en la terra en pudriment e en pols. E de aquest tolliment que fa la mort és hom certifficat,[21] en tant que hom sap que vendrà a la mort e per res no y porà fugir.[22] Es, donchs, la mort temedora pus que toll vida e tan longament e per força,[23] con sia ço que ella és

1. L, Capitol primer.—2. Im, qui moritur.—3. L, segla.—4. L, de.—5. L, home.—6. L, [son].—7. L, hom.—8. Im, post mortem.—9. L, [ten gran].—10. L, ten.—11. L, ten.—12. L, deffaliment.—13. L, [li]: I, sibi.—14. L, [ten gran].—15. L, e: I, et.—16. L, [viu].—17. I, *omet* car home... home mort.—18. L, [ha hom].—19. I, iudicii.—20. L, *omet* hom.—21. L, sert.—22. L, fogir.—23. L, per forsa e ten longament.

tant forts, tant[1] vera, tant desconexent,[2] tant avara,[3] que ab[4] ella no valen forces, prechs, honraments, riqueses, parents, dons ni negunes coses, ço és a saber, saviesa, art, giny ni maestria.[5]

3. A los[6] hòmens qui són en la mort[7] e estan en morir toll la mort[8] menbrança e enteniment e bona[9] voluntat, car per rahó de la malaltia que han no poden bé menbrar, entendre ni voler ço que desiren[10] e qui[11] és a home gran necessitat a menbrar, entendre e amar; e encara, per ço car home malaut greument e ab treball membra, entén[12] e ama, toll la mort a home malalt desirer[13] de menbrar, entendre e amar bones coses. Es,[14] donchs, molt gran dampnatge ço que[15] pert hom en lo punt de la mort, e gran maravella és dels hòmens sans qui esperen que en la mort menbren, entenen e ordonen[16] lo trespassament daquesta vida en laltra per contricció, confessió, satisfacció, oració e a Déu demanar misericòrdia e perdó, con sia ço que la mort en aquell temps tolga[17] a ells totes les maneres e carreres de ço que ells preposen ordonar e complir en la mort; e açò no ha negun restaurament, mas tant[18] solament si Deus vol haver dome misericòrdia e pietat[19] per sa gran bonesa, caritat e humilitat, e car home és sa factura.[20] Emperò la justícia de Déu requer[21] venjança daquells tals,[22] los quals dits havem,[23] qui en lur sanitat e no constrets per la mort havien libertat de ordonar si mateix⟨s⟩[24] en lo trespassament de la mort estar[25] ordonats per ço que a la glòria perpetual poguessen venir e a penes infernals fugir.[26]

1. L ten fort ten.—2. ML, desconaxent: lm, ingrata.—3. L, tant avara.—4. lm, contra.—5. L, manestria.—6. L, als.—7. L, toll.—8. L, [la mort].—9. m. *omet* bona.—10. L, desijen.—11. L, que.—12. M, membre entena.—13. L, desig.—14. L, *omet* es.—15. L, *omet* dampnatje ço que.—16. lm, qui usque ad mortem spectant recolere intelligere et amare et ordinare.—17. L, so que en aquel temps la mort tolga.—18. L, ten.—19. L, per la misericordia [e pietat] de Deu [e per...].—20. L, Com l ome sia se factura: lm, et etiam quia...—21. ML, requer.—22. L, aytals.—23. L, [los quals dits havem].—24. L, matexs.—25. L, e star.—26. lm, ad transeundum ad gloriam et ad fugiendum perpetuas infernales penas.

4. Home ha yimaginació ab la qual home[1] ymagina les coses[2] absents als senys corporals, per la qual yimaginació aquelles fa estar[3] presents, e la mort toll la obra de la yimaginació e fa estar les causes absents[4] en privació; e per açò la mort acosta los hòmens malalts a privació e no ésser en quant les toll poder de yimaginar; per qué són folls los hòmens[5] qui en lur sanitat porien ymaginar los peccats que han fets e la manera per què han peccat,[6] e per la qual porien haver contricció e dolor e suspirar e plorar e a Déu de lurs peccats[7] mercè clamar; e tot açò speren fer en la mort[8] con no poden ymaginar lurs peccats ni per ells suspirar ni plorar.

5. La mort toll a home sentiment, car en la malaltia los hòmens malalts apenes han virtut en veer,[9] hoir, odorar, gustar, palpar e parlar, e on més se acosten a la mort, més perden aquella virtut,[10] e en la mort se pert tot, e encara se pert lo moviment del cors mort[11] qui nos mou; e en ell[12] se pert la vegetació el orde de sustentació,[13] e tots se giren[14] en corrupció, pudriment[15] e en no ésser. Toll, donchs, la mort tots los poders que hom ha en est setgle,[16] sperituals e corporals. Hon, con la mort toll a home tantes coses, tant pròpries,[17] tan[18] corals, ha! qui en açò sovín consirava,[19] con se poria abstenir de molt[20] suspirar e plorar?

6. La mort toll a home los béns daquest món en los quals ha longament[21] treballat, com sia ço que ells hom no puscha gonyar,[22] ajustar ni conservar sens gran treball, e

1. L, hom.—2. M, quals.—3. L, fan star.—4. Im, entia imaginabilia.—5. L, aquells.—6. Im, et modum quem habuerunt in faciendo sua peccata.—7. L, [de lurs peccats].—8. I, confesionem et satisfactionem que omnia facere spectant usque ad punctum mortis.—9. L, veure.—10. L, [de sentir]: Im, sentiendi.—11. I, et in principio mortis ex toto amittitur item in morte perditur motus corporis (m, motus corporis).—12. I, in ipsa.—13. L, sostantacio.—14. L, [de generacio]: I, de generatione.—15. I, *omet* pudriment.—16. L, segla.—17. M, propis.—18. L, e ten.—19. L, considerava sovient.—20. L, [molt].—21. M, a longament.—22. L, guanyar.

la mort tollos a home[1] en un[2] punt per morir e dónalos[3] als vius, e en[4] ells los scampa els departeix, axí com diners, pocessions,[5] ornaments; e aquells qui ls[6] prenen nols retrien als morts si tornaven vius, ans amen més los béns daquells que lur vida ni que lur salvació: e de açò havem speriència e eximpli. Es, donchs, gran cosa ço que la mort toll als hòmens morts, e és gran tolliment segons la manera per què toll, car toll e dóna als enamichs daquell a qui toll.

7. Mort toll a home ornaments,[7] los quals ha hom molt amats en aquest món, e tollos ab lur contrari, ço és desonor; car lome qui era ornat, dementre que era viu,[8] per amichs e parents, per laors e per[9] reverències e obediències que hom los fahia e per[10] gran poder que havien de castells, viles, regnes e ciutats, fa morir el fa estar tot despoderat e en la terra soterrat e podrit e als[11] hòmens quil solien loar, tembre, menbrar, entendre e amar lo fa menysprear, oblidar, ignorar[12] e desamar e açò[13] en tant, que con és mort, negú per coral amich que li sia estat, nol besaria nil abraçaria volenter e jauria abans prés[14] de un ase mort o de una serpenta[15] morta .iij. dies, que ab un home mort una nit en un lit. La desonor, donchs, que[16] mort fa a home mort, qui la poria dir ni pensar? e fa molt major desonor als hòmens pus honrats que als menys honrats,[17] e als pus richs que als pobres.

8. Mort toll bellesa[18] als hòmens, a les dones, e toll més a les pus belles e als pus bells, que als menys bells e menys belles;[19] e per açò[20] és maravella per què los hòmens e les dones sesforcen a[21] ésser bells e belles pus que

1. L, hom.—2. L, hun.—3. L, donals.—4. m, inter.—5. L, possecions.—6. L, los.—7. L, honraments: lm, honores.—8. lm, honoratus: L, honrat mentre era viu.—9. L, *omet* per.—10. lm, propter.—11. L, els.—12. L, [ignorar].—13. lm, *ometen* e aço.—14. L, ans apres.—15. L, serpent.—16. L, la.—17. L, [que als menys honrats]: lm, *ho ometen*.—18. L, donchs balesa.—19. L, als pus bells que als menys bells [e a les pus bellas que a les menys bellas].—20. L, so.—21. L, [a].

més poden perdre sens [1] que no sen poden deffendre. E açò mateix pot hom dir dels hòmens pus richs e pus honrats.

9. La mort toll amichs e dóna enamichs, segons que dit havem, e enaxí con toll amichs e dóna enamichs, [2] toll [3] bellesa [4] e dóna legesa; car qui vehia [5] la legesa del cors del home aprés .viij. jorns, o plus [6] o menys, [7] veuria la major legesa que en cors pot ésser vista: [8] legesa [9] de pudor, de inflament, de pudrit qui decorre per los ulls, orelles, [10] bocha e cara, e tot lo ventre ple de pudrit e los braces, [11] les spatles, les anques e les cames e tot lo cors dedins e defores, [12] e per tot aquell [13] pudrit vèrmens e [14] molt orribles a veer a thocar e qui roen [15] en lo cors de lome. Tolta és, donchs, tota bellesa a [16] aquell cors [17] e donada li es tota legea: no li és romasa bellesa [18] de cabells, ni de ulls ni de bocha, car [19] plens són de vèrmens; no ha color blanca ni vermella. A, Deus! [20] E per què la mort toll tant [21] gran bellesa e dóna tant [22] gran legea?

10. Toll la mort a home delits corporal, los quals tant ha amats en aquest setgle, [23] e toll aquells ab treball [24] e axí ab [25] grans treballs, e ab majors encara, que no foren lurs delits, car major passió han lurs ulls en perdre la virtut de la vista, que no foren los plaers que hagren en veer belles fembres, belles vestidures, bell fill ni bell castell, car la passió està dedins [26] per morir el plaer ven defores, [27] e açò mateix de les orelles qui han major passió en perdre [28] hoir, [29] que plaer [30] en hoir [31] plaents [32] paraules; e per

1. L, [sens].—2. L, [segons que dit havem e en axi con toll amichs e dona anemichs]: l, *omet* e en axi... anemichs.—3. l, item.—4. L, balesa.—5. L, vehe.—6. L, dies o mes.—7. l, *omet* o plus o menys.—8. L, [so es]: lm, scilicet.—9. L, legea.—10. L, hulls orellas.—11. l, *omet* orelles bocha... braces: m, et per brachia: L, brassos.—12. L, dins e defora.—13. L, aquel.—14. Llm, *ometen* e.—15. L, veure e a tocar e qui sahuen lo cors del home.—16. L, ballesa.—17. L, [cors].—18. L, ballesa.—19. m, et quia.—20. L, deu.—21. L, [al hom] ten.—22. L, ten.—23. L, segla.—24. L, treball.—25. Ll, *ometen* ab.—26. L, dins.—27. L, dins.—28. L, [de veure resta] defora: m, in videndo.—29. L, [la virtut de]: lm, virtutem audiendi.—30. L, [no es lo].—31. L, [que han haut].—32. L, plasents [e bellas].

semblant manera dels altres senys, axí con lo gustar qui ha[1] major pena en perdre sentir sabor, quel nas plaer en odorar ambre ni flor; e açò mateix de tactus[2] o de tot lo cors, qui ha major pena con lànima se departeix del cors, que no foren tots los plaers que hac per sentir.

11. La mort[3] toll al cors del[4] home lànima racional e toll a lànima lo cors,[5] e per aquest tolliment e departiment ha hom major passió que no són tots plaers estats de pus[6] que home[7] es nat; car per los plaers[8] home[9] no és stat home[10] e per la passió que ha en[11] morir esdevé no home. Hon, con açò sia enaxí, qui és qui pogués[12] dir, consirar[13] ni scriure tant com és açò[14] que la mort toll a home, ni la pena que[15] dóna en tollent ço que toll?[16] Jo nou sé.[17] E gran maravella és com la mort ha tan gran poder per tolre e per donar sobre home.[18]

2. *De ço que mort dóna a aquells qui moren*[19]

MORT és occasió de bé e de mal, e per açò dehim[20] que mort dóna béns e dóna mals. E primerament parlarem dels béns[21] e aprés dels mals.

⟨Dels béns que mort dóna⟩

Mort dóna pahor[22] per la qual han los hòmens abstinència de fer mal, car en fer lo mal han[23] pahor de morir, axí con hom irat qui sabsté con vol ociure altre home[24]

1. L, [ha].—2. Im, quam fuerint placita que habuit de ipsis: (m, et sic suo modo) et de odoratu et tactu (l, suo modo): L, del tocament.—3. L, encare.—4. Im, *ometen* cors del.—5. L, [e toll a la anima lo cors].—6. L, son estats tots los plaers despuys.—7. L, hom.—8. L, [que ha hauts]: l, habuit.—9. L, hom.—10. Im, sed per conjunctionem anime et corporis homo est homo.—11. L, de.—12.—L, posques.—13. L, considerar.—14. L, so.—15. L, [li].—16. L. [en tollent so que toll].—17. Lm, jo no hu se.—18. l, *omet* e gran maravella... home.—19. L, Capitol segon qui mostra con la mort fa be al home e mal (*tatxat* e mal): M, dels bens que la mort dona: l, de mortis occasione.—20. L, so deym.—21. L, [qui son dats per ella].—22. Im, timorem.—23. L, *omet* los homens... mal.—24. L, hom.

del qual ha pahor quel aucia,[1] e axí con lome ladre qui se absté con vol emblar[2] per ço que per lo ladronici lo rey nol faça penjar, e axò[3] mateix del home[4] qui no gosa trop menjar per ço que no sia malalt. Encare[5] home se absté de fer mal per paor de morir.[6] Es la mort bona qui és occasió de la[7] paor.

2. Mort[8] és occasió de humilitat, segons que dit havem, com sia ço que molts hòmens serien ergullosos si no menbraven[9] la mort, mas car menbren[10] la mort[11] e vehen[12] altres hòmens morir, humilien se a Déu e a los[13] hòmens, consirants[14] que hom qui ha a morir e venir a tant[15] gran viltat con és la mort, no han neguna dignitat per què degen ésser ergulloses.[16]

3. Mort fa a home consirar la justícia de Déu, e con vol fer peccat[17] aporta consciència ab la qual ha paor que si fa lo peccat, Deus nol fassa tost morir e[18] a mala[19] mort.

4. Alcuns[20] hòmens són que con veen[21] los altres auciure[22] han pietat e ploren, e quant vehen[23] en los vases[24] los osses[25] e la pols dels hòmens morts e pensen que ells han a morir e seran axí pudrits com aquells, han pietat de si mateys[26] e dien a lurs mans: «A, mans! no façats mal per ço que siats belles e grasses, pus que havets ésser podrides e ésser[27] leges; ni vos, boca, no mintats[28] per ço que hajats[29] saboroses viandes, car temps serà, e tost esdevendrà, que vos[30] serets menjar[31] de vèrmens».

5. Mort auciu[32] los hòmens richs avars qui empatxen als pobres les comunes riqueses e fals en breu de temps

1. L, que no locia.—2. L, furtar.—3. L, aço.—4. L, hom.—5. L, encar: Im, et quia.—6. I, idcirco: m, ideo.—7. L, la (la *tatxat*) [bona].—8. Im, item.—9. L, argulosos si nols menbrave.—10. M, menbra.—11. L, *omet* mas car menbra la mort.—12. L, e vahent.—13. L, als.—14. L, considerant.—15. L, ten.—16. Im, habeat... debeat... superbus.—17. L, e.—18. L, *omet* e.—19. L, ama la.—20. L, alguns.—21. L, vehuen.—22. L, ociure.—23. L, vehuen.—24 L, vasos.—25. L, ossos.—26. L, matexs.—27. L, [esser].—28 L, mentats.—29. L, (*tatxat:* per so que) [ne] agrats.—30. L, vosaltres.—31. L, meniars.—32. L, ociu.

morir per ço car los pobres tots jorns han mester aquelles riqueses quils són furtades e forçades per los hòmens [1] richs e avars. Es, donchs, bona la mort qui satisfà als [2] injuriats e força e auciu los malvats. [3]

6. Paor de mort fa donar almoynes als pobres per ço que per les almoynes Déus haja pietat e perdó, e que per los pobres qui prenen les almoynes sia loat, pregat, e reclamat.

7. Home no pot viure sens menjar e sens beure, [4] sens vestir ni sens los altres béns que [5] natura requer [6] a viure; e per açò los hòmens són diligents en percaçar con pusquen viure, car paor han de morir per pobrea [7] e per deffalliment de viandes. Es, donchs, bona la mort, sens la qual home seria pererós, [8] negligent e de mals vicis acustumat, e les unes terres no ajudarien a les altres per mercaderia. [9]

8. Alcunes vegades esdevé, e sovín, [10] que los hòmens són en perill de morir per batalles, per robaries, per tempestat de mar, e per moltes altres coses, [11] e car han paor de morir e veen [12] que per si matexes [13] no poden fugir a la mort, remenbren Déu el sant poder, [14] la sua amor, humilitat e pietat, larguesa e benignitat, e menbren lurs deffalliments, la debilitat de lur poder e que nos poden ajudar ab art ni ab maestria, [15] e adonchs han [16] de tot en tot en Déu [17] sperança quels ajut. Es donchs bona la mort qui fa haver als hòmens en Déu sperança. [18]

9. Mort auciu los hòmens qui con són malalts e moren no fan lo mal que fer solien, car nol poden fer ne han ab què, e convertexen se en fer bé dementre [19] que són

1. L, que los son emblades e retengudes per homens.—2. L, [pobres].—3. Im, avaros et malos.—4. L, *afegeix* e.—5. Llm, humana.—6. M, raquer.—7. L, pobresa.—8. M, pareros.—9. L, [e les unas terras... mercaderia.—10. L, [e sovin].—11. L, *al.* [perils] car.—12. L, veuhen.—13. L, matexs.—14. Llm, seu gran poder.—15. L, me[estria].—16. L, en Deu.—17. L, omet en Deu.—18. L, que ls fa haver en Deu sperança.—19. M, de mentre.

malalts; e dementre[1] que moren preguen Déu quels perdó[2] e han de la sua misericòrdia,[3] sperança e remenbransa. Es, donchs, bona la mort per ço car cessar fa[4] mal e peccat, e fa als hòmens Déu menbrar e pregar e dell enamorar.

10. Mort es comensament de malaltia e successió daquella e esplech[5] de vida, e per açò[6] los hòmens quant[7] són malalts els sans qui han amichs malalts, han paor de la mort, per la qual pahor recorren a Déu qui és senyor de la mort, contra la qual[8] mort no ha[9] negun poder, e fals Déu amar,[10] menbrar e pregar. Es, donchs, bona e cortesa la mort qui de son senyor fa haver menbrança.[11]

11. Mort auciu[12] a la dona son fill, e al amich son amich, e al cavaller son escuder, e al pagès son bou, e[13] la dona, lamich,[14] el cavaller,[15] no poden revocar la mort,[16] nols val plorar, riqueses, nobbleses, parents, saviesa ni art, pus que[17] la mort ha fet son colp; don se segueix moltes vegades paciència e consolació en los hòmens vius qui perden lurs amichs que[18] molt amen, e per la mort dels quals han pobretat e fretura. Es[19] donchs la mort[20] bona pus[21] que fa haver paciència, qui és bona virtut, e fa los hòmens consolar en lurs treballs e[22] dampnatges e necessitats en tot ço que Deus ne vulla fer.

12. Mort fa menyspresar[23] riquesa e amar pobresa, e alcuns savis hòmens qui pensen que han a morir e lexar les riqueses les quals no sen poden portar, e car en posseir e governar les riqueses[24] han treballs,[25] conexen[26] que

1. M, de mentre.—2. Llm, lurs peccats.—3. M, *omet* sperança e remembrança: l, et Dei misericordiam recolentes: m, et recolunt misericordiam Dei.—4. L, fa cessar.—5. L, [.s. termini]: ml, terminus.--6. L, so.—7. L, con.—8. lm, quem.—9. L, han.—10. L, [amar].—11. L, remenbrança.—12. L, ociu.—13. M, a.—14. L, [lo pagés].—15. m, et rusticus.—16. l, mortem: m, mortuum.—17. L, puscha.—18. L, los quals.—19. L, *omet* es.—20. L, es.—21. L, *omet* pus.—22. L, *omet* e —23. L, [als homens savis]: lm, homines sapientes.—24. L, aportar car en pocehir e governar riqueses.—25. L, [han treballs e].—26. lm, et cognoscunt.

elles són de pocha utilitat e perilloses,[1] tenen se per pagats daquelles riqueses que han e non volen més haver, ans desigen pobretat haver[2] per ço que Deus poguessen mils menbrar[3] e amar, e a la honor e vana glòria del món fugir.

13. Mort és comú strument[4] de natura, per rahó de la qual comunitat és bona; car ella va per prelats, per prínceps e per totes gents e a neguna[5] no perdona ni negú della nos[6] pot deffendre; e si la mort no fos[7] comuna,[8] per la sua parcialitat seguirien se[9] més de mals e pus greus que no són tots aquells quis seguexen per ço car ella és comuna.[10]

14. Mort és casa que[11] ha dos portals. Per la una porta hixen los hòmens justs daquesta vida en què som e van viure en la glòria de Déu, en la qual estaran perpetualment sens fi; e aquell portal és bo e molt desirable. Per laltre portal hixen los hòmens mals peccadors daquesta vida en mort perpetual infernal: aquell portal[12] és molt mal e spaventable.[13]

Dels mals que mort dóna[14]

Mort és contrària de vida, e es enaxí contrària a vida per corrupció con vida és contrària a mort per generació. Fa, donchs, la mort mal als hòmens en ço quels corromp, e de vius que són los fa morts, e lo mal que la mort fa[15] és tant gran que no pot ésser major[16] en est món.[17] Hon, con home sia[18] de .v. coses, e la mort fa mal a home en totes aquelles .v., per açò volem encercar lo mal en cascuna delles. E primerament direm dels elaments.

---

1. L, periloses.—2. L, desijen pobres esser.—3. L, per so que mils puschan Deu menbrar.—4. L, instrument —5. L, negu.—6. L, [se] pot della.—7. M, fo.—8. L, [mas ten solament special]: Im, sed specialis tantum.—9. L, se seguirien.—10. L, [tots aquells... comuna].—11. Im, *ometen* es cosa que.—12. M, *repeteix* aquell portal.—13. M, speventable.—14. L, [dels mals que mort dona].—15. L, en aquest mon.—16. L, [que maior no pot esser].—17. L, *omet* en est mon.—18. M, sie.

1. Home és format e bastit dels .iiij. elaments, ço és a saber: foch, àer, aygua, terra, e daquells són los ossos, los nervis,[1] la carn, los molls e la sanch dels hòmens, e la mort corromp aquells ossos e trenca los nervis[2] per ço que los ossos se departesquen los uns dels altres, e fa menjar als vèrmens la carn e la sanch, els ossos els nervis fa esdevenir[3] en pols per putrefacció. Fa, donchs, gran mal la mort a home per ço que li corromp e li destruu los fundaments de què és bastit.

2. Home és de una natura appellada vegetativa qui ha en si matexa .iiij. coses[4] de les quals ella és. Per la una han los hòmens desig de menjar e de beure e de ésser calents, car[5] són massa refredats e de ésser[6] frets quant[7] són massa escalfats, e desigen humiditat quant[8] són massa dessecats, e desigen secor quant[9] són massa replets e plens per gran abundància de humiditat. Per aquesta natura aytal viuen los hòmens, e és appellada potència desiderativa[10] con sia ço que los hòmens desigen[11] ab ella les coses que demunt dites havem. E la mort ab la calor del foch consuma e corromp aquesta natura que dita havem, en tant que los hòmens malalts no han desig[12] ordonat e perden lo desig de menjar e de beure car no han ab què desigen,[13] e no volen[14] menjar ni beure, ans se lexen morir, con sia ço que sens menjar e beure home viure[15] no puscha. Fa, donchs, la mort mal[16] a home per la manera que dit havem; e car lo mal que fa és molt gran e molt airable e temedor.[17]

Home ha una altra natura[18] que és appellada potència nutritiva o digestiva, ab[19] la qual home nodreix,[20] viu e

1. L, [los] nirvis.—2. L, nirvis.—3. L, e los nirvis e fa los ossos sdevenir.—4. L, [so es quatre potencias]: lm, potentias.—5. L, quant: lm, quando.—6. L, *omet* esser.—7. L, con.—8. L, con.—9. L, con.—10. lm, appetitiva.—11. lm, appetant.—12. lm, appetitum.—13. lm, appetant comedere et bibere.—14. L, [vo]len.—15. M, viura.—16. L, la mort donchs gran dan.—17. L, [per la manera que dita havem... gran es molt airable e temedora]: lm, timenda et odibilis.—18. L, huna altre natura ha home.—19. M, omet la.—20. ml, nutritur.

crex, car la vianda que menge[1] convertex e transmuda en sa carn, en tant que del pan fa carn en sa carn e engrexa e fa créxer en sa sanch e carn,[2] el vi e laygua que beu converteix en sa sanch e sa sanch ne nodreix en creix,[3] e ab ella regua los[4] ossos, sos nervis,[5] sa carn, ses venes e ses junctures. E aquesta potència aytal per qui[6] hom viu e sens la qual viure no pot, la mort auciu e corromp ab les calitats dels elaments, ço és assaber, calor, humiditat, fredor[7] e secor, les quals corromp, transmutan[8] aquelles en lurs contràries obres naturals,[9] destruent la calor natural; e car la potència nutritiva no ha ab què puscha créxer, regar ni nodrir, mor, e morta ella és mort lome qui ab ella e per ella vivia.

Una altra natura ha home[10] que hom appella potència retentiva ab què hom reté en son ventre la vianda que menge[11] el[12] vi e laygua que beu tant tro que és feta la digestió el nudriment[13] que dit havem: e enaxí com vida tancha los forats per ço que la vianda romangua e la digestió se fassa, la mort obre[14] aquells forats per ço quen ischa la vianda no cuyta e quel[15] cors no haja de què viva,[16] e que muyra. E açò fa la mort ab les contràries qualitats[17] dels elaments, corrompén[18] natura de fredor ab què laygua[19] restreny, e de sechor ab què la terra dessecha e fa durs los forats[20] per ço que la vianda no ischa.

Altra natura ha home[21] appellada potència expulsiva en latí,[22] qui ha natura de gitar defora[23] lo cors les superfluitats de les viandes qui no poden entrar en digestió ni en nudriment, e gita les grosses matèries per vapors, suor, scupir, sagnies,[24] floronchos e per los forats dejús; e la

1. L, menia.—2. Ll, sa carn: m. et crescat sua caro et sanguis.—3. L e [dells] sanch nodrex e crex.—4. M, regue: L, rega sos.—5. L, nirvis.—6. L, que.—7. L, [fredor].—8. L, [e] transmuda.—9. Im, innaturales.—10. L, hom.—11. L, menia.—12. L, e lo.—13. L, e lo nodriment.—14. M, obra.—15. L, lo.—16. L, ab que visque.—17. L, calitats.—18. L, corrompen[t].—19. M, aigue.—20. L, [.i.] poros.—21. L, hom.—22. L, *omet* en lati.—23. L, fora.—24. L, segnies.

mort destruu aquella potència, tanquan[1] los forats del cors per trop abundància de viscositat qui restreny e[2] endureeix los lochs don[3] no poden exir[4] les grosses matèries,[5] e roman lo cors ple e inflat e no pot haver benefici[6] de fores;[7] ni la potència motiva ab què[8] és la calor natural, no ha lochs en quis mova,[9] e fas la corrupció de dins,[10] e la generació està ligada, e la mort és dóna e la vida està serventa. Havem donchs dit e mostrat lo mal que fa la mort destruén e aucién[11] les parts de la potència vegetativa.

3. La terça cosa de què ès home és seny comú. Es dit comú[12] per ço car fa diverses judicis[13] en sentir amb un poder mateix.[14] E aquest seny comú[15] fa branques,[16] ço[17] és a saber los .v. senys, e lo sisè[18] qui novellament és trobat;[19] e cascuna brancha fa divers judici de les coses sentides, axí com los ulls qui no poden gustar, hoir, palpar ni parlar, ni les orelles veer, e enaxí de les[20] altres. Mas, car cascun seny és del seny comú branca, reté natura comuna en sa particularitat, axí com la potència visiva, ço és a dir, poder de veer, qui de un mateix poder fa judici de diverses[2] coses, axí com de color blancha, negra o[22] vermella, e de figura de cercle, de quadrangle[23] e de triangle,[24] e açò mateix de figura dome, de loch[25] e de arbre. Cascuna daquestes branques ab què lome sent ha[26] son orgue[27] elamentat e vegetat, axí con los ulls qui són òrguens[28] e struments[29] de veer,[30] e les orelles de hoir, e enaxí de les[31] altres. E la mort corromp ab malaltia los òrguens els struments[32] de les branques, el[33] seny comú

1. M, tanqua: L, tencant: lm, claudendo potentias.—2. M, *omet* e.—3. L, lochs [don].—4. L, axir.—5. L, les materias grosses.—6. L, offissi.—7. m, ad extra de expulsiva.—8. L, [ab]: m, cum qua.—9. L, moga.—10. L, dins.—11. L, destruent e aucient.—12. L, la tersa [cosa o potencia de] que home es es [appellat] seny comu [o sensitiva] e es...—13. L, de les coses sentides —14. L, [matex].—15. M, con.—16. L, branchas.—17. L, so.—18. L, .vj.—19. L, atrobat.—20. L, dels.—21. M, diversses.—22. ML, ho.—23. L, cadrangla.—24. ML, triangla.—25. L, de loch, *corr.* de leo: lm, leonis.—26. M, a.—27. L, orga.—28. L, [orguens].—29. L, instruments.—30. L, [del seny] de veure.—31. L, dels.—32. L, instruments.—33. M, ell: L, e lo.

qui no pot durar sens gustar e palpar, mor,[1] e ell mort, és lome mort.

4. La quarta cosa de[2] què és home és yimaginació[3] la qual és de semblances en qui aparen les figures[4] de les coses corporals, axí con lo leó qui reté la semblança, en sa yimaginació, de la font en que ha begut, sens la qual semblança a la font no sabria retornar. Açò mateix és de la yimaginació de lome, a la qual la mort destruu lorgue[5] daquella per sobre abundància de replectió e fretura[6] de fredor e secor qui retenen les impremsions[7] de les fantasies en la tela dels dos servells,[8] e corromput lorgue,[9] ço és aquella tela, lome no ha poder de yimaginar les coses sensibles, a la sua vida necessàries, e mor, car de elles[10] no sap si mateix ministrar ni nodrir.

5. La .v.ª[11] cosa de què home és, és[12] ànima racional, qui és la pus sobirana e la pus nobla[13] part dome. Aquella no pot la mort destruhir ni corrompre, con sia substància speritual; mas corromp lo cors en tant, que la ànima no li pot donar ésser, ço és a dir, no pot ésser a ell[14] forma pus que[15] ell és corromput per mort, els òrguens en los[16] quals lànima ha sos actus, ço és lo cor en qui ha son voler[17] el cervell del front en qui ha son entendre[18] e del cos[19] en qui ha son menbrar,[20] són trencats, per lo qual trencament lànima no pot en ells star, ans lan covè[21] enaxí exir, emperò lexempli és gros, con lo vi qui en lampola trenchada no pot estar.

¶ Mostrada e dita havem la manera per la qual la mort auciu lome: e en lo morir, les parts del home, que

1. L, [veure palpar] gustar e no pot durar sens gustar mor.— 2. Im, potentia.—3. Im, potentia imaginativa.—4. L. [o similituts].— 5. L, orga.—6. L, o [per gran] fretura: Im, *igualment.*—7. L, impressions.—8. L, cervells [del cap]: Im, *igualment.*—9. L, orga.—10. L, aquellas.—11. L, sinquena.—12. M, *omet* es.—13. L, noble.—14. L. a ell esser.—15. L, puscha.—16. L, en que.—17. Im, in quo voluntas.— 18. Im, in quo intellectus.—19. M, cors.—20. Im, occiput in quo memoria.—21. L, len cove.

dites havem, se responen els volen ajudar[1] contra la mort, mas no poden. E per açò pot hom conèxer con en lo punt de la mort home ha gran passió, car en aquell punt totes les sues parts sostenen[2] passió.

3. *Los senyals de la mort*

Los senyals de la mort són molts, mas nos breument parlarem dalcuns,[3] e són senyals vertaders,[4] per ço que hom de la mort haja paor e que stia[5] apparellat a morir per ço que aprés vaja a vida e glòria[6] perdurable, e que no muyre[7] mas una[8] vegada; car aquells qui no staran aparellats[9] e moren en mortal peccat,[10] moren dues vegades, ço és assaber, mort corporal e mort speritual;[11] e[12] car han senyals de la mort e no saparellen a morir ordenadament e virtuosa, han ne[13] gran culpa.

2. Los hòmens qui moren són senyals[14] als hòmens vius que morran; car enaxí com aquells qui moren nos poden deffendre a la mort per neguna manera, enaxí los hòmens vius no poran haver neguna manera[15] ab la qual ni per la qual a la mort no[16] pusquen[17] fugir.

3. Senyals de mort són los[18] vases[19] que hom veu, e la ossamenta de hòmens morts; e senyals de mort són los[20] antichs edificis e bastiments que han fets e bastits los hòmens[21] antichs qui són morts. E senyals de mort són infants òrfens e fembres viudes[22] e metges.

4. Vellea[23] és senyal de mort, con sia ço que mort sia prop dells segons cors de natura; e jovent és senyal de

1. Im, ut se invicem juvent.—2. L, [gran]: Im, *igualment*.—3. L, alguns.—4. L, aquells de que parlarem: Im, *igualment*.—5. L, stiga.—6. L, e [a gloria].—7. L, muyra.—8. L, de una.—9. L, a morir: Im, ad recipiendum mortem.—10. L, [e aquells qui viven viciosament e desordonada].—11. L, so es a çaber spiritualment e corporal. 12. L, *omet* e.—13. L, de que han.—14. L, senyal.—15. M, *omet* en axi... manera.—16. L, *omet* no.—17. L. puschan.—18. L, *omet* los.—19. L, vasos.—20. L, [los].—21. M, *omet* edificis... homens.—22. L, viduas.—23. L, vallesa.

mort per ço car molts hòmens jóvens moren. E malaltia atretal és senyal de mort, con sia que ella sia missatge e denunciu[1] la mort.

5. La mort de les bèsties, dels aucells,[2] dels pexes[3] e dels arbres són senyals de mort als hòmens; e aquells[4] senyals són tots[5] dies, con sia ço que[6] en la carniceria hom veja[7] tots dies bèsties mortes,[8] en la pescateria peys morts, e en los camps arbres[9] morts.

6. Spases, lances, drats[10] e sagetes[11] són senyals de mort, con sien armes fetes per auciure[12] hòmens. Açò mateix de les forques, qui són senyals de[13] mort als hòmens ladres. Açò mateix de les sabates, correges, borses, pregamins, qui són de péls de bèsties mortes.[14]

7. Gran pobrea[15] e gran carestia són senyals de mort, con sia ço que molt home muyre[16] per fretura. E encara ira és senyal de mort, car los hòmens irats volen los altres hòmens auciure.[17] E encara tristícia[18] és senyal de[19] mort, car per tristícia[20] langueix lo cors e mor.

¶ Totes aquestes coses e moltes daltres[21] són senyals de mort,[22] els senyals són molts[23] e sovín[24] e per moltes maneres, segons que dit havem, per ço car la mort ven[25] tots dies e pren e auciu[26] los hòmens per diverses maneres.

4. *Dels perills*[27] *de la mort*

MORT és perillosa[28] en moltes de maneres; perillose[29] és car tot dia ven,[30] és[31] perillosa car és comuna a tots e

1 L, denunciy.—2. L, ocels.—3. L, pexos.—4. L, aquests.—5. L, tots son.—6. L, *omet* sia ço que.—7. L, carneseria veie.—8. L, *afegeix* e.—9. L, *al.* aucels: lm, aves —10. L, espases lanses darts.—11. M, sagetats.—12. L, ociure.—13. L, de la.—14. L, [bossas corretges sebates pregamins qui son de pells de bestias mortes son senyal de mort].—15. L, pobresa.—16. L, muyra.—17. L, ociure.—18. L, tristea.—19. LM. [de].—20. L, tristea.—21. L, [e moltes daltres].—22. L, e moltes altres, *tatxat.*—23. L. [e ls senyals son molts] *tatxat.*—24. L, s[esdevenen] —25. L, ve.—26.—L, ociu.—27. L, perils de la mort. Capitol .iiij.—28. L, perilosa.—29. L, perilosa.—30. L, tots dies ve.—31. L, *afegeix* e: lm, *igualment.*

car a tots ve tots dies; negú della[1] nos pot guardar ni li pot fugir.[2]

2. Mort ve en tots lochs, e per açò[3] negun home no sap en qual loch se[4] morrà, car en qual que loch hom sia, mort és[5] possible; car lome qui jau pot morir dementre que jau, e sis dreça, en aquell dreçament pot morir,[6] e sis mou un pas, en aquell moviment de un pas[7] pot morir, e si va en altre loch, en cascun loch de pas en pas[8] pot morir en tot loch.[9] Hon, com hom pusqua[10] morir en tot loch,[11] enfre jaent e seent, e seent e levant, e levant[12] e anant, e[13] per açò null[14] home no pot saber en qual loch se morrà; per què és molt perilosa cosa[15] la mort, el seu aveniment és[16] molt secret e amagat.

3. Mort ve de nit e de dia, e[17] car enfre la nit el dia ha .xxiiij. hores, en cascuna hora hom pot morir; e car la mort ve en cascuna hora, en tots los[18] graus, moments e punts qui són en la hora pot hom morir, en tant, que aquells qui tenen los ulls cluchs no saben si morran con los hauran[19] uberts; e aquells qui parlen no saben[20] si morran quant hauran dita una paraula;[21] e aquell qui seu no sap si serà viu quant[22] serà levat. Es, donchs, la mort molt perillosa[23] pus que[24] tant[25] soptosament pot venir, e soptosament ve alcunes vegades, segons que navem experiència.[26] No sap hom, donchs,[27] quant morrà ni quant viurà,[28] mas bé sap que morrà. Hon, con la mort enaxí[29] soptosament[30] puscha venir, e home no puscha ésser cert quant viurà[31] ni quant morrà, gran maravella és dels hò-

1. L, ela. — 2. L, fogir.—3. L, so.—4. L. *omet* se.—5. lm, est ibi.—6. lm, et si se vertat ad aliquam partem, in illa parte ad quam se vertit etiam vertendo se potest mori.—7. M, en aquell moviment.—8. m, in quocumque passu —9. L, *omet* en tot lloch.—10. M, pusque.—11. L, e.—12. M, *omet* e levant. - 13. L, *omet* e: lm, *igualment*.—14. L, [null].—15. L, *omet* cosa.—16. L, [es].—17. L, *omet* e.—18. L, lochs.—19. M, haura.—20. M, sab en.—21. M, peraula.—22. L, con.—23. L, perilosa.—24. L, *omet* que.—25. L, ten.—26. L, segons havem speriencia.—27. L, donchs hom. - 28 l, veniet: m, mors veniet.--29 L, axi.—30. L, sobtosament.—31. m, veniet.

mens qui sadeliten[1] en fer cases, orts e vinyes, e en ajustar riqueses; car aquell qui fa la casa, no sab si[2] estarà, e quan la feta,[3] no sap quant hi habitarà;[4] e com ha gonyat lo diner, no sap quant lo posseyrà.

4. Home entra en la casa e[5] no sap sin exirà; e hix de la casa: no sap sis[6] tornarà. Hom compral[7] peix: no sab sil menjarà; met del vi en lanap: no sab sil beurà; vol parlar:[8] no[9] sab si parlarà; vol fer luxúria:[10] no sap si la farà.[11] Hon,[12] con açò sia enaxí, qui enaxí sovín[13] consirava en la mort, gran pahor hauria della, e en haver pahor de la mort[14] acostumaria si mateix ab[15] bones costumes, e fugiria a les males e menyspresaria la vanitat daquest món, e hauria desig de Déu e de ésser ab ell en glòria perdurable; e per aytal desig e bona vida, no hauria paor de la mort,[16] lo qual no paor en la mort li[17] seria conort.

5. Hom pot morir per diverses maneres. Morir pot hom per trop menjar o per poch, per trop beure[18] o per poch: açò mateix de trop vestir o de poch; e pot morir a mort natural o a mort accidental, ço és mort de colps o de naffres, o per negar o aufegar.[19] E en cascuna daquestes coses ha moltes maneres de morir, axí com en la malaltia, en qui[20] pot morir per febres,[21] per posterma, per dissentiri[22] e per dolor. E açò mateix en la mort accidental en que pot morir per coltell,[23] per spasa, per lança, cayrell, per colp de massa o de pedra, e enaxí de les altres coses semblants a aquestes. Hon, con les maneres sien tantes per les quals hom pot morir, no és negun[24] qui pusqua[25]

1. M, qui sa deliten: L, qui s deliten. — 2. L, si hi. — 3. L, la ha. — 4. m, *omet* e quan habitara. — 5. L, [e]. — 6. L, si y. — 7. L, lo. — 8. M, perlar: L, *afegeix* e. — 9. L, *afegeix* e. — 10. L, *afegeix* e. — 11. M, fera. — 12. L, *afegeix* e axi de les altres coses semblants [a aquestas]. — 13. L, si lom considerave [sovin]. — 14. L, [en haver pahor de la mort]. — 15. L, a. — 16. L, *afegeix* ans aquella... — 17. L, *omet* lo qual no paor en la mort. — 18. L, menjar e beure. — 19. L, offegar. — 20. L, que. — 21. L, *afegeix* e. — 22. L, discentiri. — 23. L, coltell. — 24. L, nigu. — 25. M, pusque.

saber la manera segons la qual morrà; e per açò[1] de la mort hom nos[2] pot guardar ne deffendre.

¶ Negú no sab en qual estament morrà, ço és a saber,[3] si morrà en bon estament o en mal, con sia açò que[4] la mort vengua[5] e no sab on vendrà,[6] ne quant, ne con,[7] ne per què, segons que dit havem; car tal sés confessat a la església e preposa ben[8] fer e no mal, que dementre retorna[9] a la casa porà ésser occasionat a peccar molt[10] mortalment, e peccarà, e soptosament morir porà; e açò mateix del home[11] peccador qui serà confessat e lonch temps haurà estat en peccat, e preposa ben[12] fer e no mal, e en aquel[13] prepòsit soptosament porà morir. On, con açò sia enaxí, qui és aquell qui degua[14] ésser ergullós[15] ne presar res si mateix ne sa vida, pus que tan[16] poch sap en si[17] mateix ne en ço[18] en què esdevendrà? No y ha altre[19] consell mas Déu amar, servir, honrar e loar, e a él mercè clamar e gran esperança haver, car ell pren e ligua[20] la mort, que no[21] lexa venir a nos sens sa[22] licència e son voler.

II. *De la segona part*[23] *⟨daquesta segona part⟩ daquest libre que és de mort speritual de home*[24]

AQUESTA part és departida[25] en dues parts: en la una encerquam de mort spiritual, en laltre encercam de la sua medicina. E primerament[26] de la mort encercarem peccat,[27] lo qual és mort esperitual.[28]

1. L, so.—2. L, no se n.—3. M, seber.—4. L, [sia so que].—5. Im, cum mors sit ventura.—6. L, venga.—7. L, com.—8. L, be.—9. L, torna.—10. L, *omet* molt.—11. L, de hom.—12. L, be.—13. L, [aquell].—14. L, dega.—15. L, argulos.—16. L, pus ten.—17. Im, de se.—18. L, ne ço.—19. M, altra.—20. L, liga.—21. L, *afegeix* la.—22. M, [sa].—23. L, Capitol primer o questio qui mostra que es mort de anima [e es la segona part d aquest libre].—24. M, [part].—25. L, partida.—26. L, primer.—27. L, direm ensercant peccat: *igualment* ml —28. L, [que hom ha per ell].

1. *⟨De peccat⟩ qui és mort esperitual de home*

1. Peccat, què és?

Peccat és aquella mort per què hom pert perdurable glòria e ha perpetuals penes e treballs[1] en infern; car hom pert per[2] peccat veer Déu, e la sua amor, qui és la major glòria que ésser pusqua;[3] car en veer Déu se mostra Déu[4] tot a home qui l veu, e mostra tota sa bontat, sa granea, sa eternitat, son poder, sa[5] saviesa,[6] sa glòria, sa unitat.

2. Mostrant Déu sa bontat, mostra lo bé que ha en si mateix per[7] bontat, so és a saber,[8] Déu, qui és bon Pare, se mostra bo e mostra son bon Fill déu, qui es Fill[9] de sa matexa bontat, el Pare el Fill, qui són bons, mostren[10] Sant Esperit, qui és déu bo e spirat damdós;[11] e tots tres mostrense,[12] a la ànima benauyirada, distincts per trinitat de persones, e mostrense[13] .j. Déu per unitat de essència e natura; e per aquest mostrament aytal, la ànima[14] sent tant de bé[15] que no ni pot més caber, e la ànima estant enaxí plena de bé ama tant aquell[16] bé, que més no pot amar: car enaxí con Déu umple la ànima de benauyirança[17] mostran[18] al enteniment de la ànima sa bontat,[19] sa bona obra que ha en sa trinitat, e mostra a[20] ella sa unitat e sa essència,[21] enaxí Déu umple la ànima umplent la volentat della de sa amor, car ab tot si mateix la ama, el Pare el Fil[22] el Sant Esperit de tota lur bontat e amor lenamora;[23] e assò mateix fan a sa memòria que fan a son enteniment e a sa volentat; e enaxí con la umplen de lur bontat e amor, la umplen de lur granea, eternitat, poder, saviea, volentat, virtut, glòria e veritat.

---

1. M, traballs. — 2. M, [per] — 3. M, pusque: L, puscha. — 4. L, demostre [Deu]. — 5. M, *omet* sa. — 6. lm, *afegeix* suam voluntatem, suam virtutem, suam veritatem. — 7. L, [la sua]: lm, *igualment*. — 8. M, seber. — 9. lm, *ometen* fill. — 10. M, mostran. — 11. L, spirat de abdos. — 12. M, mostran sa. — 13. M, mostran. — 14. L, [benuyrada]. — 15. M, *omet* que no... plena de be. — 16. L, aquel. — 17. L, benuyranse. — 18. L, mostra[nt]. — 19. m, *afegeix* et. — 20. L, mostra[nt]: M, [a]. — 21. M, *afegeix* e. — 22. L, fill. — 23. ML, anamora: l, amorificant: m, inamorant.

3. Aytal ànima axí plena e gloriosa de la essència de Déu e de la santa[1] Trinitat, membra e entén ànima de home peccador, per quel[2] seu membrar e entendre[3] li sia mort eternal; car ell[4] menbra e entén que ha perduda aquella glòria per peccat, e desama tant aquella cosa menbrar e entendre,[5] que la sua volentat[6] mor en ira perdurable de Déu, lo qual desama, car[7] de sa desamor és tota plena. Aquella mort e pena tan gran, no és qui la pogués dir ne escriure.[8]

4. Peccat és ple de tot mal e no ha en si res de bé; e per açò la mort que hom ha per peccat és plena de mal e no ha gens de bé;[9] per què peccat és[10] mort qui desforma home, format a yimatge e semblança de Déu, con sia ço que home mort en mortal peccat[11] sia desviat de la fi a la qual fo creat, ço és a saber,[12] a menbrar, entendre[13] e amar, loar e beneyir Déu, e glòria per totstemps[14] haver; mas la mort per peccat li fa totstemps[15] Déu ayirar, blastomar e maldir. E de aytal mort sent la ànima[16] tan gran pena, que tota de mal és plena.

2. Peccat, de què és?[17]

Dit havem què és peccat e coneguda[18] havem la mort que hom ha per ço que peccat és. Ara volem encercar ço[19] de què és peccat, per ço que per aquell[20] encercament míls puscam conèxer la mort speritual que home ha per peccat.

2. En peccat no ha neguna semblança de Déu, car si ho havia, alcun bé seria en ell, con sia açò[21] que tota sem-

1. L, [*al.* sua].—2. L, lo.—3. M, entendra.—4. L, que [*al.* car] el: m, quando ipsa.—5. M, entendra.—6. L, voluntat.—7. m, et quia.—8. L, ten gran es que dir nos pot ne scriure: m, habet illa anima mortem et penam ita magnam quod nemo sit qui ipsam possit estimare dicere vel scribere.—9. L, [e no ha... gens de be].—10. L, [mort] qui difforma.—11. L, peccat mortal.—12. M, seber.—13. M, entendra.—14. L, tostemps.—15. L, li fa tostemps [per peccat].—16. L, la anima sent.—17. L, De que es peccat. Capitol ij.—18. L, conegut.—19. L, *omet* ço.—20. M, [aquell]: L, [per] aquest.—21. L, *omet* aço.

blança de Déu sia bona, e tot peccat sia mal.[1] No és, donchs, peccat de neguna cosa que Déu haja[2] creada, ço és assaber,[3] de essència e de natura que sia de creatura: es, donchs, peccat de altra cosa que no és creatura, e aquella és no res, de què home és creat, al qual no res se enclina[4] home qui fa peccat, con sia açò que peccat sia contra ésser e qui[5] haja[6] concordança ab no ésser en quant home[7] fa ab[8] peccat ço que no deu ésser,[9] que és contra ésser. Es, donchs, peccat de obra de home qui fa, contra ésser, ço que no deu ésser; e per ço peccat enclina home a mort en qui mor la perfecció e la gràcia del seu ésser, lo qual ésser és[10] viu en quant és creatura, e és mort en quant és desviat de la fi per què és creat, de la qual havem damunt parlat.

Peccat, per què és?[11]

Encercar volem peccat per què és, per ço que puscam conèxer per què és mort esperitual[12] que és per[13] peccat.

2. No podem conèxer per què[14] és peccat sinó ab lo seu[15] contrari qui és virtut, la qual virtut és creatura creada per ço que hom haja[16] perdurable vida. Aquella virtut ha Déu creada e la ha[17] disposta e apparellada al home, al qual ha donada libertad que la pusca haver si haver la vol;[18] e açò ha[19] fet per ço que ab ella pusca guanyar mèrit de bé, lo qual guanya[20] si haver lo vol, con sia açò que si no la vol no[21] laurà: axí con lome[22] qui[23] pot haver justícia e les altres virtuts, sis vol. On, con home franchament se mou a desamar justícia e les altres virtuts, en quant no la vol,[24] e vol haver injúria, e los altres vicis, per

1. L [sia mal].—2. M, haje: L, age.—3. M, asseber.—4. M, res no enclina.—5. L, *omel* qui.—6. L, e aje.—7. L, hom.—8. L, [ab].—9. L, *afegeix* e.—10. L, [es].—11. L, per que es peccat. Capitol .iij.—12. L, mort speritual per que es.—13. L, [per].—14. L, [per] que.—15. L, son.—16. L, age [ab ella].—17. L, e la.—18. L, la vol haver.—19. L, [deu]: lm, *igualment*.—20. M, guany [ha].—21. L, haver nol vol.—22. L, om.—23. L, no.—24. m, cum homo libere se moveat ad amandum justitiam et alias virtutes unde in quantum ipsam non vult habere.

açò és peccat, e[1] mort speritual per ell. E per açò dien los savis que peccat no és altra[2] cosa mas hàbit privat[3] de virtut, per francha volentat e[4] elet e amat. Havem, donchs,[5] conegut perquè és peccat e mort esperitual; per què pot[6] hom conèxer que home[7] peccador és causa de sa mort perpetual infernal.

4. Peccat, quant es?[8]

En aquest pas volem encercar la quantitat de peccat per ço que puscam conèxer la quantitat de mort que home ha per ell.

2. Home és ajustat de ànima racional e de cors elementat, e home és aquel qui fa lo peccat, lo qual fa ab ses parts, so és a saber,[9] ab sa ànima e ab son cors. Es, donchs, peccat influència desordenada[10] contra fi speritual e corporal, con sia açò que home sia creat a fer bé ab sa ànima e ab son cors a honor de Déu. Ha, donchs, peccat quantitat speritualment e corporalment. Emperò impropiament parlam, e cové en axí parlar, per ço que la quantitat de peccat pusquem[11] significar. Es,[12] donchs, peccat en tot lome[13] peccador, ço és a saber,[14] peccat mortal, de qui parlam; e aquest peccat mortal és contra Déu[15] qui és sobiran bé e sobirana granea; per què lo peccat cové ésser sobiran mal e sobirana malea,[16] e per consegüent és occasió de sobirana mort speritual, subirana[17] en mal e en pena.

5. Es denmsnat de qualitat de peccat[18]

Encercar volem qual cosa és un[19] peccat e qual cosa és altre peccat; e açò fem per ço que coneguam[20] qual

1. L, *afegeix* e.—2. M, altre.—3. m, privativos.—4. L, *omet* e.—5. L, donques.—6. L, speritual perque es e pot.—7 L, hom —8. L, Quant es peccat. Capitol .iiij.—9. M, seber: L, [acaber].—10. L, desordonada.—11. M, pusque: L, puscha.—12. M, e[s].—13. L, tot home.—14. M, seber.—15. L, [Deu].—16. L, [e sobirana malea].—17. L, *omet* subirana.—18. L, Qual es peccat. Capitol .v.—19. L, [hun].—20. L, [so que conegam].

mort ve per .j.[1] peccat e qual per altre: axí com lome avar qui pecca per cobea, e car pecca ab ànima e ab cors, és lo peccat un[2] per la ànima e altre[3] per lo cors; e açò és car lome ab la ànima mou lo cors con fa lo peccat. E per açò[4] lome avar qui mor en peccat de cobea, aprés que serà ressucitat, haurà dues morts: la una serà[5] mort del cors, qui estarà en[6] foch infernal e beurà argent e aur fus, del qual haurà ple son ventre[7] e no porà morir, e lo seu viure[8] li serà mort, axí con lome qui mor e no és mort. Laltra mort és mort esperitual de la ànima que[9] mor e no porà morir, e haurà[10] mort en dues maneres, la una per rahó del cors, laltra per si matexa. Aquella que haurà per lo cors, ço és a saber, pena, serà[11] tristor que haurà per la pena del cors, que amarà[12] axí con en esta vida, en qui havia tristícia[13] e pena per la malautia[14] e mort del cors. La pena e la mort que la ànima haurà per si matexa, per cobea,[15] serà conciència e ira que haurà, car per diners e possessions qui no són de sa natura, haurà ofès Déu e laurà perdut, e per lo peccat[16] haurà per totstemps[17] pena per membrar, entendre e desamar.

2. Ha un altre peccat que home[18] appella[19] de lutxúria,[20] per lo qual seran en home luxuriós, aprés que serà ressucitat, dues morts, segons que damunt dit avem.[21] La una serà del cors, al qual serpens mordran los instruments ab què peccà[22] e al[23] cor ab què desigà[24] lo peccat, e mordran la cara a les fembres quis posaven colors per ço que paraguessen[25] belles. Laltra mort serà de la ànima, la qual haurà en dues maneres:[26] la una serà per rahó del cors, per la pena del qual haurà ira e tristícia; laltra haurà

1. M, [per .j.].—2. L, hu.—3. M, altra.—4. L, so.—5. M, *omet* sera.—6. L, [lo].—7. M, ventra.—8. M, viura.—9. L, qui.—10. M, nom *talxat*.—11. lm, erit pena.—12. m, quod amabat.—13. L, [que] haura tristura.—14. L, malaltia.—15. m, propter conscientiam: l, propter concupiscentiam.—16. L seu: lm, *igualment*.—17. M, tots [temps]: L, tostemps.—18. L, hom —19. L, *afegeix* peccat.—20. L, luxuria.—21. L, [de home avaricios]: lm, de homine avaro.—22. L, [ab que pecca].—23. L, el.—24. L, deslia.—25. M, peraguessen.—26. M, maneras.

per si matexa, ço és a saber,[1] que haurà consciència per lo peccat de lutxúria,[2] con sia açò que a[3] la ànima no sia cosa natural sentir plaer en lo peccat de lutxúria,[4] lo qual plaer és corporal. E enaxí la dolor, mort e tristícia que la ànima haurà en cogitan[5] que ella haurà perdut Déu per lo peccat de lutxúria,[6] qui fo plaer del cors, corporal, en lo qual haguera[7] plaer speritual e perpetual, no és qui la pogués yimaginar[8] ne parlar.

3. Molts són los[9] altres peccats mortals per los quals los hòmens peccadors en infern hauran mort perdurable, segons quen[10] havem donat[11] eximpli per avarícia e lutxúria,[12] axí com per[13] peccat de gola, ergull,[14] accídia, enveja, ira,[15] vanaglòria, eretgia, e molts de altres semblants a aquests.

6. En qual temps és peccat?[16]

So per què encercam peccat en qual temps és en home, és per ço que trobem hom en qual temps està mort per peccat.

2. Home és aquel qui fa lo peccat, e fa lo ab la ànima e ab lo cors, segons que dit havem; e daçò darem eximpli per peccat de lutxúria,[17] e per ço quen direm se porà entendre dels altres peccats.

3. En Pere veu una bella fembra e, per la vista, yimagina lo peccat de lutxúria,[18] el veer,[19] el yimaginar és estat de la part del cors. La memòria el enteniment membra[20] e entén la[21] manera com se fa la lutxúria,[22] e si la volentat no consent al menbrament ne al enteniment ne a la yimaginassió, està la ànima viva[23] e no morta per peccat; e açò

1. M, seber.—2. L, luxuria.—3. L, [a] —4. L, luxuria.—5. L, cogitant: m, considerans.—6. L, luxuria.—7. L, agra.—8. L, e plorar (plorar *tatxat*) [cogitar ne dir] —9. L, [los].—10. L, *omet* n.—11. L, dat.—12. L, luxuria.—13. L, [per].—14. L, argull.—15. L, *afegeix* enveja.—16. L, *afegeix* en home. Capitol .vj.—17. L, luxuria.—18. L, luxuria.—19. L, ell veher.—20. L, menbren.—21. L, entenen.—22. L, luxuria.—23. L, [en virtut].

mateix del cors,[1] qui no pot peccar sens consentiment de la ànima.[2] Mas encontinent que la ànima ab[3] volentat consent e desiga fer luxúria, és mort lome en peccat, e si mor en aquell, la ànima estarà morta en infern, el cors atretal, aprés[4] resurrecció, segons que dit havem, e la[5] memòria membrarà e lenteniment entendrà que aytant lo home estarà[6] en infern con Déu en lo cel; e de aquest menbrar e entendre[7] haurà la volentat sa mort e sa ira[8] e ten gran ira e mort, que totes les penes daquest món, corporals e sperituals, no porien ésser tan grans con la pena de la volentat den Pere qui serà morta per peccat.[9] E açò mateix de la memòria e del[10] enteniment daquell.

4. Ha[11] una manera de peccat que no és de tot en tot mortal, ne de tot en tot[12] venial, mas que és semblança damdós, axí com[13] en lo peccat de lutxúria[14] en qui[15] la memòria ha pleer[16] en membrar, e lenteniment en entendre,[17] e la yimaginassió en[18] yimaginar, mas la volentat no elegex lo peccat si és a venir, ne na dolor si es passat,[19] e sosté lo plaer[20] que ha la memòria, lenteniment e yimaginassió; encara, que ella na pleer, e ha colpa[21] car no destrueix ne[22] desama aquell plaer.[23] E aytal peccat és apparellament e disposició a pecat mortal, e és multiplicassió de venial per trop membrar, entendre e yimaginar.

7. Es demanat: On està peccat?[24]

Aquesta qüestió fem per ço que encerquem[25] on està mort, que és per peccat, lo qual encercament fem en[26] esta manera:

---

1. L, den Pera: lm, *igualment*.—2. L, [la voluntat de] lanima.—3. L, [la].—4. L, la general.—5. L, [sua].—6. L, estera lo home.—7. M, entendra.—8. L, yra: lm, ignem.—9. L, mort en [lo] peccat [de luxurie]: lm, si moriatur in peccato luxurie.—10. L, [del].—11. M, ha y.—12. L, *omet* en tot.—13. lm, verbi gratia si.—14. L, luxuria.—15. lm, *omet* en qui.—16. L, plaer.—17. M, entendra.—18. M, e.—19. ML, pessat.—20. L, pler.—21. L, culpa. 22. L, destroex [ne].—23. L, pler.—24. L, hon sta peccat en home. Capitol .vij.—25. M, encercam.—26. L, per.

2. Aquelles coses ab què home[1] pecca són parts de home: axí con home qui pecca ab sos uulls,[2] orelles, e axí de les[3] altres, e pecca ab sa yimaginació, ab sa memòria, enteniment e volentat; e totes aquestes coses són parts de home, e home és lo tot. Estan, donchs,[4] les parts de home en home, e home està, en ses parts, home; e car home pecca ab ses parts, està[5] peccat en totes ses parts e en tot lome, e per açò la mort qui és per peccat està per totes les parts del home e en tot lome. E aquella mort que lome qui mor en peccat[6] haurà, aprés resurrecció, en foch infernal, turmentarà ab aquell foch e ab si mateix[7] totes les parts del home e tot lome. Ha, peccador![8] la tua pena infernal e mort, qui la poria dir? de la qual null temps no poràs exir.

8. Es demanat: Com fa hom peccat?[9]

Aquesta qüestió fem per ço que encerquant la manera con hom fa peccat[10] conegam la manera con hom mor per peccat, lo qual encercament fem enaxí:

2. Home és de .v. natures ajustat e compost. La una és natura elemental qui és[11] dels .iiij. elements. Per aquesta ha hom cors, quantitat, color e figura, calor e fredor, humiditat e seccor, e[12] fexuguesa[13] e leugeria, duresa e mollesa, e[14] axí dels altres accidents que a cors elementat[15] se pertanyen. Laltra natura de què és home és vegetativa, laltra sencitiva, laltra yimaginativa, laltra racionativa; e daquestes .v. parlat havem en la primera part de aquest libre. E cascuna daquestes .v. coses, de les quals és home,[16] ha sa pròpria[17] manera per[18] natura en ésser part

1. L, hom. —2. M, ulls: L, hulls.—3. L, dels. —4. L, stan.—5. L, sta.—6. L, haura qui mor en peccat.—7. L, matexa.—8 lm, existens in inferno —9. L, con [fa] peccat home. Capitol .viij. —10. M, encerquem: L, ensercant la manera con hom fa peccat. 11. M, ques: L, que es —12. L, *omet* e.—13. M, fexugesa.—14. M, malesa *corr.* molesa: L, molesa.—15. m, hominis.—16. M, hom.—17. L, propria.—18. lm, per suam.

de home, e totes són a[1] la fi per la qual és home, ço és, a conèxer, membrar e amar, loar, servir, beneyir[2] Déu. On, adonchs[3] con lome desvia aquestes[4] .v. coses de la fi per[5] que són, adonchs hix de manera e pecca ab totes contra manera: axí com lome qui ha natura de menjar e[6] beure per natura dels quatre elements, qui ab les qualitats[7] contràries consumen lo cors del home.

3. Les qualitats[8] són calor, fredor e[9] humiditat e seccor;[10] e per açò lome requer menjar e beure[11] per ço[12] que do atrempament a aquelles qualitats[13] ab ço que menja[14] e beu. E és hi mester la vegetativa per ço que convertesca la vianda en carn e en sanch, segons que ja[15] havem dit; e és hi mester la sencitiva per ço que home senta la sabor e veja[16] les viandes, e senta[17] les que són bones e aquelles que són males, e que ab ella hom senta fam e set, trop menjar e poch sadollament,[18] calor, fredor, e les altres coses semblans a aquestes. E a[19] açò ha mester la yimaginassió, segons que dit havem, per ço que hom yimagín[20] les coses que mester ha, e les útils e les dampnoses.[21] E a açò és mester la rahó, ço és la ànima racional, per ço que mova[22] tots aquells poders dejús, que dits havem, a la fi del home, la qual dita havem.[23]

4. E a açò[24] la rahó ha mester virtuts, sens les quals no poria regir lorde dels poders dejús, les quals virtuts són: justícia, prudència, fortitudo,[25] tremprança,[26] e les altres virtuts semblans a aquestes. E enaxí hordonat e entaulat, hom[27] ha manera de viure, e ab fe, esperança, caritat, va a la fi per què és. Mas quant[28] no hi són les virtuts que dites havem, no ha lome[29] manera de viure, ne

1. Im, se habent.—2. L, e benahir.—3. L, donchs.—4. L, de questas.—5. L, [per].—6. L, [de]—7. L, calitats.—8. L, calitats: Im, qualitates elementorum.—9. L, *omet* e.—10. L, secor.—11. M, mengar e beura.—12. L, [per ço].—13. M, a qualitats: L, calitats.—14. M, menga.—15. L, *omet* ja.—16. M, sebor e vega.—17. L, [senta].—18. L, e sadolament poch.—19. L, [a].—20. L, lom ymagina.—21. L, damnoses.—22. L, moga.—23. L, [la qual dita havem] *tatxat*.—24. M, ço.—25. L, fortitut.—26. L, trenpança.—27. L, enteulat home.—28. L, con.—29. L, om.

de venir a vida perdurable: axí com lome qui no ha tremprança,[1] e menuga[2] e beu més que lo cors no requer per elementar e vegetar, e sent que li fa mal, e yimagina que[3] per trop menjar e[4] beure que fa, no pot Déu ben servir, e porà ésser malaut[5] e mort. Emperò, si vol menjar[6] e beure massa e no sen vol jaquir, defall adonchs[7] la rahó als poders e hórdens[8] dejús, los quals pervertex en desordenació. E en aquest pas pot hom conèxer la manera que hom ha en peccar per gola, e enaxí dels altres vicis e peccats, e coneguda aquella,[9] conex la manera de mort corporal e esperitual.

9. Es demanat: Ab què fa hom peccat?[10]

Aquesta qüestió fem per ço que encerquem aquelles coses ab què hom fa peccat, e açò fem per ço que conegam aquelles coses ab què ànima mor per peccat. Dit havem[11] que hom pecca ab ses parts. Ara volem dir que hom pecca ab intenció desordonada, per ço que entenam que ànima està morta ab desordonada[12] intenció.

2. Naturalment hom ha intenció a menjar e a beure, per ço que viva[13] e ab sa vida am[14] e servesca Déu; mas los hòmens qui volen viure per ço que senten delits en menjar[15] e en beure[16] per delicades viandes, ells[17] muden la intenció del[18] menjar e de beure e de viure, e són contra lordenament de Déu que ha posat.[19] On, per rahó de[20] açò ab desordonada intenció estan malalts e morts per peccat de gola, e si moren en aquell peccat, totstemps[21] estaran en foch perdurable desijans[22] menjar[23] e beure, e null temps no hauran una gota dayga[24] ne una

1. L, temprança.—2. L, menja.—3. L, [que].—4. M, *omet* menjar e.—5. L, malalt.—6. M, mengar.—7. L, donchs: M, [a]donchs.—8. L, ordes.—9. L, [manera es coneguda la manera].—10. L, ab que fa home peccat. Capitol .ix.e.—11. L, [en lo prop passat capitol].—12. M, desordona[da].—13. L, vischa.—14. L, am.—15. M, mengar.—16. M, beura: lm, *ometen* per.—17. L, els.—18. L, de.—19. L, que Deu ha posat [en viura].—20. L, *omet* raho de.—21. M, totemps: L, tostemps.—22. L, desijants.—23. M, mengar.—24. L, aygua.

micha de pa, e per lur bocha entrarà e exirà flama de foch e[1] aygua bullent.[2]

3. Natura de home[3] requer haver paria[4] e ajustament ab fembra per multiplicar sa espècia, ço és, a fer infans per amar e servir Déu, e que los hòmens viuen[5] e duren aprés los altres qui moren; e en aquell ajustament ha Déu donat plaer natural; e per ço, con[6] lome e la fembra muden en contrari e fora matrimoni la intenció que Déu ha posada e hordenada, fan lutxúria[7] ab la qual moren per peccat, segons que dit havem.

4. Déu dóna a hòmens riqueses a satisfer a lurs necessitats e quen sia loat e amat, e vol quels richs hajen caritat als pobres per la sua amor; e si lome rich muda la intenció per què ell es rich, e ama les riqueses per ço que sia honrat e haja benanances, és avar, e pecca ab avarícia: e si mor en aquell peccat estarà en infern mort en peccat e haontat,[8] e de[9] tots béns totstemps haurà fretura.

5. Déu sosté que alcuns[10] hòmens sien pobres en lo món per ço que hagen paciència en lur pobresa e que sien humils e que li graesquen[11] tot ço quels dóna; e si ells volen ésser richs per haver honramens, e són inpassients, pequen[12] ab ira e ergull e són contra la intenció de Déu: e si moren en peccats,[13] tostemps estaran irats e res que desigen no hauran, e als demonis estaran humiliats.[14]

6. Alscuns[15] hòmens preguen[16] Déu, es garden[17] de peccat, e fan almoyna[18] principalment per ço que hagen paraís[19] e no infern,[20] e açò fan més per intenció de amar si mateys més que Déu; e car hom en totes coses deu més amar Déu que si mateix, muden la intenció de la amor e de ço que fassen e[21] fan; e en axí pequen ab preguar Déu

1. M. [e].—2. L, ayga bulent.—3. L, hom.—4. M, peria. - 5. L, visquen.—6. L, si *in rasura*. - 7. L, luxuria.—8. L, aho. tat.—9. L, [e].—10. L, alguns.—11. M, grescan: L, graescan.—12. M, pequan: L, peccan.—13. L, peccat.—14. L, estaran humiliats als demonis.—15. L, alguns.—16. M, preguan.—17. L, guarden.—18. L, almoyners.—19. L, paradis.—20. L, ynfern.—21. m, fecerunt et: L, *omet* fassen e.

e ab fer[1] almoyna: e si moren en aquell[2] peccat entraran en infern e no amaran Déu ne si mateys, e la lur ànima estarà morta ab desamor sens amor.

7. Alscuns[3] hòmens dejunen, e van vestits de vils draps, e estaran[4] longament en oració, e dien[5] bones paraules per intenció[6] que sien loats de les gents o[7] que pusquen enganar alscuns[8] hòmens sots intenció de bé. Aquells[9] pequen ab[10] ypocrisia, enguan[11] e maestria, vana glòria e ergull,[12] e enaxí con desigen lahor,[13] seran blasmats, e enaxí con[14] volen enguanar,[15] seran en infern enguanats.[16]

¶ Moltes daltres[17] coses són ab què hom fa peccat, e ab aquelles coses ab[18] què hom fa los peccats estarà en infern mort e turmentat.

2. ⟨*De medecina contra mort speritual*

A) *De virtut*⟩

DIT havem de la mort speritual. Ara volem[19] dir de virtuts, e mostrar la manera con ab virtuts hom sàpia peccats destruyir. E primerament encercarem e direm què és virtut, en aprés, de què és virtut, e enaxí dels altres graus que dits havem, e açò farem per ço que donem manera con hom sàpia usar de virtuts contra peccats.

1. *Qu.*° Què és virtut?[20]

Virtut és carrera de paradís e de pau. Es una virtut que sestén en quatre branques morals, ço és a dir, costumes, les quals són: justícia, prudència, fortitudo,[21] e trem-

1. L, e [en] fer.—2. L, aquel.—3. L, alguns.—4. L, stan: m, stant.—5. m, dicunt.—6. L, per so: lm, ut.—7. lm, et.—8. L, alguns.—9. L. *afegeix* tals.—10. lm, per.—11. L, engan.—12. L, argull.—13. L, lehor.—14. M, *omet* desigen... con.—15. L, enganar.—16. L, enganats.—17. L, *omet* d.—18. L, *omet* ab. 19. L, [volem].—20. L, la primera carera o questio es per mostrar que es virtut: m, secunda pars...—21. L, fortitut.

prança,[1] e daquestes branques devallen[2] molts rams de virtuts, axí con humilitat, castedat, abstinència, passiència, constància, e[3] les altres semblans a aquestes.

2. Justícia és aquella virtut per rahó de la qual[4] hòmens reten les coses degudes a aquells de qui són.

¶ Prudència és aquella virtut per rahó de la qual los hòmens savis elegexen les bones coses e esquiven les males, e amen més los béns majors quels menors.[5]

¶ Fortitudo[6] és virtut ab la qual los hòmens estan forts contra los vicis e esforçals[7] a guanyar virtuts.

¶ Temprança[8] és aquella virtut per qui los hòmens[9] estan pus sans que[9] per altra virtut, e per qui pus sovín vencen los appetits no deguts.[10]

3. Són altres virtuts que hom appella theologials,[11] que són donades per Déu, ço és a saber:[12] fe, esperança e caritat.

¶ Fe és virtut que costreny lenteniment a afermar[13] o negar per creença, ço és, coses veres[14] de Déu o daltres.[15]

¶ Esperança és virtut que fa esperar al home la fi que desiga,[16] a la qual creu venir més per lo poder e la bonea de Déu o daltre,[17] que per lo seu ne per la sua bontat. E açò mateix de granesa, durassió, saviesa e volentat.[18]

¶ Caritat és virtut que fa companyia e solàs damic e amat qui san a coses amables.

4. Per aquestes difiniscions de virtuts pot hom conèxer què és virtut, e ab ellas pot hom destruir los vicis que són peccats[19] a elles[20] contraris.

---

1. L, trempança.—2. L, devalen.—3. M, *omet* e.—4. L, [los].—5. L, los majors mals que los menors.—6. L, ffortitudo.—7. L, e sforcels.—8. L, trempansa —9. M, sans mes que.—10. Im, illicitos.—11. L, theologals.—12. M, seber.—13. L, affirmar.—14. L, crehensa coses [veres].—15. L, altre.—16. L, desiia.—17. L, altri.—18. Im, et voluntate Dei.—19. L, *omet* peccats.—20. M, ells: L, eles.

2. *Qu.*° Virtut, de què és? [1]

Virtut és de semblances, [2] ço és a saber, [3] de semblança de bonea [4] natural; e és açò mateix de granesa humanal, [5] durassió, poder, saviea, [6] volentat, virtut, veritat, glòria e perfecció. E aquestes semblances de les quals es virtut, per una manera estan sots hàbit de .j.ª virtut, axí com sots hàbit de justícia, per altra manera estan sots hàbit de altra virtut que és prudència, [7] enaxí de les altres. On, conegudes les virtuts de que són, pot hom conèxer [8] ab ellas destruir los peccats, qui són [9] contràries semblances de virtuts, axí con lutxúria qui és de malesa [10] e de pocha bonea [11] e [12] les altres.

3. *Qu.*° [13] Per què és virtut? [14]

Virtut és per dues coses. La primera e pus [15] principal és per ço que home haja [16] virtuosa memòria en membrar Déu, virtuós enteniment en [17] entendre Déu, virtuosa volentat en amar Déu, con sia açò [18] que negun hom viciós, ne qui sia en peccat, no sia digne [19] que ab peccadora memòria membre [20] Déu, ne ab peccador enteniment lentena, [21] ne ab peccadora volentat [22] lam. La segona cosa per què és virtut és per ço que home virtuosament tracte [23] los béns que Déu li ha [24] donats, e que venga a glòria perdurable e fuga a infinits treballs.

---

1. L, la segona de que es virtut en home. Capitol .ij : M, *repeteix* virtut de que es. — 2. L, semblanses. — 3. M, seber. — 4. L, bonesa. — 5. Llm, natural. — 6. L, saviesa. — 7. l, sicut prudentie: m, sicut sub habitu prudentiae. — 8. L, *omet* conexer. — 9. l, que sunt peccata illis contraria quia sunt de similitudinibus earum. — 10. L, malea. — 11. L, [e de pocha bonesa]. — 12. L, [axi de]. — 13. L, *omet* Qu.°. — 14. L, *afegeix* en home. Capitol .iij. — 15. L, *omet* pus. — 16. L, age. — 17. M, *omet* en. — 18. L, so. — 19. ML, digna. — 20. ML, membra. — 21. L, lo. — 22. L, lo. — 23. ML, tracta. — 24. M, lia; L, li a,

4. *Qu.*° [1] Quánta és virtut? [2]

Les virtuts morals són aytan [3] grans con hom les vol haver, car si hom les vol haver grans, ellas són grans, e si hom les vol haver pocas, elles són poques, [4] e açò per rahó de la francha volentat que Déu ha donada a home per ço que pusca guanyar gran mèrit o poch. Les virtuts theolologials [5] són aytan grans [6] con Déu les vol donar; enperò home ha libertat en usar [7] delles aytant con se vol, a vegades molt, a vegades poch, axí con un home matex qui a vegades molt membrarà e entendrà e [8] amarà Deu e son proisme [9] per caritat, a vegades per esperança, a vegades per fe, [10] e a vegades havent [11] gran membrar, entendre e amar, e [12] a vegades poch.

5. *Qu.*° [13] Qual és virtut? [14]

Enaxí con lo seny qui és un qual [15] per veer, altre per hoyir, e enaxí dels altres senys, en semblant manera virtut es .j.ª [16] per justícia, altra per prudència, e enaxí de les altres, [17] e per açò los hòmens per una virtut guanyen un mèrit e per altra virtut altre.

6. *Qu.*° [18] En qual temps és virtut? [19]

Negun home no [20] ha virtut en aquell [21] temps que és peccador, con sia açò que virtut e peccat sien contraris. Es, donchs, virtut en home en aquell [22] temps en què no és en [23] peccat mortal, e per açò nengun home no [24] pot haver en un temps mateix virtuós o [25] viciós membrar, entendre e

1. L, *omet* Qu.°.—2. L, *afegeix* en home. Capitol .iv.—3. L, ten: m, sunt tantae.—4. L, [car si hom... pocas].—5. L, theologals.—6. L, ten: m, tantae.—7. L, de [usar].—8. L, [entendra e].—9. L, proysma.—10. L, a vegades per fe, a vegades per esperança.—11. lm, habebit.—12. L, *omet* e.—13. L, *omet* Qu.°.—14. L, *afegeix* en home. Capitol .v.—15. m, cujus sensus est qualis.—16. lm, una virtus est qualis: L, [qual].—17. L, *afegeix* virtuts.—18. L, *omet* Qu.°.—19. L, en quin temps es virtut en home. Capitol .vj.e.—20. L, *tatxat* no.—21. L, aquel.—22. L, aquel.—23. M, en.—24. L, *tatxat* no.—25. L, e.

amar: don se segueix que los hòmens virtuosos con són temptats[1] a fer peccat, adonchs són prop lo peccat, e cant[2] han delliberat[3] que no fassen lo peccat, lunyense dell e perfunden se[4] en virtut.

7. *Qu.*º[5] On és virtut?[6]

Virtut és hàbit qui és en lome[7] e home és en ell, axí con justícia que és en home just, e home just qui és en justícia. Es encara virtut en los actus[8] ab los quals home usa della, axí con justícia qui es[9] just menbrar, entendre[10] e amar, yimaginar,[11] veer, oyir, odorar, gustar, palpar,[12] e per ço car virtut és en los actus[13] ab los quals hom[14] usa della, és en les potències de qui són los actus,[15] axí con justícia qui és en memòria la qual ha just membrar, e en lenteniment lo qual ha just entendre,[16] e en la volentat que ha just amar, en los uulls[17] qui justament veen, e enaxí dels altres senys e de la yimaginació.[18] E jatsia[19] que home just con dorm no us dels actus[20] dels poders,[21] per tot ço[22] no roman que virtut no sia en ell, con sia ço que sos poders sien vestits de virtut ⟨e⟩ pusca usar della[23] membrant, entenent, e enaxí[24] dels altres actus.[25]

8. *Qu.*º[26] Virtut, com és?[27]

Virtut és per[28] contrària manera de aquella que dita havem en lo capítol on es demanat «com fa hom peccat»;[29] enperò bo és que donem alcun exempli. Justícia que és virtut, e enaxí de les altres virtuts morals, és[30] per aquella

1. L, tantats.—2. L, con.—3. L, deliberat.—4. l, se profundant: m, profundent.—5. L, *omet* Qu.º.—6. L, *afegeix* en home. Capitol .vij.e.—7. L, home.—8. L, actas.—9. L, [en].—10. L, entendra.—11. lm, et iusto imaginari.—12. L, [e parlar].—13. L, actas.—14. L, home.—15. L, actas.—16. M, entendra.—17. L, hulls.—18. lm, que habet iustum imaginari.—19. L, iazia.—20. L, actes.—21. lm, suarum potentiarum.—22. L, axo.—23. L, pusque usa: lm, postquam usus est illa.—24. L, *omet* en.—25. L, actes.—26. L, *omet* Qu.º.—27. L, Com es virtut en home. Capitol. viij.—28. L, ab.—29. L, aquell capitoll con fa hom peccat.—30. M, e.

manera per què és difinida, ço és a saber, que[1] los hòmens són justs con reten a Déu e a lur proisme ço de què los són tenguts, e encara a si mateys, a qui satisfassen dels béns que Déu los ha donats a lurs necessitats. Es, donchs, justícia segons ço que dit havem. Açò mateix pot hom dir de fe, que és segons la manera significada per la[2] diffinició, axí con lo crestià qui creu de Déu veres coses sens que no les entén, amant aquelles coses ésser veres,[3] e aquelles ateny per amar: axí con los hulls qui veen[4] de nit en la cambra, per lo lum, les coses que són en ella; e enaxí es de esperança e de caritat, segons la condició de cascuna.

9. *Qu.*°[5] Virtut, ab què és?[6]

Virtut és ab contrària intenció daquella ab què és peccat, e açò és significat en lo capítol on és demanat «ab què hom fa peccat». Emperò alcun eximpli ne volem donar per altra manera. Virtut és ab bontat, sens la qual ésser no pot, e és ab memòria, enteniment e[7] volentat, en qui és sustentada: axí com justícia que és en elles per just membrar, entendre e amar. Es encara ab just ymaginar e sentir, e és ab[8] libertat en voler fer lo bé e no fer lo mal. Es encara una virtut ab altra ajudant la una[9] a laltra contra vicis, axí con fortitudo[10] que no pot ésser[11] sens trempança,[12] ne trempança[13] sens ella.

¶ Dit havem de[14] virtut què és, e de què és, e enaxí dels altres capítols. Ara volem dir de les difinicions de peccats, e en aprés volem donar doctrina per qual manera hom sàpia multiplicar los actus[15] de virtuts, ço són les obres delles, contra peccats.

---

1. L, [que].—2. L, sa.—3. L, [veres].—4. L, vehuen.—5. L, *omet* Qu.°.—6. L, ab que es virtut en home. Capitol .ix.—7. M, [e].—8. L, [la].—9. M, *omet* una.—10. lm, temperantia.—11. L, [esser].—12. lm, fortitudine.—13. L, trempansa.—14. L, *omet* de.—15. L, actes.

B) *De les diffinicions dels peccats mortals*

AVARÍCIA és aquell vici[1] qui és pus contrari a la fi dels temporals béns que negun[2] altre vici.

¶ Gola és aquel peccat que pus sovén destrueix[3] abstinència e trempança que nengun[4] altre vici.

¶ Luxúria és vici qui desordona la còpula carnal en quant la desvia de la fi per que és.

¶ Ergull és aquell peccat[5] per rahó[6] del qual hòmens volen haver honraments no deguts.

¶ Accídia és[7] vici per què los hòmens han pigrícia en fer bé, e han plaer del mal[8] dels altres, e tristícia dels béns daquels.

¶ Envega[9] és aquel peccat qui és contra pròpria caritat e comuna.

¶ Ira és soptós moviment de volentat qui ve e està ab tristícia per la qual la[10] volentat desiga[11] passió de les coses bones e[12] acció de les males, per ço que les bones sien destruïdes.[13]

¶ Infidelitat és ço qui és contra fe ab falses[14] semblances qui semblen veres segons cors natural.

2. De cascuns[15] daquests peccats mortals volem donar doctrina e art con hom ab virtuts los sàpia destruyir[16] e les obres de les[17] virtuts créxer, considerant e membrant lo procés el destruyiment[18] dels capítols de peccat[19] e de virtuts que havem fets[20] e de lur[21] difinicions. E aquesta[22] art e doctrina és molt útil a preycar, mostrant la manera con[23] sàpia multiplicar virtuts e destruir vicis.

---

1. M, *omet* vici: lm, peccatum.—2. L, bens temporals que negu.—3. L, destroex.—4. L, negun.—5. M, peccat aquell.—6. L, reo.—7. M, [es].—8. L, dels mals: lm, de malis.—9. L, enveia.—10. L, [la].—11. L, desija.—12. L, e ha.—13. L, destroides.—14. M, falçes: L, falsas.—15. L, cascu.—16. L, destroir.—17. L, *omet* les.—18. L, del [discorriment] destroiment *tatxat*: lm, et discursum quaestionum.—19. L, peccat[s].—20. L, fet.—21. lm, eorum.—22. L, aquest.—23. L, [hom].

C) *Del destruiment de peccats ab virtuts, e primerament*

1. Del destruyiment de avarícia ab justícia [1]

HOME avar majorment ha dues entencions en avarícia: la una és que ha pahor que los béns que ha no li defallesquen [2] en haver [3] ses necessitats; laltra és que desiga [4] ésser rich per ésser loat de riquesa per ço que sos [5] infans ab ella pusca honrar e exalçar. [6] E aquestes dues intencions són contra justícia; car los béns daquest món Déu dóna a quis vol, ols tol; per què fa injúria qui no ha en Déu sperança [7] que li do habundància dels béns temporals, con naurà [8] fretura; e si Déu no lin vol donar [9] habundància, [10] fa [11] injúria con no ha [12] paciència. Fa encara injúria a Déu e als pobres con [13] té les riqueses occioses, e quant [14] les desvia de la fi per què Déu les dóna, [15] ço és a saber, als serveys [16] dels hòmens. Es, donchs, avarícia [17] contra justícia que és virtut de retre [18] a cascú ço qui és seu per rahó de la fi per què Déu dóna les riqueses. [19] Es encara home avar injuriós con vol ésser honrat e que sos fills sien honrats ab riqueses malament posseyides, e tenirles ossioses e no tenir ne [20] satisfer delles a Déu e [21] a son proïsme, [22] ne a [23] necessitat de sa salut. Segueixse, donchs, que si lome [24] avar esguardava ço què és avarícia, ne de què és, ne per què és, e enaxí dels altres graus, e enaxí [25] de justícia, poria ab justícia destruir avarícia.

---

1. L, doctrina qui mostra al hom com pot multiplicar los actes de virtuts: so son les obres dellas contra peccat[s] e primerament de avaricia e justicia: l, de homine avaro contra justitiam. — 2. L, fallescan.— 3. lm, *ometen* haver.—4. L, desija.—5. M, los.—6. ML, acsalçar.—7. L, a deu qui no [ha] speransa [en ell]: lm, *igualment* — 8. L[1], na[ura].— 9. L, dar.—10. L, abundancia.—11. L, fa [li].—12. L, no vol haver.— 13. lm, in quantum.—14. L, con: lm, etiam in quantum.—15. lm, creavit.—16. L, a çaber a servey.— 17. lm, avarus.—18. M, retra.—19. L, [per raho... riqueses].—20. Llm, *ometen* tenir ne.—21. L, *omet* e.— 22. L, proisma.—23. M, ha.—24. L, om.—25. L, [en axi].

2. Del destruïment de avarícia ab prudència[1]

Home avar[2] treballa molt en guanyar e conservar riqueses, e ab pahor les guanya e conserva,[3] e ab tristor les despèn, e con les pert ha gran ira e desconort e nos lexa conortar,[4] el plaer que ha en posseyir no és tan[5] gran con lo treball e la ira que ha per elles.[6] On, si lome avar considerava sovín les coses aquestes,[7] e conçiderava ço què és prudència e ço de què és, ne per què és, e enaxí dels altres graus ab prudència destruiria[8] avarícia, considerant que prudència és virtut que mostra a fer bé e esquivar mal, e a elegir[9] enans[10] lo major bé quel menor[11] bé, e esquivar[12] enans[13] lo major mal quel menor. E avarícia fa de tot açò lo contrari, con sia açò[14] que home avar per un poch de plaer que hou, e[15] de honrament que hom li fa per sa riquesa, elegex[16] a sostenir majors mals en lo foch infernal e eternal,[17] e encara, en lo món, hon ha més treball e pahor per riquesa, que gog[18] ne plaer; e encara, que més puja[19] la desonor el blasme de les gens[20] quin dien mal, el presen poch, el desaman per sa avarícia, que no és lo plaer[21] que ha per riquesa; e encara, que és foyll, car el se cuyda que ell dega ésser honrat e loat per ço per què deu ésser deshonrat[22] e blasmat.

3. Del destruyment de avarícia ab fortitudo[23]

Home avar és flach de coratge, car per pochs de diners que pusqua guanyar, tolre o emblar, fa moltes malvestats e enguans, e diu moltes falses paraules e fa conèxer a

1. L, Segon capitol qui mostre com ab prudentia pot hom destruir avaritia.—2. M, *omet* avar.—3. L, possaex [e conserva].—4. L, aconortar.—5. L, ten.—6. L, [en acquirir]: lm, in acquirendo et conservando ipsas.—7. L, aquestes coses.—8. L, destroiria.—9. M, e alegir.—10. L, ans.—11. L, lo manor.—12. M, escuar.—13. L, ans.—14, L, so.—15. l, aut: m, vel.—16. M, eleges.—17. L, eternal infernal.—18. L, goig.—19. M, puga.—20. L, la gent.—21. L, pler.—22. L, desonrat.—23. L, Capitol ters qui mostra con ab fortitut hom pot destruir avaritia.

les gens ses males costumes. Mas home qui és larch[1] e qui és fort de coratge fa lo contrari, conciderant que mès li val ésser leyal e vertader a Déu e a son proisme,[2] ésser rich de virtuts e haver la glòria celestial, que ésser[3] rich avar qui en infern ha totstemps[4] de tots béns fretura. On, si lome avar conciderava sovín lo[5] offici que ha per avarícia, el mal el treball que lin ve, e conciderava ço que és fortitudo,[6] segons ques diu[7] en la sua difiniciò, e conciderava que fortitudo[8] és força de memòria, enteniment e voluntat ab justícia, prudència e temprança,[9] fe, esperança e caritat, la qual força[10] null peccat destruir[11] no pot, e que la sua fi és perpetual benauirança, convertir sia,[12] con sia açò que aytal força[13] és dedins[14] la ànima del home e[15] val e sap més, sens tota comparació, que les riqueses ni la força que home[16] ha per elles, qui no són de natura de la ànima, ne a la mort no poden ajudar, e cant són malguyades[17] e posseyides són carreres de infinits[18] mals e treballs.

4. Del destruyment da avarícia ab temprança[19]

Temprança[20] és virtut ab què hom està sa e ab què hom parla e despèn amesuradament, e és de temprat[21] remembrament, enteniment[22] e amament, yimaginament e sentiment, e és per so que hom visca longament[23] e que alegrament e leugerament servescha Déu. Encara temprança[24] reguarda quantitat[25] deguda en[26] aquelles qualitats[27] quis convenen, e en aquell temps e[28] loch quis covè vol que hom sia temprat[29] e que haja[30] manera de viure[31]

1. L, lome larch: lm, homo largus. — 2. m, et. — 3. L, [que esser]. — 4. L, a tostemps. — 5. L, so[vin lo]. — 6. L, que [es] fortitut. — 7. lm, est dictum. — 8. L, fortitut. — 9. L, e trempansa. — 10. M, de. — 11. L, destroir. — 12. L, convertir sia. — 13. M, [que]: L, com sia que aytal forsa. — 14. M, de dins: L, dins. — 15. M, [e]: L, e *corregida* val mes. — 16. L, quel hom. — 17. L, con son mal gonyades. — 18. L, molts. — 19. L, Capitol .iiij. qui mostre com ab trempansa pot hom destruir avaricia. — 20. L, trempansa. — 21. L, trempat. — 22. L, [enteniment]. — 23. M, *omet* e sentiment... longament. — 24. L, trempansa. — 25. lm, respicit qualitatem. — 26. M, an. — 27. L, calitats. — 28. L, [temps]. — 29. L, trempat. — 30. M, haga: L, age. — 31. L, viura.

e coses ab què puscha haver sanitat e esquivar malautia.[1] E avarícia fa fer a home avar tot lo contrari, car home avar en tot ço que fa pren los tèrmens deseguals,[2] los quals temprança[3] pren eguals;[4] e enaxí con per temprança[5] vénen tots béns, enaxí per avarícia vénen tots mals; car home avar menugua[6] poch de bones viandes sanes, e menja[7] trop de viandes mal sanes que poch costen, e vol ésser honrat e loat[8] més que a ell nos cové, e enaxí dels altres graus contraris a aquells de temprança.[9] On, con açò sia enaxí, si lome avar sovín conciderava temprança,[10] justícia, prudència e força de coratge, segons ço que de temprança[11] e de les altres virtuts dit havem, laugera cosa li seria a[12] destruir avarícia.

5. Del destruïment de avarícia ab fe[13]

Fe és virtut que fa a home creure totes[14] coses de Déu e de laltra vida, e és de veritats[15] per Déu donadas per ço que ab elles hom am Déu e servesca; e home avar ab avarícia és contra fe, car més està a les coses sentidas, de les quals ha esperiència, que a les veritats per fe creegudes;[16] e per açò[17] home avar més se confia en riqueses que en Déu; per què és digne de tots mals. E per açò, si home avar sovín considerava los béns[18] que venen per fe, e la ofensa que fa a Déu per avarícia, ab fe destruiria[19] avarícia, ajudant emperò les altres virtuts.

6. Del destruyment ⟨de avarícia⟩ ab esperança[20]

Esperança és aquella virtut que dita havem en la sua difinició, e és de humil remembrament, enteniment e ama-

1. L, malaltia. — 2. M, desaguals. — 3. L, trempansa. — 4. Im, *ometen* los quals... eguals. — 5. L, trempansa. — 6. L, menja. — 7. M, menga. — 8. L, loat e honrat. — 9. L, trempansa. — 10. L, trempansa. — 11. L, trempansa. — 12. L, *omet* a. — 13. L, de avaricia e fe *tatxat* (de avaricia e fe). Capitol .v. qui mostra com ab fe pot hom destruir avaricia. — 14. L, veras. — 15. M, veritat. — 16. Im, quae sunt credendae. — 17. L, co. — 18. L, considerava los bens sovin. — 19. L, destroiria. — 20. L, Capitol .vj. qui ensenya con hom pot ab speransa destruir avaricia.

ment ab què hom se confia en la gran bontat, força,[1] humilitat e pietat de Déu, que ajut,[2] perdò e gràcia,[3] benedicció dóna[4] a aquells qui en ell se confien; e home avar fa dassò lo contrari ab avarícia, car més se confia en riquesas, les quals no li poden donar[5] glòria, ne perdonar peccats, ne allongar[6] vida, que en Déu qui ha poder de totes coses[7] a donar e tots peccats perdonar. E per açò, si home avar sovín[8] conciderava con avarícia e[9] esperança són[10] contraris, e con són grans los mals qui per avarícia vénen els béns qui vénen[11] per esperança, leugerament destruiria avarícia ab esperança.[12]

7. Del destruyment de avarícia ab caritat[13]

Dit havem ço què és caritat e ço què és avarícia, e açò havem dit[14] en lurs[15] difinissions; e caritat és de amorós remembrament, enteniment e amament que home[16] ha per son bon[17] amat; e car caritat ha gran quantitat[18] en virtut, dóna gran amar, entendre e membrar Déu[19] e son proisme; e caritat és qualitat per Déu donada per ço que ab ella sia amat per aquells a qui la dóna; e caritat és aquella virtut qui en aquell temps en què hom ha fretura, aporta habundància de la gràcia de Déu e en aquel loch en què hom la mester; e qui ha caritat en dites[20] coses, ha bona manera, e ab ella se defén de tots mals. Mas avarícia fa fer a home[21] lo contrari dassò que fa caritat fer a home caritatiu; car avarícia fa home yinich,[22] e avar remembrament,[23] enteniment e amament qui són vestits de peccats e desviats de la fi per què són, e[24] són grans en tractar riqueses en-

1. m, potestate.—2. M, hagut.—3. m, habeat misericordiam et det gratiam.—4. L, do.—5. L, dar.—6. L, [alongar].—7. L, coses.—8. L, [avar sovin].—9. L, [e] —10. M[1], [son].—11. L, [e con son... venen].—12. L, [ab sperança].—13. L, Capitol .vij. qui mostra com hom pot ab caritat destruir avaricia.—14. L, *omet* havem dit.—15. L, lu[r]s.—16. L, hom.—17. L, [bon].—18. L, cantitat.—19. L, menbrar, entendre e amar [e lome en amar, menbrar e entendre] Deu.—20. L, totes.—21. Llm, amar [tot].—22. L, hom inich.—23. lm, facit hominem perversum et avarum recolere.—24. m, et quae.

gans e falliments, con sia açò que[1] avarícia sia qui fa[2] mal membrar, entendre[3] e amar yimaginar e sentir, e en totstemps e en tot loch dóna passió e gita hom de tota bona manera, e ab tristícia,[4] treball e ira fa los sens sotsmesos viure e morir.

¶ Mostrada[5] havem la manera segons la qual ab virtuts hom pot[6] avarícia destruyir, conciderant sovín en les condicions de virtuts e de avarícia, segons quen havem dat eximpli,[7] con sia açò[8] que moltes virtuts poden més valer[9] que un vici. Emperò alscuns porien dir que a home avar no cal pendre la doctrina que donada[10] havem en destruir avarícia, car per si mateix la porà destruir tota hora que no la vulla haver, con sia açò[11] que home haja francha[12] volentat en fer lo bé e en[13] lexar lo mal. Mas nos responem[14] e deyin que home qui és en peccat mortal, és encarcerat en lo càrcer del poder e de la justícia de Déu, del qual no pot exir sens[15] la volentat e la gràcia de Déu, misericòrdia e perdó, e que sia dispost e hordonat a reebra[16] la gràcia, misericòrdia e perdó de Déu, al qual orde e disposició és fet aquest libre, per ço que aquells qui sovín legiran[17] en ell, el entendran e lamaran, lo libre sia a ells occasió, art e manera a amar virtuts e a desamar vicis; per la qual amor e sciéncia seran disposts e ordonats a reebre[18] gràcia de Déu, misericòrdia e perdó.

8. Del destruyment de gola ab justícia[19]

Dit havem què és gola, e què és justícia e lurs diffinissions; e car natural cosa és amar bé, e desamar mal, e justícia es bé, e gola és mal, qui sovín conciderava ço què és

1. L, [sia so que].– 2. Llm, [calitat] que fa.—3. M, entendra.—4. L, [tristicia].—5. L, mostrade.—6. M, haver.—7. L, [segons... eximpli].—8. L, so.—9. L, *omet* valer.—10. L, dada.—11. L, so.—12. L, hom aga franca.—13. L, *omet* en.—14. L, [a aço]. - 15. M[1], [sens].—16. M, reebra: L, rebre.—17. M, lagiran.—18. M, reebra: L, rebre.—19. L, Capitol .i. qui mostra com ab justicia pot hom destruir gola.

gola e ço què es justícia, amaria justícia e desamaria gola. Justícia és de just remembrament, enteniment e[1] amament, ymaginament e sentiment, e gola és de lo[2] contrari; e justícia és per la fi de glòria perpetual, e gola és per lo desviament de aquella fi e per tost morir en[3] haver pena infernal. E per justícia hom dóna grans dons als pobres, e per gola tol.[4] Per justícia hom ha qualitats[5] actives e passives ordonades, e per gola les ha hom en contrari. Per justícia és home en tots temps[6] e en tot loch jausent e alegre,[7] e per gola colpable, samfús,[8] embriach e trist. Per justícia hom ha manera en parlar, anar e estar, dormir e vetlar, comprar e vendre[9] e per gola ha tot lo contrari. Ab justícia ha hom companya[10] de bons hòmens e de veritats,[11] e ab gola és hom companyó de hòmens tafurs,[12] mentiders, embriachs e ladres; e ab justícia ha hom ardiment, e ab gola pahor.

9. Del destruyment de gola ab prudència[13]

Home ha per prudència sanitat, e per gola malautia. Per prudència ha hom habundància, e per gola fretura. Per prudència ama hom més vida que sabor de viandes, e per gola ama hom més plaer de[14] delicades viandes que longa vida. Ab prudència aconsegueix hom los béns e fug[15] als mals e es savi mercader, e ab gola encalça hom los mals e fug als béns e es pech mercader. Ab prudència està hom en tots temps e en tot loch e ab totes gens[16] savi, e ab[17] gola foll. Moltes daltres bones condicions ha prudència que serien longues a recomptar, e gola ha moltes males maneras.

---

1. L, *omet* e.—2. L, del.—3. L, e a: lm, et ad.—4. L, [los] toll.—5. L, ha [hom] calitats.—6. L, tostemps.—7. L, alegre e ieusent (alegre e ieusen *tatxat*) [ignoscent].—8. L, confus.—9. M, vendra.—10. L, companyia.—11. L, vertaders *corregit*.—12. L, tafus.—13. L, de prudencia e gola. Capitol .iii.—14. M, [de].—15. L, fuig.—16. L, gents.—17. M, [ab].

10. Del destruïment de gola ab fortitudo[1]

Fortitudo enforteix la volentat, que no la mova gola[2] a desijar,[3] mengar[4] ne beure sens delliberassió[5] del enteniment qui concidera degudes viandes a menjar segons quantitat, temps,[6] loch e manera; e gola fa tot lo contrari; per què home golós ha frèvol volentat, car en aquel temps e loch que desija[7] menjar[8] e beure, mou sa volentat a açò que desija[9] sens força de memòria e enteniment, e menja e beu sens manera, e ab desordenats gests[10] menja e beu e parla ab les gens.[11]

11. Del destruyment de gola ab temprança[12]

Gola e temprança[13] són contraris segons que appar per lurs difinicions; car temprança és de bones costumes e de bells gests[14] e de hordenades paraules, de costància, de nedeetat,[15] ensenyament e cortesia;[16] gola és de males costumes leges,[17] e procura desordenades paraules sens discreció dites,[18] e fa hom sutze vill e[19] descortès. Temprança[20] procura sanitat e vida e glòria celestial e amor de Déu e[21] de hòmens, e fa home estar[22] leal,[23] honrat e loat enfre les gens, e[24] rich e habundós de tots béns,[25] e gola procura malautia, mort, penes infernals, ira e desgrat de Déu e de hòmens e fretura de tots béns.

12. Del destruyment de gola ab fe[26]

Home golós més se delita en menjar[27] delicades viandes que en creure[28] de Déu veres coses, e açò és per ço

---

1. L, de fortitut e gola. Capitol .iii.—2. M, mou a gola: L, moga gola.—3. M, desigar.—4. M, menjar.—5. L, diliberatio.—6. L, *afegeix* e.—7. M, desiga.—8. M, mengar.—9. M, desiga.—10. L, [gets].—11. L, gents.—12. L, De trempansa e gola. Capitol .iiii.—13. L, trempansa.—14. L, gets.—15. M, needeatat: L, nedeetat *corregit*: netedat.—16. Im, *afegeixen* et.—17. L, letges.—18. M, havem.—19. L, vila e.—20. L, tempransa.—21. M, [e].—22. M, star.—23. L, star home leyal.—24. L, gents *omet* e.—25. L, entre les gents? *corregit*: de tots bens.—26. L, de fe e gola. Capitol .v.—27. M, mengar.—28. M, creura.

car[1] més ama lo delit corporal que sent per menjar[2] e beure, que delit speritual per membrar, entendre e amar Déu e ses obres e la celestial glòria. Lo falliment que aytal home fa, quil poria dir ne escriure, cogitar ne pensar?[3] car a la ànima fa oblidar, ignorar e desamar Déu e perpetual benauirança,[4] e fa li membrar, entendre e amar grassos capons e gallines, oques[5] e perdius, bon pa, bon vin e belles salces e moltes olles e copes: don se[6] segueix dolor del ventrell,[7] perea,[8] vèrmens e febres,[9] malaltia e mort.[10]

13. Del destruyment de gola ab esperança[11]

Esperança és virtut que engrexa[12] la ànima en esperar de Déu gràcia, misericòrdia e perdó, e porta[13] habundància de béns temporals en lo temps que hom na fretura; e ab esperança recorren los hòmens a Déu con són treballats en la terra per malaltia e per guerras,[14] e en la mar per tempestat. Esperança és raill[15] e alegria de tots béns e tol ira e tenebres; e gola és vici qui enmagreix[16] la ànima de virtuts, e fa hom més confiar[17] en caxes plenes de diners, e en celler ple de vin, e en graners plens de blat, e en moltes ocques e gallines,[18] que en Déu ne en la sua bontat, poder, gràcia, humilitat; e per açò esperança aporta de Déu bon grat e salvació, e gola, ira e dampnació.

14. Del destruyment de gola ab caritat[19]

Caritat és forma que enforma volentat a amar Déu, son proïsme e tots béns, e a[20] desamar mal; e gola és desforma que desforma la volentat a amar Déu e son proisme, e en-

---

1. L, [per ço car].—2. M. [per] mengar: L, per lo menjar.—3. L, [cogitar ne pensar]. -4. L, benuyransa.—5. L, ocas.—6. L, [bellas salses e altres] delicats apparellaments don [se].—7. L, de ventrel.—8. M, pere[s]a. 9. L, [e febres].—10. L, [de anima e de cors].—11. L, De speransa e gola, Capitol .vj.—12. L, engrexa *la g corregida*.—13. L, aporta.—14. m, intra vexantur per infirmitates et extra per lites et bella.—15. L, rell: M, re[i]ll.—16. M, amagreix —17. L, confiar lom mes.—18. L, *omet* ocques e gallines *i posa* viandes, [et in bono coco] *al marge*—19. L, De caritat e gola. Capitol .vij.—20. L, *omet a*.

forma a amar mal, e[1] hòmens pobres[2] qui viurien de les viandes que ls hòmens glots[3] guastan.[4] E per açò caritat e gola són contraris, car home golós té[5] al plaer corporal per plaent[6] sabor, e hom caritatiu té al plaer speritual per bona e gran amor; e car les fins són contràries, hom golós e hom caritatiu han contràries maneres,[7] e van en contraris lochs, e són en contrari estament; car los hòmens caritatius han belles e bones maneras e plenes de amor, e van en paradís hon han perpetual benauirança, els hòmens qui són golosos[8] han males e sutzes maneras, e van en infern hon hauran perdurable[9] malanança.

¶ Dit havem per qual manera hom pot ab virtuts destruir gola, consideran[10] sovín les virtuts contra gola, segons que dit havem,[11] e en[12] aquel temps que gola vol exercitar ses obres.

15. Del destruyment de lutxúria ab justícia[13]

ESGUARDANT ço que és justícia, e ço que és lutxúria, segons que navem dit en lurs[14] difinicions, pot hom conèxer lur[15] contrarietat, e que ab ço que és[16] justícia hom contrast a açò que és luxúria, con sia açò[17] que justícia conserve[18] e mantenga la fi de la còpula carnal, e luxúria la destruesca,[19] e fi sia pus forts que no fi,[20] car a la fi per què és matrimoni ajuda la divina justícia, lo seu poder e la sua bontat, e lutxúria no ha de[21] Déu neguna ajuda; e per açò deuen ésser molt blasmats los lutxuriosos qui ab justícia[22] no vencen lutxúria, ab la qual luxúria fan tort a

1. Ll, de.—2. m, et ad odiendum pauperes homines.—3. Llm, [menjen e].—4. L, guasten.—5. lm, tendit.—6. L, per plasent.—7. L, contrarietat *corregit*: contraries: lm, mores.—8. L, benuyransa e los homens golosos.—9. L, perpetual.—10. L, considerant.—11. L, [segons so que dit havem].—12. m, praesertim in.—13. L, Capitol primer qui mostra com ab justicia pot hom destruir luxuria.—14. L, lu[r]s.—15. L, lu[r].—16. L, [ço que es].—17. L, so.—18. ML, conserva.—19. L, destroesca.—20. lm, quam non finis.—21. M, [de].—22. L, [justicia].

lurs mulers e a les altres fembres,[1] als marits e als parens[2] daquelles, e estan desobediens als manamens de Déu; per lo qual tort[3] seran per dret jutjats a estar en foch perdurable si moren en peccat de lutxúria.

16. Del destruyment de lutxúria ab prudència[4]

Lutxúria comença per veer belles fayçons els ornaments[5] els gests que les fembres fan per amor della; car la yimaginassió del home pren les semblances de les belleses[6] dels gests de les fembres, per lo qual preniment lo cors sescalfa e la memòria membra los plaers[7] de lutxúria. Mas lome savi, anans[8] quel enteniment procur luxúria, la fa desamar a la volentat, e a la memòria fa membrar les legeses[9] ques seguexen per luxúria, e tan leges que molt vergonyosa[10] cosa seria a nomenar[11] e escriure; e per aquelles coses a membrar la yimaginació pert son plaer e lescalfament de la carn torna en refredament, e lenteniment procura castedat per la qual ve glòria celestial que val molt més, sens tota comparació, quel plaer de lutxúria qui procura pena en foc infernal.

17. Del destruyment de lutxúria ab força de coratge[12]

Lome qui és forts[13] de coratge ha forts[14] membrament, enteniment e voluntat contra malvestat e engan ab què venç e combat forts[15] yimaginament multiplicat per los plaers[16] els senyals de lutxúria; e car la ymaginació no ha altra forma e[17] força mas corporal, e força de coratge sia de coses sperituals per Déu hordenades e per ell[18] ajudades,[19] per açò força de coratge vens lutxúria en la

1. L, [e].—2. L, parents.—3. Llm, [e inobedientia].—4. L, De prudencia e luxuria. Capitol .ij.—5. ML, hornaments.—6. L, baleses: lm, *afegeixen* et.—7. L, plers.—8. L, ans.—9. L, leges.—10. L, vergony[os]a.—11. ML, anomenar.—12. L, de fortitut e luxuria. Capitol .iij.—13. L, fort.—14. L, fort.—15. L, fort.—16 lm, imaginatioam quae fortiter imaginatur placitum.—17. Llm, *ometen* forma e.—18. L, [per ell].—19. L, e.

yimaginació e converteixla en yimaginar les legeses[1] els engans e les tracions que hom fa per lutxúria, e la malautia, messions,[2] blasmes, traballs,[3] paor e perills que hom ne sosté, el poch temps en que[4] los plaers de lutxúria duren, el gran temps en que[5] los peccadors infernats han gran pena per lutxúria.

18. Del destruïment de lutxúria ab temprança[6]

Lome[7] qui és atemprat[8] ab temprança[9] venç e combat lutxúria,[10] que requer trop menjar e trop beure, e home atemprat[11] ab temprança[12] fa dejunar lo cors[13] per ço que la ymaginació ymaginant los plaers de lutxúria no pusqua[14] molt escalfar lo cors.

19. Del destruïment de lutxúria ab fe[15]

Ab fe creu hom un Déu creador e senyor de[16] tot quant és, e creu hom la sua santa trinitat e la meravellosa obra que ha en si mateix, engenrant déu Pare eternalment e infinida de si mateix, déu Fill, e de amdós ix[17] déu Sant Spirit eternalment e infinida, tres persones,[18] un Déu tan[19] solament;[20] e ab fe creu en nostre senyor Déu[21] Jhesu Xrist, e concidera hom resurrecció, e en aquestes coses a[22] creure, los hòmens qui les creen[23] e qui són amichs de castedat, han tan[24] gran plaer, quels plaers de lutxúria no presen[25] res, ans los menyspresan en tant,[26] que nols volen yimaginar, ne dells volen parlar; e per açò ab aytals[27] coses creure e amar de Déu, pot hom destruir lutxúria.

---

1. L, legees.—2. ML, macions.—3. m, occisiones, vituperia, expensas, labores.—4. M, qui.—5. M, qui.—6. L, de trempansa e luxuria. Capitol .iiij.—7. L, home.—8. L, atrempat.—9. L, trempansa.—10. M, lutxururia: L, luxuria.—11. L, atrempat.—12. L, trempansa.—13. M, cos.—14. M, pusque.—15. L, de fe e luxuria. Capitol .v.—16. M, [de].—17. L, abdosos hix.—18. m, et quod omnes tres personae sint.—19. L, ten.—20. M, *repeteix* e infinida... solament.—21. Llm, [Deu].—22. L, [a].—23. M, creuen: L, crehuen: lm, bene credentes.—24. L, ten.—25. L, preen.—26. L, menyspresen tant.—27. L, tals.

20. Del destruïment de lutxúria ab esperança [1]

Sperança és virtut que enriquex la memòria, lenteniment e la volentat de la gràcia e amor de Déu, de la sua ajuda, poder, bontat e de les [2] sues altres virtuts, que són moltes e grans; e daquella riquesa ha la ànima tan gran plaer e dolçor, que con lo cors se vol moure a lutxúria e requer que ella sencline [3] a desijar [4] e a trectar lutxúria, ella sen dóna pudor, e fa yimaginar a la yimaginació les penes infernals e les serps els calàpets qui són en companyia dels hòmens e de les fembres lutxurioses infernats, e qui han perduda companyia de nostre senyor Déu Jhesu Xrist e de nostra dona santa Maria e de tots los sants de glòria.

21. Del destruïment de lutxúria ab caritat [5]

Home qui ha caritat ama Déu e si mateix e son proïsme, e con lutxúria lo vol enclinar a amar la, aquella amor no pot entrar en son cor qui es ple de caritat, la qual mou la memòria a membrar lo soy, [6] pudor e legesa de lutxúria, els treballs [7] els perills [8] qui sen seguexen, e la volentat e lenteniment fan conpanyia [9] a procurar castedat contra lutxúria, e ab la bonesa de castedat vencen [10] la malesa de lutxúria; la [11] yimaginació ymaginant [12] les belleses [13] e nedeses [14] de castedat venç la malesa, [15] les quals ⟨belleses⟩ són leyaltat, veritat, fermetat [16] e bona amor, e les legeses e sutzeses [17] de lutxúria són tan leges, tan sutzes e tan pudens [18] que no les gos nomenar [19] ne escriure.

¶ Dit havem breument la manera ab la qual los hòmens luxurioses e qui volés ésser casts poden [20] vençre e

---

1. L, de speransa e luxuria. Capitol .vj.—2. m, et aliis —3. M, enclina: L, enclin.—4. L, desigar.—5. L, de caritat e luxuria. Capitol .vij.—6. L, [soy].—7. L, trebals.—8. L, perils.—9. Llm, [cum memoria].—10. L, vencre.—11. Llm, e la.—12. L, ymagina.—13. L, balees.—14. L, nedees.—15. L, *omet* venç la malesa.—16. M, fermatat.—17. L, suzees.—18. L, ten leges e ten suzes e ten pudents.—19. L, anomenar.—20. lm, et feminae possunt.

destruir lutxúria, contrastan[1] a ella ab les virtuts, segons que delles dit havem.

22. *Del destruiment de ergull ab justícia*[2]

HOME ergullós[3] vol ésser honrat, loat e servit per menor de si mateix, e per egual a si mateix, e per major de si mateix, e ell no vol[4] honrar, loar ne servir negú[5] daquests, ans ne diu mal e és lur enamich[6] con nol loen ne li[7] servexen nel[8] amen nel[9] honren; e per açò ergull[10] en home[11] ergullós[12] és de ergullosa[13] memòria, enteniment e volenlentat[14] e de mal[15] membrar entendre amar e yimaginar; car ell vol la fi, que és per Déu,[16] atribuir a si mateix, e enaxí vol ésser pus alt que Déu; e per açò negun[17] hom no cau de ten alt en baix[18] con home ergullós.[19] E home just fa dassò[20] lo contrari, car en la sua justícia està humilitat[21] quil fa devallar a honrar, loar e servir los hòmens menors dell en bontat,[22] linatge, poder, riquesa e honrament, e a son par lo fa estar son[23] companyó, e fa dell sotsmès; e açò mateix fa al major: ell li dóna per[24] servidor e loador. E per açò, per aquells graus per los quals injúria e ergull volen pujar lurs amichs en honrament, los devallen en blasme e en desonor; e justícia e humilitat per aquells graus on devallen lurs amichs per los altres honrar e pujar, los pugen en just e humil honrament.

---

1. M, contrast[an]: L, contrestant.—2. Capitol primer qui mostra com ab justicia pot hom destruir superbia.—3. L, ergulos. —4. M, *afegeix* hom.—5. M, nagu.—6. L, anemich.—7. L, nel. —8. M, no.—9. M, no.—10. L, ergul.—11. M, e volentat.—12. L, ergulos.—13. L, ergulosa.—14. ML, voluntat.—15. lm, de superbo.—16. L, [Deu]. 17. L, so negu.—18. L, bax.—19. L, argulos.—20. L, *afegeix* tot.—21. L, humiliat.—22. L, bondat.—23. L, *omet* son.—24. L, [a ell se somet e s] dona per [honrador].

23. Del destruïment de ergull ab prudència [1]

Negun hom no ha tans enamichs [2] con home ergullós, [3] e açò és [4] per ço car ell [5] vol mal a menors dell, eguals e majors, e a tots procura mal; e per açò [6] home ergullós [7] està en major perill que altre home, e tots jorns [8] en tot [9] loch està tris e irat, car se veu per tots hòmens mal volgut, mal dit, escarnit, desonrat e gitat de companyia. E per açò lome savi qui esquiva pus fortment los mals majors quels [10] menors e elegex anans los béns majors que los menors, [11] pren castigament per lome ergullós, [12] e lunyas [13] de sa companyia, e fa tot lo contrari daçò quell [14] fa per ço quell haja [15] molts amichs, e ab humilitat estia en pau tots jorns en tot loch, e ab tots hòmens alegre [16] e paguat. [17]

24. Del destruyment de ergull ab fortitudo [18]

Negú hom no ha tant [19] flac coratge con home ergullós; [20] car a home ergullós [21] no ajuden bones costumes ne negun home, con sia ço quels [22] sia enamich de tots per ço cor los vol tenir dejús ses vils obres desonrats; ne a home ergullós no ajuda [23] manera, art, engín [24] ne maestria, car no la ha ne la vol haver, e tot ço que fa, ab viltat de [25] coratge ho [26] fa; e per açò [27] lo seu coratge leugerament és vençut per los hòmens humils e per [28] males costumes, [29] car no ha poder per negun bé ne per negun home; [30] e car no pot vençre per fet, cuyda vençre per paraules, menassant, [31] si mateix escusant [32] e los altres blasmant. On, con

---

1. L, de prudencia e superbia. Capitol .ij. — 2. L, tants anemichs. — 3. L, argulos. — 4. L, *omet* es. — 5. L, el. — 6. L, so. — 7. L, argulos. — 8. Llm, *afegeixen* e. — 9. L, *repeteix* en tot. — 10. L, los. — 11. M, *omet* e legex... menors. — 12. L, argulos. — 13. M, lunye. — 14. L, quel. — 15. L, que age. — 16. M, alegra. — 17. L, pagat. — 18. L, de fortitut e superbia. Capitol .iij. — 19. L, ten. — 20. L, argulos — 21. L, argulos — 22. L, quel: ml, cum ipse. — 23. L, [a] home [axi] argulos aiuda. — 24. L, enginy. — 25. L, vil[tat de]. — 26. M, *omet* ho. — 27. L, so. — 28. L, [les]. — 29. m, et per eorum bonos mores. — 30. lm, honorem: M, *omet* home. — 31. ML, manassant. — 32. L, a[s]cusant.

lome ergullós[1] sia[2] de tan[3] vils condicions, si sovín conciderava[4] en ellas e[5] considerava les nobleses e les alteses en què estan los hòmens forts de coratge, el[6] gran poder que han contra lurs enamichs,[7] e les grans laors que dells[8] són dites, amaria humilitat, e per força de coratge vençria[9] ergull[10] e malvestat, e hauria plaer[11] ab bons hòmens.

25. Del destruïment de ergull ab temprança[12]

Temprança[13] e humilitat són amigas e cusines;[14] car temprança[15] fa estar los hòmens sans, habundosos[16] dels béns temporals, e fals atempradament[17] parlar e respondre; e humilitat los fa humiliar a humils hòmens, humils paraules[18] e humils gests[19] e costumes. On, per rahó de la[20] fraternitat[21] e amistat de temprança e humilitat,[22] e car ergull[23] e humilitat són contraris, temprança[24] ajuda a humilitat contra ergull,[25] e car dues virtuts són pus forts que un vici, de home ergullós[26] fan humil totes les veguades que fraternitat e companyia volen haver.

26. Del destruïment de ergull ab fe[27]

Home ergullós enaxí con és ergullós[28] per corporal riquesa, honrament, linatge e bellesa,[29] vol ésser ergullós[30] per speritual membrar, entendre e amar, e per açò no vol humiliar lo poder de son entendre[31] a creure de Déu veres coses[32] les quals no pot entendre, e car entendre no les pot, ne vol humiliar[33] son enteniment a creure, descreu aquelles, per la qual discreència és ergullosament[34] cóntra

1. L, lom argulos.—2. M, sie.—3. L, ten.—4. L, considerava.—5. M, *omet* e.—6. L, lo.—7. L, anemichs.—8. L, de ell.—9. M, vençria.—10. L, argull.—11. L, solas e plaer: lm, solatium.—12. L. De trempansa e superbia. Capitol .iiij.—13. L, trempansa.—14. L, cosinas —15. L, trempansa.—16. L, [e] abundos.—17. L, los atrempadament.—18. lm, cum humilibus verbis.—19. L, en paraules e en.—20. L, *omet* la.—21. M, freternitat.—22. L, [e humilitat].—23. L, argul.—24. L, trempansa.—25. L, argul.—26. L, ergulos.—27. L, de fe e superbia. Capitol .v.—28. L, [es] argulos.—29. L, axi.—30. L, ergulos.—31. L, de [son entendre].—32. L, [coses].—33. L, humiliar vol.—34. L, descrehença en argulosament.

fe; la qual es hàbit humil en quant fa creure a lenteniment humil[1] veres coses de Déu, les quals són ten altes, que lenteniment no les pot entendre, mas que les entén per fe en quant creu, e enaxí està alt en elles qui són altes, e puja[2] estar alt en elles, ab[3] humilitat, lo membrar de la memòria qui membra[4] ço quel enteniment creu,[5] e per açò[6] la memòria ha humil remembrament, e açò mateix és de la humilitat de la volentat, que puja[7] a amar les veritats que lenteniment creu de Déu, les quals no entén, e[8] enaxí està[9] la ànima per fe en membrant e amant les veritats de Déu e de ses obres, les quals enteniment creu e[10] no entén. Sta fe contrària a ergull[11] qui ha devallat lergullós poder del enteniment qui descreu de Déu veres coses les quals no entén, e en lo seu devallament devalla la memòria que menbra les coses que lenteniment descreu les quals no entén, e açò mateix del devallament[12] de la volentat qui les desama e ama lur contrari qui és fals e no és res realment. On, enaxí estant[13] home ab fe dessús per humilitat e home a[14] enjús per descreença e ergull, qui aytal[15] altea e baxesa[16] sovín conciderava, ab fe vençria son ergullós[17] enteniment qui no vol creure veres coses de Déu ne de ses obres, pus que no les entén.

27. Del destruïment de ergull ab esperança[18]

Home qui ha esperança en Déu que li perdó sos peccats e que li ajut a ses necessitats, ha humilitat ab la qual concidera[19] deffallimens e sos peccats[20] e les alteses de Déu e nobleses de sa bontat, granea,[21] poder, larguea, gràcia,[22] misericòrdia e pietat, les quals ha ab humilitat ab

1. M, *omet* en quant... humil.—2. M, puga.—3. L, per.—4. M, membre.—5. L, [de Deu] —6. L, so.—7. L, qui puga.—8. L, *omet* e.—9. l, sic existente.—10. l, *omet* e: m, tunc.—11. ML, argul.—12. L, [del devallament].—13. L, axi stant.—14. L, ha.—15. L, *omet* aytal.—16. L, baxea.—17. L, argulos.—18. L, De speransa e superbia. Capitol .vj.—19. L, considera.—20. L, sos deffalliments e peccats.—21. L, e.—22. ML, gran.

la qual dóna als hómens speransa que[1] de Déu aporta misericòrdia e pietat ab què dóna Déu perpetual benauiança[2] e lunyals[3] hòmens humils a infernals e perdurables malanances. Mas home ergullós[4] caygut en peccat per ergull, no concidera sa frevoltat, nil baix[5] loch en que és caygut, e no ha esperança en Déu, ne[6] demana misericòrdia ne perdó, e per açò[7] la humilitat de Déu[8] li es contrària ab poder de misericòrdia e perdó; e per la contrarietat[9] home ergullós[10] caygut e per ergul[11] en peccat, nos pot levar ne pot pujar[12] a Déu mercè[13] clamar, pus que[14] nos vol humiliar, e cau en desesperança, ab la qual cau en lo foch[15] infernal a[16] haver totstemps malanança. On, con açò sia enaxí, si los hòmens[17] ergullosos açò sovín concideraven,[18] apparellarien si mateys[19] a reebre de Déu esperança, ab la qual vençrien lur ergull e haurien humilitat, e de Déu misericòrdia, gràcia[20] e pèrdó, e en paradís tots temps benauirança.[21]

28. Del destruïment de ergull ab caritat[22]

Home ergullós,[23] estant ergullós,[24] no pot haver caritat, car per son ergull vol més ésser honrat, loat e[25] obeyit,[26] servit e amat, que Déu ne son proïsme; e per açò caritat en ell ab ergull no pot càber ne estar, con sia açò que caritat sia[27] virtut que requer que Déu sia més honrat, loat, obeyit,[28] servit, membrat, entès e amat, que totes coses, con sia més, sens[29] tota comparació, que tot quant és. E caritat requer, encara,[30] que hom am[31] lonrament e la

1. M, *omet* speransa qui.—2. L, Deu dona benuyransa perpetual.—3 L, [e] lunye.—4. L, argulos.—5 L, [ni lo seu peccat] ni lo bax.—6. L, [li].—7. L, so.—8. L, [de Deu].—9. L, per lo contrari.—10. L, argulos.—11. M, argul.—12. M, pugar.—13. L, [e venie].—14. L, *omet* que.—15. Llm, [perpetual].—16. L, [a].—17. L, [homines].—18. L, consideravan.—19. L, matexs.—20. L, gracia misericordia.—21. Llm, [obtindrien] totstemps benuyransa.—22. L, De caritat e superbia. Capitol .vij.—23. L, argulos.—24. L, argulos.—25. L, *omet* e.—26. L, obeyt.—27. M, sie.—28. L, obeit.—29. L, sia sus en laor sens.—30. L, *omet* encara.—31. L, [tant].

utilitat de son proïsme con de si mateix, e encara més, con caritat e h militat han gran amistat e companyia. E si caritat en home ergullós[1] no pot estar, està en ell[2] lo contrari della ab la ira de Déu e de son proïsme. El[3] home ergullós si enaxí son estament conciderava,[4] per aytal conciderar[5] hauria ajuda de Déu e de caritat contra son ergull e son mal estament, e hixiria[6] de peccat, e ab humilitat estarien en ell Déu e caritat.

¶ Dit havem com ergull[7] pot hom destruir ab virtuts, combatén[8] lo sovín ab una virtut e puix[9] ab altra, segons la manera que dita havem.

29. *Del destruïment de accídia ab justícia*[10]

HOME és servent e sotsmès de Déu per ço car lo ha[11] creat a si servir, amar, honrar, conèxer, e tots los béns que li ha donats naturals, e asò mateix de les riqueses, tots los li ha[12] donats per si[13] servir, loar e obeir e beneyir; e car Déu és bo, e la sua bonea és gran, ha donats al home grans béns naturals e accidentals,[14] car gran bé és al home ésser, e haver ànima e cors, memòria, enteniment e volentat, ymaginar, sentir e[15] vegetar, elementar e haver uulls per veure, orelles per oyr, nas per odorar, boca per gustar e parlar, mans per palpar e obrar, peus per anar e vida per viure. E gran bé és a home haver bestiar, cases, camps e vinyes[16] e ferro,[17] sciència, justícia e les altres coses semblants[18] a aquestes. E car aquestes coses són bones e grans e per Déu donades, justícia requer que

1. L, hom ergulos.—2. L, star sta hi lo.—3. lm, unde sit.—4. L, considerava.—5. L, considerar.—6. L, axiria.—7. M, com.—8. L, combatent.—9. L, pux.—10. L, Capitol primer qui mostra com ab justicia pot hom destruir accidia.—11. L, la.—12. L, hia.—13. L, *omet* si.—14. lm, et.—15. L, *omet* e.—16. Llm, [diners].—17. L, *omet* ferro.—18. L, semblants.

home fassa grans béns,[1] e tots fets a laor e onrament de Déu. Mas home accidiós, ço és a dir, negligent e qui ama mal e a qui desplau bé, fa dassó[2] tot lo contrari; car ab la sua memòria no vol membrar ne ab lo seu enteniment entendre ne ab la sua volentat amar bé, mas mal, e açò matex fa ab la sua yimaginassió e ab veer e ab oyir, e té les sues mans occioses, que no vol fer bé dels béns que Déu li ha[3] donats, ne ab la sua boca no vol Déu loar ne preguar, ne ab los peus no vol anar per bones carreres; e per açò injúria fa a Déu e a les parts de sa ànima e de son cors e dels béns que posseeix, los quals té occiosos.[4] On, per rahó dassò,[5] la justícia de Déu lo condampna en tota sa ànima e en totes les parts della, e condampna[6] son cors e totes les[7] parts dell[8] de glòria perdurable e lasigna el sotsmet[9] a sostenir infinits mals e treballs. On, si lome accidiós, enich[10] e pererós, sovín conciderava son àvol estament, e lo judici en què és posat, seria diligent en fer bé e en esquivar mal, e en haver plaer[11] del bén de son proïsme, e del mal dell, dolor e pietat.

30. Del destruïment de accídia ab prudència[12]

Lome[13] savi concidera que leugera cosa és menbrar, entendre,[14] amar e yimaginar fer bé, mas greu cosa és a fer lo; car lo cors per sentir e moviment[15] treballa en fer lo bé, con sia strument de la ànima, e per açò lome savi, qui sens lo treball e moviment del cors no pot fer bé, ama lo moviment el treball del cors e mou ab sa ànima son cors a fer bé. E car en fer los[16] béns majors ha a treballar més que en fer los menors, ama més los treballs majors

1. l, faciat magna facta et omnia faciat: m, faciat magna bona et magna facta et omnia faciat.—2. L, de aço fa: M, de sso.—3. M, li ha.—4. L, e dels bens... [occisos].—5. M, desso.—6. L, condamna.—7. L, [les].—8. L[1], [privant la sua anima e lo seu cos ab totes lurs parts].—9. L, sotmet.—10. L, inich.—11. L, pler.—12. L, de prudencia accidia. Capitol .iii.—13. L, home.—14. L, *afegeix* e.—15. L, [de si matex].—16. L, [en fer los].

que los menors, per ço[1] que pusca fer més de bé. Mas lome accidiós fa de ço[2] lo contrari car quant[3] membra,[4] ntén e ama lo bé e ymagina aquel, e vol moure lo cors a fer lo[5] bé e sent lo greuge e treball del cors, està pererós e no vol moure lo cors a fer lo bé, e la sua ànima se perverteix en membrar, entendre e amar lo mal de son proïsme, e en desamar lo bé que fa son proïsme per ço car na enveja[6] e car ell nol fa; e aytal home en[7] axí pererós e ple de mal e luny de bé, qui és digne de[8] mal, si sovín conciderava prudència el[9] bé que per ella ve e el[10] mal estament en què està per accídia, ab prudència sa[11] accídia destruiria e vençria.

31. Del destruïment de accídia ab fortitudo[12]

Lome[13] qui és forts de coratge, ab la força de sa volentat mou lo cors a[14] fer ço que desija,[15] e de açò[16] havem esperiència en los hòmens diligens qui fan lo cors dejunar, trenuytar e treballar, vetlar, combatre[17] e estar a colps de lances, sagetes e espases,[18] nafres e mort, e tot açò fan car temen vergonya e amen honrament e conquerir e haver ço que desigen. Mas lome[19] accidiós fa tot lo contrari, car tem a sostenir los treballs els[20] perills del cors, e no ha vergonya ni tem blasme de les gens,[21] ne perdre paradís, ne estar totstemps en lo foch infernal. E qui açò sovín deya a home[22] accidiós, e ell entendre ho[23] volia, sa accídia vençre[24] poria.

32. Del destruïment de accídia ab tempança[25]

Lome[26] nigligent[27] e pererós, en[28] axí con tem los

1. ML, aço.—2. L, *omet* de so.—3. L, con.—4. M, membre.—5. L, *omet* lo.—6. L, per enveja que na: M, envega.—7. L, *omet* en.—8. L, tot.—9. L, lo.—10. M, [e] al: L, e lo.—11. L, [sa].—12. L, De fortitut e accidia. Capitol .iij.—13. L, home.—14. L, en.—15. M, desiga.—16. L, so.—17. L, [combatre].—18. M, espasses.—19. L, home.—20. L, trebals e los.—21. L, jents.—22. L, hom.—23. ML, o.—24. L, e [destroir].—25. L, De trempansa e accidia. Capitol .iiij.—26. L, home.—27. L, negligent.—28. L, *omet* en.

treballs del cors en ésser diligent, ama los plaers quel[1] cors sent en dorment, seent e jaent, menjant e bevent; e per açò gola e accídia són amigues e veynes, els[2] hòmens qui trop mengen[3] e beuen, volen dormir més que vetlar,[4] seer e recoldar més que anar. E car temprança[5] e gola són contraris, e diligència e temprança[6] són veynes[7] e amigues, qui vol vençre accídia, vence gola ab temprança, segons que havem dit,[8] e ab[9] diligència e temprança[10] poria[11] vençre accídia.

33. Del destruïment de accídia ab fe[12]

Lome[13] qui ha fe venç lo ergull[14] de son enteniment, segons que dit havem en lo capítol «de ergull[15] e de fe»; e lome[16] accidiós ab lalt e gran[17] poder de son enteniment, memòria e voluntat, no vol vençre[18] lo ergull[19] de son cors qui li contrasta a fer bé e esquivar lo mal. E per açò, si lome nigligent[20] e qui ha plaer en lo mal dels hòmens e desplaer[21] en lo bé daquels, prenia exïmpli e sovín considerava en lalta obra de fe e en la sua gran força, inclinaria son cors, qui ha poch poder, a les obres de diligència, grans[22] en poder de bontat, membrança, saviea e volentat.

34. Del destruïment de accídia ab esperança[23]

Tots los hòmens qui en Déu han[24] esperança, han diligència en sovín membrar, entendre e amar Déu, e sovín ne parlen el reclamen,[25] lo loen[26] el beneexen, e dell esperen[27] gràcia e[28] misericòrdia,[29] e la lur sperança aporta de

1. L, lo.—2. L, vesinas e los.—3. M, mengan.—4. L, vetlar.—5. L, trempansa.—6. L, trempansa.—7. L, vesinas.—8. L, [segons que havem dit].—9. L, [ab].—10. L, [trempansa].—11. L, pora: lm, poterit.—12. L, De fe e accidia. Capitol .v.—13. L, home.—14. L, [ab fe] largull.—15. M, argull.—16. L, om.—17. L, [e gran].—18. M, vençra.—19. L, largull.—20. L, negligent.—21. L, despleer.—22. lm, quae sunt magnae.—23. L, De speransa e accidia. Capitol .vj.—24. L, han [en] Deu.—25. M, reclaman.—26. M, loan.—27. M, esperan.—28. ML, [e].—29. L, [e gloria]: lm, et veniam.

Déu consolació[1] alegre,[2] bontat e devossió, força e diligència. E car home pererós és enamich[3] de bé e amich de mal, no ha en Déu esperança, e per açó està trist, desonrat,[4] ple de mala volentat,[5] e és envejós[6] a totes gens, e can[7] se mor no ha en Déu esperança, con sia açò que esperança hom no pusqua[8] haver sens gran diligència en Déu membrar, entendre e amar, honrar, preguar, loar e servir. On, con açò sia enaxí, ab les coses[9] conciderades, enteses e[10] amades, moltes vegades poria home accidiós vençre sa nigligència[11] ab esperança.

35. Del destruïment de accídia ab caritat[12]

Lome[13] qui ha caritat, en tots temps e en tot loch que sia ama son bon amar,[14] ab lo qual ama Déu, si mateix e son proïsme e bones costumes, e es pus diligent en procurar un bon amar, que per .c. veguades dormir, seer ne recoldar,[15] beure[16] ne menjar, e per açò ha repòs en los treballs que sosté per amar[17] e en los plaers que li vénen. E home negligent e pererós[18] fa de ço[19] lo contrari, car més ama procurar dormir, seure, recoldar, beure e menjar e de les gents mal dir, que un bon amar ne sent[20] en Déu honrar, loar[21] e servir, e a si mateix e a son proïsme salvació procurar. Molts són, donchs, los mals qui vénen per negligència que enpacxen[22] diligència; e per açò home accidiós, si en los mals e en[23] los béns sovín conciderava, ab caritat negligència vençria, con sia ço que tot bé sia amable e mal ayirable.

---

1. M, consolasscio.—2. M, alegra.—3. L, anemich.—4. lm, desolatus.—5. L, ple de tristor, desconort e mala voluntat.—6. lm, fastidios[us].—7. L, e con.—8. M, pusque.—9. lm, istis rebus.—10. L, [entesas].—11. L, nigligencia.—12. L, De caritat e accidia. Capitol .vjj.—13. L, home.—14. M, *afegeix* e.—15. lm, recumbere.—16. M, *omet* beure.—17. lm, bonum amare.—18. ML, peraros.—19. lm, totum.—20. L, cent: m, vel quam Deum honorare...—21. L, loar, honrar.—22. L, e els bens que empatxa a.—23. L, *omet* en.

36. *Del destruïment de enveja ab justícia*[1]

ENVEJA és peccat qui és contra pròpria caritat e comuna, e per açò[2] los hòmens qui han enveja fan injúria a Déu e a lur proïsme: a Déu la fan, car Déu ha donada al[3] home bella muller e[4] bell cavall, bona[5] vinya e forts castell, e vol quels[6] hòmens richs satisfassen de lurs riqueses als pobres per ço que hagen caritat; e car a Déu fan injúria en quant són contra son voler e ordonament, són injuriosos e contra orde[7] e justícia, e orde e justícia[8] és contra ells, e açò mateix de caritat, con sia ço que justícia sia aquella virtut que ret a cascú ço que seu és. Requer, donchs, justícia, e açò mateix de orde e caritat que ho[9] requeren, que Déu sia contra aquells qui són contra ell, e que no am[10] aquels qui no lamen. On, si lome[11] envejós conciderava sovín com[12] Déus és contra ell ab justícia e ab desamor, no hauria enveja dels béns de son proïsme, a qui fa tort en quant ha enveja dels béns que Déu li ha[13] donats, car molt és petit bé al home envejós si ha[14] aquella cosa de què ha enveja segons comparació, e molt és[15] gran mal que Déu sia contra ell per caritat e justícia, car per caritat li tol[16] glòria celestial qui totstemps dura, e per justícia li dóna foch infernal e eternal, el bé que hom[17] envejós desija[18] si la, poch li dura e ab paor lo posseyirà, car consciència lo remordrà, e son proïsme, a qui lo tolrà o lemblarà, li farà guerra.[19]

---

1. L, Capitol primer qui mostra com ab justicia pot hom destruir enveia.—2. L, so.—3. L, a.—4. L, *omet* e.—5. L, bella: Im, pulchram.—6. L, los.—7. L, *omet* e ordonament... orde...—8. LM, *ometen* orde e justicia.—9. Im, idem: M, *omet* ho.—10. L, ama.—11. L, home.—12. L, [forment].—13. M, li a.—14. M, sia.—15. L, que li es.—16. L, toll.—17. L, e lo be que lom.—18. M, desiga: L, desiia.—19. L, guera.

37. Del destruïment denveja ab prudència [1]

Lome [2] savi, con enveja lo vol moure a envejar los béns de son proïsme, ell concidera [3] qual li és major bé o aver aquells béns que enveja o haver la amor de Déu e haver glòria celestial e no pena infernal; e car prudència és virtut que si home [4] la met en son consell fa a home elegir los majors béns, no los menors e [5] los menors mals, no los majors; e car home savi met en son consell prudència, està ab ella forts contra enveja, en tant, que nos lexa a ella [6] vençre [7] ne sobrar, enans [8] la força, [9] la vens e la ociu. [10]

38. Del destruïment denveja ab fortitudo [11]

Enveja fa desijar los altruys [12] béns contra caritat per ço [13] que faça [14] los hòmens peccar, e adonchs con tempta [15] los hòmens qui han forts coratge, fortitudo enforteix aquells contra enveja, e adonchs està guerra contra [16] enveja e fortitudo. [17] Los valedors denveja són [18] la bellea de la fembra, del cavall, la graxesa [19] del porch, la granesa [20] de la vinya, la força del castell; els [21] valedors de fortitudo són Déu, justícia prudència, temprança, [22] fe, esperança e caritat. E per açò hom [23] qui ha forts coratge, per si e sos valedors leugerament pot vençre e destruir enveja, con sia açò que sos valedors sien molts pus forts que aquells denveja. Mas si ell no requer ajuda [24] a sos valedors nes defén ab fortitudo ha flach coratge, e enveja per si matexa e per sos valedors [25] fa dell tot ço ques vol, e fal [26] peccar e al foch infernal anar.

---

1. L, De prudencia e enveia. Capitol .ij.—2. L, home *i omet* l.—3. L, pensa.—4. L, hom.—5. M, [e].—6. L, [a ella]—.7. L, vencer.—8. L, ans.—9. l, *omet* la força.—10. m, *omet tot el paràgraf* 37.—11. L, De fortitud e enveia. Capitol .iij.—12. L, altres [so es bens stranys].—13. L, so.—14. L, fa[ssa].—15. L, temta.—16. lm, inter.—17. L, fortitut.—18. M, con.—19. L, graxea.—20. L, granea.—21. L, los.—22. L, trempansa.—23. L, home.—24. L, [ajuda].—25. L, [e per sos valedors].—26. L, lo.

39. Del destruïment de enveja ab temprança [1]

Enaxí con justícia, prudència,[2] fortitudo fan al home[3] envejós estranya la muller de son vehy[4] el cavall,[5] les cases, els[6] altres béns daquell, enaxí temprança[7] fa al home golós estranya la vianda la qual per superfluitat[8] vol menjar e la qual enveja[9] menjar, e car la enveja contra justícia, prudència e fortitudo,[10] temprança[11] és[12] contra enveja, e liguas ab justícia prudència e fortitudo,[13] e ab ellas se deffèn contra gola e enveja; e açò mateix fa, adonchs, con hom vol massa menjar e beure, e açò mateix fa contra maça parlar, massa[14] despendre,[15] e enaxí de les altres coses. Pot hom, donchs, segons que dit havem, conèxer con temprança fa superfluïtat de menjar e de beure estranya a[16] enveja, e con ab temprança hom sàpia enveja destruia.

40. Del destruïment de enveja ab fe [17]

Segons que havem dit,[18] fe és creure de Déu veres coses les quals lenteniment no entén, e per açó[19] los hòmens qui creuen[20] los .x. manaments que Deus donà en la ley de Moysès, són contra Déu si envegen[21] los béns de lur proïsme, car són contra ço que creen;[22] e són molt pus envejosos quels gentils, qui han enveja dels béns[23] de son proïsme, e qui los deu manaments de Déu no creen:[24] e per açò[25] crestià envejós e que[26] mor en peccat de enveja ha[27] molt major pena en infern que gentil ne paguà.[28] E si tu, crestià envejós, sovín concideravas açò que deyim, ab ton sovín considerar e ab fe enveja destruiries.[29]

---

1. De tempransa e enveia. Capitol .iiij.—2. L, *afegeix* e.—3. L, a lom.—4. L, vesi.—5. L, e lo caval —6. L, e los.—7. L, trempansa.—8. L, sobrafluitat.—9. M, envega.—10. L, fortitut.—11. L, trempansa.—12. L, [es].—13. L, fortitut.—14. L, messa.—15. M, despendra.—16. M, estrany ha.—17. L, de fe e enveia. Capitol .v.—18. L, dit havem.—19. L, so.—20. L, creuhuen.—21. M, envegan: L, enveien.—22. L, creuen.—23. L, [bens].—24. L, creuen.—25. L, so.—26. L, qui.—27. lm, habebit.—28. L, paga.—29. L, [enveios... destruiries].

41. Del destruïment de enveja ab esperança [1]

Car esperança e prudència han feta companyia, los hòmens qui han esperança e prudència, per envejar los béns menors no volen perdre sperança ab què esperen los béns majors e qui més duran; e car home envejós enveja los béns menors e cuyda haver esperança en los béns majors, és foll e no ha prudència, e per conseqüent no ha esperança, con sia açò que los béns menors qui són de son proïsme enveig contra los majors qui són Déu e paradís on ha tans de béns e tan [2] grans que hom no ho [3] poria [4] dir ne escriure. E si tu, peccador envejós, açò longament [5] concideraves, ab esperança enveja destruiries.

42. Del destruyment de enveja ab caritat [6]

Caritat és virtut que fa més a home amar Déu que si mateix, e li fa amar a [7] son proysme aytant con si mateix; e enveja és peccat que fa a home [8] amar lo contrari; car home envejós ama més si mateix que Déu, en quant vol haver los béns de son proïsme contra los manaments de Déu qui li ha [9] manat [10] que no enveig aquells béns, e ama més si mateix que son proïsme, en quant vol haver la muller de son proïsme, son cavall [11] e son castell, e ell no vol que son veyi [12] haja sa muller, son cavall ne son castell. On, [13] si tu, envejós, consideraves forment [14] lo gran fallíment que fas en amar més tu, qui est de no res creat e en no res estàs per peccat qui es contra tot quant és, que Déu quit ha [15] creat e que és eternal [16] bé e infinit, e encara, que pecques [17] cóntra ton proïsme lo qual Déu ta donat per companyó e [18] que te ajut a viure e a salvació, e tu a ell atretal, ja no series envejós, ans hauries tanta

1. L, De speransa e enveia. Capitol .vj.—2. L, ten —3. M. o.—4. L, no poria.—5. L, longament.—6. L, De caritat e enveia. Capitol .vij.—7. L, *omet* a.—8. L, hom.—9. M, li a.—10. L, menat.—11. L, caval.—12. M, vayi: L, vesi.—13. L, e.—14. L, *omet* fortment.—15. L, qui ta.—16. L, qui es be eternal.—17. L, peccas.—18. lm, ut.

de[1] caritat que enveja, per gran que fos, ne pories destruir.

43. *Del destruiment de ira ab justícia*[2]

JUSTÍCIA requer que home qui fa bé, que[3] haja[4] bé, e segons lo gran bé que farà, aja[5] gran bé, e quel home qui fa mal, que haja mal, e sil[6] mal que fa és gran, que haja[7] gran mal; e ira requer que aquells qui són bons hagen mal e passió, e aquells qui són mals hajen bé e acció: axí com lome irat qui és mal per ira e vol haver acció sobre lome[8] bo en fer[9] mal. Són, donchs, ira e justícia contraris, e si lo irat conciderava fortment[10] la contrarietat que han,[11] en aquell conciderar usaria de justícia, e vençria sa ira ab justícia, e seria pacient, en tant quel home bo volria que[12] hagués sobre ell acció, e a ell demanaria perdó jutjant[13] si mateix de son defalliment.[14]

44. Del destruïment de ira ab prudència[15]

Déu ha ordenat quel enteniment vaja[16] primer[17] encercar bé e mal, veritat e falçetat,[18] e con ha trobat ço que cerqua, que ho coman a la[19] memòria que u estoig membrant, per ço que altra veguada lenteniment pusqua[20] aquelles coses entendre e haver delliberació[21] ab la volentat, consellant a ella que am la veritat el bé e desam la falçetat[22] el mal. E aquest ordonament aytal és posat naturalment en la ànima del home, e home[23] usa dell ab pru-

1. L, *omet* de.—2. L, Capitol primer qui mostra com pot home ab iusticia destruir ira.—3. L, *omet* que.—4. M, aje: L. age.—5. M, aga: L, age.—6. L, lo.—7. M, haje.—8. L, home.—9. L, [li].—10. L, *omet* fortment.—11. L, ha: lm, habet.—12. L. que volria que lome bo.—13. M, jutgant.—14. L, faliment.—15. L, De prudencia e ira. Capitol .ij.—16. M, vaga: L, vaie.—17. L, [que la memoria...]: lm, *igualment*.—18. L, falsedat.—19. M, home a la.—20. M, pusque.—21. L, deliberacio.—22. L, falsadat.—23. L, [savi]: lm, *igualment*.

dència; mas ira destruu aquell[1] ordonament en ànima de home irat qui met primera sa tristea e mala volentat, que elegex sens delliberació[2] e ama lo mal e la falsetat, e desama la veritat el[3] bé, e açò en tant que per gran furor e ira lenteniment no ha delliberació[4] en consellar la volentat, ni en recobrar de la memòria so que havia entès del ordenament damunt dit, ne la memòria nou pot soptosament membrar. E enaxí, liguat lenteniment e la memòria per força de sobre[5] gran volentat, lome irat fa mal, lo qual mal ama e el bé desama. Mas si home irat enans que seguís[6] sa volentat entenia e membrava lorde que damunt havem[7] dit, en aquell temps que aquel orde entendria,[8] membraria prudència e[9] exercitaria son actu e la ira destruiria.

45. Del destruïment de ira ab fortitudo[10]

Dit havem que fortitudo[11] és força de coratge, ço és a saber,[12] força de volentat esforçada ab força denteniment e de memòria, axí con la volentat qui és forts en més amar gran bé que petit, e en esquivar pus fortment gran mal que petit; e açò fa la volentat per la força que ha en quant per natura de rahó membrada e entesa[13] lo[14] major bé és elegible a ésser amat més quel menor, e quel major[15] mal sia més desamat quel menor. Aquest orde aytal està per fortitudo,[16] mas ira lo destruu en quant no sofer que la volentat am o desam ab força denteniment ne de memòria, mas ab aquella força que ira li dóna, e per açò[17] en home irat és ira dona e fortitudo[18] és vençuda, e en lo seu venciment moltes de altres virtuts estan vençudes, les quals són: abstinència, paciència, conciència, leyaltat, humilitat,

1. L, aquel.—2. L, deliberacio.—3. L, lo.—4. L, deliberacio.—5. L, sobras.—6. L, ans que saguis.—7. L, es.—8. L, [e]: lm, *igualment*.—9. L, e *raspada*.—10. L, De fortitut e ira. Capitol .iij.—11. L, fortitut.—12. M, seber.—13. l, rationis recolorere (!) et intelligere: m, rationis recolitivam et intellectivam.—14. M, mal *tatxat*.—15. M, be *tatxat*.—16. L, fortitut.—17. L, so.—18. L, fortitut.

e encara justícia, prudència,[1] e moltes daltres virtuts. Mas si home irat se abstenia tant tro[2] que sa volentat e[3] memòria e enteniment sesforcen,[4] fortitudo[5] usaria de son poder en tant que ira seria vençuda, e en lo seu vensiment serien molts[6] daltres vicis vensuts, los quals són: impaciència, ergull,[7] desconexença, e molts[8] daltres semblans a aquests.[9]

46. Del destruïment de ira ab temprança[10]

Gula[11] e temprança[12] són contraris,[13] e en lur capítol donada havem doctrina com hom sàpia vençre[14] ab temprança; è car alcuns hòmens golosos són irats con no poden haver les viandes que desigen,[15] e[16] la ira daquells hom pot destruir destruén[17] ab temprança lur golositat, senfoniment e embriagament,[18] segons quen havem donat eximpli.

47. Del destruïment de ira ab fe[19]

Fe, alegre[20] e bé se covenen, e covenense ab granea, car[21] en conciderar ab fe les veritats de Déu, ha la volentat molt gran bé e alegre,[22] e car ira, tristícia, e mal se covenen e covenense ab poquea, segons comparació de la granea ab la qual[23] se covenen fe, alegre[24] e bé, pot hom destruir ira ab fe, con sia ço que conveniència de granea sia pus forts poder[25] que de poquea. Destruiria hom, donchs, ira totes les vegades que creegués[26] alegrament les veritats els béns que Déus ha en si mateix e en ses obres.

---

1. L, e encara iusticia e prudencia.—2. L, entro.—3. L, *omet* e.—4. L, sesforsassen.—5. L, fortitut. 6. L, *omet* de.—7. L, argul. –8. L, [molts].—9. L, [a aquests].—10. L, De trempansa e ira. Capitol .iiij.—11. L, gola.—12. L, trempansa.—13. L, contraries.—14. L, [gola]: lm, *igualment*.—15. L, les viandes que desigen haver.—16. m, *omet* e.—17. L, destruint.—18. lm, *ometen* senfoniment e enbriagament.—19. L, De fe e ira. Capitol .v.—20. M, alegra: L, alegria.—21. L, cor.—22. M, alegra.—23. L, ab que.—24. M, alegre: L, alegria.—25. lm, in potestate.—26. M, creagues: L, cregues.

48. Del destruïment de ira ab esperança[1]

Sperança és virtut ab què home[2] espera los béns que no ha, los quals desija per honrar Déu e per haver salvació; e ira és peccat per què hom[3] no vol esperar bé, e és irat car nol ha nil pot haver; e per açò[4] esperança e ira són contraris. Encara,[5] que esperança fa a home esperar bé ab alegre, justícia, e les[6] virtuts ab les quals home[7] fa bé per ço que aconseguesca[8] lo bé que desija, e ira ab tristícia e[9] faent mal vol que hom haja ço que desija, e cant[10] nol pot haver, ha home[11] mal desijar[12] e encontinent procurar.[13] E per açò[14] aquel home[15] irat si fortment[16] volia conciderar ço que de esperança e de[17] ira dit havem, ab esperança sa tristor e sa ira vençre poria.[18]

49. Del destruïment de ira ab caritat[19]

Volentat ha dos rams, ço és a saber, dues robes:[20] la una és amar e[21] laltra[22] desamar; e car ella és pus forts e pus bona per amar que per desamar, és son amar antecedent[23] e son desamar conseqüent; e aquest orde està en ella per caritat, ço és a saber,[24] ama lo bé per lo bé e desama lo mal per ço que pusqua amar lo bé [25] Mas ira[26] fa de so tot lo contrari, car ella se posa pus fortment en lo desamar que en lamar,[27] car per un poch de bé que fa desijar, desama gran bé e ama gran mal, axí con lome qui és irat contra aquel que dit ha una vilana paraula, la qual vilania no li està tan[28] gran mal con és lo mal que vol a

1. L, De speransa e ira. Capitol .vj.—2. L, hom.—3. L, home.—4. L, so.—5. M, encarara.—6. L, *afegeix* altres: Im, *igualment.*—7. L, *omet* home.—8. M, aço seguesca.—9. L, [p ovitat].—10. L, con.—11. L, hon.—12. Im, hoc quod desiderat facit hominem desiderare malum.—13. L, [aquel]: Im, *igualment.* 14. L, so.—15. L hom.—16. M, forment.—17. L, *omet* de.—18. L, poria ab speransa vencre tristor e sa ira.—19. L, De caritat e ira Capitol .vij.—20. L, obres: Im, *igualment.*—21. L, *omet* e.—22. L, *afegeix* es.—23. L, entecedent.—24. M, seber.—25. L. [per lo be... lo be].—26. L [ira].—27. M, la amar: L, lo amar.—28. L, qui dit [li] ha una gran vilania per la qual no li sta ten...

aquell[1] qui li ha[2] dita la vilana paraula,[3] car ell no és tocat[4] ne mort per la vilana paraula e vol quel altre sia ferit e mort per la paraula, e per açò los hòmens irats requeren doblar lo mal e jutgen a onta[5] doblada contra caritat que requer egualtat de home e de son proïsme, e per nostre Senyor paciència, abstinència, humilitat, misericòrdia e perdó e a fer satisfacció, la qual caritats venç los hòmens irats, els humilia a donar misericòrdia e perdó e a fer satisfacció totes les vegades que hom la vol haver e a Déu demanar.

50. *Del destruiment de infidelitat ab justícia*[6]

JUSTÍCIA és aquella virtut per rahó de la qual los hòmens reten les coses degudes a aquells de qui són, e infidelitat és ço que[7] és contra fe ab falçes semblances qui semblan veres segons cors natural. Segueixse, donchs, que qui vol destruir infidelitat[8] dels infeels qui non són xristians, que reta ab justícia a Déu ço que seu és, ço és a saber,[9] quels hòmens savis en la ley dels xristians,[10] e qui són xristians e[11] són de Déu,[12] se reten a Déu en mostrar veres coses dell[13] als infeels diens,[14] preïcant[15] e disputan[16] a ells[17] que Déu és just e per sa justícia usa de les creatures, que són sues, en[18] axí con se vol e ho requer sa bontat, sa granea,[19] eternitat, poder, e ho sab sa saviesa ab virtut, glòria e veritat, e per açò pot usar de creatures sobre cors de natura miraculosament, e deu ne husar per justícia miraculosament, per ço que sia conegut quell[20] pot usar de creatures sobre cors

1. L, aquel.—2. M. li a.—3. L, vilania.—4. m, percussus.—5. L, a honta.—6. L, Capitol primer qui mostra com pot hom ab iusticia vensre infidelitat.—7. L, qui. 8. M, fedilitat.—9. M, seber.—10 L, [han la fe dels crestians] *tatxat*.—11. M, *omet* e.—12. lm, et qui sunt Dei.—13. L, [dell]. 14. L, dients —15. L, preycant.—16. L, disputant.—17. lm, cum ipsis.—18. L, *omet* en.—19. L, gran[esa]: M, gran.—20. L, quel.

de natura,[1] e encara per ço que no faça tort a alcú de son poder, qui seria liguat[2] si no podia usar de creatura sobre cors de natura; e car Déu no pot fer a si mateix tort de creatura, usa della e vol ne usar sobre cors de natura, ço és, que creà lo món per[3] no res, la qual creació fo sobre cors de natura,[4] e la qual descreen[5] aquels qui creen[6] quel món sia eternal. Encara, Déu per justícia deu en si mateix[7] obrar tant de bé con ho requer la granea de sa bontat,[8] e con ho pot son poder, e saber sa saviesa, e eternar sa eternitat, e amar sa volentat, e enaxí de virtut, glòria e veritat, car si no u fahia, faria contra ço que sa bonea requer ab totes les altres dignitats, e seria injust en quant no retria a ses dignitats lo grau[9] que requeren haver en si matexes per natura, ço és a saber,[10] obra de la santa Trinitat, la qual descreuen los infels per ço car los és vijares[11] que sia sobre cors[12] de natura, e és ver[13] que ho és segons natura de creatura, no pas segons natura de Déu que[14] és ab poder infinit e eternal. On, con açò sia axí,[15] si[16] molts bons savis e devots crestians sabens[17] los lenguatjes dels infeels, e que no dubtassen[18] a sostenir mort per honrar Déu de qui són, e car ho requer justícia[19] pus que[20] per açò són,[21] anaven[22] preïcar e disputar per lo món ab los infeels mostrant veritat de la fe cathòlicha, per aytal manera porien[23] destruir als infels lur infidelitat, ajudant emperò la gràcia de Déu.

51. Del destruïment de infidelitat ab prudència[24]

Alcuns infeels són qui no creen[25] en resurrecció, e creen en axí[26] morir con mor lo bou e la galina, e és los

1. M, *omet* e deu ne... de natura.—2. L, ligat.—3. L, de: m, ex.—4. L, *omet* ço es... de natura.—5. L, descreuen.—6. L, creuen.—7. L, [matex].—8. L, tant de be... de sa bontat.—9. L, gran be: ml, *igualment*.—10. M, seber.—11. L, [la qual... vijares]: M, vigares.—12. L, cos.—13. L, [ver].—14. L, qui.—15. L, enaxi.—16. L, [si]:—17. L, sabents.—18. M, dubtaçen.—19. L justicia ho requer.—20. L, pusca.—21. L, creats.—22. M, anavem. 23. M, poriem.—24. L, De prudencia e infidelitat. Capitol .ij.—25. L, creuen.—26. L, crehuen axi.

vijares que no sia resurrecció car seria sobre cós de natura; e per[1] açò[2] crestià savi pot aquells rependre[3] segons saviea, mostrant a ells que saviea requer que hom am més los majors béns que ls menors. On, con açò saviesa requera, segons orde e natura sajús en home qui és creatura, bés segueix, e molt mils sens tota comparació, que la sus en Déu, qui és creador habundós[4] de tots béns,[5] la sua saviesa requira que ell am[6] los majors béns del home, enfre los quals és resurrecció, e que desam los majors mals del home, enfre los quals seria no resurrecció. Pots, donchs, tu qui creus resurrecció, argüir vertaderament al infeel qui no creu resurrecció que, pus que[7] ell per natura e orde de saviesa deu amar[8] major bé e squivar major mal, que Déu per orde de sa gran saviesa e bontat deu amar a home lo major bé e esquivar li lo[9] major mal, sots posant emperò que consenta[10] la sua justícia, misericòrdia e perdó. En semblant manera[11] tu, crestià savi, pots argüir contra aquell[12] qui no creu incarnació, con sia encarnació tot lo major bé e la major noblea que pot ésser en creatura, e ço[13] per què Déu e creatura més poden participar e home[14] més de gràcia,[15] de bé de Déu pusqua[16] reebre,[17] més lo pusqua[18] conèxer,[19] amar, loar e servir. Cové, donchs, ésser ver en general ço que Déu[20] e creatura per major bé poden participar e per què home més pot Déu[21] conèxer, amar, loar e servir. E si açò no convenia ésser, covendria que degués ésser lo contrari, ço és a saber,[22] que fos ver en general ço per què Déu[23] e creatura menys pusquen participar e home menys Déu entendre, amar, loar e servir; e si açò era ver, la forma de prudència e de saviea se giraria en desformació, ço és a saber,[24] que saviesa seria amar

1. L, de.—2. M, aço es.—3. L, reprendre.—4. L, abundo.—5. L, [e].—6. ML. ama.—7. L, pusca.—8. M, *omet* deu amar... per orde.—9. M, *omet* lo.—10. L, consenten.—11. L, manera.—12. Im, infidelem.—13. L, asso.—14. L, hon?.—15. L, [e]: Im, *igualment*.—16. M, pusque.—17. L, e: Im, *igualment*.—18. M, pusque.—19. L, conexer.—20. L, Deus.—21. L, Deus.—22. M, seber.—23. L, Deus.—24. M, seber.

més[1] los menors béns quels majors; e car açò és inconvenient e inpossible, per aytal inconveniència e inpossibilitat pots tu,[2] crestià, ab ta fidelitat e creença rependre[3] vertaderament lo infeel de sa infidelitat e descreença.[4]

52. Del destruïment de infidelitat ab fortitudo[5]

Infeel no ha força denteniment no esforçat per argument[6] ni per creença, sens que[7] son enteniment no pot ésser fort, con sia açò que al[8] infeel no sia donat argument de la incarnació del Fil de Déu, ne con nasch[9] home de fembra[10] verge,[11] e morí e reçucità e al cel sen pujà,[12] e al dia del judici tots hòmens jutjarà e ressucitarà,[13] ne tot açò qui és ver home infeel no vulla creure.[14] No ha, donchs, infeel forts enteniment en[15] creure de Déu veres coses, pus que li defall argument e creença; alcun[16] crestià qui ha fort enteniment per argument e creença en saber e en creure de Déu veres coses, segons que damunt significat havem, e encara, en la sacra Pàgina significat és en molts lochs, no ha forts volentat en amar Déu e veritat de ses obres, estant el pererós e occiós de son saber, e tem treball e mort de anar als infeels disputar[17] e preyicar e mostrar veritat de la santa fe cathòlica, posant als infels posicions quels infeels no poden destruir e inprovant a ells totes les objeccions que contra la[18] fe cathòlica poden ésser fetes. On, con açò sia enaxí, e Déu a sos pastors hage comenades ses ovelles, demanarà Déu al dia del judici lo nombre de ses ovelles als pastors qui han hagut[19] flach coratge en gardar[20] ses ovelles, les quals null temps[21] retre[22] no poran, e a ells totstems[23] seran demanades.

---

1. L, mes amar.—2. L, [qui est savi]: lm, *igualment*.—3. L, reprendre.—4. L, [des]creensa.—5. L, De fortitut e infidelitat. Capitol iij.—6. M, ergument.—7. L, [los quals].—8. L, al.—9. L, nasque.—10. L, [restant].—11. M, verga.—12. M, puga.—13. L, resuscitara.—14. M, creura.—15. m, ad: M, *omet* en.—16. L, ne algun: ml, et.—17. L, de hanar als [infaels] a disputar.—18. L, santa.—19. L, haut.—20. L, guardar.—21. L, [a el].—22. M, retra.—23. L, [tots temps].

53. Del destruïment de infidelitat ab temprança [1]

Temprança [2] e gola són contraris, [3] e per açò [4] feel [5] crestià golós és [6] contra temprança, per la cual contrarietat no és dispost a destruir infidelitat, ans destruu fidelitat per mal eximpli; e infeel qui no ha temprat [7] enteniment en diputassió, en quant no vol sotsposar possible ésser [8] vera la fe crestiana, no pot entendre ne atènyer la veritat de la fe xristiana ne [9] la error en què és. E per açò si l [10] infeel erra contra temprança [11] dentendiment, el feel crestià contra eximpli e disposició, segons que dit havem, no és meravella si són contraris [12] infidelitat e fidelitat per deffalliment de lurs sotsmesos.

54. Del destruïment de infidelitat ab fe [13]

Infeel no creu en lo sant sagrament del Altar ne en los altres sagraments, e açò per ço car són sobre cors [14] de natura; e feel [15] xristià creu en ells [16] ja sia [17] que sien sobre cors [18] de natura. No pot, donchs, ésser tan gran la creença [19] del infeel con [20] creença dels cathòlichs, car infeel descreu aquella major obra que Déu por haver sajús en [21] creatura sobre cors de natura, e catòlich la creu; e car aquella creença que de Déu més creu sobre cors [22] de natura, covè ésser vera per ço que major veritat puscha ésser coneguda de la granea del poder de Déu, bontat, [23] amor, participació e humilitat, per açò [24] tu, crestià, ab ta [25] fe e veritat pots destruir al infeel sa infidelitat, argüent [26] contra ell, segons que haven significat.

---

1. L, De trempansa e mendacia so es infidelitat. Capitol iiij.—2. L, trempansa.—3. M, contraries.—4. L, so.—5. M, feal: L, fe[el].—6. M, [es].—7 L, trempat.—8. L, esser possible.—9. L, *omet* ne.—10. L, [si lo].—11. L trempansa.—12. ML, contraries.—13. L, De fe e mendatia so es infidelitat. Capitol .v.—14. L, per que son contra [al. sobra] cos.—15. L, faell.—16. M, elles.—17. L, ell jatzia.—18. L, cos.—19. m, incredulitas.—20. L, [la].—21 lm, supra.—22. L, sobra cos.—23. lm, bonitatis —24. L, so.—25. M, te.—26. L, arguint.

55. Del destruïment de infidelitat ab sperança [1]

Infeel qui no creu creació ne resurrecció, trinitat ni encarnació, no és dispost en haver esperança en Déu, car en quant descreu creassió e resurrecció, per ço car són obres sobre natura, no pot haver esperança que Déu li faça gràcia sobre natura en laltre setgle ne en aquest, [2] con sia ço que gràcia de misericòrdia e perdó sien [3] obres sobre natura, e encara, [4] que si lur creença era vera, la ànima del home [5] no seria creatura, [6] ans seria per natura, e enaxí [7] con seria per natura [8] la mort del home, moria [9] per natura e no poria reçucitar per natura. E seria, donchs, esperança vera inpossíbol, [10] e asò matex de la justícia de Déu, que no poria retre guardó als bons del bé, ne pena als peccadors, sobrel [11] cors ne [12] natura. E car açò és inpossible, pots tu, fael crestià, ab esperança destruir la infidelitat del infel [13] qui no creu creació ne resurrecció, segons la probació que feta havem. Açò matex pots fer en quant descreu trinitat e incarnació, car si era vera lur oppinió, Déu no poria o no [14] volria o no deuria haver obra en si matex bona ne gran, eternal ne infinida sobre cors [15] natural de creatura, qui és finida, començada e termenada, e desamaria la mellor e major [16] obra que pot haver en creatura, e per què pot més ésser entès, amat, loat e servit per creatura, segons que havem dit: don se seguiria desformació e destrucció de sperança, con sia ço que home no deja [17] haver esperança en aquel que [18] no ama o no pot haver la major obra e pus gran en si mateix ne en creatura.

---

1. L, De speransa e mendatia so es infidelitat. Capitol .vj.—2. L, en aquest segla ne en laltre.—3. L, [al. que la gracia de Deu ab misericordia e perdo sien etc.].—4. lm, item. 5. m, infidelis hominis.—6. L, *igualment*: lm, creada.—7. M, asi.—8. L, en: l, *igualment*: m, ita in.—9. L, morria: lm, moreretur.—10. L, adonchs speransa vera seria impossible.—11. L, sobra.—12. L, de.—13. L, infael.—14. M, ne.—15. L, cos.—16. L, maior e milor.—17. ML, dega.—18. L, qui: lm, *igualment*.

56. Del destruïment de infidelitat ab caritat[1]

Caritat és virtut per què home[2] deu naturalment amar si matex e son proïsme, e és virtut qui requer que home am més Déu que si matex; e aquell[3] requirement[4] és sobre natura de volentat de home, axí com és fe, qui és sobre cors[5] de natura denteniment de home qui de Déu creu veres coses, les quals no entén. On, con caritat sia ço que dit havem, si era ver ço que diu ne[6] descreu linfel[7] de la trinitat de Déu e de la incarnació e del[8] sagrament del Altar, per ço que Déu no pogués[9] fer obra en si mateix ne en creatura sobre cors de natura creada, caritat no poria ésser virtut per[10] què home[11] pogués amar més Déu[12] sobre natura de sa volentat, ne creure[13] en ell ne en ses obres sobre natura de son enteniment; e car açò és inconvenient e inpossible, segons la alta manera e noblesa infinida[14] de la divinal bonesa, granea, eternitat, poder, e les altres,[15] pots tu, crestià, per aytal probació vera destruir la error e la falçetat del infeel qui no vol creure sobre natura[16] les excellències e les altes[17] obres de Déu.

¶ Fenida és aquesta segona part que és de mort de home, e comença la terça part qui és de la sua oració, la qual dóna doctrina con ell sàpia Déu loar, aorar, beneyir e pregar.[18]

---

1. M, De infidelitat del destruiment de caritat: L, De caritat e mendacia so es infidelitat. Capitol .vij. — 2. L, hom.—3. L, aquel.—4. M, requirament. — 5. L, cos.—6. L, *omet* diu ne: lm, *igualment*.—7. L, [des]creu linfael. — 8. L, [sant]. - 9. L, posques. - 10. L, [per].—11. L, hom.—12. L, posques mes Deu amar.—13. M, creura.—14. L noblesa e infinitat.—15. L, virtuts.—16. L, cos de natura. — 17. L, [altes].—18. L, *omet* e comença. . e pregar. *Afegeix* Deo gracias et Virgini Marie. La tersa part trobaras a la fi daquest libre.

Comença la terça part daquest libre de Home, qui és de la sua oració, la qual dóna doctrina con ell sàpia Deu loar, aorar, beneyir e pregar[1]

1. *A nostre senyor Déu façam oració per sa amor, e nos do perdó*[2]

Ador vos, Déu, en vostra escència, ésser,[3] natura e unitat, a qui[4] present ma essència, ésser,[5] natura e unitat per vos membrar, entendre e amar, loar, beneyir e honrar[6] e servir tots los temps de ma vida.

2. Aor vos,[7] Déu, en vostra santa trinitat complida e gloriosa que és una escència,[8] .j, ésser .j.ª natura e una deitat a la qual ma unitat e pluralitat do e coman.

3. Aor vos, Déu Pare, pare de tots pares, Déu Fil, pare[9] de tot quant és creat, Sant Esperit, qui enamora tots hòmens bé enamorats,[10] tots iij. aor en persones divines, eternals e infinides e qui egualment són un déu, una escència,[11] una natura e una substància simplement sens negun accident.

4. Aor, Déu, vostra vida eternal per qui sots no mortal,[12] vida per qui viu tota altra vida, la cual lou e beneesch e a ella deman quem do santa e longua[13] vida, per tal que ab santedat[14] longament vos pusca amar, aorar, honrar e servir, e a mort infernal fugir.

---

1. L, Assi comensa la tersa part del sobra dit libre del hom qui es de la sua oracio, la qual dona doctrina con ell sapia Deu loar, adorar, benhair e pregar.—2. L, a Deus fessam oracio per samor e que nos perdo: m, orationes ad nostrum dominum Deum.—3. L, *afegeix* e.—4. L, *afegeix* do e: lm, quibus do.—5. L, e.—6. L, e benayr, honrar.—7. L, ador *passim*.—8. M, esscencia.—9. L, [para].—10. lm, amantes.—11. M, esscentia.—12. lm, inmortales.—13. L, longa e santa.—14. L, sentedat.

5. Aor vostra santedat, Senyor, per què[1] sots innocent de tot peccat, santedat quels sants santifica e glorifica. Ella, Senyor, lou e beneesch, e a ella humilment en pregant[2] deman sant membrar, entendre e amar, sentir e yimaginar, sens que no pot[3] ésser digne vos pregar, loar ne servir.

6. Vós, senyor Déu,[4] sots bell sobre totes belleses,[5] bell sots per unitat e trinitat, e bell sots per vostra bontat, granea, eternitat e per totes vostres altres dignitats qui són vostres belleses.[6] Vostra bellesa,[7] Senyor, ador, lou e beneesch, e ella prech quem do bell cogitar, bell membrar e amar ab què bellament vos puscha servir e honrar.

7. Aor, Déu, vostra santa bontat don ve tot bé complit e de què null temps no[8] vench mal ne peccat. Ella lou e beneesch, e vos prech quem fassats vostre servidor per tal que ab la bontat quem darets pusqua,[9] ab bon[10] membrar, entendre e amar, la vostra subirana bontat loar e servir e honrar.

8. Aor, Déu, vostra granea eternal e infinida qui totes altres graneses comprèn e conté, e vós, Senyor, pus que[11] sots tan gran, fets mi[12] haver gran membrar, entendre e amar, e a vós gran mercé clamar.

9. Aor, Déu, vostra eternitat gloriosa: eternitat qui nos muda ne pot ésser moguda,[13] per qui tot quant és dura, e qui null temps no començà ne haurà fi, e ella beneesch, della dich laors, e ella, Senyor, façam lonch temps[14] durar per ço que grans laors e moltes ne puscua[15] dir.

10. Aor, Déu, vostre meravellós poder, bo e gran, qui ha pogut[16] crear tot quant és e encara poria crear més, poder qui no pot negun peccat poc ne gran. A vostre po-

1. L, ador senyor [Deu la] vostra gloriosa santadat per qui.—2. L, pregant.—3. L, [al. pusch]: lm, *igualment*.—4. L, [Deu].—5. L, baleses.—6. L, baleses.—7. L, balesa.—8. L, *omet* no.—9. M, pusque.—10. L, pusca ab bo.—11. M, pusca: L, puscha.—12. L, me.—13. L, mudada.—14. L, lonch temps [me fassa].—15. M, pusque: L, puscha.—16. L, puscut.

der, Senyor, do mon[1] poder de membrar, entendre e amar, per ço quen pusqua[2] fer bé, e mal esquivar, e vos loar, honrar, beneyir e servir.

11. Aor, Déu, vostra saviea que[3] sap e comprèn tot quant és, saviesa per què[4] hom sap ço que sab e sens ella hon no pot saber res, saviesa que mostra als hòmens a fer los béns e a[5] esquivar los mals, e[6] della vull ésser loador, servidor, e ella sia de merçè quem do sa amor.

12. Aor, Déu, vostra santa volentat tota plena de tota caritat,[7] qui vol tot bé e no gens de mal; volentat que més de bé dóna que hom no demana e qui més ama[8] peccats perdonar que peccadós[9] turmentar. La vostra volentat prench, Senyor, que de si matexa me enamor em do sa amor, e a ellam ret per loador e servidor.

13. Aor, Déu, vostra complida virtut que dóna[10] totes virtuts contre tots vicis e peccats; e a ella, Senyor, deman[11] virtuós membrar,[12] entendre e amar, yimaginar e sentir per ço que ab totes mes forces esperituals e corporals vos puscua[13] virtuosament beneyir,[14] loar e mercè clamar.

14. Aor, Déu, vostra veritat que totes veritats mesura e comprèn, e per ella són ço que son;[15] veritat ab què hom pot ver dir e no mentir: ella beneech,[16] lou e sia de sa mercè quem fassa tan vertader que no tema[17] ver dir e tema mentir.

15. Aor, Déu, vostra glòria complida de tot bé, glòria que tot home bo desija,[18] glòria que[19] ab peccat hom no pot desijar.[20] A vós, Déu, vostra glòria deman, desijant[21] ella loar e totstemps servir, per ço que a ella pusqua venir e a pena[22] infernal fugir.

---

1. L, deman: Im, *igualment*.—2. M, pusque.—3. L, qui.—4. L, qui.—5. L *omet* a.—6. L, *omet* e.—7. L, *afegeix* voluntat: Im, *igualment*.—8. M, ame.—9. L, peccadors.—10. L, qui done.—11. L, deman Senyor.—12. L, [membrar].—13. M, pusque.—14. L, *afegeix* servir.—15. L, som so que som.—16. L, e.—17. M, teme.—18. M, desiga.—19. L, qui.—20. M, desigar.—21. M, desigant.—22. L, que puscha a ella pervenir e a pena.

16. Aor, Déu, vostre compliment per qui sots ten[1] complit que de res no havets deffalliment, e ab ell tota creatura havets creada complida. Complits me, Senyor, de vostre compliment e mundats me de tot mon deffalliment, per tal que sia vostre complit loador e servidor.

17. Aor, Senyor, vostra gran justícia, justícia ab què jutjats[2] peccadors qui dels mal que fan nos peniden e en peccat perserveren tro a la mort, justícia ab qui guordonats juts qui vos[3] servexen e amen, justícia que[4] vos fa perdonar e donar[5] a tots aquells qui penident humilmen mercè ab esperança vos demanan. Aytal justícia vull membrar, amar. loar, honrar e servir, e ellam sia roses, liris, violes e amoretes, sia quem vulla punir o perdonar.

18. Aor, Senyor, vostra gran senyoria per què[6] sots senyor del cel e de la terra, e encara de no res en quant navets creat tot quant és. La vostra alta senyoria, Senyor, tem tant, quem penet[7] de[8] tots mos peccats, e per sa[9] amor prepòs que daquí avant no faça negun peccat e a ellam ret per amador, loador e servidor.

19. Vós, Senyor, sots creador de tot quant és, e jo son[10] vostra creatura creada per vós adorar, loar, servir, honrar e mercè clamar; e vós, Senyor, sia de vostra mercè que la fassats[11] venir a aquella fi a la qual la havets creada.[12]

20. Aor, Déu[13] vostra subirana humilitat que[14] vos, gran eternalment e infinida, humilià a crear[15] lo món de no res, en temps començat e en quantitat[16] termenat, món quels peccadors destruen e affollen,[17] lo qual vós havets bé ordonat e creat, e[18] vós, Senyor, per vostra humilitat volgués ésser encarnat e ver hom,[19] lo qual humiliàs a

1. L, [ten].—2. L, [ab qui] justiciats [los].—3. L, [los] justs que a vos.—4. L, qui.—5. L, [o remetre los peccats].—6. L, qui.—7. L, penit.--8. M, *omet* de.—9. M, ça.—10. L, io so.—11. ML, fessats: lm, quod me facias.—12. lm, me creasti.—13. L, [senyor la] *omet* Deu.—14. L, qui.—15. L. eternalment e infinida humilia crear lo.—16. L, de.—17. L, affolen.—18. lm, etiam.—19. L, home [esser fet].

morir en la creu per recrear lo món a salvar hòmens, e per donar eximpli a nos[1] de humilitat: per la qual[2] vostra santa humilitat lou, aor e beneesch, e sia de sa mercè quem fassa son humil servidor.

21. Aor, Senyor, vostra dolça pietat per qui sots piadós en amar, perdonar, més[3] que peccadors no poden peccar, e en donar més que justs[4] no poden merèxer. Aquella vostra dolça pietat vull amar, loar e servir, e ellam sia flor de rosa, liri, viola[5] e de tota[6] gran amor[7] que[8] per sa amor me enamor em fassa suspirar e plorar e de mos peccats penedir.

22. Aor, Senyor, vostra gran paciència que[9] us fa esperar peccadors que venguen a penediment e us demanen misericòrdia e perdó, per ço[10] quels puscats donar do gloriós,[11] eternal e no[12] foch infernal. Hon, con Senyor[13] siats tant pacient e a tants hòmens, vostra gran paciència, Senyor, aor[14] e beneesch, e a[15] ella vull amar, e per sa[16] amor mos peccats plorar.

23 Aor, Déu, vostra gran larguea qui us fa larch a donar e perdonar, e en donar vos fa ten larch,[17] que en glòria vos mateix fa donar,[18] e en donar[19] a gloriejar los àngels els hòmens qui han en vers vós[20] glòria e hauran per tostemps, e vostra larguesa fa a vós tan larch a perdonar que ans volets perdonar[21] que peccadors perdre ne[22] turmentar.

¶ Aorat havem nostre senyor[23] Déu en les sues dignitats, proprietats e virtuts. Ara volem aorar Jhesu Xrist, ver déu e ver home.[24]

---

1. L, a nos eximpli.—2. Im, propter quod.—3. I, plus veniam et misericordiam: m, plus dando veniam et misericordiam.—4. M, juts.—5. L, viyola *(la y tatxada)*.—6. L, ten.—7. I, *omet* e ella gran amor.—8. I, in tantum quod.—9. L, qui.—10. L, per çó.—11. L, de glorios [do].—12. L, de.—13. L, [senyor].—14. L, lou.—15. L, *omet* a.—16. M, ça.—17. M, *omet* adonar larch.—18. Im, *ometen* e.—19 L, *omet* en donar.—20. L, en vos han.—21. M, *omet* que ans volets perdonar.—22. L, *omet* perdre ne —23. L, *omet* nostre senyor.—24. M, *omet* ver Deu e ver home.

⟨2. *Oracions a Jhesu Crist*⟩

1. Jhesu Xrist[1] Senyor: ador vostra santa, infinida e eternal deitat e vera,[2] santa e[3] gloriosa humanitat per què sots ver déu e ver home: ver déu sots per[4] vostra natura divina: ver home sots per vostra natura humana. Vós,[5] déu e home, vull membrar, entendre e amar, loar, honrar e servir, tots los temps de ma vida. E vós, Senyor, donats[6] bona gràcia[7] e vera amor quim faça bo e gran, e ver[8] amador e servidor.

Aorvos, déu Fill per Esperit Sant[9] concebut e fet home en nostra dona verge gloriosa santa Maria, de qui fos[10] fill home e Jhesu Xrist nat de verge, déu home;[11] e vós, Senyor, fets me néxer en virtuts virtuós home, per ço que virtuosament vos puscha loar, honrar e servir e[12] mercè clamar.

3. Aorvos, Senyor, en vostra nativitat e car en pobre lit fós nat e posat e ab pobres draps abriguat.[13] De aquella pobretat me ret loador e servidor, e per sa amor de pobretat me enamor per ço que sia rich de vostra amor.

4. Aorvos, Senyor, en vostra infantesa, con a infant petit nodrit e servit, pus gran en virtut que en[14] totes virtuts creades, e ab pus gran saviesa, poder e volentat, bonesa e santedat, que[15] totes creades virtuts sajús, poders, volentats, santedats e bontats,[16] e vós, Senyor, mi enamorets[17] en vos membrar,[18] loar e de vós[19] gran mercè esperar.

5. Senyor:[20] tres reys vos adoraren com a rey de

1. M, *omet* Jhesu Xrist. — 2. L, vostra. — 3. L, *omet* e. — 4. L, *omet* que sots... per. — 5. L, [ver]: Im, *igualment*. — 6. L, me: Im, *igualment*. — 7. Im, magnum. — 8. L, [e ver]. — 9. L, [sant]. — 10. Im, es. — 11. L, [per la qual cosa jo us ador Deu e fill home hun Ihesu Xrist nat de verge Deu home]. — 12. L, [i tu]. — 13. L, abrigat. — 14. Im, sint. — 15. L, en: Im, sint. — 16. M, sentedats. — 17. L, anemorats. — 18. L, [entendre, amar e]. — 19. Im, in multum te recolere, intelligere, amare, et laudare et a te gratiam et misericordiam petere. — 20. L, los.

tots reys, e yo, Senyor, vos aor com a senyor de amor, e a vós deman tan bo e tan gran amar que per vostra amor me faça suspirar e plorar.

6. Senyor[1] Jhesu Xrist:[2] vós fos infant petit presentat al temple e per Simeon reebut en significança del representament a la mort en la creu, on déu Pare reebé[3] lumanal linatge que havia perdut, per vós restaurat e a déu Pare per vós retut. Vostra presentació[4] santa, alta e gloriosa, aor e a ella faç reverència e honor.

7. Vós, Senyor, fos batejat en flom[5] Jordà per sent Jhoan, on vos tramès de[6] Pare[7] saluts per lo Sant Esperit. Lo vostre babtisme fo general a tots babtismes, sens los quals[8] los hòmens no poden haver salvació. Lo vostre sant babtisme, Senyor, aor, babtisme[9] qui deneja[10] de peccat e dóna santetat. E, Senyor, pus que son[11] batejat e per vostre sant babtisma xrestià,[12] sia de mos peccats actuals mundat.

8. Jhesu Xrist Senyor: vós dejunàs en lo desert .xxxx. dies e .xl. nits[13] dejuni general qui establí tots nostres dejunis, e la quarentena no[14] dejunàs per vostra necessitat, car anch no peccàs ne pogués peccar, mas dejunàs per[15] nostres dejunis, per los quals a peccats puscam fugir. Lo vostre dejuni ador,[16] e[17] a ell fas reverència e honor, e vull dejunar per sa amor.

9. Vós, Senyor, fos temptat per lo demoni en lo mont[18] e soferís[19] que fóssets[20] temptat, a significança que temptació és gran peril.[21] E si lo demoni vos temptà, qui[22] no temptarà? E car vós vencés, el demoni fo[23] vençut, donàs eximpli que tot home, con és temptat, ab vostre

1. L, *omet* senyor.—2. L, [senyor].—3. M, reeme: m, in significationem repraesentationis humani generis, quod per te in cruce fuit restauratum et repraesentatum tuo Deo Patri.—4. L, [senyor].—5. L, al flum.—6. lm, Deus.—7. L, [vostra].—8. L, lo qual: lm, sine quo.—9. L, ab ba[btis]ma.—10. M, denega: L, denege.—11. L, e [tu] senyor puscha som.—12. L, [fet].—13. L, *omet* e .xl. nits—14. L, corentena: lm, et quadragesimam.—15. L, [instituir]: lm, *igualment*.—16 L, *omet* ador.—17. L, [senyor].—18. L, munt.—19. M, soferits.—20. M, fosses.—21. L, perill.—22. L, [sera aquel a qui].—23. lm, diabolum et diabolus fuit..

poder e virtut coatral[1] demoni sajut, e encara, contral setgle[2] e la carn per qui home és sovin temptat, e venç e no és vençut con ha esperança quel[3] vostre poder e virtut li ajut: lo cual poder e virtut, Senyor, aor, lou[4] e benesch, e en ell he[5] esperança que contra tota temptació me ajut. E, Senyor, per pietat no vullats que sia temptat, car[6] en mon poder e virtut no he esperança.

10. Senyor Jhesu Xrist: Vós menjàs ab vostres dexebles en la cena hon[7] significàs[8] pau, caritat, amistat, participació e companyia de amich e[9] amat;[10] menjar de amor cant[11] establís lo general sacrifici, ço és, lo sagrament del Altar, quant dixés quel pa que donàs als[12] dexebles era lo cors vostre el vi quels donàs[13] era la[14] vostra sanch. Senyor: en aquel vostre menjar e beure vos ador, lou e beneesch, e[15] en tots los sacrificis per aquel[16] menjar e beure establits; e sia de vostra mercè que, al dia de la mort, lo sant sagrament del Altar reeba[17] per tal que per ell sia mundat de tot mortal[18] peccat.

11. Jhesu Xrist senyor: vós, déu fet[19] home, lavàs e besàs los peus als apòstols, a donar eximpli de gran amor, humilitat e pau; per què vos aor,[20] vos lou e us reclam, e a vós fas reverència e honor. E vós, Senyor, per pietat, per vostre eximpli sia[21] informat[22] ésser humil a tot[23] vostre servidor e quel am per vostra[24] amor.

12. Vós, Senyor, fos despullat[25] ahontadament[26] de vostres vestimens,[27] vestiments qui cobrien cors sant e gloriós e major en poder e virtut quel cel[28] e que tots los corsos[29] que en si conté. A, Senyor! De aquels vestiments

1. M, contre.—2. L, segle.—3. L, ab.—4. L, *omet* lou.—5. L, *omet* he.—6. L, [car].—7. M, on.—8. L, mostras: L[1], [significas].—9. L, de.—10. L, [lo vostro menjar senyor fo menjar].—11. L, quant.—12, L, digues [quel pa que donas a menjar] a los.—13. L, [abeure].—14. L, lo.—15. L, e.—16. L, aquell[s].—17. ML, reebe.—18. L, mort[al].—19. lm, et.—20. L, que us ador.—21. L, [yo].—22. L, a.—23. lm, cuilibet.—24. M, vostre.—25. L, despulat.—26. L, aontadament.—27. Lml, *ometen* vestimens.—28. m, et terra.—29. M, corsors: L, cossos.

tan alts e tan[1] nobles, ara pogués tenir un filet, e quel besàs, e sobre mon cap lo posàs, e pèr la vostra amor lo adoràs, lo loàs el beneyis.[2]

13. Jhesu Xrist senyor:[3] Vós fos adorat, preguat e reclamat per Làtzer[4] a ressucitar de mort corporal a vida temporal; e yo, Senyor, vos ador e reclam que de mort speritual me resucitets[5] a vida celestial eternal.

14. Jhesu Xrist:[6] vós trasfiguràs vostre cors, en munt de Tabor, en molt resplendent e alta figura, la qual aor[7] e a ella mercè deman que mon cors, desfigurat[8] per peccat, refigur[9] e enform a aquella fi a la qual és creat.

15. Vós, Senyor, preycàs als juheus,[10] infant petit que érets, e ells qui eren vells per rahons vencés; per què les vostres rahons e disputassions ador,[11] lou e requer[12] e beneesch, e delles[13] mon coratge e mon enteniment enfortesch.

16. Vós, senyor Jhesu Xrist, sobre la mar anàs, e a sant Pere[14] qui negava[15] ajudàs.[16] Per aquell miracle e per tots los altres vostres miracles, e per las benauirances que prometés als apòstols, vos aor, vos lou, vos reclam e de vós esper perpetual benauirança.

17. A mostrar, Senyor,[17] vostra gran humilitat[18] volgués en somera cavalcar, on cavalcan pageses,[19] e rey cavaller e burguès se[20] tendria a desonor si en ella cavalcava. Per què us ador, e a la vostra gran humilitat faç reverència e honor, con siats rey dels reys e sus[21] sobrel tro siguats[22] qui és sobre lo cel e[23] terra.

18. Jhesu Xrist senyor:[24] vós faheés oració con facés[25] lo *Pater noster:* vós en quant home adoràs Déu lo

1. L, ten... ten.—2. L, ell benahis.—3. L, [senyor].—4. L, lacer.—5. M, resucites.—6. L, *afegeix* senyor.—7. M, haor.—8. L, e ensutzat.—9. L, refiger? *corr.* refigur: Im, reformet.—10. L, e vos infant petit (petit *tatxat)* ells qui eren vells [e antichs].—11. L. *afegeix* e.—12. L,*omet* e requer.—13. M, dells: L, *omet* delles.—14. L, sent Pera.—15. L, negava.—16. Im, ambulantem in fluctibus salvasti —17. L, *omet* senyor.—18. L, senyor.—19. L, peiesos.—20. L, so: Im, hoc.—21. L, alt.—22. L, sigats.—23. L, la.—24. L, senyor Jhesu Xrist.—25. L, faes... quan fes.

Pare. Per què la vostra oració ador, e della do laor, e per ella me enamor del *Pater noster*, al qual me ret per servidor.

19. Jhesu Xrist senyor: vós qui valets més que tot quant és creat, fos venut per pochs diners. Vos ador car tant fort vos humiliàs e senyal donàs que peccador, ab un poch penediment e plor, vostre gran[2] amar pot comprar e dell[3] benedicció e gràcia esperar.

20. Senyor:[4] vós fos besat falsament, trahit e pres, pres que[5] pren tot quant és en vostra presó.[6] Vos aor, e sim fas en tot quant vós prenets; e, Senyor, pus que[7] prenets e fos pres, prenga yo vostra amor, per la qual tot mon amar sia pres e comprès.

21. Jhesu Xrist senyor: vós fos per sant[8] Pere desemperat e neguat: neguat fos per home que vós molt amàvets, car vicari general[9] l establís. E car vós, Senyor, per son penedir e plorar li[10] volgués[11] perdonar, aor vostre perdó, e ell lou e beneesch e ab esperança nesper perdó.[12]

22. Senyor: vós fos clucat e per los vils jueus moltes vegades ferit e tocat.[13] La vostra paciència aor, e a ella deman paciència ab què pusqua[14] sofferir escarns e treballs[15] per vostra amor, e a ira fugir.

23. Jhesu Xrist:[16] la vostra cara santa que és centre[17] e repòs dels sants de paradís,[18] qui en ella han glòria, fo ensutzada de pudenta escupina[19] per boques pudens[20] e mintens falçes[21] dels juheus. Per la humilitat de aquella cara tant[22] resplandent, tan[23] gloriosa, tan bela,[24] vos ador, e per sa amor vull ésser totstemps vostre servidor, e volria que la mia cara ne fos sovín en plor.

---

1. m, inamora me: l, et sibi facio reverenciam et honorem.—2. L, vostra molt gran.—3. lm, et a te.—4. L, [Ihiesus].—5. L, e apres pres qui.—6. m, in tua persona —7. L, puscha.—8. L, sent.—9. L, dequest mon. - 10. M, *omet* li.—11. L, [son peccat].—12. lm, et a te veniam de peccatis meis humiliter peto.—13. lm, derisus et percussus.—14. M, pusque.—15. L, treballs.—16. L, senyor.—17. M, centre.—18. M, paredis.—19 L. scupina. Scupida [fo].—20. L, pudents.—21. L, mintents falzes.—22. L, ten.—23. L, ten.—24. L, ten bella.

24. Vós, Senyor, qui sots jutge[1] general,[2] jutge vertader, vos lexàs jutjar[3] a mort per los juheus traydors qui falçament[4] vos jutjaren.[5] Per què vos[6] vull adorar e per[7] justícia vos loar, honrar e servir.

25. Senyor: per vós escarnir e turmentar foren vostres braços liguats[8] al pilar; braços tan[9] forts que tot lo món han[10] pogut[11] crear: braços quis pogren[12] desligar el[13] pilar enderrocar e tots los juheus destruir[14] e auciure.[15] Mas vós, Senyor, ho[16] volgués sofferir per nos salvar el nostre amar al vostre[17] liguar. Per què us vull adorar, loar e reclamar[18] e tot mi a les forces dels vostres braços[19] humiliar.

26. Jhesu Xrist Senyor:[20] ab correjades[21] nuades volgués sostenir que creador fos açotat e ferit moltes veguades,[22] e tant[23] fortment que tot lo cuyir[24] de la esquena e dels costats, dels pits e dels braços e de les cambes, vos avien naufrats e en ell[25] fetes fontanes don hixen[26] amoretes e vermelles floretes, les quals ador, e per lur amor fets, Senyor, mos huylls de làgremes[27] fontanes.[28]

27. Jhesu Xrist senyor:[29] a vós feren portar la creu, on fos crucificat e mort, la qual vos feeren portar per vostre cors treballar e per vós scarnir. Aquella[30] vostra vera creu ador, que[31] és general exemplar de totes les creus que[32] representen vostra figura ab greu pació[33] e dolor, e a ella faç reverència e honor.

28. Senyor:[34] vós fos clevellat[35] ab tres[36] claus molt forts, e en la terra regirat per ço que sobre vós fos la creu,

---

1. L, juge.—2. L, [e] —3 M, jugar.—4. L, falsament.—5. M, jutgaren —6. L, us.—7. m, propter tuam.—8. L ligats.—9. L, ten.—10. M, ha.—11. L, puscut: lm, potuerunt.—12. L, pogueren. 13. L, e al.—14. L, destroir.—15. L ociure.—16. M o.—17. L, [amar].—18. ml, benedicere —19. L, de... brasses.—20 L, [senyor] —21. M, corregades.—22. L, vegades.—23. L, ten.—24. L, cuyr.—25 L, [cuxes e] cames [vostres] vos havien nafrat [e] en ell.—26. lm, exierunt.—27 M, lagrames.—28. M[1], deplor.—29. L, [los jueus]: lm, *igualment*.—30. M, *omet* portar... aquella.—31. L, qui.—32. L, qui. 33. L, passio.—34. L, [Ihesuchrist].—35. L, clavat.—36. M, treus.

e en ella los claus reblegats[1] per ço quen fósset pus escarnits e turmentat. Per què us aor, e de la vostra greu pació sent en[2] mon cor greu dolor, con bé consir[3] la greu pació[4] e les grans hontes[5] que volgués sostenir per nostra salvació.

29. Quant dreçaren la creu, vostre cors gloriós[6] penjà[7] nuu devant tot per ço que fos escarnit, e car pesava,[8] les juntes[9] e los nirvis dels braços se desnuaven e tan[10] fort tiraven que les nafres de les mans e dels peus en sanch esclataven, el cors e la creu el payimen[11] regaven. La pació que sostenien,[12] qui la poria dir? Mas a la vostra[13] amor,[14] per nostra amor, eran les vostres penes amoretes, roses e[15] violetes;[16] les quals aor e fas mal si no desig morir per vostra amor.

30. Jhesu Xrist senyor: vós fos crucificat enfre[17] dos ladres per ésser avilat e escarnit: la un[18] dells vos desonrà en quant en vós no hach esperança; laltre vos honrà en quant paradís vos demanà. Vos, Senyor, aor qui sots donador de paradís e qui havets membrança de aquells qui en vós han esperança.

31. Vós, Senyor, fos coronat de corona despines per escarnir e per pena sofferir; espines[19] punyents que[20] per lo cap vos entraven,[21] sanch de vida de vostre cap ixia, sanch que aor e qui de fons de amor[22] exia per salvar peccador.[23]

32. Jhesu Xrist:[24] vós fos abeurat de fel e de vinagre[25] per ésser escarnit e turmentat. La set que vós aviets ador, e les paraules que digués e totes les penes que sof-

1. M, roblegats.—2. L, [en]: lm, in: M, *omet*.—3. L, quant be pens.—4. L, passio.—5. L, ontes.—6. L, [senyor].—7. M, prenga.—8. M, pessava.—9. L, iuncturas.—10. L, ten.—11. L, paviment.—12. L, sostenien: lm, passus fuisti.—13. M, vostre.—14. L, *omet* amor.—15. L, *omet* e.—16. L, violetas.—17. L, entre.—18. L, hu.—19. L, [molt].—20. L, qui.—21. L, e: lm, *igualment*.—22. L, [aquel ten molt precios sanch ador senyor qui de font de amor axia].—23. L, los peccadors.—24. L, [senyor].—25. L, [quant digues penjant en la creu *scilio*].

ferís: penes que venien damor, pus nobles que rubís, maracde, estopaci e çaphir.[1]

33. Vós, Senyor,[2] comenàs vostra mare a sant Johan. Lesgardament[3] que ella[4] vos fahia[5] vos significava[6] la gran dolor que per vostra passió soferia,[7] e la gran pena que vós[8] ne havíets,[9] qui la poria dir? Aquella ten gran dolor ador, ella[10] lou e beneesch, car fo dolor sobre tota altra dolor per ço car fo de les pus altes e nobles creatures quis poden haver amor.

34. Senyor:[11] vós cridàs[12] al punt de la mort.[13] Lo sant vostre esperit creat ab vós Déu Fill ajustat,[14] a Deu Pare per vós comenat, exia[15] del vostre[16] cors qui romàs mort quant ne fo exit, el humanal[17] linatge qui era[18] mort, viu fo esdevengut. Aquella vostra gloriosa mort que destruí ten gran mort[19] e donà tant gran[20] vida, aor, e per la sua amor vull amar,[21] sospirar e plorar, e per ella servir, treballs e mort sofferir desig.[22]

35. Senyor: vós fos nafrat ab la[23] lança, al costat, quil vostre cor partí on amors de déu e de home estaven. Aygua e sanch nexí: aygua, per lumanal[24] linatge[25] mundar; sanch, per los sants enamorar: sanch e aygua, que aor e a Longuí[26] reteren la claredat. La nafra del costat aor car és font e portal hon hix amor qui gita peccadós de tenebres de foch infernal els met en claredat en glòria celestial.

36. Senyor: lo vostre cors donà Pilat a Joseph ab Arimathia quil devallà de la creu e en un nou moniment lo soterrà.[27] Cors donat, qui retè[28] a Déu e donà lumà genre[29] qui era perdut per peccat, beneesch, lou e aor e a

1. L, robi smaragda e topazi e saphiri.—2. L, [Ihesuchrist].—3. L, esguardament.—4. L, [senyor].—5. L, feya.—6. L, *omet* vos significava.—7. L, *afegeix* vos significava.—8. L, *omet* vos.—9. L, naviets.—10. L, ela.—11. L, [Ihesuchrist].—12. L, [ab gran veu].—13. L, [e].—14. L, e [al vostre]: Im, *igualment*.—15. L, axi.—16. L, vostra.—17. L, huma.—18. L. [per peccat].—19. L, [e dona al humanal linaje ten gran vida].—20. M, [gran].—21. Im, *ometen* amar.—22. L, ne desig soferir.—23. L, [la].—24. L, humanal.—25, L, a: Im, *igualment*.—26. L, e qui aleugi.—27. ML, sotera: M[1], [ha].—28. L, dona.—29. L, linatge.

ell me do per servidor, car dell fo lo major do qui pot ésser dat e per qui major bé pot ésser restaurat.

37. Jhesu Xrist senyor: quant vós fos mort en la creu, la vostra ànima santa e gloriosa devallà a[1] infern don trach[2] Adam els profetes e tots los sants que[3] vostre aveniment[4] esperavan, e al cel pujaren:[5] ànima que tantes ànimes delliurà[6] de tan gran mal, e qui tant les alegrà e tan gran glòria los donà, aor e ella lou a mon poder, e sia de sa mercè quem munde de peccat e que de si matexa me faça totstemps enamorat.

38. Jhesu Xrist senyor: vós reçucitàs[7] al tercer[8] dia, axí con havíets promès als apòstols, e aparagués a la Magdalena a qui làngel qui seya sobrel vostre vas dix que vós érets reçucitat:[9] aparagués a vostra mare nostra Dona, e als apòstols con la brescha menjàs,[10] e a dos peregrins en lo castell de Emaús con lo pa partís e beneís. Aquella vostra beneyta resurrecció[11] e aparició aor e creu,[12] lou e benesch, e vós, Senyor, per vostra mercè e santa resurrecció e aparició, mi mundats de peccats[13] e sia reçucitat e en lo libre[14] de vida escript[15] e posat.

39. Jhesu Xrist senyor: vós pujàs[16] als cels en presència de nostra Dona e dels apòstols seer[17] a la dreta part de Déu lo[18] Pare. A la dreta part sigués per ço car complís ço per què lo Pare vos tramès. Aquel vostre pujament, Senyor, ten gran, tan meravellós e qui tots los sants del cel alegra, car lur glòria ne multiplica fortment, aor, lou e beneesch a[19] tot mon poder, e sia de vostra mercè, Senyor, que al dia de la mort la mia ànima pugets al cel, e que en la vostra presència sia totstemps alegrada, gloriejada[20] e a la pena infernal escapada.

---

1. L, en.—2. L, tra[sch].—3. L, quel.—4. L, adveniment.—5. M, pugaren.—6. L, deliura.—7. L, ressucitas.—8. L, ten. 9. L, ressuscitat.—10. M, mengas.—11. L, ressurreccio.—12. L, crech.—13. L, [de tots peccats per que daquells mundat] sia.—14. M, libra.—15. L, escrit.—16. M, pugas.—17. L, seura.—18. L, *omet* lo.—19. L, per.—20. M, gloriegada.

40. Jhesu Xrist senyor: cant fos pujat[1] al cel[2] no oblidàs vostres servidors[3] apòstols, ans los iluminàs del Sant Esperit quels tramesés[4] e tots lenguatges los donàs per preycar e mostrar lo vostre sant aveniment,[5] honrament e salvació de la gent. Per què vos aor, vos reclam e mercè vos deman quem perdonets,[6] e ma boca ubrats[7] a dir de vós honraments e veres e santes paraules.

¶ Adorat havem nostre senyor Déu[8] Jhesu Xrist segons sa incarnació e passió e segons les altres coses que recomptades havem. Ara volem yimaginar, segons que porem, com està en lo cel emperial en lo cors[9] dels àngels e dels sants de glòria, cor qui està[10] sobrel tro,[11] e el axí asegut[12] e coronat sobre tots e[13] de resplandor, santetat, glòria e bontat, granea e dominació,[14] poder e virtut ornat e complit con la saviesa divinal ho[15] sab ordenar, e la sua granea magnificar, el[16] seu poder possificar, e la divinal volentat pot[17] amar, e la sua humilitat[18] ho pot sostenir. Aquesta ten alta honor, seyiment, honrament, hornament[19] e compliment nos pot yimaginar ne en esta present vida nol podem tot entendre; emperò podem lo creure, amar, desijar, adorar, loar e beneyir; e per açò volem dir de la sua laor alscunes paraules.

II. *De les obres*[20] *de nostre senyor Déu*[21] *Jhesu Xrist*

REGINA del cel e de la terra, nostra dona santa Maria, verge gloriosa: vós estats en lo cel pus altament pres[22]

1. M, pugat.—2. L, als cels.—3. L, servidos.—4. L, tremates.—5. L, [lo vostra sant] adveniment.—6. lm et mihi mea peccata remittas.—7. M, ubras?: *corr.* ubrits: L, obrits.--8. lm, *ometen* Deu.—9. L, cor: lm, supra choros.—10. L, [a] qui sta.--11. m, ubi sedet.—12. L, ell axi a segut. -13 l, *omet* cor qui... tots e.—14. lm. dominio.—15. ML, o.—16. L, e lo.—17 M, per: lm vult. - 18. L, [*al.* e la sua humanitat] pot.—19 L, [honrament e] ornament.—20. L, [o laors]: lm, De laudibus.—21. L, *omet* Deu.—22. L, apres.

vostre fill Jhesu Xrist[1] aseguda e coronada,[2] més loada quels àngels, archàngels, patriarches, profetes, e que tots los altres sants de glòria, e[3] el vostre fill vos fa pus plasent e pus bell[4] amorós esguardament[5] que a tots los altres;[6] e car vos, Regina, sots conexent,[7] justa, gloriosa, loats lo vostre car fill digne de gran laor e qui a vós fa gran honor.

2. A, senyors àngels![8] loats Jhesu Xrist a la honor[9] del qual sots creats, per ço que entenats con tota creatura per natura[10] és exelçada[11] per la humana natura de Jhesu Xrist, ab la qual e en la qual déu és fet home e home és[12] déu, estans vosaltres[13] participans[14] en natura ab la speritual natura de Jhesu Xrist que és ànima[15] racional, a la qual sots semblants per creació e car sots animals racionals no mortals.

3. A, senyors patriarches e profetes, apòstols, màrtirs,[16] confessors, vèrgens,[17] e tots los altres sants e santes de glòria! conciderats[18] e vejats con Jhesu Xrist està altament sobrel cel assegut, honrat, hornat,[19] e con los àngels lo lohan, lo[20] beneexen, e continuament canten laors dell. Vosaltres, donchs, qui per ell sots salvats, e en ten alta glòria pujats,[21] e al foch infernal escapats, e encara vejats[22] con Déu ha aquell home[23] en si mateix tant honrat que[24] vol que el[25] sia déu e que déu sia aquell[26] home, cantats,[27] donchs, e digats: «Tota glòria e laor al senyor major[28] déu home: senyor qui tot quant és[29] mesura e conprèn, governa e mantè».

4. O, hòmens! Al dia del judici, con serets reçuci-

---

1. L, [Ihesuchrist].—2. L, *afegeix* e: lm, *igualment*.—3. L, *omet* e.—4. L, *omet* bell.—5. lm, pulchriorem et magis amorosum aspectum.—6. L, [sants].—7. L, [*al.* bona]: lm, *igualment*.—8. L, angells: M, *repeteix* angels.—9. L, [honor].—10. m, *omet* per natura.—11. L, exalçada.—12. lm, *ometen* es.—13. L, stants nosaltres.—14. L, participants.—15. L, qui es animal (*tatxat* l).—16. M, *omet* martirs.—17. L, confessos verges.—18. L, pensats.—19. M, ornat.—20. L, lohuen el.—21. M, pugats.—22. lm, et qui videtis.—23. L, [apellat Ihesus].—24. L, qui.—25. L, ell.—26. L, aquel.—27. l, cantetis: m, cantate.—28. L, major senyor.—29. M, *omet* es.

tats[1] e vendrà[2] Jhesu Xrist jutjar bons e mals, vosaltres qui serets salvats per Jhesu Xrist, ell adorarets,[3] loarets e beneyirets, gràcies e mercès farets, e tan grans laors ne[4] direts que major dir non porets, membrant, entenent, e amant la sua bontat el bé queus ha donat.

5. Si vosaltres, demonis[5] e hòmens condempnats al dia del judici a sostenir perpetuals treballs, poguéssets Jhesu Xrist amar, de[6] la vostra condempnació Jhesu Xrist loàrets, con sia ço que justament vos condempnarà;[7] mas si l loàssets, glòria sentírets e condempnats[8] no fórets e ell amàrets. Nos[9] lexerà, donchs, Jhesu Xrist a vosaltres amar[10] per ço que nol puschats loar e queus puscha per dret jutjar. E si nol loats, donchs què farets? Blastomar lets; en les quals blastomies que[11] seran perpetuals, haurets[12] perpetuals penes infernals.

6. Yo home, axí com poré, e vós, Jhesu Xrist, gràciam darets, en aquesta present vida vos vull loar breument, con sia açò[13] que aquest libre façam abreujadament.

7. Jhesu Xrist Senyor: la vostra santa cara gloriosa, la cual veuran los salvats con serán reçucitats,[14] és general centre e terme[15] on totes les glòries dels senys corporals hauran fi e repòs, car tan gran plaer hauran los hòmens en[16] vostra cara e en oyir vostres paraules, que nengú[17] no desigerà[18] menjar,[19] beure, palpar ne dormir, car en veent e en vent[20] vos será fet lo temprament[21] de les qualitats dels corsos[22] elementats, qualificats de[23] contràries qualitats, les quals se concordaran, e será lo cos[24] de cascun[25] home sant pus illuminat per lo vostre cors que la luna per lo sol moltes vegades, e per lo cors[26] no corruptible[27] ne mortal,

1. L, quant... ressucitats.—2. L, vindra.—3. M, adorerets.—4. ML, na.—5. lm, Sed vos diaboli.—6. m, si de.—7. L, condemnara.—8. L, condemnats.—9. M, no[s].—10. m, vobis ipsum amare.—11. L, qui.—12. L haureu.—13. L, so.—14. L, ressucitats.—15. L, e terma.—16. lm, invidendo.—17. L, nigu.—18. L, desijara.—19. L, *afegeix* ni.—20. L, [e oyut]—21. L, trempament.—22. L, cossos.—23. lm, quae habent in se.—24. L, cors.—25. L, cascu.—26. lm, etiam per tuum corpus.—27. L, vostre [molt glorios] cors no corrumpable.

tots los corsos dels sants hòmens e fembres seran incorruptibles[1] e eternalment en glòria viuran, e tan leugers seran que sens ales voleran,[2] e per tots los lochs hon volran trespassaran, e aytantost con lur volentat volrà quel cors sia en alcun loch, serà lo cors en aquel loch on la volentat volrà.

8. Jhesu Xrist senyor: la[4] vostra ymaginació ymagina[3] en un temps mateix totes les coses corporals que[5] són en lo cel e en la terra. On, enaxí con del vostre cors gloriós ve claredat e resplandor als corsos glorificats,[6] enaxí de la vostra ymaginació ve influència e virtut a la yimaginació dels benauirats[7] a ymaginar vostre cors gloriós, el[8] seu alt e noble seyiment sobrel tro, e cascú home ymaginarà[9] laltre, e les obres del cel e de la terra, e aquelles que hauran fetes[10] per la vostra amor. La glòria que hauran[11] per ymaginar, qui la poria dir ni escriure?[12]

9. Senyor Déu Jhesu Xrist: la vostra memòria creada per la memòria no creada,[13] és fortificada, creeguda[14] e exelçada en membrar[15] vostra escència e natura divina e humana e les dignitats e obres de cascuna, e açò mateix en membrar totes les essències, natures e obres deles;[16] e de la influència que ve de la memòria divina a la humana, ve ten gran exelçament,[17] creximent, influïment e poder de membrar a les memòries dels àngels,[18] patriarches, profetes e dels altres sants de glòria en menbrar la divina essència, natura e trinitat,[19] bonesa, granesa e les altres dignitats, e açò mateix en membrar[20] vostra natura humana e la manera con sots déu e home, e en membrar cascuna memòria laltra, e lo membrar de cascuna,[21] e ço que haurà menbrat, que negun home en aquest setgle[22] ne[23] tots no u

1. L, incorrumpables.—2. L, volaran.—3. M, *repeteix* la.—4. M, *omet* ymagina.—5. L. qui. - 6. M, *afegeix* e.—7. L, benauyrats.—8. L, al.—9. L, [si matex]: lm, alium et seipsum.—10. lm, quas fecerit.—11. L, [cascu sant] haura.—12. L, [ni recompta].—13. m, *omet* per la... creada.—14. L, [*al.* crescuda]: m, augmentata.—15. m, per increatam memoriam.—16. L, delas.—17. L, exalsament.—18. L, angells.—19. L, eternitat.—20. L, pensar.—21. L, cascu.—22. L, segla.—23. L, ni en.

porien dir, menbrar ne entendre lo[1] gran exelçament[2] que ha vostra humana natura en membrar, e que han[3] totes les memòries dels sants per ella.

10. Jhesu Xrist senyor: lo vostre enteniment divinal enforma, crex e exalça[4] vostre enteniment humanal a entendre con Déu Pare de tota sa essència, natura e[5] bonesa, granea,[6] eternitat e de totes les altres dignitats, engenra eternalment e infinida entenent, deïficant, naturant, bonificant, infinient, eternant e[7] possificant vos, déu Fill, e con déu Pare e vós déu Fill,[8] amant lo Pare vos e vós amant lo Pare, Sant Esperit espirats,[9] amant eternalment e infinida, e tots[10] tres sots un déu, una essència, una natura, una substància, una bonea, un bonificar,[11] una infinitat, un infinir,[12] una eternitat, un eternar, e enaxí de les altres dignitats e de lurs actus.[13] E en[14] aquest ten gran exalçament e creximent que pren vostre humà enteniment per lo conjuniment[15] que ha ab vostre enteniment divinal, ve ten gran influència e creximent de virtut e de força als enteniments dels sants, que sobre lur natura trespassa[16] entendre la santa trinitat e la obra que[17] és en ella eternalment e infinida; e per lalt entendre que han per lo vostre entendre[18] puiat, entenen[19] vostra santa humanitat e con de[20] divina natura e humana sots ajustat. On, enaxí estant[21] alt e ver[22] lur entendre, reben los sants influència en entendre cascú[23] si mateix e entén laltre lo seu entendre,[24] e encara tot ço que ha fet[25] en aquest món per la vostra amor. On, tot lentendre que han per vós los sants, nol puch[26] entendre, ne tots los hòmens daquest món nol porien en-

1. L, *omet* lo: *afegeix* ten.—2. L, exalsament.—3. L, en.—4. M, enxalça: L, axalsa.—5. L, *omet* e.—6. L, *omet* granea.—7. L, *omet* e.—8. L, *afegeix* e.—9. L, Deu Sant Spirit spirats.—10. L, e con totes.—11. L, bonificant [*al.* car].—12. L, infinit.—13. L, actas.—14. lm, ex: M, *omet* en.—15. L, coniunyiment.—16. L, passen [a]: M, [en].—17. L, qui.—18. L, entendra.—19. M, puiat entenen: pujant entenent.—20. M, *omet* de.—21. L, stant: M, stan.—22. L, e ver.—23. L, *afegeix* tot.—24. L, [sant] ell seu...: lm, et quemlibet alium sanctum et ejus intelligere.—25. L, fet ha.—26. L, pusch.

tendre. A, senyor Déu, Jhesu Xrist, e con sots digne de tan[1] gran laor per ço què sots, e car[2] havets ten alt entendre e als sants donats ten alt entendre, e com per vós hom pot entendre que la fe dels xrestians és vera! car sens vós Déu no poria donar als sants ten alt entendre, lo qual los dóna per vós; e açò mateix se segueix de lur membra e amar.

11. Senyor:[3] per la conjuncció de la vostra humana volentat e divina és lo vostre amar natural e humanal exelçat[4] per lo vostre amar divinal, e[5] enaxí con havem dit del exalçament del[6] vostre membrar e entendre; e per aquel[7] alt exalçament de vostre amar ha cascun sant exalçat son voler en voler[8] en vós amar, segons que havem dit en lur membrar e entendre, e en amar si matex el un[9] laltre, e cascun sant ama, en un temps matex, vos, si matex el un laltre,[10] e tot ço que ha fet en aquest món per la vostra amor. Per què siats loat e beneyt, e a vós sia feta reverència e honor, pus que sots tan bo e tan gran amador, e fets tan bons e tan grans amadors.

12. O, cel, o[11] cels! loats nostre senyor Déu[12] Jhesu Xrist qui vos ha creats tan bells e tan grans. E açò matex dich a vos .xij. signes qui sots: Aries, Taurus, Gèmini, Càncer, Leo, Virgo, Libra, Scorpio,[13] Sagitarius, Capricornus,[14] Aquarius, Piscis:[15] encara[16] ho dich a vos .vij. planetes: Saturnus, Júpiter, Marts, Sol, Venus, Mercurius e Luna,[17] con sia açò que Jhesu Xrist vos ha donada virtut sobre los còssors[18] terrenals[19] en quant es déu, e en quant és home la us ha donada a son servici[20] e a[21] servir los hòmens qui[22] ell servexen. E açò mateix dich[23] a to-

1. L, *omet* tan.—2. lm, et quia.—3. L, *afegeix* Ihesu Xrist.—4. L, axelsat.—5. L, *omet* e.—6. L, de.—7. M, quel.—8. Llm, *ometen* en voler.—9. L, e la hu.—10. L, e la hu al altre.—11. Llm, e.—12. Ll, *ometen* Deu.—13. L, Scorpius.—14. L, Capricornius.—15. M, *omet* Scorpius... piscis.—16. M, [en]cara.—17. L, et lunaria.—18. L, corsos.—19. L, terranals.—20. L, al seu servey.—21. M, ha.—22. L, *afegeix* a.—23. L, [dic].

tes les esteles del cel e al moviment delles e a lur incorrupció.

13. O vós,[1] quatre elements: foch, àer, ayga e terra, e açò mateix dich a les vostres natures e qualitats! loats e beneyits nostre senyor Déu[2] Jhesu Xrist a la honor[3] del qual sots creats, e sots creats tan grans que tots los corsos sajús elementats són ajustats de vostres essències e natures, e en vosaltres estan e són sustentats[4] e beneficiats.

14. O, aucells qui per làer volats e qui en terra estats! nostre senyor Jhesu Xrist[5] loats, car si ell no fos no fórets creats, e per ell vos són donades les ales ab què volats e les plomes que vestits per ço[6] que fret no hajats, e a cascú és donat poder de cantar per ell a loar, e a un aucell[7] ha donat altre per fer fills. E a vós, àguiles, falcons, estors, esparvés,[8] ha donats aucels per ço que vivats;[9] e a vós, grues, perdius e gallines,[10] ha donades semens e erbas quen vivats,[11] ungles ab què gratets la terra on trobets les semens[12] que mengets; e a cascun aucell ha donat Jhesu Xrist aquella sement e menjar que li pertany.

15. O, vosaltres bèsties! loats nostre senyor Déu Jhesu Xrist qui en quant es déu vos ha donat ésser e natura, e car ell és home haus[13] creats[14] a servir home, e haus[15] donats cuirs per ço que no hajats fret, e haus[16] dat pèl[17] per ço que siats bells; e a vosaltres, bèsties de rapina, ha donades bèsties per menjar, e dents ab què les mengets, e industria, leugeria e ungles ab què les prenats,[18] e sentiments[19] ab què les sintats;[20] e a vosaltres, bésties que[21] no sots de rapina,[22] erbes per menjar, e ungles per

1. L, e a vos.—2. L, [Deu].—3. L, [honor].—4. L, sostentats.—5. L, [Ihesu Xrist].—6. L, ço.—7. L, aucel.—8. L esparvers.—9. L, quen viscats.—10. L, galines.—11. L, sements e herbes quen viscats.—12. L, sements.—13. M, a: L, [aus].—14. L, creades.—15. M, a.—16. ML, a.—17. M, pell: lm, pilos.—18. M, prenets.—19. L, sentiment.—20. L, sentats.—21. L, [altres] besties qui.—22. L, [ha donades].

ésser calçades[1] e corns ab què us deffenats de bèsties de rapina. E a vós, na lebra, ha donada Jhesu Xrist[2] leugeria ab què fujats.

16. O vós, arbres e erbes! loats[3] Jhesu Xrist a honor del qual sots creades, e ha us creades belles e bones[4] e grans per ço que en la vostra bonesa, bellesa e granea, e encara, que en la virtut que us ha donada sia coneguda la sua bonesa, granea, bellesa[5] e virtut, e loatslo car vos dóna lo ros, pluja,[6] àer ab què vivats e la terra hon estats.[7]

17. O, vosaltres peys[8] qui en les aygues[9] vivits! loats e beneyits Jhesu Xrist senyor nostre, e[10] qui us ha creades aygues on nadets e[11] trobats viandes que mengets, e ha us creades en figura que puscats nadar e ab natura que en[12] aygua puscats elanar[13] e fredor sostenir.

18. O[14] vós, aygues de mar,[15] floms,[16] rius, pons e fontanes qui a hòmens sants servits qui Déu servexen! Jhesu Xrist loats e beneyits qui us ha donades natures e proprietats a son servici.[17]

19. O vós, rubís, maracdes, estopacis e saphis,[18] aur, argent e ferre[19] e tots los altres matals![20] Jhesu Xrist loats e beneyits car en aytant com als[21] hòmens sants servits e als[22] hòmens mals deservits, fets a Jhesu Xrist servici.

De pregàries[23]

JHESU Xrist senyor: vós pregàs[24] vostre déu Pare con faés lo *Pater noster* e en la creu con[25] la vostra ànima li

1. L, calsats.—2. L, [Jhesu Christ].—3. M, loat.—4. L, creats e aus creats bells e bons.—5. L, ballesa, granesa.—6. L, *afegeix* e.—7. Im, in qua stetis et crescatis.—8. L, pexs.—9. M, ayguets.—10. L, *omet* e.—11. L, e[n les quals]—12. L, *omet* en.—13. L, alenar.—14. L, e.—15. M, da mar.—16. L, flums.—17. L, servir.—18 L, smaragdas e topasis e saphilis.—19. L ferro.—20. L, matalls—21. L, a los.—22. L, a los.—23. L, De pregarias o manera de pegar [lohar]: l, Iste est modus orandi, laudandi, rogandi: m, de precationibus.—24. L, [è adorar].—25. L, quant.

comenàs; e açò feés[1] per ço que la vostra oració e pregària fos general eximpli a tots hòmens de pregar e orar, e que la vostra santa humanitat e innocent, per què sots home, prech la vostra deïtat, per què[2] sots déu, que Déu salva[3] e govern lo seu poble e quel guart el defena del segla, de la carn e del demoni.

2. Jhesu Xrist: vós home, qui per Déu sots déu en quant Déu és fet home, havets gran privilegi en preguar Déu per lo vostre poble, e Déu ha gran rahó de exoyr[4] vostres preguàries. E per açò, Senyor, nos qui som vostre poble e per qui[5] volgués mort sostenir, havem gran esperança en les vostres pregàries.[6]

3. Santa Maria verge gloriosa: vós sots mare de home déu; e per açò[7] havets gran privilegi a preguar per lo vostre poble qui nit e dia vos reclama e a vós se comana, e vostre fill ha gran rahó queus exoesca[8] pus que sots sa mare el volgués concebre per lo Sant Esperit, aletar,[9] vestir e[10] nodrir, e car tant[11] vos ama, e encara, que nos som parens de vós e de vostre fill en quant som hòmens.

4. Regina del cel: la bonesa, granesa els altres començaments del cel estan alts en lo cel sobre la bonesa, granesa els altres començaments[12] dels quatre elements qui dels començaments del cel reeben[13] influència e benefici. En semblant manera vós sots cel dels hòmens e de les fembres que[14] a lurs cuites e necessitats recorren a la[15] vostra bontat, que[16] és cel de tota bontat creada aprés aquella de vostre fill, quels fassats bons[17] pus que sots tan bona, e quels guardets[18] de tot mal pus que en res no sots mala. E açò mateix fan a la vostra santetat que[19] és cel[20]

1. L, faes.—2. L, qui [per la qual].—3. ML, salva.—4. L, ohir.—5. L, nos.—6. Im, et orationibus.—7. L, so.—8. L, oye.—9. M, alentar.—10. L, *omet* e.—11. Im, etiam quia.—12. M, *omet* del cel... començaments.—13. L, *afegeix* la.—14. L, qui.—15. L, *omet* la.—16. L, qui.—17. L, be: Im, quod ipsis facias bonum.—18. M, guardes.—19. L, qui.—20. M, *omet* cel.

de aquesta santetat sajús,[1] e açò mateix de la vostra granea e de les[2] altres virtuts e proprietats que són cels a nos de gran[3] amor, humilitat, pietat, avocació, misericòrdia e perdó.

5. Gloriosa:[4] lo sol està en mig de les planetes per ço car és pus gran, pus poderosa, pus noble e pus virtuosa estela que[5] és en lo cel, e en ella prenen ordonament e virtut totes les altres esteles.[6] En semblant manera vós sots alba e estela pus gran,[7] que[8] estats enfre la nit el dia, per ço que ajudets als[9] peccadors qui estan en la nit de tenebres per peccats; que ajudets[10] e conservets[11] los justs[12] qui estan en dia de claredat per bones obres.

6. Verge santa e misericordiosa: vós sots luna del cel de misericòrdia, qui és cel de peccadors, la qual misericòrdia influex sa semblança en vós luna, con fa lo sol sa claredat en la luna del cel. E per açò,[13] Regina, illuminats[14] justs e peccadors de vostra misericòrdia e pietat, pus que tant ne sots illuminada per la misericòrdia de vostre fill déu home; e encara, que la luna del cel inlumina los corsos çajús de la virtut e resplandor que pren del sol.

7. Regina santa Maria: vós sots mils foch de amor per amor[15] quel foch per calor e cremor, con siats amorificada e enamorada per la amor del vostre fill home, e pus que sots enaxí plena de amor e enamorada, siats dels peccadors qui de vós se enamoren[16] avocada.[17]

8. Donzella que sots de amor, rubí, maragda,[18] estopaci e saphiri:[19] lo vent és àer mogut qui mou les fulles dels arbres[20] e remou delles[21] les males vapors, de les[22]

---

1. Im, omnium virorum, feminarum et omnium angelorum. — 2. L, *afegeix* vostres. — 3. L, gra[cia]. — 4. Im, *afegeixen* virgo. — 5. L, qui. — 6. L, *afegeix* e. — 7. L, [qui tota altra stela]. — 8. L, qui. — 9. L, al. — 10. M, ajudes. — 11. M, conserves. — 12. M, justs. — 13. L, [so vos]. — 14. Im, illuminas. — 15. L, amar. — 16. M, anemoren. — 17. L, advocada. — 18. L, smaragda. — 19. L, sepiri. — 20. L[1], albres. — 21. L, dells. — 22. L, [e] de las.

viles e ciutats,[1] per ço que los hòmens estien sans,[2] e mou les naus en la mar per ço que al port pusquen venir. En semblant manera, e molt mils encara, sots vós, gloriosa, amor moguda per esperança de peccadors a pregar per los peccadors, aombrats en la vostra umbra[3] de pietat e mercè, e en ella sanats[4] e de peccats mundats, e per vós a port de salut venguts.[5]

9. O vós, dona, qui sots clara e resplandent fontana! en les aygues són draps lavats e mundats, e per les aygues són prats, orts e vergers reguats. En semblant manera vós sots aygua en què peccadors són lavats[6] e mundats, e qui regua los ulls dels peccadors en[7] fa exir làgremes[8] qui són aygues qui reguen lurs[9] consciències,[10] penedimens,[11] confessió e satisfacció, qui són d'amor rosetes, liris e violetes.

10. Dona que[12] sots esperança e confort de peccadors:[13] de la terra ixen los arbres que[14] donen flos, odors e fruits, e erbes d'on viuen hòmens,[15] aucells e bèsties. En semblant manera, vós sots terra d'on nasch vostre fill qui és ple de misericòrdia, qui vos umple de pietat e mercè, la qual de vós esperan[16] los peccadors qui sòn en terra[17] treballats, perillats per mortals peccats, qui esperen que per vós sien ajudats e mundats, adonchs con per els sots reclamada.

11. Regina plena de virtut: vós sots arbre de vida en què peccadors prenen vida, e sots erba santa[18] ab qui cascú peccador si mateix sana con[19] mercè vos demana. Vos sots rubís[20] e rosa, maragde[21] e[22] viola, diaman,[23] englantina[24] quils peccadors atrau e tira a medicina.[25]

---

1. L, per lo semblant.—2. L, stiguen sants.—3. L, ombra —4. m, in qua ipsi sanati.—5. L, vinguts —6. ML, levats.—7. L, e.—8. M, lagrames.—9. L, lors.—10. L, conscienciis.—11. L, penediments —12. L, qui.—13. L, pecca[dors].—14. L, qui.—15. L, *afegeix* e.—16. L, speran.—17. M, entesa: L, [en la] terra.—18 L, sana.—19. L, quant.—20. L, robi.—21. L, smaragda —22. L, *omet* e.—23. L, adaman.—24. L, [e caramida].—25. M, madicina: L, medicina.

Vós sots castell en[1] qui hom se defén a[2] peccat; vós sots conort, vós[3] porta de paradís, palau on està tot bé e de qui tot mal és lunyat e[4] no ve; e vós sots ten complida que a vós loar nom basta yimaginar, menbrar, ni entendre. Enperò enaxí con sots complida, vos volria amar e mercè clamar que preguets[5] vostre fill quens[6] perdó, e quens do[7] quel honrem[8] e vingam a benedicciò con exirem[9] de aquesta present vida.

12. O vós, senyor sent[10] Miquel, Gabriel[11] e Raphael, Serafín, Cherubín e tots los àngels: preguats Jhesu Xrist per nosaltres, con siats plens damar, entendre e membrar la divina natura e humana natura[12] qui en Jhesu Xrist déu e home[13] són ajustades e coniunas,[14] e delles sia Jhesu Xrist déu e home, qui ab sa amor vos umple[15] de amar, e ab son entendre vos umple[16] de entendre, e ab son membrar vos umple[17] de membrar, e encara, ab sa bonesa vos fa bons, e ab sa granesa grans, e ab sa glòria gloriosos, e enaxí[18] de les altres sues dignitats que[19] umplen les vostres qualitats ab qui estats complits sens negun defalliment.

13. Senyors patriarches Abraam, Isaach e Jacob, e tots los prophetes, e vosaltres senyors apòstols, e tots los sants e totes les santes[20] qui a[21] port de salut sots venguts: preguats Jhesu Xrist que ajut a nosaltres qui encara al port de salut, on vosaltres estats, no som venguts.[22] Les carreres per hon anam[23] són greus ab treballs e perilloses;[24] per què a nosaltres és gran obs[25] la vostra ajuda.

14. Senyor sent Pere, en qui Jhesu Xrist edificà Santa Esgleya:[26] con siats general Prelat, preguats Jhesu Xrist que nos do bon apostoli e bons prelats. E vós, se-

1. L, ab --2. L, de. 3. L, *afegeix* sots.—4. L, ningun mal.—5. M, quem prengets.— 6. M, quem.— 7. L, *afegeix* e —8. Im, et ut ipsum honoremus —9 M. exiren.— 10. Im, domini sancti.— 11. L, Guabriel.— 12. L, *omet* natura. 13, L, *omet* Deu e home.— 14. M, son ajustats e conjuncts.— 15. L, umplen vosaltres.— 16. L, *omet* de amar... vos umple.— 17. L, umplen.— 18. L, *omet* en.— 19. L, qui.— 20. L, *omet* e totes les santes.— 21. M, ha.—22. L, vinguts.—23. M, enam.— 24. L, perilloses.— 25. L, ops.— 26. L, sglesia.

nyor[1] sant Luís qui fos rey en França e ara sots rey al cel, e al masell,[2] a qui donàs a menjar e les mans besàs, vos humiliàs[3] per amor de[4] Jhesu Xrist que amàvets e ara més lamats, è[5] ell vos amava e ara més vos ama, e per açò ell preguats[6] quens do bons prínceps; car si dava bons prelats e bons prínceps tot lo món[7] esdevendria en bon estament; car per mals prelats e mals prínceps està lo món[8] torbat, desordenat e malaut.[9]

15. Jhesu Xrist senyor: yo som[10] home peccador, per què no som[11] digne[12] de vós preguar ne reclamar: per què, per aquella dignitat[13] que vós havets, vos prech e mercè vos deman que a mi perdonets e a tots aquells qui majuden a vós servir, amar e honrar, e encara a tots aquells[14] qui en vós han esperança.

16. Jhesu Xrist senyor: ab preguar se cové amar e quel amar sia bo,[15] e si los prechs són grans covè quel amar sia gran, e sil preguar[16] és just covè que les pregàries sien justes.[17] Yo, Senyor, no som[18] bo ne mon amar no és gran, emperò vos am, e justa cosa és que mercè vos deman de mos mortals falliments,[19] dels quals me penet, e daquí avant prepòs null temps de ma vida fer peccat mortal, e vull mestar[20] de peccar més per la vostra amor que per la mia utilitat. Enaxí vos prech com veets[21] e no sé vos per altra manera preguar. Vós ho vejats: cosits e tallats,[22] jutjats o perdonats a la vostra volentat, que de tot ço quen farets me tendré per pagat,[23] car sé que bé ho farets, con sia açò[24] que en neguna cosa no puscats errar

1. L, [senyor].—2. L, massell: Im, leproso.—3. Im, *ometen* vos humilias.—4. L, *omet* amor de.—5. L, [e]. 6. Im, roga.—7. Im, bonos prelatos et principes quia totus mundus.—8. L, tot lo mon es.—9. L, malalt: Im, perversus.—10. L, so.—11. L, so —12. M, digna. 13. L[1], [prega per mi ne per mon prohisme mas perque vos sou digne] de esser pregat e reclamat per aquella dignitat...—14. L. [aquels] —15 M, *omet* e quel amar sia bo.—16. Im, ille cui preces fiunt. —17. L, [sien justes].—18. L, so. —19. L, defalliments —20. L, peccar mortalment e vull ma [mes] star. 21. L, vehets.—22. L, telats.—23. L, content o pegat.—24. L, so.

ne hajats errat. Enperò nom pusch estar que en vós no haja esperança de perdonar,[1] quem donets justícia ab què haja just sentir, ymaginar, membrar, entendre e amar, en vós honrar, tembre e hoyir,[2] obeyir e servir.

17. Jhesu Xrist senyor: a pregar se cové que hom haja prudència, car qui pregua follament[3] a son dempnatge pregua e no procura perdó, mas maledicció.[4] E per açò,[5] Senyor, clamvos mercè quem donets prudència ab què vos sàpia preguar e mercè clamar en tan[6] que vos deman pus sovín e ab major devoció los majors béns que los menors, e quem fassats més esquivar los majors mals quels menors, con sia gran follia[7] més preguarvos per los béns menors que per los majors.

18. Jhesu Xrist senyor: lo segle, la carn el demoni han gran força, e yo son[8] en lo segle, e son[9] carn e de carn, el demoni e lo segle e la carn són grans amichs contra mi. Car els són ten vehí[10] e tan prop, e ells hajen tan gran força, seré vençut e sobrat si contra ells no he força. Per què[11] vos deman força de coratge esforçada per la vostra força,[12] e si no lem dats son liguat[13] e pres en peccat, e de la fi per què son[14] creat desviat, e per la vostra pietat no membrat, ne per lo vostre poder ajudat; e açò nos cové, pus que a vós servir e honrar,[15] amar, me havets[16] creat, e que per pietat dejats[17] perdonar a tots aquels e aquelles que[18] en vostra pietat han esperança, e quius demanen perdó e força ab què vencen lo poder e la força del segle, la carn el demoni, qui liguen,[19] prenen e aucien en peccat los hòmens e les fembres qui són les vostres creatures.[20]

---

1. Im, quod mihi parcas.—2. L, *omet* e hoyir.—3. L, folament.—4. Im, dampnationem.—5. L, so.—6. L, tant.—7. L, folia.—8. L, som.—9. L, som.—10. L, e car los som ten vesi.—11. L, *afegeix* senyor.—12. L, [de coratge per la tua fortitut fortificar ab la qual vence la lur fortitut].—13. L, som ligat.—14. L, so.—15. L, honrar e.—16. L, mavets.—17. ML, degats.—18. L, qui —19. M, ligen.—20. L, *afegeix* e en qui [s] tenen desonrat.

19. Jhesu Xrist senyor: temprança[1] és bona virtut, e della havem ja parlat en la segona part daquest libre, e és bona virtut per ço car és estrument[2] ab què los hòmens vos pusquen servir, con sia açò[3] que ab ella procura hom sanitat, hordenades e sàvies[4] paraules e amesurades messions;[5] e per açò[6] que ab ella vos pusqua[7] servir e gulositat,[8] qui mes trop veyna,[9] destruir, prech vos que sia de vostra mercè quem donets temprança[10] per què viva longament, sanament, amesuradament[11] per ço que de vós digua moltes bones e hordenades[12] paraules, e que per trop menjar non sia[13] pobre, ne parle follament,[14] ne sia malaut, nem faça escarnir a la gent.

20. Jhesu Xrist senyor: fe és virtut que vos donats per ço que ab ella hom cregua[15] de vós[16] veres coses.[17] Car fe me havets donada e en fe me conservats, prech vos que sia de vostra mercè quem donets gràcia e conexença per què us graescha la fe que me havets[18] donada, e que sia son cultivador e procurador a multiplicar ella, ab ajuda de vós, en los altres hòmens qui no lan, ne de vós crehen veres coses, ans dien de vós moltes males[19] e falces paraules,[20] e van en foch perdurable per ço car[21] fe no han.

21. Senyor Jhesu Xrist: esperança és virtut que[22] fa esperar als hòmens per la vostra larguesa[23] dons, e per la[24] vostra misericòrdia perdons, e per vostre poder ajudas, e[25] per vostra bonesa consolassions,[26] e per vostra amor devocions, e per vostra glòria pau e repòs. On, con sens esperança hom no[27] pusqua haver de vós aquestes coses qui són les majors benanances[28] que hom pusqua

1. L, trempansa.—2 L, instrument.—3. L, so.—4. L, ordonades e santas.—5. L, mesurada macio.—6. L, so.—7. M, pusque.—8. L, golositat.—9. L, vesina.—10. L, trempansa.—11. L, e mesuradament.—12. L, ordonades.—13. L, e beura no sia: Im, *igualment*.—14. L, folament.—15. L, crega.—16. L, *omet* de vos.—17. L, *afegeix* e.—18. L, mavets.—19. L, *omet* males.—20. Im, falsitates et falsos sermones.—21 Im, *afegeixen* veram.—22. L, qui.—23. L, largesa.—24. L, *omet* la—25. L, *omet* e.—26. L, consolacions.—27. M, [no].—28 L, benuyransas: Im, dona.

haver en aquesta[1] vida, e elles no haver sia la major maleuhirança,[2] prechvos e clamvos mercè e prech tots los sants e les[3] santes[4] de paradís[5] que me ajuden a vós preguar quem donets esperança, e que lam[6] conservets tro al dia de la[7] mort, e con la[8] ànima exirà del cors que haje en vós esperança que li[9] donets paradís, e que li perdonets tots[10] sos peccats per la vostra gran pietat.

22. Senyor Jhesu Xrist: caritat és virtut que vós donats, e donatsla de grat per ço car és gran do, con sia ço que vós donets pus volenter[11] los majors dons quels[12] menors. On, per rahó de vostra[13] custuma, vos deman caritat qui enforme ma[14] volentat en amarvos sobre totes coses e en amar mon proïsme aytant com mi mateix, e en haver dels pobres pietat, e en mos treballs[15] consolar e en mos béns procurar per vós honrar, amar e servir.[16]

23. Jhesu Xrist senyor: demanvos honrament, no honrament per qui les gents[17] me tenguen[18] honrat, car no son digne daytal honrar[19] con sia vil e gran peccador, mas demanvos honrament de honrat sentir,[20] yimaginar, membrar, entendre e amar ab què pusqua[21] honrar en[22] mi vos qui sots senyor honrat, e qui estats deshonrat en peccador desonrat per desonrat sentir e[23] yimaginar e[24] entendre e amar, desonrats per peccats que és obra ten desonrada que en si matexa no ha negun honrament e deshonra tot sentir, ymaginar, membrar, entendre e amar ab què hom fa lo peccat.

24. [25] Jhesu Xrist: vós sots sant dels sants; per què us deman santetat per què[26] los hòmens són innocents[27] e

1. L, en sta. — 2. L, maluyransa: Im, malum — 3. L. *omet* les. — 4. L, sanctas — 5. M, peradis. — 6. L, ellam. — 7. L, *afegeix* mia — 8 L, *afegeix* mia. — 9. L. quem. — 10. L, *omet* tots. — 11. L, volenters. — 12. L, los. — 13. L, [bona]: Im, *igualment*. — 14. M, en forma me. — 15. M, traballs. — 16. Im, consolationem ad procurandum de meis bonis tuam laudem et honorem et servitium. — 17. M. gens: L, [gents] — 18. L, tinguen. 19. L, som digna de tal honor. — 20. L, honrar servir — 21 M, pusque — 22 M. [en]. — 23. L, *omet* e. — 24. L, *omet* e. — 25. L, *afegeix* senyor. — 26. L, qui. — 27. L, [sants] ignocents.

sens peccat; car santetat[1] enforma[2] virtut en ells en quant lus dóna sant sentir, ymaginar, entendre e amar, e qui no ha santetat ha desformat[3] e peccador[4] ymaginar, menbrar, entendre e amar, e no ha ab què pusqua[5] vos honrar, loar e servir. Per què us deman, per pietat, santetat per ço que ab sant sentir, ço és, veure,[6] oyir, odorar, gustar, palpar,[7] vos pusqua[8] honrar, e encara, que ab santa ymaginació pusqua ymaginar lo vostre aseyiment e[9] coronament en lo cel, sobre l tro, en lo[10] cor[11] dels àngels[12] e dels sants de paradís, e que ab santetat haje sant membrar, entendre e amar[13] la vostra santa e alta natura divina e humana e la vostra santa e alta bonea, granea e les altres, e açò mateix de les santes e altes obres vostres.

25. Jhesu Xrist: vós fós pacient adonchs con los juheus vos donaven caxades, e per escarn en la cara vos escupien, e al pilar on fos ligat e açotat, e en la creu mort e penjat. Sots encara pacient, en aquest món, als hòmens qui fan peccats contra vostra valor[14] e amor, e encara, a alscuns qui fenyen[15] ésser pastors de les vostres ovelles per ço que sien richs, honrats e sojornats; e, Senyor, vós tot ho sofferits[16] per la gran paciència que havets.[17] A, Senyor! pus que havets tan gran paciència, sia de vostra mercé que paciència me donets, car paciència és molt bona virtut, car ab ella venç hom e no és vençut. E jatsia ço que al començament sia greu a sostenir, con[18] la ira vol venir pus que hom ha vençuda en lo començament inpaciència e non lexa hom la ira venir, hom[19] sent en lo mijà[20] e en la fi molt major plaer,[21] consolació e delectació per[22]

1. M, sentatat - 2. L, informa.—3. L, disformat.—4. L, [sentir].—5. M, pusque.—6. L, veher: lm, cum sancto videre.—7. lm, et cum sancto loqui.—8. M, pusque.—9. L, *omet* aseyiment.—10 Llm, *ometen* tro en lo —11. lm, choros.—12. M, angells.—13. lm, in recolendo, intelligendo et amando.—14. L, voler.—15. L, feyen [leugexen]: M, fe[n]yen.—16. L, soferis.—17. m, *omet* Jhesu Xrist... havets.—18 L, hon [*al.* quant].—19. L, a hom.—20. M, miga: L, mitia.—21. L, *afegeix* e.—22. L, [per].

paciència quel traball ne la tribulació que hom sofir[1] en lo començament ab inpaciència.[2]

26. Jhesu Xrist senyor: vós fos piadós quant soferís per nostra[3] amor hontes, escarns, treballs greus, passions e mort[4] en aquest segle, e encara, sots piedós al cel en quant pietat vos fa escoltar los peccadors quis peniden e aman vos e a vós demanan perdó per pietat, e vós, Senyor, a ells perdonats de grat. E, Senyor, pus tan piadós[5] sots, e encara, que nostra Dona vos remenbra la pietat que hagués de nos en la creu, sia de vostra pietat e mercè[6] quem donets pietat, car pietat és virtut que[7] fa a[8] home plorar quant veu son proïsme treballat e en pobretat, e mou hom a caritat[9] e humilitat ab què hom venç lo segle, la carn el demoni.

27. Jhesu Xrist senyor: lutxúria[10] és pudent peccat qui és contra virginitat e castetat, e vós, Senyor, fos concebut ab virginitat, e de fembra verge nat en qui presés propietat[11] e natura de virginitat per la qual en aquest[12] món estigués tota hora verge corporalment e speritual. E per açò,[13] Senyor, sia de vostra mercè quem donets castetat e que en ellam conservets, e que faça satisfacció, ab castedat e penitència, dels peccats que he fets ab lutxúria.[14]

28. Senyor: abstinència és virtut qui procura espay de temps per ço quel enteniment humà haje deliberació a conèxer bé e mal, es pusca vestir làbit de prudència per ço que la volentat pusca haver elecció ab prudència en elegir e amar mès los majors béns quels[15] menors e en irar més los majors mals quels[16] menors. E, Senyor, per pietat e amor datsme abstinència per ço que no sia soptat en fer mortal peccat.

---

1. L, soferi.—2. L, paciencia.—3. M, vostra.—4. L, [mort].—5. L, piadors.—6. L, merce e pietat senyor. 7. L, qui.—8. L, *omet* a.—9. L, *afegeix* speransa [e humilitat].—10. L, luxuria.—11. L, [propietat].—12. L, est.—13. L, so.—14. L, luxuria.—15. L, los.—16. L, los.

29. Jhesu Xrist senyor: ja havem parlat,[1] en aquest libre de la vostra humilitat, que[2] és tan[3] gran que yo[4] no la poria pensar[5] ne escriure.[6] E, Senyor, per vostra bontat, larguesa e caritat, pus que [7]havets humilitat tan gran, datsme humilitat e que sia tan[8] gran per ço quel donador el donat[9] se responguen per granea, e sim dats gran[10] humilitat, vençré[11] lo gran ergull del món, del demoni e de la carn[12] e[13] és tan gran que ab pocha humilitat no pot ésser vençut.

30. Jhesu Xrist:[14] vós perseveràs tro a la mort en bones costumes, e per açò[15] demanvos[16] perseverança per ço que puscha tota hora bé usar dels béns quem havets comenats a onrarvos e servir, con sia ço que perseverança sia virtut qui no lexa entrar peccat en bones obres, ne trencar ne departir aquelles per males costumes.[17]

31. Jhesu Xrist senyor: demanvos conciència[18] que[19] ès speritual lum de enteniment ab lo qual veu[20] lo peccat que hom ha fet o[21] fa o vol fer, lo qual lum entrista lenteniment e li dóna passió car[22] consent al peccat, e de aquella tristícia e pació ve tristor e pació a la volentat que ha[23] consentit e consent[24] al peccat. E car consciència és tan bona virtut que mou los hòmens a contricció,[25] confessió,[26] satisfacció, suspirar e plorar, sia de vostra bontat,[27] misericòrdia e caritat que lam donets per ço que per conciència en mon menbrar, entendre e amar e yimaginar vos puscha tenir honrat.

32. Senyor Jhesu Xrist: vós hagués diligència en aquest[28] món a procurar honrament[29] a Déu lo Pare quius

1. M, perlat.—2. L, qui.—3. L, ten.—4. L, *omet* yo.—5. L, *afegeix* dir.—6. L, ni scriura.—7. L, puscha.—8. L, *omet* tan.—9. lm, et donum datum.—10. L, *omet* gran.—11. ML, genre.—12. L, argull del dimoni del segla e de la carn.—13. l, qui: m, quae.—14. L, *afegeix* senyor.—15. L, so.—16. lm, *afegeixen* propter tuam bonitatem quod mihi des.—17. m, nec ea separare et rumpere per malas consuetudines.—18. L, conscientia.—19. L, qui.—20. m, videam.—21. L, e.—22. L, per so: lm, quando.—23. L, [e me moria] qui han.—24. L, consenten.—25. L, *afegeix* e.—26. L, *afegeix* e.—27. L, [bondat].—28. L, est.—29. M, *omet* honrament.

tramès e procurar[1] salvament a vostre poble, e ten gran diligència nagués que no temés escarns de les gens,[2] ne treballs[3] ne pena ne mort de vostre cors. E, Senyor, pus tan gran diligència nagués,[4] sia de vostra mercé quem donets diligència, car diligència fa los hòmens anar,[5] vetlar, adorar, preguar, dejunar, treballar e[6] donar[7] per vós servir e honrar.

33. Senyor Jhesu Xrist: temor és concequència de amor que fà tembre que hom no fassa desplaer al senyor que hom ama. E car sens temor no pot hom[8] amar molt son senyor, sia de vostra bontat e humilitat quem donets temor ab què vos sia obedient e procur[9] lonrament de vostra amor.[10]

34. Senyor Jhesu Xrist: en lort[11] vós en quant home preguàs Déu lo Pare que passàs[12] lo calze[13] de la mort, ço és que no moríssets; enperò dixés[14] que no fos a la vostra volentat, mas que vós volíets ço que volia Déu lo Pare e a la volentat del qual volíets ésser obedient e morir, pus que ell ho volia. Fos encara, Senyor, obedient[15] en sostenir hontes, escarns, treballs, penas e mort a obeyr[16] Déu qui a[17] totes aquestes coses vos assignà per hordenar e complir la recreació del món qui era desviat de la fi a la qual lo ha[18] creat Déu.

¶ Fenida és aquesta terça part que és de oració, laors e pregàries; e[19] fenit és aquest libre DE HOME qui és fet per a home per ço que conegua si mateix, ab la qual conexença sàpia ab si mateix honrar e beneyir, a[20] son poder, nostre

1. L. e[n aquest mon a] procurar.—2. L, gents.—3. L, trabals.—4. L, *omet* n.—5. lm, anar.—6. M, a.—7. Llm, [simatexs].—8. L, hom no pot.—9. lm, ad procurandum.—10. L, *omet* e procur... amor.—11. L, la creu.—12. M, passas.—13. L, calzèr.—14. L, digues.—15. L, [e morir... obedient].—16. L, [a].—17. L, *omet* a.—18. L, la[via].—19. l, *omet* finida... e.—20. L, a[b].

senyor Déu: al qual donam e comenam aquest libre, fet en lo mes de novembre en la Ciutat de Mallorques, en lany de .M.CCC. de la Incarnació de nostre senyor Jhesu Xrist.[1]

Deo gracias.[2]

1. M. *(segueix)*: Acabat es lo libre de transladar, e fo fet lo dit libre en lo Puig de Randa lo primer de febrer anno a nativitate Domini .M.° Quadringentesimo primo. [1401]

Benediccio et claritas et graciarum accio honor et virtus et ffortitudo deo nostro in secula seculorum amen.

2. L, *omet* Deo gracias.

Libre de Anima racional

SIGLA

M = Ms. català de la Biblioteca de l'Estat, a Munich (s. XIV) base de l'edició.

P = Ms. llatí de la Bibl. Provincial de Palma (s. XV).

m = Text llatí de l'edició maguntina (VI, 1737).

[ ] = Afegits als mss.

< > = Afegits de l'editor.

DEUS: ab vostra virtut comença[1] novell
LIBRE DE ANIMA RACIONAL.

⟨*Pròleg*⟩

CAR la ànima racional és substància invisible, molts són los hòmens qui no han de ella conexença, e car no la conexen, no saben della husar, ne la saben ordenar a la fin a la qual és creada, la qual fi és membrar Déu, conèxer e amar. E per açò nos breument volem dar de ànima racional conexença, e de sos naturals començaments,[2] e de les sues obres naturals e morals, e fem lo seu encerchament segons les regles de la *Taula general.*

De la divisió daquest libre

DEPARTIT és aquest libre en .x. parts, ço és a saber, en .x. maneres de qüestions:

¶ La primera manera és de *si,*[3] ço és saber, que hom fa qüestió si és. E aquesta primera part ha .iij. spècies: per

---

1. m, incipimus. — 2. P, *af.* et de eius principiis naturalibus ac suis operationibus naturalibus atque moralibus. — 3. P, *om.* scilicet quod fiat quaestio, utrum sit.

la primera spècia encercharem si és ànima racional o no; en la segona spècia encercharem si és a creant o a generant; en la .iij.ª spècia encercharem si és inmortal.

¶ La segona part és de difinicions, car encercha ànima què és. E aquesta part és departida en quatre spècies: la primera és en ço que quer ànima que és en si matexa; en la segona spècia encercha[1] ànima què ha en si matexa; en la terça encercha ànima què és en altra; en la quarta encercha ànima que ha en altra.

¶ En la terça part encercha ànima de què és, e aquest encerchament és en .iij. spècies: en la primera encercha si és de si matexa franchament;[2] en la segona encercha si és daltra[3] materialment; en la .iij.ª encercha si és daltra[4] possessivament.

¶ En la .iiij.ª part encercha[5] ànima per què és, e aquest encercament fa en dues spècies: la primera és per existència, axí com qui quer per què és home, e hom respon: Home és per ço car és compost de ànima racional e de cors; la segona spècia és per agència,[6] ço és a saber, per fin, axí com qui quer per què és home, e hom respon: Home és per ço que membre, entena e am Déu.

¶ La quinta part quer de quantitat de ànima, e és en dues espècies: la primera quer de simple quantitat,[7] e la segona quer de quantitat composta.[8]

¶ La sisena part quer de calitat de ànima, e és en dues spècies: en la primera spècia quer de calitat pròpria, e en la segona de calitat apropriada.

¶ La setena part demana de temps, e és en dues spècies: la una demana de instant e *nunc*, e laltra de successiu.[9]

¶ La .viij.ª part quer de loch, e és .ij.ᵉˢ spècies: la primera quer de collogat,[10] e la segona quer de collogant.

1. m, quaeritur.—2. P, liberaliter: m, libere substancialiter.—3. m, de alio.—4. m, de alio.—5. P, perquirimus.—6. P, per agentem.—7. P de quantitate discreta sive simplici.—8. P, de quantitate continua sive composita.—9. m, successione.—10. M, collogar, *corr.* collogat.

¶ La novena part demana de manera,[1] axí com qui demana ànima com entén, e aquesta és en dues spècies: la primera demana de la manera que ànima ha en si matexa; la segona demana de la manera que ànima ha en altra.[2]

¶ La deena part daquest libre quer de ço ab què[3] la ànima és agent o pascient, e la acció posa per una spècia, e la passió per altra.

2. En aquestes .x. maneres de[4] qüestions generals pot hom encerchar de tota la totalitat de ànima, e pot hom respondre a aquell encerchament segons que luman enteniment és dispost a atènyer aquells encerchamens; e segons que nos donam manera a encerchar la essència e la natura dànima e ses[5] accions e passions, per les .x. parts demunt dites pot hom haver manera e doctrina a encerchar les essències e les natures de les altres creatures; per què aquest libre és molt hútil a tots aquells qui amen sciència.

1. P, de modalitate.—2. m, alio.—3. P, in quo.—4. M, que.—5. M, sens?

De la primera part daquest libre, e primerament

1. *De la sua primera spècia*[1]

DEMANAM si ànima racional és o no, e volem provar ànima racional ésser per .x. raons enfre les altres, de les quals és aquesta la primera:

1. A ymagen de la santa divina Trinitat és Déus obgectable a creatura en .iij. maneres tant solament, ço és a saber, en membrar, entendre, amar Déu, car Déus nos pot veer ne tochar, com sia substància invisible e infinida; ne per neguna creatura pot Déus ésser bonificat, eternat, possificat, e enaxí de les sues altres dignitats e proprietats; e car Déus és membrable, ha creada creatura memorativa; e car Déus és intelligible, ha creada creatura intellectiva; e car Déus és amable, ha creada creatura amativa; e aquestes .iij. potències actives creades, convenen ésser per ço que Déus no faça tort a la sua memorabilitat, intelligibilitat, amabilitat, a les quals hagra fet tort si no hagués creades les .iij. potències actives que dites havem, car no fóra qui les obgectàs ne les ateynés fora sa essència,[2] ço és per creatura.[3] Són, doncs, les tres potències actives, e aquelles són de ànima racional, la qual és provada per la necessitat delles, les quals són necessàries segons que provat havem.[4] E si alcun diu que aquelles .iij. potències actives demunt dites han los àngels, e no cal que la ànima racional sia creada pus que ells les han, nos responem a açò e dehim que ànima racional covén ésser creada, e que aja aquelles potències per ço que ella sia mijan[5] e strument

1. P, Incipit prima pars huius libri et primo de sua prima specie.— 2. P, *af.* et naturam.—3 P, *om.* ço es per creatura.—4. P, *om.* son doncs... provat havem.—5. M, migan.

per lo qual les creatures corporals pusquen atènyer lur fin en Déus, he en ell reposar, con sia açò que Déus les haja creades a si mateix principalment, per ço que lur fi ne sia pus noble; e car ànima racional és conjuncta ab cors human lo qual participa ab totes creatures, aiteynén[1] la ànima sa fi en Déu per membrar el, entendre e amar, ateny lo cors[2] sa fin en Déu, e en lo cors daquell home qui ateny la sua fi en Déu per benauyrança, atenyen lur fin les altres creatures corporals en Déu per aquell cors human benauyrat e glorificat, axí com los corsses celestials e les quatre substàncies del món, ço és a saber, los quatre elamens e lurs calitats, els metaylls, plantes els animals irracionals. Cové, donchs, que sia substància speritual conjuncta ab cors humà, la qual apellam ànima racional, per ço que les corporals creatures hagen fi en la qual pusquen haver repòs.

11. Per experiència[3] sabem que són substàncies corporals, car elles sentim per veer e tochar e per los altres senys, axí con la pera qui és visible e tangible, e enaxí de les altres substàncies; e en aquestes substàncies corporals ha Déus posades semblances de les sues rahons, axí com lo cors del home qui és bo naturalment, el[4] foch, el[5] cavall e la planta, e enaxí dels altres; e car Déus és bo, la bontat del cors és semblança en spècia de la bontat de Déu, e enaxí de les altres semblances. On, con Déus sia substància speritual, si ell ha posades ses semblances en substàncies corporals, quant més, segons lo seu hordenament e la sua rahó, covén que les aja posades en substàncies sperituals, qui poden mills reebre les semblances daquell que les substàncies[6] corporals! Es, donchs, provat que són substàncies sperituals, les quals apellam ànimes racionals.

1. m, attingente.—2. M, cor?—3. P, experimento.—4. M, ell.—5. M, ell.—6. M, daquelles substancies: m, illius quam corporales substantiae.

III. Déus, tot ço que ha creat, ha creat ordenadament sens neguna vacuytat de orden, e car ell és gran per sa granea e bo per sa bonea, e en si no ha neguna poquea ne malea, mils se pertanyen[1] a ell produir grans béns que petits; e car ell ha produydes les substàncies corporals per creació, els àngels qui són substàncies speritualis, si no hagués produïda substància composta e ajustada de essència corporal e speritual qui fos home, fóra vacuytat en lorde de la producció e fóren dues estremitats sens mijan,[2] ço és a saber, substàncies corporals e substàncies dàngels, e no fóra substància en lo mig composta de substància speritual e corporal, e agra Déus major proprietat en produir poques substàncies en bontat, que grans, la qual cosa és impossible e contra la gran obra que ha en bontat de si mateix per generació e spiracion de Persones divines.

IV. Si ànima racional no és, tot ço qui és en hom és corporal o accident[3] de cors, e aquella potència qui és pus prop a speritualitat és la gran ymaginacion del home, car ella és pus alta que la elementativa, vegetativa e sensitiva; e lo home qui ymagina antípodes, segons natura de ymaginació, jutge[4] quels antípodes degen càer a enjús; emperò lo home savi consira que aquell càer seria pujar, e puyarien los corsses daquells, que són greus, a enssús contra natura. Covén, donchs, que en home sia alcuna potència speritual ab la qual sobrepuje la ymaginació qui jutja[5] falsament, e aquella potència speritual jutge segons veritat. Es, doncs, aquella potència, ànima racional, ab la qual hom entén transcendentment veritat sobrel fals judici de la ymaginació.

V. Sol home fa contra natura, car negun animal irracional auciu si mateix, e alcuns hòmens aucien si matexes; e sol hom és sodomita, e sol hom dejuna, e sol hom ha vergonya de pixar denant altre, e vergonya dentrar a fem-

1. m, pertinet.—2. M, migan —3. M, occident.—4. m, indicat.—5. M, iutge.

bra,[1] e enaxí de les altres coses semblants a aquestes. Covén, donchs, que en home sia alcuna substància pus alta que la substància dels irracionals e[2] qui no sia de essència corporal,[3] car si no ho era,[4] seguiria la natura e[5] manera dels irracionals; e aquesta substància apellam ànima racional, ab la qual home costreny les natures[6] del cors, segons que dit havem.

VI. Sol hom ha libertat a fer bé e a fer mal, e aquella libertat hala en la volentat principalment e primerament, segons comparació del cors; e si en home no ha ànima racional, la volentat és de la essència del cors e de la sua natura, e per conseqüent la sua libertat; e car tot ço qui és en lo cors és natural e libertat és sobre natura corporal, segueixse que libertat sia natural e no natural; e açò és contradicció la qual estar no pot. Es, doncs, ànima racional, qui és substància sperítual, de la qual és la volentat qui sobre la natura corporal ha libertat.

VII. Sol home consira genre e spècia, e fa sciència discurrent, segons quen havem experiència. Açò home fer no poria sens ànima racional qui consira les substàncies en abstractu, e dels universsals que consiran trau[7] los particulars, e açò fa per manera denteniment. Açò fer no poden los irracionals, car neguns fan libres, ne nombren,[8] ne han martell, ne agulla, olla, ne scudella, e enaxí de ço quis pertany a les alt es arts mechàniques. Es, donchs, ànima racional en home, ab la qual sobre puja los inracionals, segons que dit havem.

VIII. Sol home ha virtuts morals e vicis, e per les virtuts és digne de bé e per los vicis de mal, e enaxí és subgect a la justícia de Déu. Açò no fa[9] negun irracional, ne home fer no poria[10] sens ànima racional. Es, donchs,

1. m, ad mulierem coram alio.—2. M. he. — 3. P, de substancia corporalium. — 4. P, quia si esset.—5. M. he.—6. m, naturam. — 7. P, abstrait —8. m, computant.9. — m, non habet... — 10. m, nec homo possit illa habere.

ànima racional, per rahò de la qual guanya[1] virtuts o ha àbits de vicis, e està subgecta[2] al judici de Déu.

IX. Si en home no és ànima racional, no és hom creat a fin speritual mas a corporal, e tot ço que consira de fin speritual és fals, per la qual falsetat guanya virtuts e fuyg a[3] vicis, e per la veritat reyal guanya vicis e[4] fuig a virtuts; la qual cosa és impossible e contra intelligibilitat. Es, donchs, en home ànima racional ab la qual sa a fin speritual.

X. Si en home no ha ànima racional, lo seu enteniment és de natura corporal e segueixse quel home entena per natura, axí com veu e hou per natura; la qual cosa és impossible e contra la experiència quen havem, car molts hòmens veen e ohen qui no entenen moltes coses[5] per natura, ans entenen aquelles sobre natura, axí com miracles, creació e resurrecció, e les altres coses semblants a aquestes; el home qui ten los hulls cluchs e no hou res, entén o pot entendre. Es, doncs, entendre da'tra natura pus alta[6] que aquella del cors, e aquella apellam ànima racional.

¶ Tota qüestió que façam de ànima, entenem e fer de ànima racional.

1. *Questió:* Anima racional pus que és, pot no ésser?[7] — *Solució:* Anima és per Déu amar e conèxer, e per açò, segons fin, no ha de sa natura libertat que puscha no ésser, car la fi perquè és la sostén en ésser; mas per ço car és de no ésser, segons sa existència natural pot no ésser: axí com lanap del vin que hom té en la mà per ço quel beva, qui segons la fin no pot càer en terra, mas en quant es fexuch, si hom lexava lànap poria càer en terra.

2. *Q.º* Si ànima racional és més per sa fin que per la fin daltre? — *Sol.º* Si ànima racional era més per ço que

1. Pm homo lucratur.—2. Pm, et est subiectus —3. M. ha 4. M, he.—5. Pm, multa per naturam quae non intelligunt.—6. Pm, altioris.—7. Pm, possit non esse

fos, que per amar Déus e conèxer, seria pus noble lo seu ésser que lactu que hauria en Déu conèxer e amar, e hauria en si matexa repòs e no en Déu; la qual cosa és impossible; car neguna substància qui sia de no ésser pot en si matexa simplement haver repòs. Es, donchs, ànima racional principalment per rahó de la fi de Déu e no per rahó de la sua [1] fin matexa: axí com lo martell qui és per la fin del clau e no per la sua fin matexa.

3. *Q.º* Si és a Déu necessària cosa que ànima sia. — *Sol.º* Déus és tant complit en si mateix, que defora si mateix no ha neguna necessitat, axí, e molt mills, con lo sol qui és tan plen de luu, que no ha necessitat de neguna luu qui sia defores; mas car és digna cosa que Déus mostre [2] les sues perfeccions segons que aquella dignitat [3] requer, és lo ésser de la ànima necessari per ço que aquelles dignitats atenya membrant, conexent e amant, enaxí com és necessari quels corsses sajús hagen passions per rahó de les quals pusquen reebre benifici del sol, qui ha natura e proprietats com influesca çajús virtuts e impremcions.

4. *Q.º* Si Déus pogra crear substàncies corporals e que no creàs [4] ànimes racionals. — *Sol.º* Con Déus sia tot complit e ell sia concordança de les sues rahons sens neguna contrarietat, les quals rahons són la sua bonea, granea, eternitat, poder, saviea e volentat, virtut, veritat, glòria e fin, e les altres semblants a aquestes, no pogra crear substàncies corporals e que no creàs ànimes racionals, car nos concordaren [5] en ell les sues rahons en crear aquelles substàncies corporals, car crearales a fin daltre e no a la fin del mateix; la qual cosa és impossible e contra ço que demunt havem provat, en quant dehim [6] que ànima racihonal covén ésser per ço que per ella les substàncies corporals atenyen la fi en Déu, per que són: axí con lo rey qui

1. M. [sua].—2. M. mostra.—3. m. quod quaelibet dignitas. - 4. m, si non creasset. 5. M. concordaran. - 6. m, diximus.

és just qui, usant de sa justícia, no pot ésser contra la fin daquella.

5. *Q.º* Si del ésser dànima se segueix major fin que del ésser de àngel. — *Sol.º* Intensament la substància dàngel és pus noble que la substància de lànima, e açò és per ço car àngel és per ço que ell sia, e ànima és per ço que home sia; per què en quant açò, àngel ha pus noble fin que ànima; mas extensament per ànima se segueix major fin que per àngel, car per ànima poden haver repòs les substàncies corporals, segons que ja havem dit, sotsposat que àngel no fos: axí con laur qui intensament és pus noble metayll quel ferre, mas car lo ferre serveix a més coses quel aur, és la fin del ferre pus necessàrie que la fin del aur.

6. *Q.º* Si ànima és pus principalment per sa essència que per sa fin. — *Sol.º* Anima, en quant és de sos naturals començaments, és per essència, e en quant la sua fi és sobre sos naturals començaments, ço és, Déus en qui ha repòs[1] ànima benauyrada, es més per sa fin que per sa essència: axí com la cambra qui es més per la fin dabitar que per sa essència, car enans fo en la intenció del homen e en lo desirer seu abitació que cambra, com sia açò quel particip mayorment ab abitació que ab cambra.

7. *Q.º* Si ànima pot ésser eternal, ço es, que sia en duració qui no ha començament ne fi. — *Sol.º* Neguna ànima pot haver poder infinit, car si haverlo podia,[2] poria ésser egual al poder de Déu qui és inffinit; per quel poder de ànima, pus que no pot, segons sa spècia, ésser en si matex simplement infinit, no pot ésser potència a[3] infinida duració qui per ell puscha ésser infinida sens començament e fin, car si èsser ho podia, poria ésser lo poder pus complit en altra spècia que en sa spècia matexa; la qual cosa és impossible, axí com és impossible que bontat haja major

1. m, habet finem.—2. M, [si haverlo podia].—3. M, ha.

poder en ésser rahó de bé segons spècia de duració, que segons si matexa. No pot, donchs, ésser ànima eternal.

8. *Q.º* Si per ço car ànima racional és, sen seguex[1] negun inconvenient. — *Sol.º* De neguna cosa producta per Déu se pot seguir negun inconvenient, e açò és car Déus tot quant produu, produu segons fi qui és perfecció daquella producció; e car Déus produu ànima, nos pot seguir inconvenient del ésser de la ànima; mas daçò on se segueix inconvenient ès per ço car aquell ésser és pervertit contra la fin per què és: axí com lo home, del ésser del qual se segueix inconvenient si és amador de mal e ahira ben, com sia açò que ell sia creat per fer bé e no per fer mal.

9. *Q.º* Si de la presència de lànima se segueix mayor perfecció que inperfecció de la sua absència, sotsposat que fos en privació. — *Sol.º* Esser e perfecció se covenen, e inperfecció e privació; e car los hàbits són de major posició que les privacions, segueixse per ells més de perfecció per lo ens positiu, qui és ànima, que no feera inperfecció de la privació[2] daquell ens: axí com de la ànima benauyrada, don se segueix major perfecció que inperfecció de la ànima dampnada.

10. *Q.º* Si neguna ànima pot desirar privació de son ésser. — *Sol.º* Major actu ha ànima en amar que en desamar, e açò és per ço car amar és pus noble actu que desamar; e per açò ànima ordenada e no perverssa no pot desamar son ésser; mas ànima pervertida e contra[3] la fin de son ésser pot més desamar que amar, car si no podia més desamar que amar, no serien los seus actus contraris als actus de la ànima ordenada. Pot, doncs, aquella ànima pervertida desamar son ésser: axí com lome qui ha tanta de ira que auciu si mateix, o fer si mateix, e[4] si mateix blastoma.[5]

1. M, segex.—2. m, quam sequeretur de imperfectione per privationem.—3. m, quae est contra.—4. m. vel.—5 P, sicut homo qui tantum furiosus est quod occidit seipsum et verberat et vituperat.

II. *De la .ij.ª spècia de la primera part*

QÜESTIÓ: Es demanat si ànima racional és a creant o generant. Per .x. rahons volem provar que ànima racional és a creant e no a generant, ço és a saber, que és creada e no engenrada, de les quals .x. rahons és aquesta la primera:

I. Anima és[1] francha segons sa natura, e açò apar en la volentat den Martí o daltre, car null altre home pot costrènyer la volentat den Martí que no am ço que vol amar, nel enteniment daquell nuyll altre home pot costrènyer que no entena ço que la volentat vol que entena; e açò mateix és de la memòria, la qual altre home no pot costrènyer que no membre ço que la volentat vol que membre. Es, donchs, manifest que la ànima és francha en les sues simples potències: és, doncs, creada e no engenrada, car si era engenrada no hauria libertat en los seus simples poders, car naturalment sauria als objects que pendria, e no franchament: axí con la sensitiva qui naturalment sa als obgects que prenen los seus particulars sens, axí com los hulls qui naturalment atenyen color, e les orelles son, e enaxí dels altres sens; e açò és per ço car és engenrada e pren natura dels seus parents, dels quals neix e hix.

II. Si ànima era engenrada, nexeria de corrupció e enveylleria, car neguna cosa engenrada çajús pot néxer ne ésser sens corrupció de altres dels quals és. Mas la ànima racional no envelleix, ne per la vellea del cors és vella, e açò apar en lome savi qui és vell, qui ha més de sciència que con era joven. No és, donchs, engenrada la ànima daquell home savi, e és creada.

---

1. P, *af.* substantia.

III. Si ànima era engenrada e no crehada, hauria la sua fin en aquest món: axí con la sensitiva, qui ha la sua fin en sentir, e la vegetativa en vegetar. Mas ànima racional no ha fin[1] en est món, car est món no la pot complir, car tota hora vol més desirar, entendre e membrar[2] ço que ama e entén e membra o altra cosa; mas ⟨no⟩ lo sen simple del obgect que sent[3]: axí con lo home qui és sadoll de menjar e no desira més menjar en aquella ora, e açò mateix de la vou, de la qual se sadolla, car no vol més oir; e açò es per ço car la sensitiva ha parens qui li donen certs térmens de sentir e termenats poders. Açò mateix feeren[4] los primers parens a la ànima racional si fos engenrada, la qual se reposara en los térmens e en los poders quels primers parens li donaren,[5] e bastarali enaxí .j.ª cosa del món a amar, entendre e membrar, com al sen abasta un senssible obgect. Es, doncs, provat que ànima és a creant e no a generant.

IV. Si ànima fos engenrada e no creada, foren totes les sues obres naturals e no pogra haver neguna obra moral, ço és a saber, justícia, prudència, e enaxí de les altres virtuts, les quals nos guanyen segons cors natural, car sis guanyasen segons cors natural, lo pare trametria enaxí justícia e[6] prudència en lo fill com hi tramet color e boca, e foren tots hòmens savis e justs, la qual cosa és impossible, segons quen havem experiència; car molts són los hòmens qui no són justs ne savis. No és, donchs, ànima racional a generant, mas a creant.

.V. Si ànima fos per generació e no per creació, fóra ab successió e ab moviment, e fóra substància corporal; car tota substància on ha successió e moviment covén que sia corporal, e nos havem provada ànima racional ésser qui és substància speritual. Es, doncs, ànima per creació e no per generació.

---

1. Pm, suum finem.—2. m, vult magis (quam sensus, qui objectum suum sentit) amare, intelligere...—3. m, *omet* lo seu... que sent.—4. P, facerent: m, fecissent.—5. m, dedissent.—6. M, he.

VI. Si ànima fos engenrada, fóra engenrada per divisions de parts e per transmutació de parts de les spècies veylles en les jovens: enaxí con de pa,[1] don sengenrra carn, lexans les parts del pa la spècia del pa e prenent sustentació en altra spècia, e la spècia del pa no ha subgect en lo qual puscha romanir; e seguires, segons açò, que parts sperituals poguessen lexar les unes spècies e pendre les altres per division de part[2] en parts, la qual cosa és impossible. Es, donchs, ànima racional per creació.

VII. Si ànima racional fos per generació, hagra parens, e[3] naturalment no desamara negú de sos parens, ne amara més altre que sos parens; e daçò veem lo contrari, car molt hom desama son pare e ama més altre[4] que son pare ne son frare.[5] No es, doncs, ànima engenrada, mas creada.

VIII. Si ànima fos engenrada, més amara ses perfeccions tota ora que les perfeccions del cors: axí con la sensitiva, qui ha major apetit a sentir que a vegetar; e car molta ànima ama més la perfecció del cors, ab lo qual és conjuncta, que la sua perfecció, axí com lome qui més ama menjar e beure e veer plaents[6] figures que just membrar, entendre e amar. No és, donchs, ànima engenrrada.

IX. Si ànima fos engenrrada, no pogra viure per ses perfeccions dedins sens que no li vengués nodriment defores daltres parts no ab ella conjunctes: axí con en la sensitiva del home, qui no pot viure sens que lome no begua ne menuch coses qui vénen defores, e met dedins e daquelles prin nodriment e sosteniment, e açò fa[7] per ço car és engenrada. Moria,[8] donchs, ànima si fos engenrrada, o covengra que vivís daltres parts corrompables, transmutant aquelles en la sua spècia speritual; e si morís, no pogra retornar en son mateix nombre, car parts sperituals priva-

1. M, *af.* vi.—2. m, partium.—3. M, he.—4. m, quia multi homines odiunt suos parentes et magis amant alios.—5. P, *om.* que son pare ne son frare.—6. P, placitas.—7. P, fit.—8. Pm, moreretur.

des no han en què sien sustentades; e si ànima morís, no fóra guardonada si feés bé, ne punida si feés mal, aprés sa mort, car res no fóra, e fóra Déus injust en esta vida a moltes ànimes qui en esta vida han moltes adversitats, e elles són justes; e Déus si la volgués[1] retornar[2] aprés sa mort, no la pogra retornar en aquell nombre mateix, car creació fóra de una matexa substància dues vegades, la qual cosa és impossible. No mor, donchs, ànima racional e[3] viu per sa vida qui és una de ses parts simples,[4] vida speritual[5] que no converteix parts corporals en spècia speritual, qui[6] viu enaxí per sa vida com ama per sa volentat.

X. Si ànima, qui és substància speritual, fos engenrada, fóra substància speritual de substància speritual: enaxí com la substància corporal den Martín, qui és de la substància corporal de son pare, e la substància del clauell qui es de la substància del ferre, e fóra la substància generable del generant corrompable ab volentat,[7] enaxí con la substància del cors qui és corrompable ab les quatre generals calitats, ço és a saber, calor e les altres; e açò és impossíbol que volentat del generant vulla que neguna de ses parts sia en privació, car volria naturalment contra sa essència matexa, la qual cosa és impossible.

1. *Qüestió:* — Demanam si Déus crea[8] ànima ab moviment. — *Sol.º* Provat havem que ànima és, e que és ens speritual, e moviment nos pertany sinó a substància corporal qui, en movent, sia accupant un loch e puis altre; per què en la creació de substància speritual no és necessari moviment: axí com lome, a qui no és necessari moviment con vol crear ànima, vol que ànima qui no era sia, sens que

1. P, voluiset.—2. m, reproducere.—3. m, sed.—4. P, *af.* spiritualium —5. P, *om.* vida espiritual.—6. m, quae anima.—7. P, et esset substantia generantis corruptibilis cum voluntate: m, et esset substantia generabilis quae esset corruptibilis cum voluntate generantis.—8. Pm, creavit.

noy ha moviment de no ésser ⟨a ésser⟩,[1] mas que lo ésser creat és en continent que ho vol lo creador.

2. *Q.º* Si Déus podia[2] fer que ànima racional fos engenrada. — *Sol.º* Cascuna creatura, segons que és sa spècia, requer ses pròpries e naturals condicions: axí con de peix, qui requer abitació de aygua, e salamandra[3] de foch, e talpa de terra, e gamalion dàer; per què enaxí con Déus no poria fer que peix visqués sens aygua, ne salamandre sens foch, ne talpa sens terra, ne gamalion sens àer, vol Déus que cascun daquests viva segons ses condicions e son propri loch, car seguir sen hia contradicció; enaxí Déus no poria ⟨fer⟩ que ànima racional, qui no és ens corporal, pogués ésser engenrada corporalment, car hauria cors e no cors, la qual cosa seria contradicció en la ànima, e encara en la volentat de Déu, qui volria que fos de natura corporal ⟨e que no fos de natura corporal⟩.

3. *Q.º* Si home poria engenrar ànima racional, engenrant altre home[4] en natura humana, com sia açò que déus Pare engenra déus Fill en natura divina, lo qual Fill és substància speritual. — *Sol.º* Car déus Pare engenra déus Fill de si mateix e no daltre, e déus Pare és substància speritual, pot engenrar[5] fill en natura divina, qui és substància speritual; emperò nol poria engenrar sil Pare era una substància el[6] Fill altra, car serien diferens substàncies e moltes, e Déus no seria tant solament .j., e serien molts déus, la qual cosa és impossible, segons que provat havem en lo libre *Dels Articles*. En semblant manera home no pot engenrar ànima racional, car no la engenraria de sa humanitat, car engenrarla hia home, estant ànima racional home,[7] la qual cosa és impossible en quant part no pot ésser son tot.

---

1. m, sit sine motu, cum de non esse ad esse non sit motus.— 2. Pm, posset. — 3. M, salamandre.—4. P, filium hominem. — 5. M, engenra.—6. M, ell — 7. m, quia si homo illam generaret anima rationalis esset homo.

4. *Q.º* Si un enteniment pot engenrar altre, pus que engenrra entendre. — *Sol.º* Enaxí com en la essència de bontat ha .iij. concrets reyals qui són de sa spècia, ço és a saber, bonificant, bonificable, bonificar, enaxí en la essència del enteniment human ha .iij. concrets reyals qui són de la sua essència la qual en ells és sustentada, e tots aquells concrets reyals són necessaris a ésser .j. enteniment especial, ço és a saber, .j. enteniment den Martí o altre enteniment daltre home; e car lenteniment nos multiplicha daltre del qual prenga creximent, axí com fa la planta qui pren creximent de ço que li ve defores per nodriment, e encara quel enteniment és termenat e fenit, per açò no pot engenrar ne multiplicar altre enteniment de si mateix, el entendre que engenrra ⟨és⟩ spècia fantàsticha la qual fa de les semblances del obgect e de les sues matexes, lo qual entendre no és de la sua essència.

5. *Q.º* Si àngel pot produir ànima. — *Sol.º* Segons que ja dit havem del enteniment de home, qui no pot engenrar altre enteniment, se seguex que àngel no pot produir ànima de sa essència, com sia termenat e fenit e no prenga multiplicament daltre, ne encara no pot produir ànima daltra essència, com sia açò que havem provat que ànima sia a creant e no a generant; ne de no ren la pot [1] produir, car seria son creador e serien molts creadors, ço és Déus e àngel; la qual cosa és impossible e contra les sobiranes perfeccions e proprietats de Déu.

6. *Q.º* Si ànima pot pruduir si matexa. — *Sol.º* Negun ens pot produir si mateix, com sia açò que ell en .j. temps mateix no pusca ésser e puscha ésser; e si ànima podia produir si matexa, poria ésser enans que fos, en quant seria [2] lo poder àb lo qual poria produir si matexa, e aquell poder seria enans que ella fos e no seria de la sua essència.

1. P, posset.—2. m, in ipsa esset.

7. *Q.º* Si ànima, ans que sia creada, està en potència e que per creació[1] esdevengua en actu. — *Sol.º* En les substàncies corporals elementades segons natura de generació e corrupció, estan substàncies corporals en potència en altres substàncies que són en actu: axí com la flor del pomer, qui està en potència en lo pomer enans que sia florit; mas en creació no és enaxí, car ella no està subgecta a generació ne a corrupció, mas a producció de creatura producta de no ésser en ésser si enans que fos producta estava en potència, car stant en potència seria alcuna cosa.

8. *Q.º* Si creació de ànima és de Déu e daquella ànima matexa, o si és de la .j. tant salament. — *Sol.º* Lo sagel lexa en la cera semblances de les sues essencials letres sens que les letres de la cera no són de la essència de les letres del sagel, mas que són semb ances e imprimcions de les sues[2] letres. En semblant manera en creació Déus emprem ses semblances en les creatures, no que les creatures sien de la essència de Déu, mas semblances del, segons que les sues semblances poden pendre e sostener; e per açò creació és, segons manera de acció, del creador, e segons manera de passió, és de les creatures.

9. *Q.º* Si Déus poria costrènyer a ànima son franch arbitre. — *Sol.º* Negun cors no poria ésser cors si del era moguda neguna part necessària al seu ésser, sens la qual ell ésser no puscha,[3] axí con forma o matèria o quantitat, e enaxí de les sues altres necessàries; e car ànima racional és creada ab franch arbitre qui és una de ses parts, per ço que ab aquella part pusca franchament membrar, conèxer e[4] amar Déu, moguda[5] de ella aquella part, ella ésser no poria, la qual part li seria moguda[6] si de necessitat havia a membrar, entendre e amar Déu o altra cosa, e no franchament.

1. P, creatorem. — 2. m, illarum. — 3. Pm, non posset. — 4. M, he. — 5. m, si... removeretur. — 6. m, removeretur.

10. *Q.º* Si Déus pogra crear ànima de contraris. — *Sol.º* Si ànima fos creada de contraris, pogra ésser a generant per manera de generació e de corrupció: enaxí com lo cors elementat en qui són quatre calitats contràries, ço és a saber, calor e fredor, humiditat e sechor, e nos havem ja provat que ànima no pot ésser a generant; e encara, si Déus hagués creades contràries parts en ànima, no pogra ànima franchament membrar, entendre e amar Déus, car a la libertat contrastaren les contràries parts, contrastans les unes parts a les altres; e per açò Déus, segons la fin el orde a que ha creada ànima, no pogra crear contràries parts en ànima, car lo seu poder no pot contra fin e orde de ço que[1] sab lo seu saber, e que vol lo seu voler, e que posa en ver la sua veritat, e en virtut la sua virtut, e en bontat la sua bontat, e açò mateix de granea e de eternitat.

III. *De la .iij.ª spècia de la primera part*

PER .x. raons entenem a provar que ànima racional és inmortal, e no entenem a parlar de mortalitat qui sia en ànima peccat,[2] mas de inmortalitat essencial.

I. Anima és inmortal[3] per sa pròpria natura, la qual ha per creació en quant no és creada de contraris, segons que ja dit havem; per què enaxí com lo sol és incorrompable e la sua lugor és permanent per ço car és creat sens contràries parts, enaxí lànima és inmortal, e sos accidens naturals són permanens per ço car no és de contraris.

II. Anima és inmortal per rahó de la fin a la qual és creada, car ella és creada per membrar, entendre e amar Déu, e la memorabilitat e intelligibilitat e amabilitat de Déu se convenen ab eternitat, segons que ja dit havem; e per açò la fi de la memorativitat, intellectivitat e amativi-

1. m, et ordinem illius quod.—2. m, per peccatum.—3. P, *om.* inmortal.

tat se covenen ab eviternitat, per la qual conveniència se segueix en ànima inmortalitat.

III. Si ànima no fos ⟨inmortal,⟩ les creatures corporals no pogren atènyer lur fin en Déu: don[1] se seguira gran inconvenient, segons que ja dit havem. Es, donchs, ànima inmortal, per ço que les creatures corporals per ànima conjuncta ab cors humà pusquen atènyer lur fin en Déu, car si era mortal, seguirsen hia lenconvenient que dit havem e no serien creades[2] a fin permanent.

IV. Anima és pus noble creatura que negun cors, e açò és car mills pot pendre les semblances de Déu, con sia Déus ens esperitual e ànima atretal. On, si ànima és inmortal per ço que la fin de les creatures corporals sia permanent, bés segueix que ella sia inmortal per ço que la sua fin sia permanent, car si fos mortal,[3] pus noble essència no hagra tant gran concordança ab permanència, com menys noble; la qual cosa és impossible.

V. Déus es just, e la sua justícia requer que ànima sia inmortal per ço que puscha haver permanent subgect en lo qual puscha jutjar bona ànima a benauyrança eviternal, e mala a pena eviternal; e si ànima era mortal, en la sua mortalitat faria la justícia de Déu contra si matexa en ço que faria contra ço que requer son judici; e car la justícia de Déu no pot injuriar si matexa, covén que ànima sia inmortal.

VI. La divina bontat e eternitat en ànima bona[4] han concordança; car enaxí con la bontat requer sobgect en lo qual puscha influir benauyrança, enaxí la eternitat requer subgect bo en lo qual puscha influir eviternitat, qui és sa semblança; e si la eternitat no conservava ànima en eviternitat, no hauria concordança ab la divina bontat, enans li seria contrària; la qual contrarietat és impossible. Es, donchs, ànima inmortal.

1. M, do.—2. m, et corporales creaturae non essent...—3. M, inmortal.—4. P, anima hominis.

VII. Ço per quel cors del animal és naturalmente mortal [1] és car no pot viure de ses parts essencials, car lo seu humit radical no pot viure sens humit nutrimental, qui ven de fores, axí con lo cavall, qui no poria viure sens menjar ne sens beure; e car ànima és tota sa spècia e no ha necessitat en viure de coses de fores, car totes ses parts viuen dedins per la vida, qui és una de ses parts qui no viu de humit nutrimental, per ço ánima és inmortal, e està enaxí viva per vida qui és una de ses parts, com está lo sol redon per cercle qui és una de ses parts.

VIII. Cors elemental pot ésser destruhit per tochar, axí com la pera per ferir [2] e la planta per tayllar el cors del animal per nafrar e endurar; [3] e car la ànima racional [4] és speritual, no pot ésser ferida, tallada ne nafrada, e per açò no és qui la puscha auciure ab cors, ne àngel bo o mal no la pot destruir ne auciure, com sia ço que neguna substància qui sia tota sa spècia matexa no puscha ésser destrovida per semblant substància qui sia sa spècia matexa, car neguna spècia destruu altra. Es, donchs, ànima inmortal, pus no és qui la puscha destruir corporalment ne speritual; ne Déus no la pot destruir, car faria contra la fi a a la qual la ha creada, segons que ja havem dit.

IX. Neguna ànima por destruir ne auciure si matexa, car ella és de vida e no de mort, e la sua vida no pot auciure que en si matexa no haja [5] mort qui sia una de ses substancials parts, e major e pus fort que la sua vida; e nos havem ja provat que ànima no és de contraris. Es, donchs, ànima inmortal, pus que ella nos pot auciure ne altre auciure no la pot, segons que provat havem.

X. Anima és de parts quis concorden les unes ab les altres: axí com la sua bontat natural, qui ha concordança ab la sua natural granea, e enaxí de les altres; e neguna

1. P, est corruptibile corpus animalis quia...—2. P, pomè (?) per ignem.—3. m, *om.* e endurar.—4 P, *om.* racional.—5. m, in seipsa habeat.

substància qui sia de parts concordants sens[1] contràries parts pot ésser mortal ne destruhida. Es, donchs, ànima inmortal e permanent segons cors natural sperital.

1. *Qüestió:* — Si <per> peccat mortal se pot ànima pervertir de inmortalitat natural en mortal natura. — *Sol.º* Anima és creada a bona fi, segons que dit havem, e segons noblea daquella fi és posada en natura. Estant, doncs, ànima en natura daquella fi, naturada, és per la fin conservada: covén, donchs, que si és contra aquella fi per peccat, que sia pervertida en contrària natura, la qual contrària natura és per peccat inclinada a no ésser, car no és digna[2] que sia ne haja benefici de neguna cosa digna[3] de ésser; mas per ço que sia subgecta a la justícia de Déu e que les substàncies corporals no perden lur fi en la privació de la ànima, no pot la ànima morir e ha natura de morir,[4] axí com si un home[5] era foch, e per natura del foch ha natura que sia cremat, mas la justícia de Déu lo pot sostenir per ço que sia punit longament del peccat que ha fet.

2. *Q.º* Si per ço car ànima és creada de no ésser, ha natura de retornar a no ésser. — *Sol.º* Si ànima fos creada de no ésser sens neguna fi e utilitat, la privacion de la fin fóra causa per què la ànima retornara a no ésser, mas per la presència de la fi no pot retornar en no ésser: axí com lome qui scriu e erra en ço que scriu, coneguda aquella errada, destruhu aquella scriptura, e per ço[6] lescriptura era contra la fin segons la qual entenia scriure; mas si lescriptura ha concordança ab la fin, lescrivan, amant la fi per què scriu, no pot destruir lescriptura.

3. *Q.º* Home pot auciure si mateix, e ànima és part dome. Deman, donchs, si hom pot auciure sa ànima, pus que pot auciure si mateix. — *Sol.º* Home és de ànima e de

1. M, ses.— 2. M, digne.—3. M, digne.—4. P, nec habet naturam moriendi; m, et si per peccatum habeat naturam moriendi.—5. m, esset in igne qui per naturam illius ignis haberet naturam.—6. m, quia.

cors compost, el cors e lànima són diferens per essència, el[1] home no pot tochar ne nafrar la ànima segons que ja havem dit; e per açò no pot auciure totes ses parts, e si auciu lo cors, nos segueix que aucia la ànima.

4. *Q.º* Si neguna de les parts essencials de ànima pot morir. — *Sol.º* Provat havem que ànima no és de contraris e que totes[2] les sues parts han concordança; e per açò neguna de ses parts no pot morir, pus que contrarietat no ha loch que sia occasió a[3] mort de neguna part dànima racional.

5. *Q.º* Deman si con lome mor, lànima ha pena qui pos en ella impremció de mortalitat. — *Sol.º* Anima e cors són parts dome, e car lo tot és la fi de les parts, ço és home, per la mort del home ha impremció de mort en la ànima, la qual impremció de mort és la pena que sosté la ànima per ço car se parteix del cors el[4] tot ve en privació.

6. *Q.º* Si, morts los òrguens corporals, moren los actus de les potències de la ànima. — *Sol.º* Lo ferrer qui fa lo clau ab lo martell, vol fer lo clau, pus que lo fa, e si pert lo martell, per tot ço nos segueix que ell no vulla fer clau e que nol sàpia fer. Roman, donchs, làbit de ferreria en les potències de la ànima, jatsia açò ques perden los struments de ferreria.

7. *Q.º* Si la ànima, con és partida del cors, és tant noble e tant complida com era dementra que era en lo cors. — *Sol.º* La ànima dementra que és ab lo cors conjuncta està en la fi per què és, ço és a saber, que de ella e[5] del cors sia home, e[6] aquella sua existencia de fin és en actu, e con és partida del cors està aquella fi en potència; per què en quant actu és pus noble que ço qui està en potència, es la ànima deteriorada per la mort del home; mas en quant roman en ses parts e en sa essència e està a la fin

1. M, ell.—2. M, tots.—3. M, ha.—4. M, ell.—5. M, he.—6. M, he.

a la qual és creada, ço és a saber, membrar Déu, entendre e amar, no pren piyorament per la mort del cors.

8. *Q.º* Con lome és mort, lànima pot ymaginar lo cors en què era? — *Sol.º* Enaxí com la ànima conjuncta ab lo cors retén los obgects sensuals en la ymaginació, enaxí con és mort lomen retén los[1] obgects ymaginables en les sues potències, e per açò pot atènyer los obgects ymaginables membrant, entenent e[2] amant sens orguen de ymaginació.

9. *Q.º* Si con lo cors mor, la ànima conjuncta ab lo cors mou lo cors a mort. — *Sol.º* Neguna fin és contra si matexa, e per açò la ànima qui ha sa fi ab companyia del cors en constituir home, no mou lo cors a morir, ans contrasta a[3] la mort aytant quant pot; mas car los òrguens corporals se corrompen, per rahó de la corrupció del elementat no pot romanir ab lo cors: axí com lo vin, qui no pot romanir en lampolla quant és trenchada.

10. *Q.º* Si la ànima, quant és partida del cors, sen porta les costumes que havia en lo cors. — *Sol.º* Tota bona costume és per guanyar mèrit de bé, e tota mala custume és per privar mèrit de bé, don se segueix mèrit de[4] mal. Guanyat, donchs, lo mèrit de bé o de mal, no són necessàries les costumes, axí con fet lo colteyll no és a ell necessari lo martell.

De la segona part daquest libre, e primerament

IV. *De la sua primera spècia*

ANIMA racional, què és en si matexa? — *Solució:* Anima racional és aquella part dome per la qual membra[5] e en-

1. M, les.—2. M, he.—3. M, *om.* a.—4. M, del.—5. M, membre.

tén e ama; car enaxí con lo foch scalfa ab calor, enaxí home membra, entén e ama ab la ànima e per la ànima.

II. Es ànima substància speritual conjuncta ab substància corporal, ab la qual constueix home; car enaxí com en lo pebre, o en altra medicina qui sia més calda que secha, lo foch constitueix les altres calitats a escalfat,[1] enaxí la ànima constitueix lo cors a homenificat,[2] e per açò és dita forma del cors e covén ésser substància, pusque és forma del cors.

III. Es ànima substància qui informa lo cors a vegetar e a sentir, car ella mou la vegetativa a vegetar e la sensitiva a sentir: axí com la calor del foch qui mou laygua calda en la olla e[3] a escalfar, e la volentat qui mou lomen a amar; e per açò la ànima naturalment és dona del cors.

IV. Es ànima substància qui ha mester orguen ab qui atenya sciència dels obgects corporals: axí com atènyer[4] color a la qual ha mester hulls e la potència de sentir per ço que en la ymaginativa prenga lo subgect de color, e que en la absència daquell sobgect, de la himaginativa tragua les semblances daquel sobgect e quen vesta son membrar, entendre[5] e amar; e açò matex és de les altres potències del sen comun.

V. Es ànima substància speritual qui ateny per spècia los obgects que pren: axí com la mare qui membra son fill, lo qual no veu, e del qual fa semblança en la memòria per rahó de membrar, e en lenteniment per rahó de entendre, e en la volentat per rahó damar.[6]

VI. Es ànima substància speritual qui és part dome, e per açò és potèncie dome, axí com part qui és de son tot.

---

1. P, quae sit mixta qum desicat ignis constituit alias qualitates ad calefaciendum: m, in esse calefactum.—2. P, ad humanificandum: m, in esse hominificatum.—3. m, *om.* e.—4. Pm, ad atingendum.—5. P, *om.* intelligere.—6. P, ratione velle sive amare.

VII. Es ànima strument speritual ab lo qual les substàncies corporals atenyen lur fi en Déu, segons que ya dit havem.

VIII. Es ànima substància qui participa ab més creatures que neguna altra substància, stant conjuncta ab cors human; car aquell cors participa ab lo firmament en quant ne pren influència e és ab ell en .j.ª spècia qui és cors; e participa ab los .iiij. elaments, car ell és de tots quatre; e participa ab les plantes, car ell és de la vegetativa; e participa ab la sensitiva en quant és de ella; e açò mateix de la ymaginativa.

IX. Es ànima substància qui guanya a si matexa e al cors morals virtuts o vicis, axí com castedat o luxúria; car si ànima speritual en home no fos, moralitats no foren de vertuts ne de vicis.

X. Anima és aquella substància qui ab morals virtuts guanyen[1] mèrits de bé, e ab morals vicis mèrits de mal; e car ella és part d'ome, segons que hom mou ella a moure si matexa o a moure lo cors,[2] ella procura, en aquel moviment, com lome aja glòria o turment.

1. *Qüestió:* — Anima, és substància o[3] és accident? — *Sol.º* Anima és substància, e és per ço substància car és de parts substancials, ço és a saber, de memòria, enteniment e volentat, les quals covenen ésser, per rahó de la fin, parts substancials, car la noblea de la fi ho[4] requer, la qual fi és membrar, entendre e amar Déu, e car accident nos pot haver a tant noble fi[5] com substància, com sia açò que substància sia pus noble creatura e aja més de entitat que accident; e si ànima fos de parts accidentals e no substàncials, fóra derrogada la fi per rahó de la qual ella és e noy cabera tanta de glòria, com sia açò que substàn-

1. P, adquirens; m, lunatiu.—2. P, secundum quod homo movet ipsam habet movere seipsam et corpus.—3. M, ho.—4. M, o.—5. m, non potest habere tan nobilem finem.

cia haja més de entitat que accident; e encara, mort lo cors, morira lànima, car accident no pot haver sustentament sens substància, e nos havem ja provat que ànima és inmortal.

2. *Q.º* Anima, és forma per si matexa o és forma en quant enforma lo cors? — *Sol.º* Provat havem que ànima és substància,[1] e que la principal fi per rahó de la qual ella és, és Déu membrar, amar e conèxer; e per açò, segons la fi, covén que ella sia forma per si matexa simplement, com sia açò que a forma se pertanya acció, e és forma en quant enforma lo cors per accident, ço és a saber, per ço car participa ab ell, axí con la volentat del home qui mou lo cors de un loch en altre.

3. *Q.º* Com sia ànima de forma e de matèria, com pot ésser forma? car si és forma, part e son tot se convertexen. — *Sol.º* Anima és forma al cors, segons que dit havem, mas en quant si matexa no és forma, mas que és de forma e de matèria: de forma és en quant és de part substancial bonificativa e de part substancial magnificativa, e enaxí de les sues altres substancials començaments, e totes aquestes activitats costituexen comuna activitat memorativa, e altra intellectiva, e altra amativa, e totes aquestes tres comunes activitats constituexen una comuna activitat qui és forma de lànima; e açò matex de les potències passives, ço és .j.ª bonificabilitat, magnificabilitat, e los altres començaments naturals e substancials qui constituexen tres comunes passions, les quals són: memorabilitat, intelligibilitat, amabilitat, e totes aquestes .iij. passions constituexen una comuna passió qui és speritual matèria;[2] e de ella e de la forma que dita havem és lànima.

4. *Q.º* Anima, és sa potència?[3] — *Sol.º* Neguna ànima pot ésser sa potència: car enaxí com part no pot ésser son tot, enaxí tot no pot ésser sa part; e açò és per ço car

1. P, esse formam. — 2. P, substantialis materia. — 3. P, Questio: utrum anima sit sui pars?

entre tot e sa part covén star diferència per ço quel tot sia de moltes parts.

5. *Q.º* Anima, és àngel? — *Sol.º* Anima no és àngel, com sia conjuncta ab lo cors e sia part dome, e àngel sia substància speritual separada del cors, lo qual àngel no és dejús neguna spècia, e ànima és dejús spècia dome en quant és part daquell, e encara, que àngel no ha mester orguen a entendre çajús.

6. *Q.º* Anima, és imprenció dàngel en cors human, axí con letres de cera qui són impremcions de letres de sagel? — *Sol.º* Provat havem que ànima és inmortal, e que és substància, e és de forma e de matèria speritual; e açò ésser no poria si era impremció dàngel, car mort lo cors morria lànima, e la impremció[1] seria accidental, pus que no fos de la essència del àngel; e si era de la essència del àngel, seria a generant, e nos havem provat que no és a generant mas a creant; e encara, que substància speritual no és divisible, com sia açò que no puscha ésser tochada per ço car és speritual, ne és corrompable per ço car no és de contraris.

7. *Q.º* Anima, és ymage de Déu? — *Sol.º* Anima és ymage de Déu en quant és substància speritual en la qual ànima Déus entén; car enaxí con lo mirayll és himagen de cors en quant pren la semblança[2] daquell en si mateix, enaxí ànima és ymage de Déu, en quant ateny Déu membran, entenent e amant Déus en si matexa.

8. *Q.º* Anima, com és partida del cors, roman en aquell nombre en lo qual era con era conjuncta ab lo cors? — *Sol.º* Enaxí com en lo diner qui és dargent e de coure, és largent, quant és departit del coure, en aquell nombre mateix en lo qual era con era ajustat ab lo coure, enaxí lànima roman en son nombre con és partida del cors.

---

1. P, *rep.* impressio.—2. m, similitudines.

9. *Q.º* Lànima justa, con se perverteix en peccat, és aquella qui era con era justa? — *Sol.º* Segons que provat havem, ànima és substància, e substància per accident no muda son nombre: axí com layga freda qui no muda son nombre con és scalfada, nel ferre del coltell qui no muda sa spècia con daquell coltell és fet clau; per què lànima nos muda, per moralitats,[1] de un nombre en altre, mas ques muda per calitat,[2] axí com de bé en mal o de mal en bé.

Q.º Anima, és vida? — *Sol.º* .III. species són de vida: vegetativa, sensitiva e intellectiva. No és ànima vida vegetativa ne sensitiva, con sia substància speritual, ne és vida speritual, com sia açò que vida sia .j. de ses parts[3] per la qual totes les altres sues parts són vives: axí com la sua bontat substancial, per la qual totes les sues parts naturals són bones naturalment.

V. *De la segona spècia qui és de la segona part*

ANIMA, què ha en si matexa? — *Solució:* Anima ha en si matexa sos propris e naturals començaments, ço és a saber: bontat, granea, duració, poder, saviea e volentat, virtut,[4] veritat, delectació, diferència, concordança, començament, mijà[5] e fi, majoritat, egualtat e menoritat; e per aquests començaments substancials dels quals és constituyda ha rahons: axí com per bonea ha rahó a produir bé, ço és moral bé product,[6] e per granea ha rahó a produir gran bé, e enaxí de les altres rahons.

II. Ha encara ànima en si, per rahó de sa bontat, essencial bonificant,[7] bonificable, bonificar, e per raó de sa[8] granea ha en si essencial magnificant,[9] magnificable, mag-

1. P, mortalitates.—2. P, qualitates.—3. m, intellectiva sed vita intellectiva est una partium animae.—4. M, *om.* virtut.—5. M, miga.—6. m, *om.* product.—7. P, bonificativum.—8. P, *om.* sa.—9. P, magnificativum.

nificar, e enaxí dels altres, e per aquestes parts concretes les sues raons han naturals e essencials subgects[1] en los quals són sustentades: axí con la sua bontat qui és sustentada en lo seu essencial bonificant,[2] e enaxí del seu essencial bonificable e bonificar.[3]

III. Ha ànima en si matexa propris e essencials accidents sperituals, ço és a saber: cantitat, calitat, relació, els altres dels .ix. predicaments;[4] e per cantitat és quanta, e per calitat és qual, segons que direm, e enaxí dels altres; e per cantitat és enaxí sa bontat quanta, com per granea gran, e per diferència són diferents sa bontat e sa quantitat, e és sa bonea de genrre substàncial diferent ab lo genrre de accident bo,[5] e enaxí entra en distincció de genrre substancial e accidental; e açò mateix de distincció de spècia e de spècia, estant bonea per spècia distincta a granea, e açò mateix de distincció de indivídues substàncies, axí com la ànima den Martín diferent ab la ànima den Ramon.

IV. Ha encara ànima .iij. potències en si matexa, ço és a saber, memòria, enteniment e volentat, segons que ja dit havem; e ab aquestes .iij. potències fa tot quan fa, e són de la sua essència, e ella és de elles, e són enaxí diferents per diferència con bones per bontat, e grans per granea, e concordants per concordança, e enaxí de les altres.

V. Ha ànima en si matexa spècies ignates e impremtes per atquisicion de les sues tres potències constituhides dels primers començaments, segons que dit havem: ignates són en quant les pot produir; impremtes són per los actus de les raons, e guanyades són con són productes de potència en actu: axí com en Martín qui entén son fill blanch o negre, bo o mal, gran o poch, e enaxí dels altres, el[6]

1. P, partes sive rationes naturalia et essentialia habent subiecta.— 2. P, bonificativo.—3. m, et in suo essentiali bonificabili et bonificare.— 4. m, et alia novem praedicamenta.—5. m, accidentis ipsius boni.—6. M, ell.

entendre és ignat e concreat ab lactu dedins qui és de la essència del enteniment, el[1] intelligible no és de la essència daquell entendra, car és de altra substància, e aquell intelligible, qui és fill den Martí convertit en ésser entès, és sobgect en lo qual és feta la impremció que posa lentendre dedins en ell: axí com sagel qui en cera posa semblança de ses letres; e ço quel entendre hi posa, és la spècia ignata producta de potència en actu, el[2] intelligible convertit en entès és la spècia guanyada, enaxí que la spècia és de tots .iij. sens que les potències dedins no posen[3] en ella res de lur essència, mas que han aquella spècia en si matexes.

VI. Ha encara ànima en si matexa parts actives e passives: actives, en quant les potències són agens en pendre los obgects que prenen: axí com lenteniment qui pren les semblances de les substàncies[4] que entén, e aquel enteniment és agent, ço es produent; ha potències passives ànima, en quant en elles pot posar impremcions e semblances de les altres substàncies, axí com en la sua intelligibilitat, la qual ha dedins e qui és de la sua essència sots rahó de matèria, segons que ya dit havem, en qui ha possibilitat com reeba les semblances de les substàncies defores, e aquell enteniment intelligible és possible, el agent el possible són de una essència, e són diferens per diferència de forma e de matèria, de acció e de passió.

VII. Ha ànima en si matexa los obgects que pren, axí com en Martín qui entén son fill o altre absent al seu; e per açò les potències de la ànima no hixen defores la substància es atenyen[5] los obgects, mas que de les substàncies defores los recullen dedins, prenent de les substàncies defores lurs semblances e convertenles en les substàncies dedins: axí com la vegetativa den Martín qui menuga pan, qui no hix en la spècia del pan, mas que

1. M, ell.—2. M, ell.—3. m, absque eo quod... aliquid... in illa ponant.—4. P, subiectorum similitudines.—5. m, quando capiunt.

aquella spècia converteix, en vegetant, en spècia de carn sens que spècia de pan no entra en spècia de carn. En semblant manera, lenteniment den Martí entenén son fill, converteix la intelligibilitat de son fill en intelligibilitat de spècia,[1] segons que ja dit havem.

VIII. Anima en si matexa contén e ha tota sa spècia, axí com lànima den Martí qui és tota sa matexa spècia, e per açò ha tota si matexa en si matexa. Açò no és segons la spècia de home special, axí com en Martín qui no ha tota la spècia humana en si matex, car en spècia dome és en Pere els altres hòmens; e per açò ànima se converteix ab sa spècia e no ho fa la spècia den Martí ne del cavall ne de la poma; e la ànima den Martí se converteix per ço ab la sua spècia, car són sos començaments de si matexa.

IX. Anima és simple substància, e ha aquella simplicitat en si matexa, car és de simples començaments, axí com de simple bontat, de simple granea, e enaxí dels altres; e la sua bontat és per ço simple car no és producta daltra bontat e es .j.ª part substancial nuda,[2] per diferència, de totes les altres parts, car no és, segons spècia, neguna daquelles; e és enaxí nuda de elles[3] per essència, com .j.ª spècia de altra; e car la bontat retén sa simplicitat, jatssia açò que entra en mesclament ab les altres parts de lànima simple per aquella simple bontat qui és sa simple part, e açò mateix de la sua simple granea, e enaxí dels altres començaments substancials e accidentals.

X. Anima és composta, e ha la sua composició en si matexa, e la sua composició comença en los concrets de cascun simple començament: axí com en los concrets de bontat, de granea, e los altres, car los uns concrets se mesclen ab los altres segons mesclament speritual, comunicantse los uns començaments als altres sots rahons de les formes

1. P. in specie intelligibilitatis: m. intelligibilitatem suae speciei.— 2. m. distincta.—3 m. quia non est secundum ullam speciem illarum et ita est distincta ab illis.

abstractes: axí com bonificant quis comunifica a magnificable, en bonificant aquell per ço que sia bo, e per açò entra bonea en granea[1] per ço que granea sia bona per ella, e açò mateix fa granea a bonea per ço que ella sia gran per ella; e segons aytal comunicació e diffusió, se fa la composició de la substància e la sua congregació; e açò mateix de les sues potències; e per açò ànima es simple per una manera e composta per altra, e ha la sua simplicitat e composició en si matexa e de si matexa.

1. *Qüestió:* Anima, ha en si matexa totes ser perfeccions naturals? — *Sol.º* Anima viu de si matexa e no daltre, segons que dit havem, e tots los seus començaments se comuniquen los uns als altres ab concordança sens neguna contrarietat, e tots són concreats e[2] començats los uns en los altres; e per açò és diferent ab la sensitiva e vegetativa en cascun elementat animat, car tot elementat animat és daltre començat e ab contrarietat e en ella e de ella començat; e per açò negun dels pot haver totes ses perfeccions ne totes ses operacions.[3]

2. *Q.º* Com ànima haja en si matexa totes ses perfeccions,[4] per què nos sadolla e no reposa en si matexa, e ella nos pot sadollar en esta vida? — *Sol.º* Segons que dit havem, ànima ha totes ses perfeccions en si matexa segons essència:[5] axí com substància de coltell, qui és tota complida per forma e per matèria;[6] emperò si no talla e està occiós, és defectiu segons la fi a la qual és fet, ço és, tallar, e açò mateix és de les substàncies naturals; per què ànima en quant existència complida és, mas en quant fi es defectiva, car nos pot tota haver a aquella fi, ço és membrar, entendre e amar Déu, si és accupada per negunes

1. P, bonitatis magnitudinem. — 2. M, he. — 3. m, habere in seipso...: P, non potest habere perfectiones nec totam aliquarum suarum perfectionum. — 4. P. Questio: cum anima in seipa rationes suas habeat et perfectiones quare... — 5. P, existentiam. — 6. P, numerum.

altres fins a les quals no és creada: axí con fin de[1] delectació corporal o de honrament, e enaxí de les altres.

3. *Q.º* Com en bontat de ànima sien terminats bonificant, bonificable e bonificar, com pot haver bonificant, bonificable e bonificat sots un nombre mateix? car si és bonificat, no és a bonificar,[2] e si és bonificable, no és bonificat, e per açò bonificat e bonificable nos poden convertir en un nombre, ne bonificant en .j. nombre haver nols pot. — *Sol.º* En la essència de bontat, segons sa spècia, no ha car[3] .j. bonificable e un bonificar diferens per diferència, e aquell bonificable és bonificat per bonificable defores, de qui pren la semblança, e la spècia daquel bonificable és dedins, car multiplica sa spècia e bonifica les substàncies de foras bonificables per ella, estant en la matèria e sobgect ab bonificant dedins[4] qui ella bonifica segons manera de fi a la qual la mou, ço és a bonificar; e enaxí, segons esta manera[5] de producció, transmutant una semblança en altra e[6] romanent cascuna semblança en sa spècia, e de moltes[7] semblances una comuna spècia, roman bonificable ço que és e és bonificat e en nombre de amdós és .j.: axí com granea qui segons natura és bonificable per bontat e és bonificada per infusió con per raó de bontat és bonificada.

4. *Q.º* Com ànima no sia cors ne de natura de cors, com pot haver quantitat? — *Sol.º* Anima és creatura, e tota creatura covén que sia terminada e finida; e si era possíbol cosa que de ànima pogués hom trer quantitat, que[8] no la hagués,[9] no fóra termenada, car no hauria ab què,[10] e seria la sua substància infinida, la qual cosa és impossible, com no sia mas .j.ª substància infinida qui és Déus, segons que provat havem en lo *Libre dels Articles*. Ha, doncs, ànima

1. m, sicut ad finem.—2. m, non est bonificandum.—3. P, preter: m, nisi.—4. m, ipsa existente materia et subjecto ipso bonificanti ab intra.—5. m, ad bonificare et ad esse bonificatum et secundum hunc modum.—6. M. he.—7. m, et existente.—8. m, sic quod.—9. M. hages.—10. m, cum quo esset terminata.

quantitat per ço que no sen seguesca lo enconvenient demunt dit, e aquella quantitat és de genrre speritual, enaxí com la substància, e no és de quantitat quis puscha ymaginar per extensitat, car la sua quantitat no la pren lenteniment en la ymaginació, en la qual pren la quantitat del cors, ans la pren nudament en si mateix, sens que no consira neguna natura ne condició corporal.

5. *Q.º* Con la bonea de memòria, de enteniment e de volentat sia una per essència, e açò mateix de granea e dels altres començamens de les potències, les potències, con poden haver diferència per essència? — *Sol.º* En bonea simplement[1] són diferens bonificatiu, bonificable, bonificar per diferència e no per essència; car diferència no diverssifica la essència de bontat, mas que diverssifica un concret de altre. En semblant manera, les .iij. potències no són diferents per essència de ànima, car totes[2] són de una ànima e de la essència daquella, e totes són de uns començaments matexes; mas per ço car diferència hi és, són diferens per ella e per la sua essència, qui ha ofici de diferenciejar[3] per ço que en una substància sien moltes coses e moltes fins; e per açò una és la bontat de memòria, e altra la bontat del enteniment, e altra la bontat de la volentat, mas sens diferència, les .iij. bontats no són mas una bontat per spècia e per essència.

6. *Q.º* La spècia quel enteniment multiplica e guanya, hala lenteniment agent o lenteniment possible, o hanla amdós? — La potència el[4] obgect han lactu damdós, axí con lo pare e la mare qui han lo fill damdós: lo pare la per manera de acció, e la mare per manera de passió; e si la mare lagués per manera de acció, convertires lo seu àbit passiu en actiu; la qual cosa és impossible.

7. *Q.º* La spècia quel enteniment lexa, con la memòria la hublida, ha negun subgect on sia sustentada? —

1. P, in bonitate simplici.—2. m, omnes tres.—3. M, diferenciajar.—4. M, ell.

Sol.º La figura del clau quel ferrer trau del ferre e ab lo martell la emprem en lo clau és creatura, e és treta del ferre, de potència en actu, ab la volentat el enteniment del ferrer e ab lo moviment del martell e del clau; e con lo clau és corrumput o del ferre és feta aguylla o altra cosa, sdevén en privació, car complida ha la fin a la qual era creada, e per açò no ha sobgect en lo qual sia sustentada aprés la corrupció del clau.

8. *Q.º* Con lenteniment no sia de natura corporal ne sia cors, con pot, per entendre, haver spècia de cors? — *Sol.º* De ànima e de cors és fet home. Covén, donchs, que ànima e cors sien parts hunides e conjunctes la .j.ª en laltra; per què en enaxí com la sensitiva del cavall mou la vegetativa a[1] vegetar, jatssia que sien diferens per spècia, e pot aquella moure per conjuncció damdues les spècies e per fin de sentir, a la qual és necessària cosa vegetar en lo cavayll per ço que viva de ço que menuga e beu, enaxí enteniment, qui és conjunct ab lo cors, mou lo cors a sentir, e daquell sentiment trau semblança del cors e depura la en la ymaginació en la qual la fa spècia qui és figura del cors: enaxí en la ymaginació ha lenteniment la spècia del cors, com, en lo mirayll, les spècies que pren de les substàncies defores[2] ha lo sen de veer aquelles, lo qual sen és diferén ab lo mirayll per diferència de animal[3] e de no animat.

9. *Q.º* Anima qui és en peccat, pot haver Déu en si matexa? — *Sol.º* En aquesta vida tota ànima qui pren Déu, lo pren per spècia, e la ànima justa lo pren ab gràcia e en la fi[4] per què és creada, e ànima injusta lo pren per lo contrari, per rahó de la qual contrarietat lo pot pendre en quant lo pot entendre e membrar per spècia, no per amar, car sil prenia per amar no seria injusta, e pot lo pendre

1. M, ha.—2. P, sicut species quas attingit a substantiis exterioribus: m, sicut sensus potest videre in speculo species.—3. Pm, animati.—4. P, attingit ipsum cum gratia in fine propter quem...

per membrar e entendre, per ço car la libertat se comunica a la memòria e al enteniment, com cascuna sia naturalment francha potència, axí com bona e com gran;[1] mas segons moralitat de vertut, nos comunica la libertat a la memòria e al enteniment ab bontat, car ja seria bona aquella comunicació, e si bona, virtuosa, e açò és impossible.

10. *Q.º* Anima, ha en si matexa dextra e sinestra? — *Sol.º* Anima domen e ànima de fembra e no són diferens per masculinitat ne per feminitat, car lo pare no produu fill o filla de la essència de la sua ànima ne de la essència de la ànima de la fembra, mas de la essència del seu cors ne[2] de la essència del cors de la fembra taylla pars per diferència don produu cors de home o de fembra; e per açò la ànima den Pere pogra ésser conjuncta en[3] lo cors de na Guillema,[4] e la ànima de na Guillema[5] en[6] lo cors den Pere en aquel istant que Déus crea la ànima con la met en lo cors.

VI. *De la .iij.ª specia qui és de la segona part*

QÜESTIÓ: Anima, què és en altre? – *Solució:* Enfre ànima e custumes ha diferència, com sia açò que ànima sia substància e custumes sien accidens. Es ànima en custumes bona o mala, axí con la ànima den Guillem just, qui en justícia és bona, e[7] si és injust, és en la sua injúria[8] mala.

11. Es ànima en cors extensible, axí com en lo cors del infant qui creix, en lo creximent del qual ella sestén segons quel cors creix, con sia conjuncta ab tot lo cors; e aquella extensitat no és de sa natura, mas que la ha per lo cors: axí com laygua calda per lo focs qui escalfa[9] la carn en la olla, a la qual no és pròpria cosa escalfar; e car la

1. P, sicut bonitas et magnitudo.—2. m, et.—3. Pm, cum.—4. P, Simonis.—5. P, Berengarie.—6. Pm, cum.—7. M, he.—8. m, injustitia.—9. M, escalffar.

extensitat no lha la ànima per sa natura, con lo cors pert alcun membre o ven a declinament per vellea, la ànima per tot ço no és divisible ne menorificable, car en sa natura se roman e està segons que és en si matexa.

III. Es ànima en cors ab qui és conjuncta,[1] vegetant e sensant en ell, car ella mou la vegetativa a vegetar e la sensitiva a sentir: axí com la volentat qui és movent en lo cors que fa moure scrivent o parlant o ⟨anant⟩ de un loch en altre; e per açò diu hom que la ànima racional enforma lo cors a moure, e[2] és forma daquell en quant mou les sues parts naturals a lurs naturals fins, axí com moure los hulls a veer e la lengua a gustar, e enaxí de les altres parts del cors.

IV. En la fin de les sustàncies corporals és la ànima conjuncta ab lo cors, estrument com aquelles substàncies atenguen lur fi, car sens ella atènyer no la porien, segons que ja dit havem; e per açò la ànima comença enans en los bons actus del home qui fa ben, quel cors, e açò mateix sil home fa mal segons peccat actual, no segons peccat original, del qual en los *Articles* parlat havem, car en aquell peccat és la ànima, per lo cors, en colpa mala,[3] segons que provat havem en aquell *Libre*.

V. Es ànima, en cors, movable de un loch en altre, per aquell cors, successivament e en temps, e no en istant, e açò és car lo cors no és movable en instant e la ànima ab ell és conjuncta; e esta figura appar en lome qui va e és hujat de anar per lo cors, no per la ànima,[4] car lànima vol que vaja lo cors tro al loch que ella desira; per què ella, movent lo cors, mou si matexa en aquell cors, e si no fos per lo cors ab qui és conjuncta, en aquell istant en què volgra ésser en alcun loch, ella fóra.[5]

VI. Es ànima en cors dome, part de home, com sia açò que home sia de ànima e de cors; e per açò és en altre

1. M, conjuncta.—2. m, ad se movendum.—3. m, *om.* mala.—4. P, eundo non per corpus sed per animam.—5. m, esset in illo.

ço que no és en si matexa, car en si matexa no és part, mas que és tota si matexa, e car ab cors constitueix home, és part per açò en home.

VII. Es ànima, en home, serventa, com sia açò que tota part sia serva de son tot: car enaxí con la ànima mou lo cors a anar o a sentir, mou lomen la ànima, qui és sa part, a voler, membrar e entendre; e enaxí com lome és blanch o negre per color, enaxí es franch a voler, membrar e entendre per la ànima.

VIII. Es ànima per bones obres gloriejable e per males turmentable, e aquesta gloriejabilitat o turmentabilitat és la [1] ànima apropriada segons fi o segons la privació daquella; e per açò la existència de [2] lànima és subgect daquell apropriament: axí com la substància del àer, qui és subgect de scalfament per delectació natural, e la substància de laygua per lo contrari.

IX. Es ànima, per temps, antiga, car per rahó de temps qui multiplica, per lo moviment del firmament, momens, ores, dies, setmanes, meses e anys, es ànima en nombre de anys, segons que és començada; e aquella antiquitat no és de sa natura, mas que li és calitat apropriada per lo cors daquella ànima qui participa ab lo firmament sots spècia de cors o de natura o de moviment; e per açò la ànima és una cosa en altra, [3] la qual no és en si matexa.

X. Es ànima, en privació de fin, buyda, ço és a saber, ànima de peccador desviada de la fin per què és; e aquell buydament, en lo qual la ànima és buyda, és car la ànima no ha Déus qui és la sua fi, e és enaxí buyda esperitualment per privats àbits de les sues potències, com seria lo sen comun buyt de àbits de sentir, si eren en privació los obgects de les sues potències particulars: axí con sens color seria visus buyt, e auditus sens oir, ⟨e⟩ enaxí dels al-

1. M, a.—2. M, del *(passim)*.—3. Pm, alio.

tres; e daquesta matèria havem parlat assats clarament e abundosa en l'*Arbre de Sciència*.

Qüestió: Anima, per moralitats, és tota bona o mala? — *Solució:* Anima és bona en dues maneres e mala en .j.ª manera tan solament: bona és per creació, e aquella bontat és natural, e és bona per bones custumes, e[1] aquella bontat és guanyada e és segons fi; e con ha males custumes, ço és a saber, custumes de peccat, és mala per rahó de la fi de la qual és desviada per males custumes; e per açò la ànima qui és bona per custumes, és tota bona: bona és per bonea natural e per bonea de fi; e si és en peccat e de ella priven bones custumes, roman bona segons natura, e és tota mala segons[2] custumes, com sia açò que bonea e malea, ço és malea de colpa, circularment sien contraris.

2. *Q.º* Anima, és tota en cascuna part del cors? — *Sol.º* Anima, segons que ha calitat apropriada per lo cors, axí com extensitat e antiquitat, e enaxí dels altres que dits havem, no és tota en cascuna part del cors, car si u era, serien en ella pròpries calitats e apropriades una cosa matexa en nombre e en spècia, la qual cosa és impossible; mas car ànima no ha per si matexa divisibilitat ne extensa quantitat corporal, és tota en cascuna part del cors, car la sua bontat natural no és mas .j.ª e és per tota la substància: covén donchs que sia per tot lo cors, e si era[3] en una part e no en altra, seria la ànima en una part e no en altra, e si de la bontat natural de la ànima era .j.ª part en lo cap e altra en lo cor, seria la ànima naturalment divisible e havent extensió corporal. Es, doncs, ànima, segons sa natura, tota en cascuna part del cors, e no tota segons la natura del cors.

3. *Q.º* Anima conjuncta ab lo cors, és simple? — *Sol.º* En lo diner qui és dargent e daur, és largent en sim-

1. P, he.—2. m, *af.* malos.—3. m, et si bonitas esset.

ple spècia de si mateix e laur en simple spècia de si mateix, el terç, qui és lo diner, és daquells .ij. e passa en terç nombre qui és simple, car és de .ij. simples spècies; e per açò lo diner no és largent ne laur ne la espècia de neguń daquells, e per açò és simple en quant nombre special multiplicat de molts. En semblant manera ànima és simple en lo cors per sa simplicitat natural, e és composta en aquell en quant de ella e de ell és montiplicat .j. qui és simple per individuytat e per nombre, qui és home Martín o Pere o altre.

4. *Q.º* Anima, és per la generació del cors creable? ço és a saber, quel seu començament sia conseqüent el començament del cors antecedent. — *Sol.º* Anima és pus noble substància quel cors, e per açò ha pus noble fi; per què per rahó de la fi lo començament de la ànima és antecedent, el començament del cors conseqüent, jatsia quel cors sia enans, en temps, que la ànima: axí com la flor qui és enans en labre que la fruyt, emperó, segons fi, enans és lo fruyt en labre que la flor, com sia la flor per ço quel fruyt sia.

5. *Q.º* Anima, és en lo cors conlogada? — *Sol.º* Enaxís descovén a la ánima loch corporal segons sa natura, con li descovén extensitat corporal o antiquitat de temps o successió en moviment de un loch en altre, e enaxí com li covenen aquests calitats segon lo cors, li covenen segons aquell conlogament en loch, car si no era en lo loch en lo qual és lo cors, no porie ésser conjuncta ab ell.[1]

6. *Q.º* Anima, és en istant o en temps creada? — *Sol.º* Neguna creatura pot ésser creada successivamente, car si era creada successivament, istant no seria denant successió en creació, e no seria la creació de no res en res creat, la qual cosa és imposible; e car ànima no ha simplement extensió corporal, no pot ésser subgecta a succesió

1. P, *om.* ab ell.

de temps. Fo, doncs, crehada en istant qui és lo primer començament e termen de successió temporal.

7. *Q.º* Anima, és en lo cel emperial gloriejable? — *Sol.º* Anima és en lo cel emperial gloriejable segons la noblea del loch, e aquella gloriejabilitat de loch li és enaxí apropriada per bones obres proporcionades per spècia de bontat e de nobilitat, con li és apropriada successió e antiquitat per temps e per moviment, segons que ja havem dit; mas car propriament és gloriejable segons sos bons mèrits, pot ésser gloriejable en tot loch en lo qual aja aquells bons mèrits; e per açò los àngels qui devallen çajús[1] simplement no han menys de glòria, çajús, que llassús en lo cel emperial.

8. *Q.º* Anima, és turmentable en lo foch infernal? — *Sol.º* Enaxí és contra proporció de ànima lo loch infernal el[2] foch qui en aquell loch està, com és concordança de ànima e del cel emperial e de la sua resplandor; e açò és car la ànima dampnada primerament fo proporcionada segons lo cel emperial e depuis jutjada al loch infernal, e per rahó daçò lo foch infernal el[3] loch atenyen la proporció e disposició de la ànima contra la substància els començaments naturals daquella, e aquella turmenten segons la manera que dit havem.

9. *Q.º* Anima conjuncta, és turmentada en lo cors? — *Sol.º* Lome qui ha gran set o gran calor o dolor o fredor, sent aquella passió, e la ànima fa aquella passió sentir en quant és forma del cors, segons que dit havem; e car ha concordança natural ab lo cors en constituir home qui és lur fi, ha la ànima passió en quant mou lo cors a passió, per la qual esdevén corrupció del cors e separació damdós; mas car la ànima no és de la natura del cors, per la simple passió daquell no és ella simplement turmentada.

---

1. P, *om.* çajus.—2. M, ell.—3. M, ell.

10. *Q.º* Anima, és en justícia predestinada? — *Sol.º* Enaxí és ànima per la fin de la justícia de Déu creada, con per la fin de la divina bontat; car aytant és la divina justícia recolible, intelligible e amable per ànima, com la divina bontat. Es, doncs, aytant predestinable per divina justícia e en ella, com per divina bontat,[1] e enaxí con ànima és punible per ço car fa contra la divina bontat ab malea, com és en peccat,[2] enaxí és punible con fa contra la justícia de Déu ab injúria; e per açò com és en peccat és, sots rahó de la divina bontat e justícia, condampnable, e per conseqüent turmentable.

VII. *De la quarta spècia de la segona part*[3]

QÜESTIÓ: Anima, què ha en altre?[4] — *Sol.º* Anima, si és justa, ha la sua fin en Déu, e si és injusta ha privacion de sa fin en la absència de Déu; e per açò és per la presència de Déu complida[5] e en aquella presència ha repòs, e per la absència de Déu és buyda, els seus començaments naturals requeren la fin a la qual són creats e no la poden haver, e estan buyts e en treball.

II. Anima justa ha mèrits de bé en les bones obres que ha fetes,[6] e si ha fetes males obres ha mèrits de mal en aquelles; e per açò les moralitats són sobgects en los quals la ànima ha sos mèrits, e segons quels sobgects són grans o pochs, són los seus mèrits en cantitat.

III. Anima ha en lo cors naturalment senyoria, e açò és per ço car és pus noble substància[7] quel cors; e car lo enforma naturalment, deu ésser sa dona en les custumes[8] daquel cors, ço és a saber, en veer, oir, odorar, gustar,

1. P, est ergo predestinatis amabilis per animam sicut divina bonitas. Et sicut anima est per divinam justitiam ut in ipsa sit per divinam bonitatem sic anima est punibilis...—2. P, *af.* et.—3. P, qua queritur anima quid habet in alio.—4. M, altra.—5. P, perfecta sive completa.—6. P, *om.* que ha fetes.—7. P, *af.* et accidente.—8. m, operationibus.

esfar e tochar; e si nos fa sa dona en los .vj. senys demunt dits, ha colpa en la privació de sa senyoria, e ha pena en aquella colpa.

IV. Anima ha los obgects defores en los obgects dedins, axí con la recolibilitat que ha del cavall, dels diners o del castell, la qual ha en la recolibilitat dedins la qual recolibilitat és de la essència de la sua memòria; e açò matex és de la intelligibilitat del cavall, la qual ha en la intelligibilitat dedins qui és lentenimenT possíbol; e açò matex de la amabilitat del cavall la qual ha en la amabilitat dedins qui és la matèria de la volentat. Ha, doncs, ànima los secundaris obgects en los primers, e açò mateix és dels secundaris actus, los quals ha en los primers.

V. Ha ànima en la ymaginativa les semblances o spècies dels secundaris obgects: axí con la ànima qui ymagina la planta per color e figura, el fruyt per sabor, e enaxí dels altres; e aquell ymaginar ha en la ymaginativa e met dedins la sua semblança en lentendre con entén en abstractu spècia de planta o color o sabor; emperò lo ymaginar roman defores, mas quant pren la semblança que entén, car neguna ànima pot ymaginar color si no ymagina lo sobgect daquella, e si ymagina lo sobgect, axí com ymaginar cavall blanc, entra lo ymaginar dedins lentendre en quant lentén.

VI. Ha ànima en lo cors òrguens e strumens en los quals mou les sues potències: axí con lo cor qui és orguen de la volentat, el cervell del front del enteniment, el cervell del tozc de la memòria, e en lo mig damdós la ànima mou la ymaginativa a ymaginar los obgects ymaginables.

VII. En la sensitiva ha la ànima los delits del cors o les passions daquell, emperò ab la ymaginativa: axí con lo cors qui sadelita per lo effar, qui és lo. vj.^en^ sen, segons que provat havem en lo *Libre* que de ell fet havem; e aquella delectació ha la ànima en la sua memòria ab delectació

damar e entendre; e sil cors ha dolor o gran fam o set o calt o fret,[1] ha en aquella dolor e sentiment tristícia en son remembrament, ab la qual tristor de ayrament[2] dessecha la ànima los osses[3] daquel cors.

VIII. En la mort del cors ha ànima tristícia quant se parteix del cors, per ço car ab ell és part dome; e en açò apar que part és pus noble per la fin del tot que per la fin de si matexa, car si no ho era, no hauria tristícia ànima en lo departiment del cors e de ella.

IX. Anima ha pràticha en les arts[4] liberals[5] mechàniques, segons que havem experiència, car en elles mou enaxí lo cors a pratichar, com la volentat qui mou la man a scriure; e per açò diu hom enteniment pràtich, qui ha spècies a pratichar, e ab aquelles spècies ha la pràticha en lo cors en quant mou aquell cors als struments daquella pràticha.

X. Ha ànima inclinació en los parents del cors ab lo qual[6] és conjuncta: axí com la ànima den Martín qui ha diligència en la utilitat del fill den Martín o de son amich; e sil fill den Martín ha passió, ha la ànima den Martín passió en la passió del fill den Martín.

Qüestió: Anima, ha en lo cors moviment en istant o en temps.[7] — *Sol.º* Neguna ànima conjuncta ha moviment successiu en si matexa; mas en quant és movable en lo cors, movent lo cors de un loch en altre, ha moviment successiu e en temps per lo cors, qui no pot ésser mogut en istant successivament;[8] e per açò ànima separada, qui si matexa mou de un loch en altre, mou si matexa en instant sens successió, e ha aquell moviment en istant per la volentat qui en instant vol ésser moguda de un loch en altre.

---

1. P, tristitiam.— 2. P, in sui memoratione cum tristicia racionis desicat... — 3. M, orsses.—4. M, artes.—5. Pm, *af.* et.—6. m, ad parentes in corpore cum quo.—7. m, in successione temporis —8. m, sed successive.

2. *Q.º* Anima con és moguda de un loch en altre per si matexa o per altre,[1] ha parts les quals vagen denant e altres qui vagen detràs? — *Sol.º* Anima simplement en quant si matexa no ha parts qui sien denant ne detràs, car si les havia seria cors; mas per rahó dels cors ha parts qui van[2] denant e detràs, segons que havem experiència en lo cors, e aquelles parts ha la ànima en quant les enforma e les ordona a la fi per que són: axí com en la vida del home, en qui són les parts de la vegetativa enans que de la sensitiva, car enans és vegetar que sensat, e escalfar que veer; e en lo praticar del enteniment pràtich és lo contrari, car enans ateny ymaginar per sentir que per vegetar, e açò és per ço car lenteniment no pot atènyer vegetar sens sentir, e ateny sentir sens vegetar: axí com en Martín qui veu la pera o altra substància no vegetada.

3. *Q.º* Anima, ha diferència qui sia ens possitiu estant enfre ella e àngel? — *Sol.º* Enfre ànima e àngel ha diferència reyal en quant ànima és part de home e home és la fi per què és ànima, e àngel no és part dome ne home no és fi dàngel; e aquesta diferència reyal e positiva és una de sa part sustentada en home[3] e altra part és sustentada en àngel; e aquella qui és sustentada en home és part dome,[4] e aquella qui és sustentada en àngel és part dàngel, e cascuna part és ens positiu e[5] reyal; mas la diferéncia la qual hom diu qui és enfre àngel e ànima, no és en positiu reyal, mas spècia fantàsticha que fa lenteniment damdues les parts positives demunt dites, considerades per aquella spècia comuna; e si aquella spècia comuna era ens positiu reyal, seria compost damdues les parts, el àngel e lànima serien sots .j.ª spècia matexa, enaxí con serien sots .j.ª diferència, la qual cosa és impossible.

4. *Q.º* Anima, con és separada, ha contactu ab àngel? — *Sol.º* Contactu no pot ésser sino de substàncies

1. M, altra.—2. P, sunt.—3. m, una partium animae sustentata in anima.—4. m, in anima est pars animae.—5. M, he.

corporals havens discretes quantitats, ne substàncies que sien en contínua quantitat, diferens per essència, no poden ésser sperituals, mas corporals: axí com los elements qui són en la contínua quantitat de la planta, o del hos[1] del cavall o de la sua carn,[2] o de la flama del foch, o de laygua composta. No pot, donchs, neguna ànima haver contactu ab àngel[3] per discreta quantitat, ne contínua.

5. *Q.º* Anima, ha tota si matexa en cascuna part del cors? — *Sol.º* Segons que ja havem dit, ànima no ha[4] extensitat corporal, mas que la ha en lo cors, estant ella per tot lo cors, car si havia extensitat corporal simplement, covenria que ella fos cors;[5] mas car ha per si matexa extensitat speritual, estant cascuna de ses parts la .j.ª en laltra, covén que cascuna de ses parts sia en cascuna part del cors: per açò[6] covén que tota ànima sia en cascuna part del cors.

6. *Q.º* Anima separada, ha en paradís spècies innates, e en infern ànima dampnada?[7] — *Sol.º* Anima conjuncta, segons que ja dit havem, ha espècies innates e impremtes, e ha aquelles impremcions per adquisició; mas en paraís e en infern no és axí de substàncies separades, car les spècies innates són impremtes sens adquisicion, e açò és per ço car les ànimes salvades contemplen lur fi, e les dampnades són en privació de lur fi;[8] e per açò nos tanyn en laltra vida adquisició de spècies, e tanyense en esta vida en la qual les ànimes se mouen a lur fi, o a privació daquella,[9] si són males.

7. *Q.º* Anima, ha empatxament a entendre en lempatxament del cors? — *Sol.º* Aquell juglar qui per lestrument vol significar la nota que concep dedins, ha[10] empa-

1. P, corporis.—2. P, suarum carnium.—3. m, *af.* m, quia non habet nec discretam nec continuam quantitatem corporalem — 4. m, non habet in se.—5. P, ipsam esse lege corporis.—6. m, et ideo.—7. m, Utrum animae separatae in paradiso et in inferno habeant species innatas et impressas per adquisitionem.—8. P, dapnate earum finem.—9. P, *om.* daquella.—10. M, a.

xament a significar aquella nota si l estrument no és bo per privada proporció del e de la concepció de la nota, nel enteniment[1] en lome qui és embriach, o irat o cech o sort, no ha òrguens en lo cors aparellats[2] ab los quals puscha guanyar e multiplicar espècies.

8. *Q.º* A la mort del cors, ànima, ha loch special per lo qual ischa del cors? — *Sol.º* Anima és conjuncta ab lo cors, e havem provat que ella és tota en cascuna part del cors, e les parts[3] del cors, segons quantitat discreta, no és cascuna en lo loch de laltra, axí com lenga, qui es en un loch del cors e la man en laltre; e car les parts corporals no són les unes en les altres, e la ànima és en cascuna de les parts, no pot la ànima haver loch special com hisca del cors per aquel loch e no per altre, mas que en .j. istant hix segons si matexa simplement del cors e de cascuna de ses parts; mas car la vegetativa e sensitiva successivament laxen[4] lo cors a la mort en quant nombre daquell, la racional per lur successiu[5] ha aderreriament com hischa ab elles per special loch, ço és per la bocha e[6] per lo nas, trametent lesperit defores qui no retorna per respiració.[7]

9. *Q.º* Com la ànima sia conjuncta ab lo cors e sia per totes les parts del cors, és divisible en la divisibilitat[8] del cors? — *Sol.º* Anima ha passió en la passió del cors qui ha set per calor; mas la passió que la ànima[9] ha en cors, no és una passió en nombre ab la passió que ha simplement per si matexa, car si u era, ço que ha en si per si matexa seria una cosa matexa en nombre ab ço que ha per altre, e serien en .j. nombre mateix pròpries calitats e apropriades, la qual cosa és impossible.

10. *Q.º* Anima, ha passió en franch arbitre, qui la puscha fer peccar? — *Sol.º* Segons que ja dit havem, franc

1. m, simili modo intellectus.—2. m, habet impedimentum intelligendi quia in illo corpore non habet organa disposita.—3. m, et quaelibet pars.—4. Pm, dimittunt.—5. m, in tantum numerus illius animae rationalis per illarum successionem.—6. m, vel.—7. m, *om.* per respiracio.—8. P, divissione.—9. M, *rep.* que la anima.

arbitre és una part natural de ànima racional, e en substància qui no és de contraris no ha neguna part contraltra ne contra son tot; mas car ànima és part dome, e home pot més que neguna de ses parts, pot fer peccat ànima [1] per franch arbitre, ço és a saber, estant franch [2] en fer bé e no costret [3] a peccar.

De la terça part, e primer

VIII. *De la sua primera spècia* [4]

QÜESTIÓ: Anima, de què és liberalment? [5] — *Sol.º* Anima és de si matexa, e és per ço de si matexa car és de sos simples començamens qui no són daltres començaments, mas són de si mateys: axí com la substancial [6] bonea, qui no és daltra bonea, con sia ànima a creant e no a generant, segons que provat havem.

II. Es de si matexa ànima per ço car no ha necessitat a pendre sustentament daltra creatura; car enaxí com és constituyda de sos naturals començaments, viu daquells e no de altres, e no és enaxí con la sensitiva qui viu de la vegetativa.

III. Anima és de si matexa, car és de ses parts: axí com cambra qui és de ses parts [7] e no daltres; e si açò no era enaxí, no poria haver certes parts determinades de les quals fos.

IV. Es ànima de si matexa per rahó de sa fi matexa, car si era daltra [8] no poria haver .j.ª fi determinada, car ab aquella [9] altra del [10] qual seria, participaria en .j.ª fi: axí con fa la bonea del pebre, qui és de la bonea del foch e

1. m, potest facere quod anima peccet.—2. m, cum sit libera.—3. Pm, et non coacta.—4. P, Sequitur tercia pars huius libri qua queritur de quo est anima, et primo de eius prima specie qua queritur anima si est de seipsa liberaliter. —5. P, libere: m, libere substantialiter.—6. P, sua.—7. m, parietibus.—8. M, altre.—9. M, aquell.—10. M, de la.

dels altres[1] elaments, e per açò participa ab ells en bonea escalfada, dessecada, humefetada e refredada.

V. Es ànima de si matexa per rahó daltra fi, axí com per la fi del home; car en ço que ànima és de si matexa, és enaxí la sua fi parcial a la fi del home, com és la sua essència parcial a la essència del home; e açò ésser no poria si ànima no era de si matexa.

VI. Es ànima de si matexa per ço que sia dona del cors e que simplement[2] sia forma daquell, car si no era de si matexa, ella e ço de què seria[3] haurien comuna senyoria en lo cors, e la ànima no poria ésser forma simplement daquel ne haver simple libertat a moure aquell a bé o a mal.

VII. Es ànima de si matexa per ço que no sescús quant ha peccat, car si no era de si matexa e era daltra,[4] porias escusar ab rahó dient que la natura del altre,[5] del qual és, la hauria naturada o costreta a peccar.

VIII. Es ànima de si matexa per ço que no sia divisible, la qual divisibilitat hauria[6] si era daltre: axí com lo cors qui és dels quatre elemens, e per açò és divisible en parts, estant .j.ª part en un loch, altra part en altre.[7]

IX. Es ànima de si matexa per ço que ella matexa sia primera a membrar, entendre e amar Déu, car si era daltre[8] seria y aquel altre[9] enans que ella, e ella no venria a membrar e entendre e amar Déu franchament, e seria Déus membrat, entès e amat costretament per ànima, e franchament per aquell altre qui mouria la ànima, la qual[10] no hauria natura de membrar, entendre e amar Déu.

X. Anima és de si matexa per ço que sia una cosa matexa ab sa spècia, ab la qual no poria ésser .j.ª cosa matexa, car estaria enaxí dejús altre per spècia, con fan los individuus, e no seria a creant mas a generant.

---

1. m, et sic de aliis.—2. P, spiritualiter.—3. M, sciencia *latxat*.—4. m, alio.—5. M, altra.—6. M, ha una.—7. M, altra.—8. M, altra.—9. M, altra.—10. m, quod ita moveret animam quod ipsa...

Qüestió: La libertat que ha ànima, es li occasió de peccar? — *Sol.º* Libertat dànima es .j.ª de ses parts naturals, segons que ja dit havem, e car ànima és a creant, és aquella libertat creatura.[1] On, com sia contrarietat enfre Déus e peccat, és impossíbol que Déus haja creada neguna creatura qui sia occasió de peccat.

2. *Q.º* Con hom aja libertat a peccar e home sia de ànima e de cors qui són creatures, la libertat que ha en peccar, de què es? — *Sol.º* Home és de no res creat, e en quant és de no res creat, si Déus no l sostenia, retornaria a açò don és; el[2] home ha libertat en haver enclinament a ésser e a no ésser, e per açò la libertat[3] que ha, segons ésser, és creatura, e la libertat què ha, segons inclinació de no ésser, és l enclinament que ha a peccat[4] con lo fa; car peccat no és altra cosa mas fer aquelles coses qui no deuen ésser e qui ab ésser no han neguna concordança,[5] e per açò aquella libertat que ha en peccar, és de la inclinació que hom ha a no ésser en quant és de no res creat.

3. *Q.º* Anima enteniment ha, el enteniment quant ignora, la sua ignorància de què és? és de si matexa o és daltre?[6] — *Sol.º* La fin del enteniment és entendre, e con ignora, es desviat lo seu discurriment de la fi per què és; e per açò la ignorància és de la obra del enteniment, qui fa enaxí contra la fi per què és, com fa lome contra la fi de veer con clucha los hulls, e contra la fi doir con tancha les orelles.

4. *Q.º* Anima qui és mala per peccat, pot ésser[7] de bonea? — *Sol.º* Anima, jatsia que faça bé o que faça mal, tota ora és de sos començamens naturals, car los accidens no muden la substància; e con fa mal, lo mal que fa no és de la sua bonea, mas que és de les sues hobres: axí com la

1. P, creata.—2. M, ell.—3. m, et libertas.—4. M, peccar.—5. m, quae non debent fieri per quae devenitur ad non esse.—6. M, altra.—7. m, quomodo... potest esse.

letra qui és de la man en quant la scriu e no és de la essència de la man.

5. *Q.º* Anima[1] irada, pot ésser de si matexa? — *Sol.º* Anima irada substancialment és de si matexa aytant bé con si és alegra; mas la ira no és de la essència de la volentat, mas que és dobra moguda contra amabilitat; e per açò ànima irada ha libertat en convertir sa ira in allegre.[2]

6. *Q.º* Anima, ha libertat con vol membrar alcuna cosa e no la pot membrar? car en quant no la pot membrar significa que no és de si matexa, mas que és costreta per altre. — *Sol.º* Anima multiplica les species segons disposició e proporció dels obgects[3] defores e dedins, e con les potències no san segons disposició e proporció ab los obgects dedins e defores a montiplicar les spècies, moltipliquen spècies contra spècies: axí com lo gustar dome malalt, qui multiplica amargor contra la dolçor de la poma que menuga.

7. *Q.º* Con ànima[4] vol estar en un loch e no y pot estar, és de si matexa? — *Sol.º* En Martín ha un sclau qui vol durmir en son lit[5] e no vol anar cavar a la vinya, <en Martí lo costreny el fa anar cavar a la vinya>;[6] emperò la ànima del sclau[7] és de si matexa, car franchament mou lo cors de un loch en altre con va a la vinya, mas per rahó del seu cors qui és den Martí, consent a la volentat den Martín.

8. *Q.º* Anima, con és serva del cors, és de si matexa? — *Sol.º* Enaxí con lo cors és sotsmès a la ànima en quant ell e la ànima són parts dome e la una part ajuda a laltra per ço que sia home, enaxí ànima és serva del cors per rahó de fin de home; e per açò ànima naturalment ha

1. m, quaeritur quomodo anima... — 2. M, in allegra. — 3. m, potentiarum et objectorum. — 4. m, Quaeritur: quomodo anima est... — 5. P, loco. — 6. m, *af.* Martinus ejus dominus cogit illum et facit illum ire ad fodiendum in vinea. — 7. P, *af.* qui vult dormire.

enclinament a les necessitats del cors a consirar e a tractar con lo cors les puscha haver, axí com habitar, vestir, e les viandes qui a menjar e a beure se convenen, e les medicines per les quals lo cors sia san; emperò jatsia açò que ànima stia en aytal servitut, per tot ço no roman que ella no sia francha en quant és de sos primers començamens, segons que ja dit havem.

9. *Q.º* Anima, quant és en peccat, és de si matexa? — *Sol.º* Anima qui estia en peccat és serva per obra, emperò francha és per natura: serva és per obra en quant és desviada de la fin a la qual és creada, axí com la volentat qui és serva en quant no ha caritat, el enteniment en quant no ha veritat, e la memòria qui no membra aquelles coses que deu membrar, e totes .iij. les potències són en càrcera de justícia e no són franchs; emperò franchs són segons ço de què són e segons natural existència, la qual franquetat havem demunt provada.

10. *Q.º* Anima, és de si matexa, com sia ço que ella sia part dome? — *Sol.º* Anima és de si matexa, jatsia açò que sia part dome; car enaxí com home és de ànima e de cors, enaxí ànima és de sa pròpria forma e matèria, e enaxí com home és de si mateix, jatsia ço que sia obligat a la fin per rahó de la qual és, enaxí ànima és de si matexa, jatsia açò que sia part de home.

11. *Q.º* Anima, com és separada del cors, és de si matexa? — *Sol.º* Enaxí és ànima de sos naturals començamens con és separada del cors, com és quant és en lo cors, e si és benauyrada, segueix més sa libertat, en aquells començaments naturals, que com és en lo cors; car lo cors per ço car és en peccat original, lo qual provat havem en los *Articles*, la empatxa a seguir sa libertat natural e li dóna apetit com haja inclinacion a mal; e si tot ànima és dampnada, per tot ço no roman que no sia de si matexa en quant roman ço que era en lo cors; emperò segons servitut no és de si matexa, de la qual servitut parlarem en la terça spècia.

IX. *De la segona spècia de la .iij.ª part*[1]

QÜESTIÓ: Anima, materialment, de què és? — *Sol.º* Anima és de substància e de accidens: de substància és en quant és de parts substancials qui costituexen aquella substància, segons que ja dit havem, les quals parts són bonea, granea, duració, e les altres; e és de accidens en quant cascuna part substancial ven ab accidents a çonstituir la substància, axí com bontat qui ven quanta en quant ha[2] quantitat, e qual en quant és aytal e no altra, e ven ab relació, axí com bonificant,[3] bonificable, bonificar, car si bonificant és, covén que sia bonificable e per conseqüent bonificar; ven ab acció e passió: ab acció segons forma, ab passió segons matèria.

II. Es encara ànima de parts qui són daltres parts: axí com de bonea la qual han granea e duració, poder e les altres, e aquella bonea accidental han de la substancial bonea primera quils dóna sa semblança. Es encara ⟨de⟩ granea de bonea,[4] de duració, poder, e les altres, la qual accidental granea és de la primera substancial qui a les altres parts dóna sa semblança; e enaxí, segons que havem dit en la primera spècia desta part, és la ànima daquelles parts primeres, e en aquesta spècia és de les segones parts; e per açò ànima és en totes maneres de si matexa.

III. Es ànima dàbits substancials, ço és a saber, de memòria, enteniment e volentat,[5] e aquestes .iij. àbits e potències són dels primers començamens; e enaxí en ànima és part que és de part, e es tot qui és de molts; e per açò ànima pot ésser de si matexa e ha parts qui són de ella.

IV. Anima no és de moltes spècies qui no sien de la sua essència, car si ho eren, no seria ella de sa spècia ma-

1. P, *af.* qua queritur anima si est de alio materialiter.—2. M, a.—3. m, sicut cum bonificativo.—4. Pm, de magnitudine bonitatis.—5. M, *om.* e volentat.

texa tant solament, ne ab la sua spècia se poria convertir, ans seria individuu qui ab altre[1] estaria dejús .j.ª spècia, axí com en Martín e en Pere que són diferens per essència e estan dejús una spècia dome; e seria ànima dome[2] a generant e no a creant, e nos havem provat que és a crehant. Es, doncs, ànima de sa spècia matexa, qui és de moltes spècies, axí com de spècia de bontat, granea e a les altres, qui són les sues parts primeres.

V. Anima no és de mesclament que sia del firmament e dels elaments, car si u era, seria corporal substància, e nos havem provat que ella és substància speritual; e car és de libertat, no seguex lo cors del firmament ne dels elaments, ans costreny les impremcions quels corsses celestials fan en lo cors ab lo qual és conjuncta, en quant costreny aquell cors a dejunar e a castedat, e[3] enaxí dels altres, segons que ja dit havem.

VI. No és ànima de essència dàngels o àngel ne de essència del cors ab lo qual és conjuncta, car si ho era, seria composta de substància speritual e corporal, e seria a generant per amdues les substàncies, e nos havem provat que és a creant e que és de sos primers començamens.

VII. No és ànima de la essència de Déu, car si ho fos, no pogra peccar, e la essència de Déu fóra divisible, segons que ja dit havem, e ànima no fóra de sos primers començaments, dels quals és, car fóra daquells de Déu qui són primers a tots altres començaments e ell és aquells,[4] e nos havem ja provat que ànima és de sos començaments e no daltres.

VIII. Anima no és factura dome, e per açò no és dobres de home: no és factura dome, car si ho era, home faria si mateix en quant ànima és una part dome, ne negun home no fa son cors mateix: doncs, com faria la sua ànima matexa?

1. M. altra.—2. Pm, *om.* dome.—3. M, he.—4. m, *om.* e ell es aquells.

IX. Anima no és de altra ànima, car si era de altra ànima, no seria de sos començamens primers dels quals és, segons que ja havem provat; e encara, que seria a generant e no ha crehant, e nos havem provat que és a creant. E per açò dix mal Alvar Ruyz[1] en ço que dix que totes ànimes són de una, la qual cosa és impossible, segons que demunt provat havem en ço que havem provat que ànima és de sos primers començaments e de sos secundaris e de sa matexa essència e no daltra, e que és a creant e[2] no a generant.

X. Con ànima no sia de neguna daquestes coses que dites havem en negan, e sia daquelles que dites havem afirmant, pot hom haver conexença de ànima, segons que dit havem; car en ço que hom ha conexença de ço de què ànima és e de ço de què ànima no és, ha hom conexença della e pot hom haver doctrina a ordenar ànima a bones custumes e a desviar la de males.

1. *Qüestió:* Com ànima sia de substància e de accident, com pot ésser substància? — *Sol.º* Anima és de[3] substància en quant és de parts substancials qui costituexen aquella substància: axí com home qui és de dues substàncies, ço és de ànima e de cors, e no diu hom que home sia neguna daquelles parts substancials, mas que és terça substància qui és daquelles e està en terç nombre, e aquella terça substància és ànima, e ànima és aquella substància.[4]

2. *Q.º* Con ànima sia substància per ço car ès de moltès parts substancials, per què ànima no és accident, con sia de molts accidents? — *Sol.º* Substància e accident són diferens per genre, e per açò ànima, jatsia que sia de accidens, no pot ésser accident, car si podia ésser accident e substància, convertirsien amdós los genres, lo qual convertiment és impossible.

---

1. m, Averroes.—2. M, he.—3. m, *om.* de.—4. m, sic anima non est aliqua suarum partium, sed est tertia substantia ex omnibus suis partibus constituta.

3. *Q.º* Per què ànima és apellada substància e no accidens? — *Sol.º* Si ànima fos accident, no pogra ésser substància, segons que ja dit havem, e si fos accident e no substància, fóra sustentada accidentalment e no substancial, e la substància fóra sustentada en los accidens, e agra més de entitat e noblea per los accidents que per la substància, la qual cosa és inpossible.

4. *Q.º* La quantitat de la ànima, de què és? — *Sol.º* Segons que direm en lo capítol de cantitat, pot ésser feta responsió a aquesta qüestió.

5. *Q.º* Lànima den Martí, en quant és ydea, de què és? — *Sol.º* La ànima den Martí en quant és ydea és Déus, e enaxí con Déus és de si matex, la ydea és del enteniment de Déu, e en quant aquella ydea és diferent ab la ànima den Martí, la ànima no és de la essència de la ydea, mas que és de sos començamens matexes propris e[1] naturals, segons que ja dit havem.

6. *Q.º* Anima separada moguda de un loch en altre, aquella mobilitat, de què és? — *Sol.º* La mobilitat de ànima covén considerar en dues maneres, la .j.ª és dedins e laltra és defores: aquella qui és dedins és de sos poders, axí com la ànima qui vol èsser en .j. loch en lo qual no és, e segueixse ço que vol son voler, e aquest moviment no participa ab loch corporal, car no és conjunct ab cors, car de actu speritual és; el moviment qui és defores de un loch en altre, no és reyal, mas que es spècia multiplicada per lenteniment[2] qui la ymagina segons moviment corporal successiu de un loch en altre.

7. *Q.º* Anima mou lo cors de un loch en altre: aquell moviment, de què és? — *Sol.º* Anima és conjuncta ab cors, e daquella conjuncció resulta home qui és daquella ànima e daquel cors; per què en semblant manera lo moviment és dels actus dedins e dels defores: dels dedins és de la àni-

1. M. he.—2. m, de imaginativa per intellectum.

ma[1] qui mou lo cors; dels defores és del cors[2] quis mou de un loch en altre movent la .j. peu e puis laltre.

8. *Q.º* Anima mou la sensitiva a sentir: aquell moviment, de què és? — *Sol.º* La volentat mou la mà a scriure, e la mà mou la ploma, e la ploma mou lenquest;[3] per quel moviment és de la ànima, e és de la man, de la ploma e del enquest, e és encara del enteniment qui mou la ymaginació a ymaginar les letres, e és de la memòria qui ret al enteniment les spècies que multiplica; e aquest moviment, en quant és successiu, és de les parts defores, e en quant és dedins, és de spècies qui són struments als movimens defores.

9. *Q.º* En Martí qui ha set mou lànima a membrar, e lenteniment a entendre, e la volentat a amar aygua o vin que desira beure: aquell moviment quen Martí fa de la ànima, de què és? — *Sol.º* En quant la ànima és part den Martí, és per ell possehida, segons que direm en lo capítol conseqüent, e car en Martí és tochat per la vegetativa e sensitiva a desirar fredor e humiditat contra calor e sechor,[4] e la vegetativa e la sensitiva són conjunctes ab la intellectiva, en Martí, tochat per la vegetativa e sensitiva, mou la intellectiva a les necessitats de la vegetativa e sensitiva; e per açò és lo moviment de actus naturals en quant lo cors, e de morals en quant la ànima.

10. *Q.º* Los mèrits que hom guanya de bé o de mal, de què són? — *Sol.º* Les moralitats bones són semblances de les parts dedins, de les quals és la ànima, e aquelles moralitats són per rahó de fi: axí com justícia qui és per jutjar, el mèrit quen Martí ha per justícia és de la fi e de la justícia; els mèrits qui són mals són de privats àbits de fin e de privades moralitats bones: axí com en Pere qui mereix mort per ço car a tort ha mort lo fill den Martí.

---

1. P, interiores sunt anime: m, est motus animae.—2. P, exteriores sunt corporis: m, est motus corporis.—3. P, incaustum: m, atramentum.—4. M. he.

X. *De la terça spècia de la terça part*

QÜESTIÓ: Anima, de qui es?[1] — *Sol.º* Anima és de Déu per rahó de creació, car ell la ha producta de no ésser en ésser, e encara, que la sosté en ésser, car si no la sostenia, ella retornaria a no ésser. Es encara ànima de Déu per ço car li dóna los beneficis que ella ha e les proprietats e natures; car sens Déu, neguna hànima hauria inclinació a produhir bo remembrament,[2] entendre e voler, e enaxí dels altres actus.

II. Es ànima de la fi de Déu, car a aquella fi la ha crehada, ço és, el membrar, entendre e amar; per què enaxí con lo martell és de la fin del clau, enaxí, e molt mills, ànima és de la fi de Déu; e per açò tota ànima és obligada a membrar, entendre e amar Déu.

III. Es encara ànima de la justícia de Déu, car si és bona per custumes, és subgect en lo qual[3] la justícia influeix remuneracions de les dignitats de Déu, en quant la fa benauyrada per bontat, e aquella benauyrança fa gran per granea; e si ànima és mala per custumes, és subgect[4] de la justícia de Déu, en lo qual priva les fins[5] dels començaments de la ànima e de les sues potències, e privales[6] de la fi a la qual és creada e fala estar buyda daquelles fins; e aquell buydament és lo foch infernal speritual de la ànima, e és tant gran pena, que no la poria hom cogitar, dir ne scriure.

IV. Es ànima de la fi de sos començaments,[7] car ella és creada a benahuyrança de tots aquells, e per açò és hubligada a tractar[8] com aquells començaments[9] venguen a lur fi, ço és a saber, que la memòria aja repòs e benauyrança a membrar, el enteniment a entendre, e la volentat

1. m, de quo est possessive.—2. Pm, recolere.—3. P, subiecta in qua subiectione.—4. P, subiecta.—5. P, finem.—6. m, privat illam.—7. m, *af.* et potentiarum.—8. P, *om.* a tractar.—9. m, *af.* et potentiae,

a amar; e si la ànima es dampnada, és del treball de les sues potències, car hubligada és a procurar treball daquelles, e açò mateix dels seus començaments primers.

V. Es ànima de la fi de les substàncies corporals, segons que ja dit havem, car si ella no fos conjuncta ab cors, no pogren atènyer les substàncies[1] lur fi en Déu. Es, donchs, lànima hubligada a procurar con la fi daquelles substàncies sia bona e gran en lo cors ab lo qual és conjuncta; e si la ànima és mala, és hubligada a portar pena en quant és contra la fi daquelles substàncies.[2] E en est pas pot hom conèxer com ànima mala és ubligada a gran[3] pena.

VI. Anima és de home, com sia part dome, e cascuna part és sotsmesa a son tot, com sia ço que major noblea està en lo tot que en la part; e per açò home mou la ànima a sos apetits, enaxí con tot qui mou ses parts, e enaxí com les substàncies specials[4] qui són de pública hutilitat.

VII. En ànima ha dues maneres de ésser, ço és a saber, existència e agència, e la existència és de la agència en quant és subgect daquella, e la agència és de la existència en quant deu procurar la felicitat e benauyrança de la existència; e per açò és la una part de laltra, axí com les dues mans dome, que cascuna és de laltra en quan deu ajudar la una a laltra en lo obrar, e açò mateix és dels peus en lanar.

VIII. En ànima ha moltes parts, e la una és sotsmesa a laltra: axí com bonea qui és sotsmesa a granea con bonifich aquella, e granea és sotsmesa a bonea com magnifich aquella; a açò ⟨mateix⟩ és en les semblances que trameten defores, de les quals fan[5] les moralitats e guanya los bons mèrits, e si guanya[6] los mals, és cascun part a laltra[7] obligada a sostenir pena.

1. P, *af.* corporales.—2. P, *af.* et penam quantitatis.—3. P, *om.* gran.—4. P, bona specialia.—5. Pm, faciunt.—6. Pm, lucrantur.—7. Pm, lucrantur.

IX. En lanima és la memòria del enteniment e de la volentat en quant és archa que conserva les spècies que han guanyades e[1] en ella posades; el enteniment és de la memòria e de la volentat: de la memòria és en quant requer ésser plena de spècies quel enteniment hi pos; de la volentat és en quant va primer e mostra a la volentat quals obgects són amables e quals desamables; e la volentat és de la memòria e del enteniment en quant és obligada a desirar los obgects els apetits de la memòria e del enteniment.

X. Anima dampnada és del demoni e[2] de peccat, car serva és a pena eviternal; e car ha perduda libertat, és de servitut e no és de si matexa; e açò mateix fóra en est món, com és en peccat, si no fos per rahó de la misericòrdia de Déu, de la qual és enaxí com és de la justícia. E açò és car la misericórdia de Déu requer aytant perfetament sobgect a perdonar, con la justícia de Déu a jutjar; e per açò han gran[3] colpa aquells peccadors qui són desesperats, car en la sua misericòrdia no han sperança.

1. *Q.º* Anima, és dàngel? — *Sol.º* Neguna ànima és dàngel en esta present vida, mas que és del demoni,[4] segons dit havem, car si en esta vida era de àngel, làngel la costrenyeria als seus apetits e no hauria libertat a fer bé o mal, e nos havem provat en la primera spècia que ànima és de si matexa franchament.

2. *Q.º* Anima, és de consciència? — *Sol.º* Anima és de rahons, segons que és de sos començaments, axí com de bonea, car en quant és de bonea e[5] bonea és rahó[6] a fer bé, con lome mou la ànima a mal, la rahó de bé és lo sobgect de consciéncia, e açò mateix de granea; e per açò ànima qui és de rahons, és de consciència, ço és a saber, que és hubligada a seguir ço que consciència li requer; e

1. M, he.—2. P, vel.—3. P, maximam.—4. P, sed est sui ipsius; m, nec est daemonis.—5. M, he.—6. m, est ei ratio.

con fa contra consciència, està enaxí contra sos començamens, con fa lo sclau contra son senyor.

3. *Q.º* Un home ama molt altre: la ànima daquell qui ama, és de la ànima de aquell qui és amat? — *Sol.º* Caritat conjuny dues volentats o plus a una fin; e per açò, segons àbit de caritat, pot ésser una ànima de altra, e aquella servitut és dactu de libertat, car caritat no és costretament, jatsia ço que costrenga un amich a altre.

4. *Q.º* Voluntat ha .ij. actus: la un[1] és amar e laltre[2] desamar; e per açò deman si desamar és damar. — *Sol.º* Lactu damar és per ço ques seguescha la fi de la volentat qui ha repòs en amar, e[3] desamar és strument a esquivar los treballs de la volentat per ço que no empatxen lo repòs; e per acò, segons que consqüent és de antecedent, és lo segon actu del primer.

5. *Q.º* Con lenteniment creu alcuna cosa la qual no entén, és aquella creenca de entendre? — *Sol.º* Lo enteniment ha .ij. actus, la .j. és positiu[4] e laltre necessari: lo positiu[5] és primer en quant sotsposa alcuna cosa ésser vera o falsa per ço que la puscha entendre; e per açò lactu positiu[6] és del necessari en quant és strument daquell; per què covén enans creure que entendre.

6. *Q.º* La memòria pren en començament les spècies quel enteniment guanya e pus les ret: on, en quant les pren són spècies noves, e en quant les ret són antigues; e per açò deman si les spècies noves són de les antigues o les antigues de les noves — *Sol.º* Con lenteniment met spècies noves en la memòria, segons natura són confuses, e quant les en trau[7] són digestes; e açò apar en lo infant petit qui non entén tan bé com fa com és en perfeta edat; e per açò està la fi en les spècies antigues, en les quals la memòria ha repòs, e ha trebayll en conservar

1. M, una. — 2 M, altra. — 3. M, he. — 4. m, suppositivus. — 5. m, suppositivus. — 6. m, suppositivus. — 7. M, entran: m, illas recipit.

les spècies confuses noves.[1] Són, doncs, les spècies noves de les antigues, axí con lo començament el mijà qui són de la fi.

7. *Q.º* En la ànima ha .ij. genres de bontat, la una és substancial, laltra accidental: deman, qual és de laltra? — *Sol.º* La substància és per si matexa sustentada e no ho són los accidens, e la substància és la fi, els accidens san a aquella fi. Es, doncs, la substància per si matexa els accidens són per la substància, com sia ço quels accidens sien per ço que sia la substància, no que la substància sia per ço que sien los accidens. Es, donchs, la bontat accidental de la substancial.

8. *Q.º* La bonea substancial dóna la sua bonea accidental a granea en quant la fa bona: deman, aquella bonea accidental per la qual és bona granea, si és de granea o si és de la bonea substancial. — *Sol.º* La bonea de granea és calitat apropriada e és pròpria calitat de la bonea substancial; e car propi és més que apropiat, és la bonea substancial pròpia dona de la bonea accidental apropriada, e en quant la ha apropriada, és donada, e és de la granea[2] qui la reb, en és abituada.

9. *Q.º* En tot actu virtuós covén que sia ligament de vertuts e separació de vicis: on, con lome és en gràcia, deman, qual virtut moral és daltra? — *Sol.º* En lo actu de membrar són lenteniment e la volentat, de la memòria, e en lactu dentendre són la memòria e la volentat del enteniment. En semblant manera en lactu de fe són sperança e caritat de fe, e açò se converteix. Açò mateix és de les virtuts cardinals, e encara dels vicis.

10. *Q.º* En infern, una ànima és de altra?[3] — *Sol.º* En lo gran del pebre són de la fi del foch les fins dels altres elamens, e açò és per ço car en lo pebre ha més de calor que de les altres qualitats. En semblant manera, segons

1. m, et novas. — 2 m, ipsa est appropriata et data est de magnitudine. — 3. m, de alia possessive.

que una ànima és occasió de la dampnació de laltra, és de la servitut daquella ànima occasionada per ella a dampnació, e aquella servitut és sustentació de pena per la pena major[1] de la ànima occasionada a dampnació.

De la quarta part, e primerament

XI. *De la sua primera spècia*[2]

QÜESTIÓ: Anima, per què és essencialment? — *Sol.º* Anima és per ço car és creada e car ha causa, car pus que és la causa covén que sia lefectu: axí com si és sol covén que sia dia, e si ès obrant covén que sia obrat. Es, donchs, ànima per ço car és effectu de Déu qui la ha creada.

II. Es ànima per ço car és de sos començaments aytals e no daltres, axí con de sa pròpria bontat, granea e les altres, dels quals començamens és costituyda la sua essència el[3] seu propri ésser: axí com substància qui és de moltes parts, e és aquella substància car és daquelles parts.

III. Es ànima per forma e per matèria, axí com home qui és per ànima e per cors, e axí con lo pan qui és per farina e per aygua; e per açò la ànima és per si matexa en quant és de ço que és, e no seria ço[4] que és si la forma e matèria eren de altra e no della.

IV. Es ànima per ses .iij. potències, ço és, per sa memòria, enteniment e voluntat qui són de la sua essència e ella és de elles: axí com triangle qui és de .iij. angles, e és per ço triangle[5] car és daquells .iij. angles.

V. Anima és per sos propris accidents sens los quals no pot ésser, e car és daquells accidents e de les parts formals e materials en qui aquells accidens són sustentats, és

1. m, majoris poena propter poenam. — 2. P, Sequitur quarta pars hujus libri qua queritur anima quare est, et primo quare est essencialiter. — 3. M, ell. — 4. m, de hoc. — 5. m, ille triangulus.

per açò ànima pus que són aquells accidens e en aytal substància sustentats.

VI. Es ànima per ço car totes les sues parts han concordança en costituhir .j.ª substància, e aquella substància la qual la ànima és. Es, donchs, ànima per concordança, pus que és de concordança.

VII. Anima és per ço car ha actus dedins propris e naturals, ço és, membrar, entendre e amar, dels quals és e sens los quals ésser no poria, car la sua memorativitat e memorabilitat no porien ésser sens membrar qui sia de lur essència; e açò mateix de la intellectivitat e intelligibilitat, qui no porien ésser sens lentendre qui és de lur essència; e açò mateix del voler qui és de la essència de volitivitat e de volibilitat. Es, donchs, ànima per ço car és del .iij. actus dedins, los quals dits havem.

VIII. Es ànima car tots los començamens, dels quals és, se donen lurs semblances: axí con bontat qui dóna la sua semblança a granea, en quant la fa bona, e granea qui dóna la sua semblança a bonea, en quant la fa gran, e enaxí de les altres; e car ànima és daquelles semblances és per ço ⟨ço⟩ que és.

IX. Es per ço ànima car les sues .iij. potències són dels seus començamens primers, axí com la memòria, qui de[1] bonificativitat, magnificativitat, durificativitat, e enaxí dels altres, ha la sua recolitivitat, e de la bonificabilitat, magnificabilitat, duraficabilitat, ha la sua recolibilitat, e del bonificar, magnificar e durar ha lo seu essencial membrar; e[2] açò mateix del enteniment qui ha la sua intellectivitat daquella matexa[3] bonificativitat, magnificativitat, durificativitat, de qui ha memòria la sua recolitivitat; mas car memòria ha aquells començaments sots rahó de membrar,[4] el enteniment sots rahó de entendre,[5] són diferents potències la memòria el[6] enteniment; e açò mateix és de la volentat.

1. m, de sua...—2. M, he.—3. P, de illis eisdem.—4. m, ipsius recolere.—5. m, ipsius intelligere.—6. M, ell.

X. Es ànima per ço car és de sperituals començamens, car si era de corporals, no seria ço que és, e seria ço que no és: axí con lo fill den Martín qui és per ço home car és fill de home e de fembra qui és[1] de spècia humana. Havem, doncs, mostrat e significat ànima per què és formalment e material, e segons naturals començaments, e aytals e no altres.

Qüestió: Pus que ànima és per sa essència e natura, per què covén que per Déu sia sustentada? — *Sol.º* Enaxí com ànima no pot ésser per si matexa producta de no ésser en ésser, lo seu ésser no pot per si mateix ésser sustentat simplement;[2] e[3] en quant és sustentat per si mateix és hom[4] en quant és en natura posat qui per si mateix és ço que és e car ha aquella essència e natura, axí con lo pan qui és per ço pan car és de farina e daygua; e enaxí com ell no pot ésser sustentat longament car és de elements contraris, enaxí la ànima no pot ésser sustentada per si matexa car és producta de no ésser, e no producta per si matexa.

2. *Q.º* Pus que ànima és per Déu sustentada, com està ço que és per si matexa? — *Sol.º* Anima està ço que és per si matexa en quant és de ço que és: axí com substància, qui és per si matexa estant, pus que és de forma e de matèria; emperò jatsia ço que la substancia sia per si matexa estant, pus que és de parts qui per si matexes estan ajustades, emperò les unes parts ab les altres, per tot ço la substància no pot estar simplement per si matexa en duració e en temps, car per aquell[5] hi covén estar e durar, per qui ella en temps e duració és posada.

3. *Q.º* Per què ànima és daquells començaments dels quals és e no daltres? — *Sol.º* Anima, pus que és, covén que sia qual e aytal e no altra, e per acò covenenli aquels

1. m, qui sunt. — 2. m, *om.* simplement. — 3. m, *om.* e. — 4. Pm, hoc est. — 5. m, per id.

començaments per los quals sia ço que és, e aquesta ànima e no aquella, per ço que sien moltes ànimes.

4. *Q.º* Anima, per què no és tota de començaments substancials, com sien los començaments substancials molt pus nobles que ls accidentals? — *Sol.º* Anima no poria ésser ço que és si no era de ço que és: axí com home, qui no poria ésser home si no era de ànima racional e de cors elementat, vegetat, sensat e ymaginat, e que aquell cors aja quantitat, color els altres accidens qui a ell se pertanyen. En semblant manera a[1] ànima se cové quantitat speritual, e aytal calitat speritual e no altra, e açò mateix daytal acció e passió e relació, sens los quals accidents les sues parts substancials ésser no porien.

5. *Q.º* Per què ànima és de matèria e que sia[2] simplement forma? — *Sol.º* Si ànima fos forma e no fos de matèria, la sua forma no fóra de començaments formals, ço és, de bonificatiu, magnificatiu els altres, car aquells no pogren ésser sens propris e essencials començamens materials,[3] ço és bonificable, magnificable els altres qui sien de la essència de lànima, e que daquelles formals e materials sien los actus dedins, ço és lo bonificar, magnificar e los altres;[4] e sotsposat que fossen los començaments formals de la essència de la ànima e no los materials, destruydes les parts passives, covengra que fosen destruydes les actives, e fóra lànima mortal e corrompable, e nos havem ja provat que és inmortal.

6. *Q.º* Per què Déus no ha creada la ànima pus noble? — *Sol.º* Neguna cosa pot ésser pus noble que la recolibilitat, intelligibilitat e amabilitat de Déu, ne Déus no pogra crear tant noble recolitivitat, intellectivitat e amativitat con la sua recolibilitat, intelligibilitat e amabilitat, car si crear les pogués, pogra crear infinides creatures en

1. M, ha. — 2. m, cum sit. — 3. P, naturalibus. — 4. m, *af.* quae sint de essentia animae, et quod de illis formalibus et materialibus sint actus intrinseci, videlicet bonificare, magnificare, etc., et posito.

bontat, en granea, eternitat, poder, saviea e volentat, virtut, glòria e veritat, e pogra crear molts déus, la qual cosa és impossible. Creà, donchs, Déus la ànima en aquella nobilitat qui és pus proporcionada a finitat de creatura en granea de bontat, e a infinitat de creador en granea de bontat, car neguna creatura pot ésser pus noble ne mills proporcionada a la divina recolibilitat, intelligibilitat e amabilitat de Déu,[1] com memorativitat, intellectivitat e amativitat creada.

7. *Q.º* Déus, per què no ha creada ànima pus poderosa? — *Sol.º* Tot ço qui és creat és creat a la recolibilitat, intelligibilitat e amabilitat de Déu, e enaxí com és creat a aquella fi, és creat ab proporcionat poder, axí com les parts del tot, qui són a ell proporcionades; e si Déus hagués creada a la ànima mayor poder que aquell que li ha creat, no fóra aquell major poder proporcionat a les altres parts de la ànima: axí com si lo nas den Martí fos tant gran com lo cap, no fóra proporcionat ab la cara ne ab les parts della.

8. *Q.º* Per què és ànima dels primers començamens, ço és, de bonea, granea e los altres, e que fos simplement[2] de forma e de matèria? – *Sol.º* Si ànima fos tan solament de forma e de matèria, e la forma e la matèria no fossen de natural bonea, granea e les altres, no foren la forma e la matèria per si bones, grans e les altres, e[3] no hagra en si matexa natura ne rahons a fer bé, ne gran bé amable, virtuós, ne verificable, possible,[4] gloriable e durable, e fóra defectiva en sos començamens, e no hagra libertat a guanyar, per moralitats, mèrits de bé o de mal.

9. *Q.º* Per què ànima ha .iij. potències, e no més ne menys? — *Sol.º* Neguna creatura pot atènyer Déus, mas tant solament per recolitivitat, intellectivitat e amativitat, car Déus no pot ésser bonificat per creatura, ne infinitat

1. Pm, *om.* de deu.—2. m, et non simpliciter.—3. m, *af.* anima.—4. Pm, possificabile.

ne eternat, e enaxí de les altres dignitats, car tant solament és recolible, intelligible e amable, e ⟨a⟩ la sua recolibilitat, e açò mateix de la sua intelligibilitat e amabilitat, abasta .j.ª recolitivitat qui en ella atenya la sua bontat, granea, eternitat e les altres; e per açò si en ànima fossen més de .iij. potències, fóra en ella sobrefluytat, e si nagués menys[1] de .iij., fóra defectiva segons los .iij. obgects que dit havem.

10. *Q.º* Per què, en la ànima, bontat no és de memòria, de enteniment ne volentat, e memòria, enteniment e volentat són de bontat? — *Sol.º* Segons orde de natura, tot és de parts, el[2] tot no produu ses parts, car si les produhia, produiria si mateix, mas que moltes parts, per altre productes e ajustades, costituexen lo tot; e aquest orde seria destruit en la ànima si bontat, granea, e les altres, fossen secundaris començaments, e memòria, enteniment e volentat fossen primers.

XII. *De la segona spècia qui és de la quarta part*

Qüestió: Anima, finalment, per què és? — *Sol.º* Anima és principalment per Déu membrar, entendre e amar, car la pus noble fi que ella pot haver és contemplar Déu; e per açò ha creada Déus ànima a si mateix per ço que la creàs a la pus noble fi, e si la hagués creada a si matexa principalment, hagra fet tort a si mateix, e ànima hagra major repòs e benauyrança en contemplar si matexa que Déu, la qual cosa és impossible.

11. Es ànima per ço que sia home, car sens ànima home no pogra ésser, e car és home, pot home contemplar Déus ab totes creatures, con sia ço que home particip ab

1. M, mes.—2. M, ell.

totes creatures e ab elles per servir Déu; e açò ell no pogra fer si ànima no fos.

III. Es ànima per ço que ab ella e per ella les substàncies corporals atenguen lur fi en Déu, segons que ja dit havem.

IV. Déus ama la sua recolibilitat, intelligibilitat e amabilitat, e car ànima lo pot pendre[1] membrant, entenent e amant, ama Déus la fi de la ànima, e per ço que ànima sia amada per nostre Senyor és per ço creada, e aquell amar és la sua fi el seu compliment.

V. Es ànima per ço que la divina bontat, qui és ens speritual, influescha en creant la sua semblança, e la granea de Déu atretal, e açò mateix de la sua eternitat, poder, saviea e volentat; glòria, veritat e virtut.

VI. Es ànima per ço que Déus particip ab les creatures corporals, car en ço que ànima participa ab elles, estant conjuncta ab lo cors, e Déus participa ab la ànima influent les sues rahons lurs semblances en lànima, participa[2] ab elles, e cascuna de ses rahons atretal.

VII. Es ànima per ço que sien virtuts morals ab les quals sia Déus per home membrat, entès e amat, car segons justícia digna cosa[3] és que Déus sia membrat, entès e amat, e segons prudència digna cosa és que saviament sia membrat, entés e amat, e açò mateix de fortitudo e de les altres virtuts. Açò ésser no pogra si ànima no fos.

VIII. Es ànima per[4] ço que Déus haja rahó a fer bé, e gran bé e durable, a home qui merescha aquell bé per rahons de virtuts guanyades, e guanyades ab libertat. Açò ésser no pogra si ànima no fos.

IX. Es ànima per ço que sia sciència, ab la qual home haja conexença de les coses qui són, e qui són passades, e qui són a venir; e car home per ànima ha sciència, és ànima instrument a home a conèxer moltes coses, e a mem-

1. m, attingere.—2. m, participat Deus.—3 P, dignum et justum est.—4. M, *om.* per.

brar e amar aquelles; e per açò és [1] posat en via com per moltes coses contemple [2] Déu e el servescha.

X. Es ànima per ço que sien arts mechàniques, sens la qual ésser no porien, e sens les quals les creatures corporals serien ocioses: axí con si ferreria no fos, lo ferrer [3] no hagra fi en lo martell ne en lo clau, nel foch en scalfar lo ferre, e enaxí de les altres coses semblants a aquestes.

Qüestió: Per què Déus no creà ànima en tal estament que no pogués peccar? — *Sol.º* Si ànima no pogués peccar, home no pogra servir Déus franchament, mas costreta, e no fóra digne com per Déu fos amat ne guasardonat; e perderas la fi de libertat, e la justícia de Déu no hagra sobgect en qui pogués jutjar.

2. *Q.º* Per què ànima cahuda en peccat nos pot per si matexa levar? — *Sol.º* Enaxí com home, qui injuriosament aucìu altre, e està en carçre del rey del qual no pot exir, si bé en vol exir, enaxí ànima cahuda en peccat no pot exir de la carçre de la justícia de Dèu, qui és pus fort que la carçre del rey, sitot lànima en vol exir; mas car la misericòrdia de Déu ha aytant gran dret en aquella ànima, ⟨com la justícia⟩, tantost con la ànima se vol jutjar, tantost pot de la carçre exir, e potse voler jutjar per poder de perdonar [4] e de jutjar, [5] ab lo qual poder se pot levar.

3. *Q.º* Per què Déus no creà ànima en estament que no pogués ignorar? — *Sol.º* Si ànima no pogués ignorar la memòria ⟨no poria⟩ ublidar, e en .j. *nunc* mateix hagra totes les spècies; el enteniment no fóra investigatiu ne pràtich, car los òrguens del cors no pogren aquella tant gran intellectivitat sostener, e fóra la ànima en aquest segle en la perfecció en la qual serà en laltre, [6] si es benauyrada.

4. *Q.º* Per què ànima ha lo cor per orguen a voler? — *Sol.º* Lo cor és la font de la sanch qui és de la complecció

1. m, est homo.—2. M, contempla.—3. Pm, ferrum.—4. P, penitendi.—5. m, justitiae et misericordiae.—6. M, altra.

del àer, e la sanch és aquella part qui pus tot se convertex en altra spècia, que neguna altra part del cors; e car la volentat pus soptosament pren son obgect que la memòria nel enteniment, per açò li és donat lo cor per strument.

5. *Q.º* Per què lo cervell del front és donat per orguen al enteniment? — *Sol.º* Neguna potència és tant investigativa com lenteniment, car ell és aquell qui fa diferència enfre les spècies; e car la ymaginació pren[1] per lo sen, e lenteniment ateny lo seny en la ymaginació, el[2] cervell del front participa en lo loch on se fa major ajustament dels sens particulars, axí com en lo cap, a ensús del nas dedins, près de les celles, en qui ha un centre[3] on sajusten lo centre[4] del oir, del veer, del odorar, del gustar, per açò li covèn aquell cervell per orguen mills que neguna altra part del cors.

6. *Q.º* Per què lo cervell detràs és donat per orgue a la memòria? — Enaxí con lenteniment el[5] foch se covenen per concordança de lum corporal e de lum speritual, enaxí la memòria e la terra se concorden per manera de conservacion corporal e speritual, car la terra conserva les spècies corporals e ella les ret al sol e al agent natural qui les engenra e les renovella, e la memòria ret les spècies fantàstiques al enteniment e aquelles conserva; e per açò car ret les spècies corporals al enteniment per ymaginació, és donat lo cervell del toç a la memòria.[6]

7. *Q.º* Per què mijan,[7] qui és enfre lo cervell denant e lo cervell detràs, és donat per orguen a la ymaginació? — *Sol.º* Segons que havem dit, un loch és qui és pus comun als sens particulars que negun altre loch del cors, e aquell participa ab lo cervell denant e detràs, e en lo mig és lorguen de la himaginació, per ço quel enteniment pusca ymaginar les spècies corporals, e la memòria atretal; e açò no fóra en tant bona disposició si lorgue de la ymagi-

1. Pm, attingit.— 2. M, ell.—3. M, centra.—4. M, centra.—5. M, ell.—6. m, *af.* pro organo.—7. M, migan.

nació no participàs ab aquell loch més comun, lo qual dit havem.

8. *Q.º* Per què ànima mou la vegetativa a vegetar, e la sensitiva a sentir, e la ymaginativa a ymaginar? — *Sol.º* La fi de totes les parts del cors és home, e la fi de home és Déu membrar, entendre e amar, per que enaxí com home se mou a la sua fi principal, movent sa ànima a aquella fin, enaxí mou la ànima les parts del cors a fi dome, car si aquelles no movia, no seria la ànima strument a la fi daquelles, la qual fi és Déus, segons que ja dit havem, ne ab elles serviria Déu.

9. *Q.º* Lome que jau en son lit, e ten los hulls cluchs, e no hou neguna re ne tocha negun cors animat, com membra alcun delit carnal, per què mou la ymaginació a ymaginar aquell delit? ne la ymaginació, per què mou lo cors a sentir delectació carnal? — *Sol.º* Per ço car la ànima és conjuncta ab lo cors, són les parts de la ànima conjunctes ab les parts del cors, e con una potència ha son actu, axí com memòria, con ha membrat, excita ab son actu lactu de laltra potència ab què participa en tant que mesclense los actus los uns ab los altres, e de tots és un actu comú qui és obra dome.

10. *Q.º* Per què home membra alcuna cosa que no vol membrar? ne per què la entén pus que no la vol entendre? car par que la ànima mova lome als obgects, que no vol haver, costretament,[1] no que lome mova la ànima a aquells.— *Sol.º* Dementra que hom vetla, neguna potència de la ànima pot ésser occiosa simplement, car si ho era, lome no vetlaria e durmiria; e car home moltes vegades no consira la fi per què és, ne la fi de les sues parts, ne la fi de les altres substàncies, per açò fortuna pren en les sues potències[2] alcuns obgects no desirats per tal que mouen lo tot, ço és lome, a fins desirades,[3] e no mouen aquell costreta-

1. M, costretaments.—2. m, suae potentiae fortuito capiunt.— 3. Pm, ad finem desideratum.

ment, mas excitantment e temptan,[1] per tal que ell de necessitat les mova als obgects desiderables.

De la .v.ª part daquest libre, e primerament

XIII. *De la primera spècia*

QÜESTIÓ: Anima, ha simple quantitat? — *Sol.º* Anima ha simple quantitat, per la qual és quanta la sua simple substància, axí con la sua bonea substancial, qui ha bonea accidental, la cual comunicha als altres començaments per ço que sien bons. En semblant manera bonea ha quantitat simple per la qual simplement és quanta, e ab aquella sua quantitat és quanta la bontat que comunica a granea e a duració e als altres començamens, car sens quantitat nols poria comunicar la sua bonea accidental.

II. Si ànima no hagués simple quantitat, no pogra aver negun començament simple quantificat per quantitat, axí com bonea, granea, duració, e axí dels altres; car enaxí com fóra la quantitat composta e no simple, foren los començaments composts e no simples, la qual cosa és impossible; car composició no pot ésser sens simples començaments diferens per essència.

III. Los concrets de bonea, enaxí com són quals per calitat, ço és a saber, que .j. és lo bonificant e altre és lo bonificable, enaxí són quants per quantitat, el[2] bonificable sens quantitat no poria ésser dispost a la natural potència activa com fos bonificat, nel bonificar sens quantitat no pogra ésser proporcionat a la passiva potència e a la activa.

IV. La simple quantitat de ànima és enaxí de si matexa e posada en ésser començament simple, con la prime-

1. m, excitando et temptando.—2. M, ell.

ra spècia de la .iij.ª part,[1] e aquella simple cantitat comuna, comunicantse simplement a tots los començamens, imprem en cascun començament simple quantitat apropriada; e per açò cascun començament és dispost a ésser raó de cantificar segons sa spècia, axí com bonea qui és rahó, sots certa quantitat, a bo con faça cantificat bé mesurat per quantitat.

V. Simple quantitat de ànima, per ço car és speritual, no és ymaginable, mas quel enteniment la pren en semblança de quantitat corporal: axí com lo foch simple qui és quant per simple quantitat, e si la sua quantitat era composta e no simple, eli no seria element quant simple, ne poria haver simple calor ne simple lugor,[2] e enaxí de les sues altres simples calitats e proprietats.

VI. La simple quantitat de lànima no sestén, segons loch, part,[3] de substància corporal, car la substància de la ànima, enaxí com és disparada[4] a color e a superfícies, és disparada[5] e lunyada a lonch ample e pregon, segons sa essència e natura; mas que la sua quantitat és ens per la qual[6] és quanta, e en un loch e no en altre, e aquesta ànima e no aquella, e ⟨ha⟩ aytanta de virtut e no plus ne menys.

VII. Simple quantitat de ànima, segons una manera, és contínua, e segons altra, discreta e puntal: segons la manera contínua, axí com la quantitat comuna[7] qui segons sa spècia és continuament en cascuna part de lànima, axí com blanchor, qui continuament és per tota la matèria e la forma de la neu o de la let; quantitat puntal e discreta és axí con la quantitat de cascun simple començament de la ànima, car, segons la spècia de bontat, una part de quantitat és aquella qui ab ella és apropriada e altra part de quantitat és aquella qui a granea és apropriada; e car negun començament està fora daltre, la sua quantitat no pot ésser

1. P, quarte partis. — 2. m, lucem. — 3. m, locum et partem. — 4. m, separata. — 5. m, separata. — 6. m, per quod. — 7. m, communis et continua.

contínua, car si era contínua, seria la ànima de parts qui no serien les unes en les altres: axí com la cambra qui és de peres qui no són les unes en les altres, e les parets qui no són en lo tet.

VIII. Quantitat de ànima no és part substancial, car si ho era, hauria concrets simples substancials, ço és a saber, quantificatiu, quantificable e quantificar, e aquella ànima qui hauria major quantitat, hauria majors àbits e actus morals sens libertat, la qual cosa és impossible. Es, donchs, quantitat passiva potència disposta a passió, dejús estant a les accions dels substancials començaments de la ànima, segons que de ella volran obrar en produir lurs semblances, e virtut[1] guanyar, ⟨e⟩ spècies multiplicar.

IX. Can lenteniment en la ymaginativa ymagina divisibilitat de tota quantitat corporal, e consira aquella divisibilitat infinida, durant lo subgect de la quantitat, ha inclinació a consirar que ànima sia divisible, pus que ha quantitat, e aytal inclinació ha per rahó de la ymaginativa no denudada de les spècies qui són semblances de les substàncies corporals; mas sil enteniment removia e denudava del sobgect de quantitat corporal, axí parle, lonch e ample e pregon, ja no poria consirar que aquell quant fos divisible; e per açò lenteniment denuda de quantitat speritual lonch e ample e pregon; per què no pot consirar quel sobgect de quantitat speritual sia divisible, e açò mateix de extensibilitat.

X. Les tres potències de la ànima, enaxí com són diferens per diferència e concordans per concordància, són quantes per quantitat, e sens quantitat no porien ésser diferents ne concordants, e totes .iij. serien .j.ª matexa potència en nombre, e ella no activa ne passiva, la qual cosa és impossible. Ha, doncs, ànima quantitat, e enaxí com les .iij. potències han simples proprietats, ço és a saber, me-

1. Pm, virtutes.

morativitat, intellectivitat, amativitat, per simple diferència, enaxí les han simples per simple quantitat.

Qüestió: La simple quantitat de la ànima, com pot ésser simple sens continuitat? — *Sol.º* La responsió daquesta qüestió està en lo .vij. palegraf demunt dit, e encara pot hom considerar aquesta semblança: lo ferre del coltell e del clau e del martell està en contínua quantitat en cascun segons essència e spècia, en la qual continuytat no poria estar sens quantitat; emperò aquella continuytat és sustentada en diferents[1] quantitats en qui no està continuytat de tota la spècia del ferre, e sotsposat quel coltell, clau e martell fossen parts les unes en les altres, e que romangués cascuna part en sa spècia, seguirsia de necessitat contínua quantitat e discreta: contínua segons essència, discreta segons spècia.

2. *Q.º* Simple quantitat e contínua, són en ànima convertibles? — *Sol.º* Segons spècia de quantitat, continuytat e simplicitat se convertexen,[2] mas segons que .j. començament és diferent ab altre, ha un començament .jª. quantitat e altre començament altra quantitat; e per açò contínua quantitat e simple,[3] segons quels sobgects no són convertibles, contínua quantitat e simple convertir nos poden.

3. *Q.º* Com lenteniment sia de natural bontat, granea e dels altres començaments de la substància, com pot haver simple quantitat? — *Sol.º* Enaxí com lenteniment és de simple bontat, de simple granea, e los altres, enaxí és de simple quantitat; e enaxí com ha simple bontat, simple granea, enaxí ha simple quantitat.

4. *Q.º* Pus que la cantitat del enteniment és simple, la sua simplicitat, és de general simplicitat o hala de si matexa? — *Q.º* Enaxí com ànima és bona per bontat e gran per granca, es simple per simplicitat; e per açò la

1. m, discretis.—2. P, Secundum speciem quantitatis continue et simplicitatis convertuntur.—3. m, *om*, continua quantitat e simple.

simplicitat de la quantitat és .jª. part de la comuna simplicitat.

5. *Q.º* Simple quantitat, com pot ésser matèria e sobgect a composta quantitat? — *Sol.º* Ja no fóra universsal si no fossen particulars dels quals és ajustat, e si ls particulars en lo universsal fossen destruhits en tant que negun non romangués en son nombre, lo universsal no hagra en qui fos ne de qui fos, e per açò no pogra ésser.

6. *Q.º* La simple quantitat, qui[1] la estén en moltes parts? — *Sol.º* Segons que ja avem dit, quantitat és passiva potència disposta a molts àbits, e per rahó de les activitats dels començaments substancials, cascun començament ne pren aytanta quanta na mester a son nombre e als seus actus.

7. *Q.º* Lesteniment[2] de la simple quantitat, com pot ésser sens superfícies de substància? — *Sol.º* Segons que ja havem dit, enaxí se descovén a substància speritual superfícies, com color; e per açò lesteniment de la quantitat esperitual és sustentat en comencaments diferents per nombre e per esséncia, sens que no ha mester superfícies, enaxí com no ha mester color; mas quel enteniment va claudicant per la ymaginació en quant nos depura de les spècies qui són semblances de les substàncies corporals.

8. *Q.º* Les ànimes, són en nombre par o impar? — *Sol.º* Enaxí con començament de nombre és de .j. enpar,[3] enaxí covén que la sua fi sia en impar, segons nombre de substàncies naturals,[4] e açò és per ço quel par sia determenat[5] en impar, enaxí com és començat en impar,[6] e quel començament e la fi hagen major concordança; e encara, que impar ha[7] major semblança de indivisibilitat, que par. Es, donchs, lo nombre de les ànimas impar.

9. *Q.º* Con una ànima no sia altra, són termenades[8] per quantitat contígua? — *Sol.º* Segons que ja dit havem,

1. m, quid.—2. P, intellectus.—3. Pm, impari.—4. P, corporalium.—5. m, terminetur.—6. P, in pari.—7. Pm, habeat.—8. P, determinatur.

ànima no ha quantitat disposta a ésser in loch, qui és condició de cors, e és disposta a ésser termenada per sa quantitat matexa; e per açò nos segueix que si ben s a[1] quantitat, que .j.ª ànima sia contigua ab altra; e encara que la ànima den Martín part lo seu cors seria contigua[2] ab la ànima den Pere, com sia açò que en Martí sia en .j. loch en Pere en altre.

10. *Q.º* La ànima del home gran, és major que aquella del home poch? — *Sol.º* Lenteniment, segons que ja havem dit, va claudicant e és malalt[3] con consira les condicions del cors semblants ab les condicions de la ànima, e car consira home gran major que home poch per quantitat corporal, axí parle, enclinas a consirar major la ànima del home gran que del home poch; mas quant consira ànima simpliment segons ses condicions, no consira que .j.ª ànima sia major que altra segons extensitat corporal, mas segons extensitat speritual difusa en bonea, granea, duració, poder, volentat, saviea.

XIV. *De la .ij.ª spècia de la .v.ª part*

QÜESTIÓ: Anima, ha composta quantitat? — *Sol.º* Segons que dit havem, ànima és de molts començaments, e cascun començament ha simple quantitat, e car cascun començament covén ésser en altre, la quantitat de cascun covén ésser en laltre, e de totes resulta .j.ª composta quantitat qui és enaxí comuna de totes, con totes són de .j.ª comuna simple quantitat.

11. Enaxí com de bonea qui dóna a granea sa semblança, e de granea qui dóna a bonea sa semblança, e enaxí dels altres començamens, resulta un terç comun, resulta de moltes quantitats una composta quantitat sustentada en la

1. Pm, habeat.—2. P, e encara... seria contigua.—3. P, *om.* segons que ja havem dit va claudicant e es malalt.

substància de lànima, e aquella substància, en quant és composta de moltes parts, ha composta quantitat per la qual és quanta.

III. En la ànima, de la simple quantitat comuna hixen moltes quantitats e hixen en los començamens; e enaxí com moltes simples quantitats hixen de una simple quantitat e nexen en los començaments, con product qui naix en spècia, enaxí de moltes simples quantitats hix una comuna, [1] la qual neix en la substància de lànima qui és una.

IV. Cascuna de les .iij. potències de la ànima [2] ha quantitat composta, per la qual és termenada e fenida, axí com lenteniment, la quantitat del qual és de la quantitat de bontat, de granea, duració e los altres; e car lenteniment es .j. e de moltes parts, la sua quantitat és composta e de moltes simples quantitats.

V. Anima és composta en quant és de les sues potències, e car cascuna potència ha quantitat composta, covén que la quantitat de la ànima sia composta, e és enaxí de compostes quantitats, com la ànima és de potències qui són de moltes parts.

VI. En lenteniment, e enaxí de les altres potències, és .j. intellectiu e altre intelligible e altre entendre, e tots .iij. han simple quantitat, en quant la quantitat de la .j. no és en la quantitat del altre; [3] e car de tots tres és lenteniment, és la sua quantitat composta de les quantitats dels .iij. Ha, donchs, ànima composta quantitat.

VII. Anima és de forma e de matèria, e la forma ha quantitat activa per ço car en activa part és sustentada, e la matèria ha quantitat passiva per ço car la quantitat en passiva part és sustentada; e de amdues les quantitats, la una activa e laltra passiva, resulta una composta quantitat, enaxí com de les parts, don resulta una composta substància.

---

1. m, communis composita.—2. P, quelibet potentia habet.—3. Pm, non est quantitas alterius.

VIII. Per ço car ànima ha composta quantitat, poden ésser los seus començaments en major concordament, en la qual majoritat no serien si les quantitats simples dels començaments no eren en contínua quantitat composta, e estaven discretes quantitats no les unes en les altres: axí com en la cambra, en qui les discretes de les peres no són les unes en les altres.

IX. Si ànima no hagués composta quantitat, no hagra natura con composés les semblances de sos començaments e daltres en les spècies que multipliquen[1] e que guanya per manera de membrar, entendre e amar los obgects defores; mas car ha naturalment composta quantitat, conpon .j.ª semblança ab altra, e daquelles semblances conpon .j.ª spècia, la qual consira.

X. Si ànima no hagués composta quantitat, la sua quantitat no fóra de moltes, e foren les sues parts substancials sens simple quantitat e composta, e fóra la substància de sos començaments e la sua quantitat no daquells ne de la substància, e fóra estranya e daltra essència, en tant, que la ànima no fóra de accident mas tant solament de substància, la qual cosa és impossible.

Qüestió: Anima, con pot haver quantitat simple e composta? — *Sol.º* La responsió daquesta qüestió està en ço que dit havem de simple quantitat e composta.

2. Si ànima ha composta quantitat, covén[2] quel sobgect sia divisible en moltes parts? — *Sol.º* Tota substància creada és composta de forma e de matèria, e jatsia que sia de parts, no és divisible per forma e per matèria, car si ho era, separada la forma de la matèria, seria cascuna sens laltra sustentada, en tant que poria ésser forma sens matèria e matèria sens forma, no conjuncta la una ab laltra; e seria acció e no acció en la forma, e no

1. Pm, multiplicat. — 2. m, Quaeritur... utrum conveniat.

passió e passió en la matèria, e açò és contradicció e impossible.

3. Si ànima ha composta quantitat, covén[1] que la sua quantitat sia substancial, com sia ço que de parts accidentals nos puscha fer composició? — *Sol.º* Si de parts accidentals no podia ésser feta composició, tots los accidents de les substàncies serien indiscretes quantitats e no en contínua, e seria enaxí la ànima de parts discretes e no la una en laltra, com la cambra, e la color del vin vermeyll e de la aygua no haurien una contínua quantitat en l anap qui contén lo vin e laygua, ne la aygua calda no poria laygua freda escalfar, ne la freda la calda refredar.

4. Si ànima ha composta quantitat pot[2] ésser mortal per natura, com sia ço que tot compost sia divisible? — *Sol.º* Lo sol ha una comuna quantitat qui és composta de quantitat formal e material, emperò no és corrompable la sua substància.

5. Si ànima ha composta quantitat e .j. començament se conpon ab altre, segueixse[3] que ànima compona si matexa e produga, la qual cosa és impossible, que negun ens produga si mateix? — *Sol.º* Provat havem que ànima és a creant e no a generant, e enaxí com les parts simples en un istant són productes de no ésser a ésser per creació, pot ésser producta lur composició, car si no ho era, no poria ésser creació sens successió, car serien enans les parts quel tot, e hauria la creació les condicions dels agens naturals; la qual cosa és impossible, car no seria creacion, mas obra natural.

6. *Q.º* Composta quantitat de ànima, de què es? — *Sol.º* Enaxí com substància qui és simple, e la sua simplicitat és enaxí de les simplicitats de ses parts com ella és daquelles parts, enaxí la quantitat composta és de moltes simples quantitats.

---

1. m, Quaeritur... utrum conveniat.— 2. m, Quaeritur... utrum possit.—3. m, Quaeritur... utrum sequatur.

7. *Q.º* Simple comun ben pot ésser de simples parts, mas compost, com pot ésser de simples, con sien diferents per genre? axí com substància o accident, lo qual accident no pot ésser de la essència de la substància, car si ho era, seria part substancial e no accidental en lo compost de substància e de accident, la qual cosa és impossible. — *Sol.º* Tota composició és conseqüència de simples en un ajustat de molts, el simple comun el compost comun se convertexen en nombre.

8. *Q.º* Si composició hix de simples parts, com pot ésser lo compost simple? — *Sol.º* Lo simple comun és simple, car és de simples parts, axí con lo fill den Martín e de sa mare, que és home car ha pare e mare qui són de spècia humana; el simple qui és de simples parts,[1] en quant és comun la composició qui hix de simples parts, neix en la comunitat del tot compost de parts simples.

9. *Q.º* Sil tot qui és simple se converteix en nombre ab tot qui és compost, covén que composició sia aytant principal començament con simplicitat, e si ho és segueixse que simples sien de composició, enaxí com composició qui és de simples? — *Sol.º* Tota part és per ço que sia lo tot,[2] e per açò la fin de la part és lo tot. En semblant manera la fin de la composició és la fin del simple, qui és tot de parts simples.

10. Com simple sia de simple, pot ésser composició de composició? — *Sol.º* En la ànima, e açò mateix de les substàncies corporals, és la sua composició de la forma e de la matèria, qui són compostes parts en quant són de simples començaments, segons que ja havem dit; per què composició pot ésser de composició, segons la segona spècia de la .iij.ª part daquest libre; mas no passa composició a la primera spècia de la terça part, com sia açò que no sia de si matexa, mas daltra, a la qual primera spècia passa

1. P, parentibus. — 2. m, suum totum.

simple part de comun simple qui per composició és de moltes parts, la qual composició és mijan [1] qui està de parts simples e és sustentada en lo comun simple, qui és simple per nombre e per spècia e car és de simples parts.

De la .vj.ª part daquest libre, e primerament

XV. *De la primera spècia* [2]

QÜESTIÓ: Les pròpries calitats de ànima racional, quals són? — *Sol.º* Bonea accidental natural de ànima és pròpria calitat de bonea substancial, axí e molt mills com calor de foc e fredor de aygua; e açò mateix de granea accidental natural qui és pròpria calitat de la granea substancial, e enaxí dels altres començaments substancials, los quals cascun ha sa pròpria calitat, la qual comunica al altre e ab ella dispon sos actus; e la ànima ajustada de tots los començaments substancials ha les pròpries calitats daquells ab les quals fa les sues operacions e hals àbits e les disposicions en les .iij. potències e en los actus daquells. [3]

II. Per ço car bonea és pròpria calitat dànima, és dita ànima qual bona, e car granea és la sua calitat, [4] és dita la ànima qual gran, e enaxí dels altres: axí con lome, qui és dit qual segons granea, color e figura.

III. Anima ha en àbit, per natural potència, memorativitat, intellectivitat, amativitat qui han en àbit enaxí pròpries calitats actives, com la bonea substancial qui ha bonea accidental natural, e com granea substancial qui ha granea accidental, e enaxí dels altres començamens; e per açò la memorativitat substancial ha una altra [5] memo-

1. M, migan. — 2. P, Sequitur 6.ª pars huius libri et primo de prima specie qua queritur anima qualis est proprie. — 3. m, illarum. — 4. m, propria qualitas. — 5. m, habet aliam.

rativitat qui és accidental e sua pròpria calitat, ab la qual enforma e dispon lo membrar, el trau de la sua semblança o de la memorabilitat accidental natural,[1] passiva calitat qui és pròpria calitat de la memorabilitat substancial, e aquell membrar és accidental e de semblances, e és sustentat en lo membrar dedins substancial qui és de la essència de la substancial memòria; e açò mateix del enteniment e de la volentat.

IV. La ànima ha dispostes calitats en quant[2] les sues rahons, axí com bonea qui és rahó a lànima a membrar bé e a entendre bé e a amar be, e granea qui és rahó a lànima a membrar gran e a entendre gran e amar gran, e enaxí dels altres obgects disposts a ésser preses per disposicions pròpries, estants[3] dejús les substancials rahons, de les quals són calitats.

V. Les actives calitats són formals potències qui representen les potències substancials, en quant són figures daquelles, e les passives calitats són figures qui representen les passives matèries substancials, en quant són calitats daquelles: axí com la calor del foch, qui en quant és activa calitat representa la forma del foch, e en quant és passiva calitat representa la matèria daquell.

VI. En lentendre són les memorabilitats figures e passions, e açò mateix de les amabilitats, e la intellectivitat és figura e àbit del enteniment agent qui discura[4] per les passives calitats demunt dites; e açò mateix se converteix en les altres potències, axí com en membrar, en qui les intelligibilitats e amabilitats són figures e passions, e la memorativitat és[5] figura e àbit de la memòria substancial qui retén e pren les spècies, e aquelles[6] dóna e ret al enteniment e a la volentat.

VII. En entendre és bonificativitat activa calitat del enteniment, e les bonificabilitats qui són bones per enten-

1. Pm. *af.* et.—2. m, secundum.—3. P, sustentatas.—4. Pm, discurrit.—5. P, memorativitates sunt.—6. M, aquells.

dre, són passives calitats de la bonificabilitat substancial e del substancial intelligible.[1]

VIII. Segons que les potències han dispostes calitats, han en àbit los obgects e retenen les figures daquells, e con la disposició se descriu[2] per privada proporció dels obgects dedins e defores, los àbits han innaturals potències e impossibilitats, car no han ab què pusquen retener los obgects no disposts a ésser membrats, enteses e amats: axí com la àguila qui ha trenchada la ala, qui no ha en àbit volar, ne lo home sort qui no ha en àbit[3] parlar.

IX. Les memorabilitats, intelligibilitats e amabilitats de les substàncies corporals són innaturals potències, mas car són disposicions a les naturals potències qui aquelles han en àbit, són naturals possibilitats e impremcions e figures: axí con lo vin qui ha natural potència de embriagar home qui aquell beu, e si nol beu, ha natural inpotència com lo puscha embriagar.

X. Neguna pròpria calitat pot lexar son sobgect, sia que atenya lo obgect o[4] no, car si lo lexava, ço qui és propri seria apropiat e no propri, e les parts dedins substancials no haurien ab què poguessen husar de les defores, e estarien occioses: axí com lo foch, lo qual no poria scalfar si sa pròpria calor a altre donava e apropriava e que ell no la hagués.

Qüestió: Com la pera,[5] la planta e lasen hagen passives calitats obgectivament, qui no sien de la essència del enteniment qui les entén ne daltre enteniment, con poden ésser intelligibles? — *Sol.º* Segons que dit havem, lenteniment ha pròpria calitat ab què entèn, e per ço que puscha entendre les substàncies corporals, és a aquelles apropriada intelligibilitat, la qual no és de la essència daquelles:[6] axí com a làer a qui és apropriada, per lo foch, calor per ço

1. Pm, intelligibilitatis.—2. Pm, destruitur.—3. m, *af.* audire et mutus loqui.—4. M, ho.—5. m, *af.* et.—6. M, aquells.

que sia calefactible, la qual calor no és de les sues condicions essencials.

2. *Q.º* Sotsposat que no fos enteniment, la pera, planta e lasen, foren intelligibles? — *Sol.º* Deus, segons que ja havem dit, ha [1] creades les substàncies corporals a si mateix, per ço que ell sia fin daqueles, e que elles en ell hagen repòs, lo qual haver no pogren si enteniment no fos qui Déus entesés e les substàncies corporals, per què ell conjunct ab cors fos mijan [2] e strument a la fi e al repòs daquelles; e si ell no fos creat, elles no fóren intelligibles, car Déus no creà neguna creatura superfluament ne sens [3] fin, la intelligibilitat de les quals substàncies fóra supèrflua e no creada a neguna fin, si enteniment no fos.

3. *Q.º* Con la bonea natural de ànima sia a ella pròpria calitat, ànima estant in peccat, qui és per accident innatural, per què ha calitat mala? — *Sol.º* Segons que dit havem, neguna pròpria calitat lexa son propri sobgect, e si la substància no usa de ses pròpries qualitats, segons que són dispostes e passives, estans sots les rahons substancials e naturals, és contra la fin daquelles, per rahó de la qual contrarietat e privació de fin pren mal àbit contra bontat, e poch contra granea, e viciós contra virtut, e enaxí dels altres; e per açò ella matexa apropria a si matexa morals males calitats sustentades en les bones naturals qui de elles són vestides.

4. *Q.º* Com memòria, enteniment e volentat sien àbits qui són calitats, com poden ésser parts substancials de la substància de lànima? — *Sol.º* Segons que ja havem dit, cascun començament ha sa pròpria calitat, e dels començaments primers substancials són memòria, enteniment e volentat substancialment, de les quals és la substància de la ànima, e aquelles no són àbits, mas potències; e les pròpries calitats dels començaments ajustades en les tres po-

1. M, a.—2. M, migan.—3. M, *rep.* sens.

tències, havent cascuna potència sa pròpria calitat ajustada de les qualitats dels començaments, es àbit apellat, en lo qual ha les spècies en potència: axí com lo ferrer[1] qui ha en àbit ferreria, per rahó de la qual sap fer lo clau e la spasa el coltell.

5. *Q.º* Anima, pus que és mills disposta a usar de ses actives qualitats que de ses passives, per què les sues actives qualitats són inpotens[2] per lempacxament de les passives calitats? — *Sol.º* Enfre forma e matèria covén ésser disposició e proporció: e quant defall la disposició e la proporció, defall enans de part la matèria que de part la forma segons cors natural, com sia ço que la forma sia pus noble que la matèria, e haja major virtut en obrar que la matèria en soferir: axí con lo foch, qui ha major virtut en cremar la lenya e a multiplicar la flama, que la lenya en soferir.

6. *Q.º* La disposició de les calitats actives e passives, és de la essència daquelles? — *Sol.º* Lenteniment del home qui vetla e és ferrer,[3] és dispost a entendre la manera segons la qual faça bona espasa, e[4] lentelligibilitat de la espasa no és de la essència del enteniment del ferrer;[5] per què la disposició de la calitat activa e de la passiva qui no no és de la essència del enteniment, és spècia multiplicada e guanyada per art mechànicha, mas la disposició natural qui és dedins e està mijan[6] enfre la forma e la matèria de la ànima, és ens positiu e reyal del qual són, les disposicions defores, semblances.

7. *Q.º* La pròpria calitat de la substancial bontat, és activa e passiva? — *Sol.º* En la substancial bontat és substancial bonificatiu e substancial bonificable, e per açò la accidental bontat està calitat activa per rahó del bonificatiu, e passiva per rahó del bonificable.

8. *Q.º* Les moralitats, són pus semblants calitats a les actives naturals, que a les passives naturals? — *Sol.º* La dis-

1. P, faber.—2 P, disposite.—3. P, faber.—4. M, ell.—5. P, fabri.—6. M, migan.

posició qui és enfre la calitat activa e passiva ha més de entitat e natura per la forma que per la matèria; e per açò la sua semblança e figura la representa pus fortment formalment que materialment.

9. *Q.º* La ànima movent .j.ª de ses calitats, mou totes les altres? — *Sol.º* Enfre les potències actives e passives està disposició e proporció natural, e com prén los obgects defores perfetament, mou totes les sues calitats a pendre equells obgects; mas quant se sdevén, per no natural potència, privació de disposició e proporció dedins e[1] defores, la ànima no mou totes ses calitats, mas alcunes, axí con la ànima qui mou son enteniment a entendre, e la memòria a membrar virtut, e sa volentat a amar vici; e per açò neix consciència dels àbits demunt dits, car la ànima no mou en lamar bontat ne virtut, justícia ne veritat, les quals mou en membrar e entendre virtuts.

10. *Q.º* En ànima, pot ésser neguna qualitat qui sia pròpria e comuna? — *Sol.º* Bontat accidental és pròpria calitat de bontat substancial, e aquesta no pot ésser comuna propiament a granea, duració ne als altres començamens; mas en quant és apropiada a granea poder, e als altres començaments qui per ella són bons, està comuna calitat apropriada.

XVI. *De la segona spècia qui és de la sexta part*

QÜESTIÓ: Les qualitats apropiades de ànima, quals són? — *Sol.º* Bonea substancial apropria la sua bonea accidental a la granea substancial en quant per ella és bona, e aquella bonea de granea és calitat apropriada, axí com lo foc qui apropria sa calor a làer, e açò mateix fa granea a bonea, a

1. M, he.

la qual apropria sa granea, e enaxí dels altres començaments de la ànima.

II. Granea substancial apropria la bonea que reb de bonea substancial, a la sua granea accidental en quant la fa bona, e enaxí són dues calitats a granea apropriades, qui són de genrre de bonea: la una és la bonea apropriada a la granea substancial, laltra és aquella bonea qui és apropriada a la granea accidental. Açò mateix és de la granea apropriada a bonea.

III. Les calitats apropriades les unes són dedins la substància, e les altres defores: aquelles qui són dedins són naturals, e són les semblances quels uns començaments donen als altres, segons que dit havem; aquelles qui són defores són les morals qualitats els àbits guanyats, e aquestes van e vénen; mas les dedins tota ora remanen.

IV. La bonea natural e substancial tota ora per si és disposta a donar sa semblança a granea, duració e als altres començaments, mas per si matexa, sens ajuda del altres, no pot, car si poder no li ajudava, no la poria donar; e per açò aquella ajuda que poder fa a bonea, com pusca donar sa semblança a granea, és calitat apropriada per poder, e açò mateix és per virtut e per veritat; e segons que sajuden les qualitats dedins, sajuden en guanyar les calitats apropiades defores, axí com temprança, qui és apropriada calitat al home per bontat, en quant és bona, e esli apropiada ab poder, en quant pot ésser bona, e ab virtut en quant és àbit virtuós, e aquell àbit en quant és ver és estat ab veritat apropiat, e quant defallen les ajudes dedins, los àbits defores esdevenen en privació, e als sobgects són apropiats vicis.

V. La intelligibilitat del sol, del foch, de la planta, del caval, e enaxí de les altres substàncies corporals, són calitats apropiades a lurs subgects per ço que per les intelligibilitats daquells pusquen ésser enteses; e açò mateix de lurs memorabilitats, per ço que pusquen ésser mem-

brats, e de lurs amabilitats per ço que pusquen ésser amats.

VI. Alcunes qualitats apropriades són comunes, axí con la calor del foch qui és comuna calor al àer escalfat, e açò mateix a laygua calda e a la terra scalfada en la pera o en lo vidre, e enaxí dels altres sobgects daquella calor. En semblant manera és en la ànima, axí com la bonea substancial qui dóna sa bonea accidental a justícia, prudència, fortitudo e temprança, la qual bonea accidental és comuna qualitat e apropiada, e és comuna per diferència dels sobgects, e apropiada en quant és donada a cascun subgect.

VII. Calitat apropiada és a lànima vegetar e sentir e himaginar, car per ella la vegetativa del cors, ab què és conjuncta la ànima, és moguda a vegetar, e la sensitiva a sentir, e la ymaginativa a ymaginar, com sia açò que la ànima sia forma del cors e mou les parts daquell naturalment a la fin del e de si matexa, ço és home, de qui la ànima el cors són parts, e són per ço que lome sia.

VIII. La granea apropria la sua bonea accidental, que reeb de bonea substancial, a virtut moral en magnificant aquella, car en quant la magnifica és aquella magnificació bona; e aquella bonea apropiada a virtut en magnificant, és aquella matexa en nombre qui és apropiada en bonificant; mas en quant los actus són diferens, és la calitat una per .j. actu e altra per altre, axí com la virtut del foch apropiada a la cera que dessol e a la teula que dessecha.

IX. La .j. àbit apropria la sua disposició a laltre per ço que pos passió en aquell e que de la passió puscha guanyar acció: axí com justícia, qui posa la sua disposició en prudència per ço quel home savi jutge vertaderament si mateix e altre.

X. Déus és recolible, intelligible e amable, e per açò és apropiada a la ànima memorativitat, intellectivitat e amativitat; e car Déus és digne que sia membrat, entès e amat ab libertat, bonea, granea, justícia, prudència, for-

titudo e temprança, fe, sperança, caritat, són la memorativitat, intellectivitat, amativitat apropriades calitats, ab les altres que dites havem. E en aquest pas està molta de moralitat.

Qüestió: Calitat formal, pot ésser apropiada? car si ès apropiada és material, e segueixse que activa qualitat e passiva remanguen en .j. nombre mateix. — *Sol.º* En quant bonea apropia sa semblança a granea és calitat formal, e en quant granea és bonificable, es calitat material, e per açò una és la bonea en apropiant; e en quant és apropiada, es different per rahó dels sobgects diferens, ço és a saber, quel produent és formal, el reebent material.

2.[1] La memorabilitat de Déu, és ens positiu? — *Sol.º* La intelligibilitat e amabilitat de Déu són positives rahons reyals, e si la sua memorabilitat no era ens positiu reyal, la ànima qui Déus membraria, entendria e amaria, hauria mèrit e beatitudo per entendre e amar, no per Déu membrar, la qual cosa és impossible.

3. Neguna qualitat[2] apropiada, pot ésser activa? — *Sol.º* Aquell qui produu la qualitat de si mateix, la produu activa en lo sobgect al qual la[3] dóna; e car lo sobgect és compost de forma e de matèria, en quant reeb la calitat en la forma, neix la calitat activa en aquella forma, e en quant la reeb en la matèria, neix la calitat passiva: axí com una matexa aygua qui umple una figura circular e altra quadrangular, e laygua és una en spècia e és individuada segons que és assituada en diferens sobgects.

4. Neguna qualitat[4] natural apropriada de ànima, pot ésser successiva? — *Sol.º* Successió pot ésser entesa en dues maneres, successió qui és en instant e successió qui és en temps. Aquella qui és en istant: axí com en la substància de la ànima en qui los seus començaments se donen

1. P, *af.* Questio: m, quaeritur.—2. Pm, Queritur utrum aliqua...—3. M, lo.—4. Pm, Queritur utrum...

lurs semblances en istant, sens moviment de loch e de temps, axí com bonea substancial, qui dóna sa bonea accidental a la substancial granea, e la granea la dóna a duració, e duració a poder, e per açò està aquella donació en spècia de successió de .j. a altre. La successió qui és en temps és defores per moralitats o per la vegetativa e sensitiva qui estan en spècia[1] de nombre dores, dies e anys per temps e per moviment.

5. *Q.º* Les espècies que la ànima guanya e multiplica, com són calitats apropriades? — *Sol.º* La bonea substancial mou la sua bonea accidental en granea, en quant a ella lapropria, e enaxí de .j.ª en altra, segons que dit havem; e per açò daquesta obra dedins hixen semblances de les quals són los àbits defores guanyats, axí com justícia, en la qual és guanyada spècia de jutjar, e en aquella espècia són moltes qualitats apropiades, ço és moltes semblances: la .j.ª calitat és semblança de la bontat dedins, laltra de la granea dedins, e enaxí dels altres, con sia ço quel jutjar sia bo e gran.

6. *Q.º* La qualitat passiva, pot ésser possible? — *Sol.º* Passió sa per matèria e possibilitat per poder, com sia açò que la possibilitat sia disposició e figura del poder; e la passió qui és actu no és disposta a ésser possible en quant és, car si ho era, seguirsia que la forma, qui és en potència per possibilitat, fos en un temps mateix en potència e en actu; emperò la passiva calitat producta de potència en actu, és sobgecta a possibilitat de alteració o de privació.

7. *Q.º* La qualitat apropriada, roman en .j. nombre ab la pròpria? — *Sol.º* Lo foch ha pròpria calor el àer la ha apropiada, e la calor és .j.ª en spècia, mas no pot ésser .j.ª en nombre stant en diferens sobgects: axí con la figura del raig del sol, qui és diferent per diversses fenestres per les quals entra en la cambra.

---

1. m, in specie successionis.

8. *Q.º* Una calitat, és pus apropiada que altra? — *Sol.º* Segons que està disposició enfre natural potència activa e natural passiva, e no natural passió, pot ésser una qualitat pus apropiada que altra: axí com en Martín, a qui pot ésser apropiat major natural remembrament que enteniment, per major disposició del orguen e de la potència sots rahó de membrar que sots rahó dentendre, e sots rahò de membrar e amar que sots rahó damar e entendre.

9. *Q.º* Calitat apropiada en substància de ànima, és loch necessari? — *Sol.º* Loch en moltes maneres pot ésser considerat, segons que direm, e en quant dedins, entenen loch speritual, axí com accident conlogat en substància, e[1] un accident en altre,[2] axí con la bonea accidental conlogada en la substancial granea e accidental, en quant estan subgects als quals aquella bonea és apropiada, e aytal loch és necessari al apropriament de calitats sperituals.

10. *Q.º* La ànima den Martí, pot apropiar neguna de ses qualitats a la ànima del fill den Martí? — *Sol.º* Simplement lànima den Martí no pot apropiar neguna de ses qualitats naturals e essencials a la ànima del fill den Martín, com sia a creant e no a generant; mas per raó de la disposicion qui està enfre les òrguens e les potències en en Martí, qui dels seus òrguens[3] tramet semblans spècies en lo cors de son fill, pot la ànima den Martí proporcionar e dispondre e ordenar com lo fill sia semblant al pare en alcunes morals custumes[4] e corporals figures.

1. M, he.—2. M, altra.—3. P, *om.* e les potencies... orguens.—4. M, costums.

De la .vij.ª part, e primerament

XVII. *De la primera spècia*[1]

QÜESTIÓ: Anima, està en .j. istant e *nunc* perpetualment lo qual no mut son nombre? — *Sol.º* Anima és substància speritual, segons que ja avem provat, e enaxí con li descové lonch e ample e pregon per ço car no és cors, li descové mutació de .j. *nunc* en altre: car enaxí com li covenria[2] haver cors si havia lonch, ample e pregon, li covenria haver cors si estava en .j. *nunc* e puix en altre, com sia açò que tota substància qui estia de un *nunc* en altre, sia de natura de temps e mesurada per dies e per anys e per corporal moviment.

II. Anima és començada, e en quant és començada en creant, és començada en temps, del qual no pren mas .j. *nunc* tan solament indivisible: axí com en Martí, qui és començat en natura humana en quant és home, de la qual no pren mas un nombre special, no que ell sia un home e puis altre.

III. Anima és creada en istant, e per açò ha totes les sues condicions en istant e en .j. istant en nombre, lo qual ha devant si mateix temps e no detràs, car si havia detràs,[3] hauria simplement nombre de ores, dies e anys: axí com lo cors den Martí, qui ha aquell nombre per lo moviment del firmament; per què enaxí com en la spera den Saturnus no està nit ne nombre de moltes nits, mas nombre de un dia per presència del sol, enaxí la ànima no està per si matexa en nombre de temps, mas que lu-

1. P, Sequitur septima pars huius libri que petit de tempore et primo de eius prima specie que querit de instanti et nunc: m, Pars VII. De temporalite. Prima species septimae partis.—2. M, converia.—3. Pm, si haberet tempus.

man enteniment nombra los dies els anys depús que és creada.

IV. Enaxí con la ànima és moguda per lo moviment del cors ab lo qual és conjuncta, mogut aquell cors de .j. loch en altre, enaxí lànima és moguda de .j. temps en altre per lo cors qui és en un temps e [1] puys en altre, ⟨e⟩ enaxí con lànima no mou si matexa de un loch en altre, enaxí no mou si matexa de un temps en altre.

V. Anima és indivisible substància, e per açò simplement no pot estar en successió de temps, car si estava en successió de temps, seria divisible: axí com la substància del món, qui fo creada en istant e fo pasada [2] en successiò en quant Déus separà en .j. dia .j.ª creatura daltra, e creà lo món en .vj. dies segons successió de temps.

VI. Anima conjuncta ab lo cors, quant desira aygua o altra necessitat del cors, no desira aquella per si matexa, com sia ço que a ella no sia necessària cosa beure, menjar, calor ne fredor, lit, cambra ne vestedures; per què enaxí com aquestes coses li descovenen simplement per si matexa, li descovenen ores, dies e anys; mas enaxí com les condicions demunt dites li covenen per rahó del cors, li covenen ores, dies e anys per rahó del cors; per què, en quant per si matexa, està en un *nunc* del qual nos parteix, e està en molts *nuncs* ab aquell *nunc*, los quals són del cors qui lexa un *nunc* e prenne altre, e ço que lexa està en temps pretèrit, el *nunc* que pren estava [3] en temps sdevenidor.

VII. Sil sol nos mogués de un loch en altre, no fóra successió de temps, sustentada en ores, dies e anys; mas per ço car se mou, multiplica nombre de ores dies e anys. En semblant manera ànima separada està enaxí en .j. *nunc* sens successió de temps, com feera lo sol en un loch si nos mogués; mas car la ànima és moguda en lo cors per rahó

1. M, he.—2. m, posita.—3. P, stat.

de la natura del cors, és antiga encontinent quel cors està en moviment de un temps en altre.

VIII. Si ànima no hagués simple *nunc*, no pogra haver simples començaments, els seus començaments foren composts: enaxí com los començaments del cors, qui són composts de .j. *nunch* e daltre per successió de temps, axí com en linfant, en qui fo enans operació de vegetació que de sentiment, e de sentiment que de ymaginació.

IX. Negun cors poria ésser mogut de .j. loch en altre, si no havia primeres parts e derreres, ne de un temps en altre si no era mogut en momens e ores; per què en semblant manera car ànima no ha primeres parts ne derreres, com sia substància speritual, e enaxí con no pot ésser moguda de un loch en altre [1] per si matexa, pus que no ha parts primeres ne derreres, no pot ésser moguda de .j. temps en altre, pus que no ha aquelles parts. Està, donchs, ànima tota ora perpetualment en aquell *nunc* mateix en lo qual fo creada.

X. En Martín, qui està a la dreta part den Pere, no està a la dreta part den Pere mas per lo cors, com sia ço que ànima no aja dextra ne sinestra. En semblant manera ànima no ha temps successsiu de un *nunc* en altre per si matexa, mas que ha aquell temps successiu per rahó del cors e del moviment del firmament.

Qüestió: Lo *nunc* de la ànima, és de la sua essència e natura, o daltra? — *Sol.º* Enaxís covén *nunc* a la ànima den Martí per rahó de temps, con li covén loch de cors, [2] e enaxí com la ànima den Martí no pogra ésser si no fos loch en què fos, enaxí no pogra ésser si no fos *nunc* en què fos; e enaxí com loch no fóra si cors no fos, enaxí *nunc* no fóra si temps no fos; e enaxí con lo vin qui és en lanap no és de la essència de lanap, enaxí lo *nunc* en lo qual

1. M, altra.—2. m, ratione corporis.

ànima és, no és de la sua essència, mas que és en aquells enaxí per natura de temps, com lo vi és en lanap per natura de loch; e sil *nunc* en què lànima és, fos de la sua essència e natura, fóra part della, e fóra composta de accidens pertanyens a cors e de accidens pertanyens a sperit, e per conseqüent, de substància corporal e speritual, la qual cosa és impossible.

2. *Q.º* Con la bonea de ànima se comunich a la sua essencial granea, duració e als altres començaments, segons que ja es dit, com pot ésser aquella comunicació sens successió de temps? — *Sol.º* Segons que ja havem dit, successió de .j.ª calitat en altra pot ésser dedins la substància de la ànima en .j. *nunc* e istant sens successió de temps; e açò és car Déus pot crear en un istant moltes parts, e una en altra, e totes en lo tot, el[1] tot en les parts; e per açò, segons manera daytal creació, pot ésser la comunicació, de què demana la qüestió, sens successió de temps.

3. Segons que ja es dit, les .iij. potències de ànima, ço és memòria, enteniment e voluntat, con poden ésser de bonea, granea e dels altres començaments de ànima sens successió de temps? — *Sol.º* Encontinent que és producta la substància en istant, són productes en aquel istant les parts de què és, car si nou eren, la substància no hauria de què fos; e açò és segons cors natural, no segons cors artificial: axí com les parts de la cambra qui són enans les unes que les altres, e alcunes enans que la cambra.

4. *Q.º* Lenteniment pràtich con encercha les spècies e aquelles multiplica, va denant a la memòria e a la voluntat: denant va a la memòria, en quant posa en ella spècies noves; denant va a la volentat per ço que sia deliurativa[2] e electiva. E per açò deman, com pot ésser aquest denantament e aderreriament sens[3] successió de temps? — *Sol.º* Naturalment, segons les parts dedins, no està succes-

1. M, ell.—2. m, deliberativa.—3. M, ses.

sió de temps; car enaxí e molt mills són totes ensemps[1] en .j. *nunc* e moment, con són en .j. *nunc* e moment representades les parts de la cara en lo mirayll en qui hom se mira; mas de defores està la successió de les potències per rahó dels òrguens daquelles qui són de natura corporal e estan en successió de temps, sens la qual lenteniment pràtich no poria guanyar ne multiplicar les spècies.

5. *Q.º* Segons experiència veem que una ànima és pus antiga que altra, axí com la ànima den Martí, qui és enans que la ànima de son fill. Aquella antiquitat, con pot ésser sens successió de temps? — *Sol.º* Enaxí com se descové ⟨a⟩ ànima blanchor, li descové antiquitat; car enaxí com blanchor no pot ésser sens cors, antiquitat no pot ésser sens successió de temps sustentada ab moviment de un *nunc* en altre;[2] per què la antiquitat simplement no és de la essència e[3] natura de la ànima, mas quel enteniment la pren e la consira per ço car la ànima den Martí és enans en cors que la ànima de son fill, el[4] cors den Martí és pus antich quel cors de son fill.

6. *Q.º* La ànima qui és a Roma de lome qui mor e puya al cel, com es moguda de Roma e[5] puyada en lo cel sens successió de temps? — *Sol.º* Anima separada moguda de un loch en altre, no participa ab cors, e per açò no pot participar ab moviment corporal, e per conseqüent ab successió de temps, la qual no pot ésser[6] sens moviment corporal. Moguda, doncs, la ànima de Roma en lo cel, és moguda en aquell istant en què està, lo qual ja dit havem, el[7] qual és indivisible e qui no pert son propri nombre. Es, doncs, la ànima en aquell temps en lo cel, en lo qual parteix de Roma sens que no multiplica mijan[8] en si de .j. loch en altre.

7. *Q.º* Qual diferència està enfre *nunc* speritual e *nunc* corporal? — *Sol.º* *Nunc* corporal és temps qui és accident

1. M, en seynx?—2. M, altra.—3. M, he.—4. M, ell.—5. M, he.—6. P, moveri.—7. M, ell.—8. M, migan.

de cors, per rahó del qual cors està en temps e pot ésser mogut de .j. loch en altre e pot ésser nombre del de ores, dies e anys; el[1] *nunc* speritual és començament de substància speritual començada en temps, axí com començada en loch, e si no era començada en temps, seria enaxí començada en eternitat, com seria començada en infinitat si no era començada en loch.

8. *Q.º* Anima separada, com pot entendre, pus que no encercha les spècies ab òrguens corporals en successió de temps? — *Sol.º* Les figures de les letres del sagel són en potència en la cera e no en lo sagel, car ja són en ell en actu; e per açò unes són les letres del sagel e altres aquelles que emprem en la cera, e les letres de la cera, pus que són actu, no han[2] necessitat participar ab lo sagel per contactu, mas per semblances de spècies. En semblant manera, ànima separada, pus que ha guanyades les spècies ab los òrguens, no ha necessari daquells a entendre, e en les spècies que li romanen ateny aquells[3] que desira.

9. *Q.º* Anima separada, entén ab subcessió de temps, anant devant lo enteniment a la memòria e a la voluntat, per ço que la memòria sia conservativa de les spècies que pren e la volentat deliberativa e electiva? — *Sol.º* Tres cavalls corren ensemps, la .j. és blanch, laltre negre, laltre vermeyll; el blanch va primer el[4] negre aprés el[5] vermeyll derrer, e per açò en un *nunc* matex estan los cavalls e corren en diversses locs, el cavall qui va primer ha major honor e victòria. Açò no és axí en ànima separada, car totes .iij. les potències, qui han enaxí discorregut[6] en esta vida, con los cavalls, han en laltra vida, egualment lur fi e en .j. *nunc* mateix, car cascuna ha corregut segons son ofici e orden.

10. *Q.º* Anima separada e dampnada, entén alcun bé que aja fet en esta vida? — *Sol.º* Si en glòria ànima qui ha

1. M, ell.—2. M, ha.—3. m, illas.—4. M, ell.—5. M, ell.—6. m, cucurrerunt.

fet alcun peccat en esta vida, no entenia aquel peccat, no entendria la misericòrdia de Déu, ne si la ànima dampnada no entenia aquell bé lo qual ha fet en esta vida, no enentendria la justícia de Déu, que li aleuja la pena per lo bé que ha fet.

XVIII. *De la segona spècia qui és de la .vij.ª part*

QÜESTIÓ: Anima, està en successió de temps? — *Sol.º* Home és compost de ànima e de cors, e per açò anima està en successió de temps en quant lo cors, segons .x. figures de temps, les quals són aquestes: discursiva, deliberativa, aprensiva, electiva, desiderativa, contricionativa, oppinativa, disponitiva, esperativa, cogitativa. E primerament direm de la primera e puis de les altres. E[1] segons aquestes .x. figures e potències, figures en quant temps, potències[2] en quant parts de ànima, mostrarem la manera segons la qual ànima està en successió de temps; emperò ja ho havem mostrat segons la primera spècia daquesta part, mas car és greu cosa a entendre que ànima sia en successió de temps e temps no sia part dela, volem declarar e remoure los duptes que hom pot haver que ànima sia en successió de temps e no en successió, sens que no se segueix contradicció.

II. Anima està en successió de temps per lo cors qui està en temps successivament de un *nunc* en altre, discurrent la ànima ab aquell qui és son orguen en guanyar e[3] multiplicar les spècies, ara .j.ª e aprés altra, ara per veer, ara per oir, ara per gustar, ara per tochar, ara per odorar, ara per affar, ymaginant, membrant, entenent e aman adès un obgect e aprés altre, discurrent ara per .j. ara per altre,

1. M, he.—2. M, *rep.* potencies.—3. M, he.

en tant que per lur discurriment lànima successivament ha in diferents *nunc* sos actus.

III. Anima en quant és deliberativa està en successió de temps, car lenteniment encercha ço qui és ver e ço qui és fals, e encercha los nombres diferens de les substàncies e dels actus daquells,[1] e per açò ha potència deliberativa de un temps en altre, aprenent[2] un obgect per altre e una veritat per altra successivament, e[3] feta la deliberació, fa judici de les coses que ateny.

IV. Anima ha potència aprensiva en successió de temps; car enaxí com los hulls no porien veer sens color, ne les orelles ohir sens son, enaxí la ànima no poria atènyer los obgects ne apendre[4] sens successió de temps, car primerament covén que aprena per lo sen que pren lo obgect colorat o tochat[5] en .j. *nunc*, e en altre *nunc* aprèn en la ymaginació la figura del actu del sen impremsa en la ymaginacio e lactu del sen passat en privació, e estan en temps pretèrit[6] e per açò és feta successió de un *nunc* en altre en aquella aprenció: axí com lescolan qui apren la liçó ohent aquella en un temps e estudiant aquella en altre.

V. Anima ha potència electiva en successió de temps, e la potència està en istant en lo subgect dedins qui és la ànima, e hix en temps successivament eligent .j. obgect per amar e lexant altre per desamar: axí com vin que hix de bóta dins la qual tota la substància del vi no està en moviment de un loch en altre, mas que successivament part de el hix en moviment successivament defora.

VI. Anima ha potència desiderativa ab la qual desira en[7] les coses qui són a venir sustentades en moviment successiu, sens lo qual no porien venir, e per açò la potència, en quant ço que és, està en un istant tota ora, e[8] en

1. m, illarum.—2. m, apprehendendo.—3. M, he.—4. Pm, apprehendere.—5. P, objecta colorata vel tacta.—6. m, existente actu sensus in privatione et in tempore praeterito.—7. M, *om.* en.—8. M, he.

aquell en lo qual fo creada, segons que havem dit ja, exerceix[1] sos actus en successió de temps per molts *nuncs,* segons que les coses van e vénen: axí com la mare que en una ora e puxes en altra desira veer son fill qui és anat en viatge.

VII. Anima ha potència contricionativa ab la qual ha contricció e penediment del peccat que ha fet o cuyda haver fet; e aquella contricció hix en successió, axí con la sament qui hix de la terra en color, e hix enaxí ab mutació de un obgect en altre, con fa la sament en color, ab successió de generació multiplicant .j.ª part e puis altra.

VIII. Anima ha potència oppinativa ab la qual ha oppinió qui hix en afermació e[2] negació per successió: axí com lome gelós, qui en .j. temps aferma que sa muller és mala per alcunes semblances que consira qui són de les circumstàncies de luxúria, e en altre temps negua la malea de sa muller e consira alscunes semblances qui són de les condicions de castedat.

IX. Anima ha potència disponitiva qui hix en orde successiu, posat un obgect denant altre,[3] e dispon les coses segons que són a venir per .j. *nunc* e puxes per altre; e per açò la potència qui és .j.ª, hix[4] la sua figura en successió de temps, axí con lo peix qui hix de laygua, qui hix en assituació del àer.

X. Anima ha figura esperativa ab què espera ço qui és a venir, e aquella figura hix en successió de temps, hixent lactu de la potència. Hix, donchs, per la disposició del cors en successió, qui és de les circumstàncies e semblances de successió; per què enaxí com lo cristayl posat sobre alcuna color negra o vermella o altra, qui hix[5] la sua color simple en figura de la color que ha lo sobgect on es posat, enaxí simple potència de ànima qui està en .j. *nunc* dedins, hix en molts *nuncs* successivament defores la sua[6]

1. m, et exercet.—2. P, vel.—3. M, altra.—4. m, producit.—5. m, facit exire.—6. m, extra per suam.

operació, sustentada aquella operació en lo cors qui és orguen ab lo qual pren les semblances de ço que spera.

XI. Anima ha figura cogitativa, qui és .j.ª figura dedins en istant, e aquell *nunc* en lo qual és creada, e hix en altra figura defores estesa en successió de temps de .j. *nunc* en altre, cogitant una cosa e puis altra: axí con la figura de la massa del ferre qui és .j.ª e hix en moltes figures, com del és fet clau, spasa e coltell, e molts claus, moltes spases e coltells; e enaxí com lo ferre en cascuna figura reman en sa simple spècia, roman la simple potència en son simple istant en lo qual fo creada.

Qüestió: Déus, per què no creà totes les ànimes ensemps? — *Sol.º* Si Déus hagués creades totes les ànimes ensemps e en un *nunc*, lànima qui no fóra conjuncta ab lo cors fóra occiosa tro que fos ab lo cors conjuncta, car no hagra en què agués sos actus, defallent a ells òrguens com ells fossen [1] en successió a venir a la fi a la qual són creats; e feera Déus tort a les ànimes en quant les agra posades en occiositat, lo qual tort és impossible.

2. *Q.º* Per què Déus no creà ànima enans que cors, com sia pus noble creatura que cors? — *Sol.º* La solució daquesta qüestió està en la solució de la qüestió demunt dita.

3. *Q.º* Anima, [2] ha potència motiva de .j. *nunc* en altre? — *Sol.º* Segons que ja havem dit, listant dedins hix en successió de temps defores, e ço en que hix és per la successió del cors mogut de .j. *nunc* en altre; e per açò la ànima ha potència motiva de .j. *nunc* en altre per ço que ha per altre, no per ço que ha per si matexa simplement; axí com la ànima qui per si matexa està sens moviment en lome qui va, e si matexa mou de un loch en altre movén lo cors daquel home.

1. m, cum quibus essent: P, cum quibus ipsi essent. — 2. m, Quomodo anima.

4. *Q.º* Anima, com pot estar e no estar en successió de temps sens contradicció? — *Sol.º* Les potències de la ànima per una manera estan dedins la substància e per altra manera han lurs actus defores en lo cors, axí con lo vin, qui ha en potència [1] de embriagar lome e hala dedins si mateix e no en successió de embriagament; e con la potència hix en actu, bevent home lo vi, hix en successió de temps la potència, sens que no sen segueix contradicció, estant dedins la potència en .j. *nunc* segons son propri sobgect, e hixent en molts *nuncs* subcessivament en sobgect apropiat on se fa lembriagament.

5. *Q.º* [2] Anima separada, està en temps? — *Sol.º* Anima separada, segons que ja és dit, està en temps en quant en temps és creada e començada, mas no està en successió de temps en la qual estava dementra era en lorguen.

6. *Q.º* [3] Anima, pot en un temps consirar moltes substàncies e molts actus daquelles? — *Sol.º* Anima, en quant si matexa, pot atènyer molts obgects diferens per genres o spècies o individuus daquells; [4] mas car los ha pendre ab ajuda del orguen ab qui és conjuncta, lo qual és cors de home, qui a ella no pot ajudar sens successió de temps, no pot la ànima atènyer diferens substàncies e actus daquelles en un temps mateix.

7. *Q.º* Con ànima dispon e ordena de ço qui és a venir, està en successió de temps dedins si matexa? — *Sol.º* Segons que ja és dit, neguna ànima conjuncta pot consirar moltes spècies en un temps e ordenar .j.ª ab altra; car enaxí com les ha guayades defores per successió de temps, les cové retre [5] la memòria al enteniment e a la volentat en successió de temps; e si açò no era enaxí, lescolà qui remembra la liçó de son maestre, remembraria aquella en .j. *nunc* mateix, e aytant tost la una part daquella liçó com laltra.

1. Pm, habet potentiam.—2. m, quaeritur: quomodo...—3. m, quaeritur: quomodo...—4. Pm, illarum.—5. M, retra.

8. *Q.º* Con lome dorm, per què no entén? — *Sol.º* Con lome dorm, los òrguens de la ànima no són disposts com lànima ne prenga ajuda a entendre, nel juglar [1] no pot fer la nota en la viula con les cordes no són posades en orden; e car la ànima no mou los òrguens, no pot haver los actus dedins en los òrguens defores, qui aquells no poden pendre sens que no sien moguts per la ànima a la fi dels actus dedins.

9. *Q.º* Anima, entén enans per sen que per ymaginació? — *Sol.º* Del sen hix figura en la ymaginació, la qual lenteniment trau del sen materialment, e formalment la pren en la ymaginació, e per açò entén enans per ymaginació que per sen; e si açò no era enaxí ⟨e⟩ era lo contrari, entendria lenteniment enans per matèria que per forma, e per aquella potència qui li és pus luny que per aquella qui li es pus prop, la qual cosa és impossible. Entén, doncs, lenteniment enans per ymaginació que per sen.

10. *Q.º* Lo enteniment pràtich qui encercha les spècies, comença enans en istant o en successió? — *Sol.º* Aquell qui fa la cambra, comença enans la .j.ª part de la cambra que totes les parts daquella, e successivament de part en part dóna a la cambra perfecció, la qual lexa en .j. istant en la fi en la qual la ha complida, enaxí com la comença en un istant con comença la primera part de la cambra.

De la .viij.ª part, e primerament

XIX. *De la primera spècia* [2]

QÜESTIÓ: Anima, accupa e empatxa loch? — *Sol.º* Anima és substància speritual, segons que ja havem dit e provat, e loch és part de substància corporal en quant és accident della; e per açò ànima e loch no poden participar per con-

1. P, minus.—2. P, Sequitur octava pars huius libri qua queritur primo de collocato in loco: m, De localitate. Prima species octavae partis.

tactu, car si participar podien per contactu ànima hauria superfícies e color, e loch no seria part de substància corporal, mas que seria cors,[1] en quant ànima seria en ell, e en ell no seria cors.[2] No accupa, doncs, ànima loch a substància corporal ne a[3] speritual.

II. Neguna part corporal, qui sia en altra corporal e aquella sia en ella,[4] accupa loch la .j.ª a laltra: axí com bonea qui és en granea, e granea en bonea, e aygua en vi, e vi en aygua; mas si la part és en altra part e aquella no és en ella, accupa loch a altra part: axí com lo vi, qui és en lampolla, qui accupa loch a tota altra part en aquella ampolla en què és; e açò és per ço car lo vi ha cors e lampolla[5] cors, e un cors no pot ésser en lo loch daltre si amdós participen per contactu; e car ànima és part speritual, e és en lo cors, el cors en la ànima, la ànima no occupa loch en aquel cors.

III. Negun individuu accupa loch en spècia: axí com en Pere e en Martín qui no accupen loch en humana spècia. En semblant manera ànima, qui és substància individuada e cors atresí, no accupen loch en la substància qui és damdues, ço és home, car si loch accupaven la .j.ª substància a laltra, no seria feta damdues mixtió, ne de elles seria composta substància de home.

IV. Neguna forma accupa loch a la sua matèria, ne neguna matèria a la sua forma; e car ànima és forma del cors, no accupa loch lànima al cors, nel cors a lànima, mas la ànima accupa loch a altra dànima en lo seu propri cors, car .j. cors no abasta a dues ànimes racionals, ne una ànima a dos corsses.

V. Un obgect accupa loch a altre obgect en lentenimment, qui no pot entendre en un temps dues o més substàncies,[6] e aquest accupament de loch és de .j. *nunc* e dal-

1. m, *om.* mas que seria cors.—2. m, et corpus non esset in illo.—3. M, ha.—4. M, e aquelles sien ella; P, est ipsa: m, et illa sit in ipsa.—5. Pm, habet.—6. Pm, objecta.

tre, com sia açò que .ij. *nuncs* o més no poden ésser la .j. en laltre; per què segons esta manera de loch de temps, no de loch simplement en qui corporal substància és conlogada, està accupament en ànima e en les sues potències, per rahons de naturals impotències.

VI. En lo cors den Martí un element no accupa loch a altre, e açò és per ço car la .j. és en laltre, component lo cors den Martí qui és comun a tots .iiij. en quant és dels; e per açò si un cors no accupa loch a altre, quant menys substància speritual accupa loch a altre!

VII. Anima és conlogada en loch per lo cors, qui en aquell loch és collogat: axí com lo cors den Martí conlogat en la cambra, per lo qual conlogament la ànima és conlogada en aquella cambra; e ço per què la cambra no poria conlogar en si matexa tots los corsses dels hòmens, és car tots los corsses dels hòmens empacxarien los uns als altres [1] en la cambra, per ço car tots han més de matèria que la cambra; mas de la matèria de la ànima de aquells corsses no pot ésser fet empatxament en la cambra, car la ànima no ha aquelles condicions ab les quals un cors empacxa loch a altre cors, estan cascun en discreta quantitat.

VIII. Anima és collogada en loch per ço car no pot ésser creada sens loch, car si fos creada sens loch, fóra lo seu sobgect e infinit en extensitat e ella fóra infinida: és, doncs, enaxí ànima conlogada en loc, con temps en començament. No accupa, doncs, ànima, en son loch, loc a altra substància, pus que està en loch per ço que sia, e no [2] en aquell loch per ço que altra substància noy sia.

IX. Qui no ha lonch, ample ne pregon no pot accupar loch, com sia açò que loch no pot contenir substància si aquella no ha lonch, ample ne pregon; e car ànima no ha lonch, ample ne pregon, no pot accupar lo loch en què és per si matexa, ne aquel [3] a altra substància. Poden, donchs,

1. m, sibi invicem impedirent locum.—2. m, et non est.—3. P, *om.* ne aquel.

ésser en lo loch en que ella és, moltes substàncies qui no hagen lonch, ample e pregon.

X. En la let no ha dues blanchors ne en la rosa dues vermellors, e açò és per ço car una blanchor accupa loch en son propri sobgect a altra blanchor. En semblant manera ànima accupa loch en sos actus per propris sobgects, pertanyent a .j. sobgect, .j. actu e no altre:[1] axí com en la memòria .j membrar natural, qui accupa loch a altre membrar natural en son propri recolitiu e recolible; e aquests aytals accupaments són sperituals e diferens per genre als lochs corporals.

1. *Qüestió:* Si una ànima separada és enans al cel que altra, departens[2] ensemps de Roma, accupa neguna daquelles[3] loch en son moviment? car si no accupa loch en son moviment, no pot la .j.ª ésser enans al[4] cel que laltra.— *Sol.º* En la let estan en potència botirum, formatge e sirigot, sens que negun daquests accupa loch al altre dementra estan en potència, e açò és per ço car totes .iij. les formes no ha més .j. sobgect. En semblant manera les dues ànimes qui en .j temps partexen de Roma[5] e no en un temps pugen al cel, no accupen log en lo mig, car no pugen en aquell segons successió de loch, mas segons successió de temps de .j. *nunc* en altre.

2. *Q.º* Lànima qui està en la mà den Martí, tallada la man an[6] Martín, on està aquella ànima? — *Sol.º* Segons que ja dit havem, en cascuna part del cors està tota la ànima; e car la mà ⟨és⟩ departida del cors, encontinent que si parteix partexen de ella la vegetativa e sensitiva den Martí, e[7] ab elles ensemps[8] lànima racional que ab elles era conjuncta en la mà, e totes .iij. les ànimes romanen en lo cors den Martí.

1. P, non alii: m, ad aliud.—2. m, decedunt.—3. m, cum nulla illarum.—4. M, el.—5. M, decedunt Roma.—6. M, han.—7. M, *om.* e.—8. M, on recedit.

3. *Q.º* [1] Aquella memòria qui és en lo cervell, és en lo cor? — *Sol.º* Enaxí com en cascuna part de la let està en potència part de botirum, de formatge e de cirigot, enaxí en la memòria e en cascuna de ses parts estan lo cor el cervell en totes les parts del cors, estant aquell cors en actu en la ànima.

4. *Q.º* [2] Lo entendre, és en lentellectiu e en lentelligible? — *Sol.º* Negun tot és fora de ses parts, ne negun actu fora de la potència e del obgect; car si lo tot era defores ses parts, seria de parts stranyes e no de pròpries, e si lactu estava defores la potència el obgect, no seria actu delles ne hauria propri subgect en què fos, e seria sustentat en sobgect estrany, la qual cosa és impossible segons cors natural.

5. *Q.º* Una ànima bona, pot ésser en un loch ab altra ànima mala? — *Sol.º* Naturalment, segons que dit havem, neguna ànima accupa loch a altra ànima; mas segons lo judici de Déu qui ha creat lo cel a les ànimes benauyrades, e infern a les ànimes dampnades, mala ànima no pot ésser en un loch ab bona.

6. *Q.º* Con moltes ànimes pusquen entendre .j. obgect e en .j. temps mateix, per aquell obgect és la .j.ª en laltre? — *Sol.º* Los primers actus els segons no són .j.ª matexa cosa en nombre, nels hòmens qui veen lo sol en .j. temps mateix, estan los uns en los altres.

7. *Q.º* Anima qui membra ase, és la sua memòria en loch on és asse? — *Sol.º* La letra quen Martí scriu no és en la man, e és en la ymaginació semblança daquella letra e no la letra, car si la letra era en la ymaginació, seria conjuncta ab la mà e en lo loch daquella.

8. *Q.º* Lànima qui és en infern, és conlogada en foch? — *Sol.º* Neguna substància speritual és conlogada en loch corporal per contactu, segons que dit havem; mas

1. m, Quomodo.—2. m, Quomodo intellectus est in intelligere et intelligere in intellectivo.

enaxí com ànima és creada en loch per ço que aja *on* en què sia, e en temps per ço que aja començament, enaxí és conlogada en foch infernal per ço que en aquell loch aja pena.

9. *Q.º* Anima conjuncta, és conlogada en cors human el cors en ella? — *Sol.º* En contínua quantitat multiplicada de moltes quantitats discretes o simples, està cascuna part en laltra conlogada, e si la .j.ª part és speritual e laltra corporal, és aquell conlogament de parts diferents per genre: axí com de substància e de accident don és fet conlogament en la planta.

10. *Q.º* Anima, està més conlogada en una part del cors que en altra, com sia ço que aja major virtut en lo cor e en lo cervell que en lo peu?—*Sol.º* La substància de la ànima és per tot lo cors, e açò mateix de totes les sues parts; mas car ha mester òrguens determinats a les sues potències e actus, ha major vertut en un membre del cors que en altre: axí com lo sen comun qui ha major virtut en sentir en la mà que en lo peu.

XX. *De la .ij.ª spècia de la .viij.ª part*

QÜESTIÓ: Anima, contén e conloga en si matexa neguna cosa? — *Sol.º* Bonea substancial de ànima conprèn e conlogua granea substancial de ànima, en quant la fa bona: açò[1] mateix dels altres començaments naturals qui són bons sots genre de bonea; e açós converteix: axí con granea qui comprèn e contén los altres començaments en quant són grans per ella.

11. Bonea en son actu conprèn e conlogua los actus dels altres començamens: axí com en bonificar, en qui estan magnificar, durar,[2] possificar e los altres actus; e açò se converteix, axí com en magnificar, en qui granea comprèn

1. Pm, et hoc.—2. m, durificare.

e conlogua lo bonificar de bonea, el durar de duració, el possificar de poder, e enaxí dels altres.

III. Cascuna de les .iij. potències conprèn e conlogua los actus de lurs començamens: axí com tot qui conprèn ses parts, car en ço quel enteniment és de bonea e ell és major que bonea, comprèn e termena en si matex bonea, e açò mateix fa del seu bonificar, lo qual comprèn e determena en son entendre; car enaxí com lenteniment és pus comuna part de la ànima que bonea, és lo seu entendre pus comun actu que lactu de bonea.

IV. Anima conjuncta conprèn e conlogua en si mateix[1] lo cors ab qui és conjuncta, e aquell conprèn e conlogua a[2] les sues parts, conlogant cascuna part del cors ab cascuna de ses parts naturals; e açò mateix és dels actus de ànima, qui comprenen e determenen los actus del cors: axí com lo poder de la ànima natural, qui en possificant comprèn lo possificar que la sensitiva ha en sentir, en quant la mou a sentir.

V. Anima e cors se comprenen es contenen la .j. laltra, en quant són mesclats e conjunts lurs començaments los uns en los altres; e per açò ànima no és defores lo cors, axí con lampolla qui és defora lo vi, nel cors és defora lànima, mas que són la .j. en laltre, axí com en lo diner qui és de argent e de coure, en qui cascuna de ses parts és la .j.ª en laltra.

VI. Lo cors del home peccador comprèn ab sos actus los actus de la ànima, en quant la enclina a delectació de sos actus contra morals virtuts: axí com lome avar qui ama més diners que justícia, e home luxuriós qui ama més luxúria que castedat, fortitudo ne caritat, e enaxí dels altres.

VII. Lo cors comprèn la ànima en loch per lonch, ample e pregon, qui són les sues mesures e per les quals és cors e[3] conlogat en loch; e la ànima comprèn lo cors e

1, Pm, in se ipsa.—2. Pm, cum.—3. m, *om.* e.

determena ab sos començamens: enaxí com la volentat, qui comprèn en son amar lenteniment a açò que desira, e en aquell compreniment no ha lonch, ample ne pregon, mas stesa granea esperitual de si matexa e dels altres començamens sperituals: axí con la volentat, qui sestén en amar en quant ama més .j. obgect que altre; e açò mateix del enteniment qui sestén en entendre, en quant entén més .j.ª veritat que altra.

VIII. Enaxí contén lànima lo cors ab dominació, com lo contén ab moviment e con contén mèrits ab virtuts; e [1] per açò la libertat de la ànima és més a ensús, en los hòmens savis, quels actus naturals del cors: axí com la volentat del cavaller, qui es pus prop a la sua fin quel apetit del cavall que cavalca e mou a la fin que desira, lo qual cavall desira estar o menjar o altre loch, e no aquell al qual lo mou lo cavaller.

IX. En en Martí qui està en la cambra, conprèn lo cors lànima en quant ha major disposició en [2] lo loch de la cambra que la ànima; car la superfícies del cors den Martí e del àer on és termenat, participen per contactu, e la ànima no participa ab làer de la cambra, qui determena lo cors, per contactu, car no ha superfícies, ne color, mas que és determenada en làer per aquell cors ab qui és conjuncta.

X. Lo vici de lànima comprèn e determena lo vici del cors en majoritat, car en peccar, major és lactu de lànima que lactu del cors: axí com en la volentat, en qui és major amar que desamar; e per açò diu un savi que enaxí com desamar és conseqüència damar, que enaxí és lo peccat del cors conseqüència del peccat actual de la ànima; e en lo serray peccador per original peccat, comprèn lo peccat del cors lo peccat de la ànima, qui és conseqüent del peccat original del cors.

---

1. M, he.—2. Pm, cum.

Qüestió: Lànima,[1] comprèn lo cor, con sia continuament per tot lo cors? — *Sol.º* Lànima comprèn part ab part e tot ab tot, segons que demunt significat havem, e car lo cor és part del cors, comprès tot lo cors, és comprès lo cor.

2. *Q.º* Con en les dens den Martí la sensitiva no haja actu de sentir, con comprèn la ànima, en les dents, la sensitiva? — *Sol.º* Totes les parts del cors són per ço que sia lo cors, el[2] cors és per ço que sia en Martí; e car la ànima ha pus noble fin, en en Martín, quel cors, en la noblea daquella fi comprèn la ànima la fin de les dents e[3] de les altres parts del cors.

3. *Q.º* Les parts de lànima, comprèn la substància?[4] — *Sol.º* Com sia tot més que part,[5] neguna part pot comprendre lo tot, ne totes les parts poden compendre lo tot, com sia en lo tot pus noble fin que en neguna de ses parts ne en totes, car totes són per ço que sia lo tot; e per açò de totes és lo tot, qui passa en terç nombre e qui és major en noblea que totes ses parts.

4. *Q.º* Anima separada, comprèn lo loch en què està? — *Sol.º* Si .j.ª ànima és separada està en laygua, no ha ab què comprenga lo loch en què està en laygua, car laygua és contínua enaxí en aquel loch on està lànima, com en lo loch on la ànima no està, nel loch no pot compendre la ànima, axí con comprèn lo peix qui està en laygua, mas que comprèn lànima en quant està en aquell loch on està la ànima e en altre loc on la ànima no està.

5. *Q.º* Anima, comprèn los obgects o les spècies? — *Sol.º* Negun obgect qui no sia conjunct ab la ànima pot ésser dintre lànima reyalment: axí con lase qui no està en lànima qui lase entèn, mas la semblança daquel ase és la spècia quel enteniment entén, en la qual entén enaxí lase,

1. Pm, quomodo anima...—2. M, ell.—3. M, que.—4. P, Quomodo partes anime comprehendunt substantiam: m, Quomodo substantia comprehendit partes animae?—5. P, quam pars: m, quam sua pars.

com home qui veu sa faç en lo mirayll, e[1] aquella spècia lenteniment comprèn: axí com potència qui comprèn son actu, e la calor son escalfar.

6. *Q.º* Anima,[2] mou ses potències als lochs hon estan los obgects, e que daquells meta lurs semblances en si matexa els obgects trameten lurs semblances al enteniment, memòria e[3] volentat que estien[4] en elles? — *Sol.º* Segons que dit havem e dir preposam, neguna pròpria calitat lexa son propri subgect; mas car lenteniment participa ab lo cors ab qui és conjunct, e aquell cors participa per color ab lase e[5] per corporalitat, los hulls del home veen lase, en absència del ase la ymaginativa retén la semblança del ase e aquella representa al enteniment qui la entén dedins sa[6] intelligibilitat natural, qui en spècia participa ab la semblança en quant aquella semblança és intelligible.

7. *Q.º* La activa potència, contén son actu simple? — *Sol.º* Lenteniment qui entén lase, multiplica la spècia del ase en quant vest daquella spècia son entendre, e lactu, qui és lentendre, és spècia comuna del intellectiu e del intelligible; per què enaxí con forma qui comprèn la matèria per manera de acció, la potència activa comprèn son[7] simple actu, mas en quant en lactu ha passions, no comprèn aquell actu en tant que sia defores les passions, car si les comprenia cessaria lactu en la termenació de la intelligibilitat, e seria lobgect entès e no intelligible; e per açò diu un savi que en quant lobgect és entès, és lo simple actu de la potència activa camprès, e en quant és intelligible no és comprès e és a compendre.

8. *Q.º* Anima conjuncta, és defores e dedins lo cors? — *Sol.º* Aquella és dedins lo cors, segons que ja havem dit, e no és defores lo cors, car si ho era, del cors e de tota la ànima no seria home, mas de part de ànima e de tot lo cors, la qual cosa és impossible; emperò ànima

1. M, he.—2. Pm, quomodo anima...—3. M, he.—4. m, ut sint.—5. m, *om.* e.—6. m, intra in sua.—7. m, *om.* son.

és defora lo cors en quant és pus noble substància quel cors, mas aquella nobilitat ha dins lo cors, axí com lo diner del argent e del coure, estant largent pus noble metayll quel coure, e havent aquella noblea dins lo coure en quant és ab ell conjunct.

9. Anima, en la sua fin, contén totes les fins del cors? — *Sol.º* Si ànima contenia[1] totes les fins del cors, seria lo cos per ço que fos la ànima; mas car lo cors és per ço que sia home, no pot lànima compendre totes les fins del cors, ne encara totes les sues fins, com sia ella per ço que sia home; mas lome, qui és lo tot, comprèn totes les fins del cors e de la ànima ab la sua fin, qui és comuna de totes; e per açò home mou lànima e mou lo cors a la sua fin, e mou la ànima a la fin del cors el cors a la fin de la ànima.

10. *Q.º* Anima, contén més lo cors per .j.ª de ses parts que per laltra? — *Sol.º* Per ço car en ànima les sues .iij. potències són parts comunes, conprèn e contén més lo cors ab les sues potències que ab les parts spacífiques e simples.

De la .ix.ª part, e primerament

XXI. *De la primera spècia*[2]

QÜESTIÓ: Anima, com ha sos actus e ses operacions de dintre si matexa? — *Sol.º* Anima ha sos actus e ses operacions de dintre si matexa con consira les substàncies sperituals e lurs obres, denudada aquella consideració de la ymaginació ab què consira les substàncies corporals e les obres daquelles, axí com consirar en Déu e en àngels e en

1. M, contava.—2. P, Nona pars petit de modalitate, scilicet querere anima quomodo intelligat. Et ista .ij. species habet. Prima de modo quem habet anima in se ipsa: m, Pars IX. De modo. Prima species nonae partis.

les .iij. potències de ànima e en lurs simples començaments e actus; e les obres que ha defores són en quant pren e ateny en la ymaginació obgects corporals, axí com sol, plantes, calor e fredor, e les altres coses semblants a aquestes; e la manera que ha en consirar dedins, volem significar per estes .x. rahons enfre les altres.

I. Segons que dit havem, en cascun dels començaments de ànima ha concrets qui són de la essència daquells, axí com en bonea, en qui ha bonificatiu, bonificable, bonificar, e en granea, magnificatiu, magnificable, magnificar, e enaxí dels altres; e tots aquests ordenadament, segons que dit havem, vénen a constituir les .iij. potències de ànima, les quals han manera en obra producta[1] de la manera de què són: axí com la memòria qui ha manera a membrar, speritual bontat, e en ella bonificatiu, bonificable, bonificar, en quant és daquella bontat, e ha manera en haver recolitivitat bona per rahó de la bonificativitat primera, e açò mateix de bona recolibilitat per bona[2] bonificabilitat, e bon membrar per bon[3] bonificar; e açò matex de granea, duració, els altres.

II. Ha enteniment manera dentendre dedins si mateix en quant ha en si mateix essencial e propri intellectiu, intelligible e entendre; el intellectiu mou lentelligible a ésser entès, el actu és lentendre, en qui reluu e appar lo intellectiu el intelligible per ço car és actu damdós; el entellectiu ateny en ell la sua semblança, en la qual si mateix entén: axí com lactu dels hulls qui veen lo mirayll, qui veen lurs semblances per lactu e per lo mirayll; el entellectiu entén lentelligible en lentendre en quant hi pren la semblança daquell: axí com la volentat qui és intelligible, per rahó de la qual intelligibilitat lenteniment pren la semblança de la intelligibilitat spacificada a volentat, en la qual semblança pren e consira la volentat.

1. P, que hunc modum in operando producunt: m, in operando productum. — 2. m, per primam. — 3. m, per primum: P, *om.* per bon.

III. La volentat ha manera en amar per rahó damativitat e amabilitat e amar: per la amativitat ha manera activa que[1] pren e eleig los obgects amables, e per la amabilitat daquells ha manera en amarlos,[2] e de amdues les maneres està manera damar qui és actu de amdues les maneres; e en aquel amar, la volentat ama si matexa e ama per la activitat e és amada per la possibilitat; e açò mateix fa en amar altra.

IV. La volentat ha manera en desamar per rahó de oditivitat, odibilitat e de desamar: axí com desamar malea del demoni e poquea de bonea dàngel[3] bo, e enaxí dels altres; e aquesta manera de desamar és conseqüència de manera damar, car per ço desama volentat malea de maj àngel, car ama bonea de bon àngel, e poquea de bontat, car ama granea de bontat.

V. Car la volentat és franqua ha manera en amar francament los obgects amables, e en quant desama lo contrari daquells, ha manera servil qui serveix la libertat que la volentat ha en amar los obgects amables: axí con la serventa qui desama los enemichs de la dona que serveix, e ama los amichs daquella dona que són amables.

VI. Can la volentat ama los obgects ayrables e desama los amables, axí com humilitat e erguyll, no ha manera en amar ne en desamar, car no pren les maneres primeres naturals en los actus secundaris, car desama bontat de humilitat, qui és amable, e ama malea de erguyll, qui és ayrable; e per açò la obra qui és fora de manera, és de privacions de àbits qui no han manera en obrar per ço car fan contra los començaments de què són: axí con la calor del foch qui està en la flama, qui no ha manera en moure la vegetació del home qui crema,[4] a nudriment ne a generació, mas a corrupció daquel e a privació.

---

1. m, cum quo.—2. m, habet modum passivum cum quo illa sunt amata.—3. m, malitiam et parvitatem bonitatis mali angeli.—4. Pm, quem comburit.

VII. Lenteniment ha manera en entendre per diferència, en quant diferentment fa son discurriment encerchant veritat dels obgects que encercha, prenent .j. obgect sots un nombre e spècia, e altre sots altre nombre e spècia, o molts obgects sots .j.ª spècia, o moltes spècies sots .j. genre; e enaxí com la nau moguda en la mar, qui lexa detràs semblança de son moviment en la mar, enaxí lenteniment ço que lexa dóna a la memória, en lo qual donar ha manera per acció de impremció[1] en la memòria ⟨de⟩ les spècies que lexa, e la memòria ha manera en pendre aquelles spècies, e ha la manera per ço car és son ofici, e és diputada e disposta a aquel ofici per los començamens primers, qui la costituexen sots tal condició que ella prengua e conservu les spècies que lenteniment li dóna e aquelles li reta en aquells temps que ell recobrar les volrà.

VIII. Con la memòria oblida les spècies que pren, les quals lenteniment vol recobrar, lenteniment ha manera en ignorar per ço car la memòria no ha manera en membrar, e la memòria pert la sua manera de membrar con la volentat no ha gran appetit en amar aquelles spècies que lenteniment ignora e que la memòria oblida; e per açò en privació le .j.ª manera de potència està la privació daltra manera daltra potència; per què enaxí con totes .iij. les potències sajuden en haver manera dobrar, se desajuden és contrasten con lexen manera e no la han en obrar.

IX. Lenteniment ha manera a encerquar veritat[2] de les coses les quals desira saber, sotsposant primerament possible cosa ésser la .j. o laltre dels .ij. contraris: axí com lenteniment qui vol encerchar en Déu trinitat o la encarnació, que creem nos xrestians, del Fill de Déu, e enaxí de les altres coses semblants a aquestes; e en quant lenteniment sotsposa, en lo començament que encercha, possible cosa ésser en Déu trinitat o no ésser trinitat, ha ma-

1. m, *af*, et hoc quod dat sunt species.—2. P, veritates.

nera de encerchar cascuna de les rahons[1] que sotsposa, e si aferma en Déus trinitat no ésser per creença, no pot avant anar, car no ha manera en encerchar, sotsposat emperò que en Déu sia trinitat; e si sotsposa per creença que en Déus sia trinitat, ateny en la creença semblança de necessària veritat, la cual necessària veritat és en Déu ésser trinitat; e car està concordança enfre semblança e semblança, lenteniment pràtich e investigatiu per creença ateny necessària veritat; e per açò és dit que si hom no creu no pot entendre.

X. Lenteniment ha manera en encerchar veritat, e aquella ateny consiran les semblances de sos començamens e mesclar[2] les unes semblances ab les altres e esguardant què's segueix daquel mesclament; e aquesta manera havem posada en la *Taula general* e en la *Art inventiva*, e són mostrades[3] les conclusions per les mixtions[4] dels començaments: axí com cell qui vol encerchar si en ànima ha bonea natural substancial, e pren semblança de la bonea e mesclala ab semblança de majoritat e ab semblança de granea, e[5] consira que si en ànima no ha substancial bonea, que la sua bonea és accidental, e la substància no és bona per si matexa, e és pus gran e major[6] e pus bona per ço qui és menor, que per si matexa qui és major, ço és per accident, en qui no ha tanta[7] de entitat com en la substància; e per aytal consideració consira e ateny que en ànima ha substancial bontat; e açò mateix dels seus altres substancials començaments, dels quals ateny veritat per lo mesclament que fa daquells.

Qüestió: Lenteniment, com comença a entendre? — *Sol.º* Con lenteniment comença a entendre, comença en si matex en la sua natura: axí com lome qui vol fer cambra,

1. m, inquirendi veritatem per quamlibet rationum.—2. Pm, miscendo.—3. m, monstravimus.—4. P, mixtionem.—5. m, *om.* e.—6. m, *om.* e major.—7. m, tantum.

qui comença primerament en abitació, qui és fi de cambra, axí com clau qui és fin de martell; e començant lenteniment en sa natura dedins, encercha defores semblances ab les quals pusca haver les dedins, axí com per lo sen ab lo qual encercha color, paraules, sabor, e enaxí dels altres, e daquells multiplica spècies que pren en la ymaginació, e de la ymaginació prenles en si mateix, axí con considerar que bona cosa és veer e ohir, e daquella consideració consira e pren que bona cosa és membrar e entendre, e enaxí ha manera en atènyer la bontat dedins speritual, atenyent la bontat defores qui és de les substàncies corporals, axí com lome qui fa la cambra, qui ateny la fi de abitar, feent la cambra de les parts daquella, ajustant .j.ª part ab altra.

2. *Q.º* Les .iij. potències de la ànima, con són diferens? — *Sol.º* Les .iij. potències de lànima són diferens per diferens propietats e fins, car una propietat és membrar e altra entendre e altra amar, axí com és .j.ª proprietat calor e altra humiditat, altra fredor, altra sechor; e enaxí com aquestes .iiij. proprietats elementals són necessàries a ésser diferens per rahó del obgects e apetits naturals, e diferens per si matexes,[1] enaxí les .iij. potències de la ànima són diferens per rahó de diferens obgects, axí com recolibilitat, intelligibilitat e amabilitat, e són diferens per si matexes en quant recollibilitat, intellectivitat e amativitat són diferens per genre, e encara per lurs començamens, que sots tals condicions les costituexen que sien aquells que són e que seguesquen la fi a què són e que hagen diferens actus.

3. *Q.º* Angel e ànima, con són diferens? — *Sol.º* En substància de àngel, bonea,[2] granea els seus altres començamens són per ço que dels sia àngel e no home; e en ànima no és enaxí, car la principal fi natural per què ella és, està per ço que de ella e de cors humà sia home; e per açò

1. P, per seipsos. — 2. P. *om.* bonea.

diu un savi que ànima no és tant noble com àngel, car en ella no reposen los seus començamens segons fin de la sua spècia, mas segons fi de spècia dome, e en la substància del àngel reposen sos començamens en la fi de la substància[1] en quant àngel és per ço que sia, e no que sia part daltre qui sia dessús. Es, doncs, diferència entre àngel e ànima segons manera de existència, la qual dita havem, e encara segons manera de agència, car làngel per una manera ateny los obgects e la ànima per altra, axí com làngel qui en les sues semblances matexes ateny los obgects defores sens que no multiplicha spècies daquells e que les meta dins si matex, mas que en si mateix les pren, axí com lo cristayll qui en si mateix pren la color del sobgect vermeyll on és posat; mas la ànima pren les espècies defores per sen, e del sen transmutales[2] en la ymaginació, e de la ymaginació les met en si matexa, qui són semblances de les substàncies corporals, e com les pren speritualis transmutales de la ymaginació en speritualitat denudada[3] de corporalitat, segons que ja dit havem.

4. *Q.º* Angel e ànima, com sentenen? — *Sol.º* Enfre semblança e semblança ha disposició e fi e proporció e concordança, e àngel e ànima són semblants[4] en natura speritual e essencial e en spècia; e daquestes semblances hix lum de la .j.ª a laltra, en lo qual sentenen, samen, es remembren; car enaxí com de dos lums hix .j. lum major e comun, axí de lurs semblances intellectives e intelligibles bones, grans, concordatives e concordables,[5] spiratives e spirables, illuminatives e illuminables, representatives e representables[6] hixen[7] entendre de la una substància a laltra, segons la fi daquell entendre e segons la bonea e granea, poder, virtut e veritat e delectació daquella fi.

1. Pm, suae substantiae.—2. m, transmittit illas.—3. m, et quando illas accipit in seipsa facit illas spirituales, et transmutat illas de imaginalitate in spiritualitatem denudatas.—4. P, simplices.—5. m, *af.* et concordabilibus.—6. P, *om.* illuminatives... e representables.—7. Pm, procedit.

5. *Q.º* Una ànima, com entén altra? — *Sol.º* La responsió daquesta qüestió està en la solució de la qüestió demunt dita si les ànimes són separades, mas si són conjunctes entenense ab mijà, ço és per les obres del cors: axí com la ànima den Pere, qui per so de la viula que sona en Guillem, ateny la nota quen Guillem ha en la sua ànima.

6. *Q.º* Anima, com entén Déu? — *Sol.º* Si la ànima és separada, entén Déu en les proprietats de Déu, ço és en la sua bontat, granea, eternitat e les altres, e entén el sens spècia per ço car la sua intelligibilitat està en granea de bontat, de poder, volentat, virtut e volentat e delectació; e entenent la ànima Déus en les proprietats del, ha repòs la sua intellectivitat creada a la [1] intellegibilitat de Déu, e daquel repòs hix [2] e deriva manera dentendre a [3] la ànima qui entenent Déu entén si matexa, e havent repòs en Déu ha repòs en si matexa, e havent repòs en Déu ha repòs en si matexa; e per açò se diu que la ànima benauyrada e Déus se veen faç a faç.

7. *Q.º* Anima dampnada, com ha pena? — *Sol.º* Anima dampnada ha pena per ço car los seus àbits priven de fi e tots los seus començaments, de la qual fi és buyda: axí com la volentat, qui seria buyda siy havia [4] amativitat, e no amar ne amat, el enteniment qui seria buyt siy havia intellectivitat e no intelligible e entendre: e açò mateix de la memòria. Ha, donchs, ànima pena segons aytal manera, car la sua volentat no ha Déus per manera de amabilitat, mas de ayrabilitat; e per açò la intelligibilitat de Déu e recolibilitat no poden ésser repòs a la intellectivitat e recolitivitat, e priva la bontat natural de ànima, de la sua fin; e açò mateix de la privació dels altres començaments; per la qual privació ha la ànima speritual passió, la qual passió és gran segons que és gran la privació de la fi, e

1. Pm, in.—2. P, procedit.—3. m, in anima.—4. m, si in se haberet.

segons que és durable aquella privació en eviternitat, la qual duració dóna pena al enteniment en quant la entén, e aytant gran pena con gran la entén; e açò mateix de la memòria, en quant la membra, e de la volentat en quant la desama; e aquella pena és tant gran que no la poria recomptar ni scriure.

8. *Q.º* Anima, com és ordenada? — *Sol.º* Anima és ordonada segons la sua fi principal, qui és Déu, e en aquella fi ha son orde natural e moral si és en gràcia, e ha per si matexa orde natural en quant hordonats[1] començaments dels quals ella és, e los quals dits havem, els quals vénen ordenats a constituir les .iij. potències, e les .iij. potències a costituir la substància de la ànima; e la ànima està ordenada a moure si matexa als actus de les potències segons orde de sos començamens, e posar orde en aquells actus segons morals virtuts, e guanyar les spècies defores e metreles dins, segons que dit havem.

9. *Q.º* Anima, con se perverteix de bé en mal? — *Sol.º* La manera que ànima ha en pervertirse de bé en mal, és en privar sos actus de la fi per rahó de la qual són, ço és Déus, e en amar més altre que ell; e en açò està tot lo desordenament de la ànima e de ses parts, enaxí com està en ordonament de si mateixa e de ses parts si ama e honra més Déus que neguna altra cosa, e més treballa per la sua amor e honor que per altre, e que am més Déus per ço car és bo que per ço car la ha creada, ne per ço que li do paradís e que no la meta en infern.

10. *Q.º* Anima estant en peccat mortal com se convertex en stament de gràcia? — *Sol.º* La matèria en quan se dispon a ésser passiva, dispon la forma a ésser motiva; emperò no mou la forma a ésser motiva, car si ho fahia, la forma hauria passió e la matèria acció, e seria aquell moviment contra cors natural. Disponse, doncs, lànima qui

1. m, in quantum habet ordinata.

és en peccat, a ésser en estament de gràcia en quant se jutja[1] a satisfacció per consciència, contricció e penediment, e demana perdó, e ha plaer daquell venjament[2] que n vulla fer la justícia de Déu; e pus que la ànima se posa en rahó, no li pot fallir la gràcia de Déu, qui ab misericòrdia e justícia ha concordança, e per esta manera Déus[3] converteixla de mal en bé.

XXII. *De la .ij.ª spècia de la novena part*

QÜESTIÓ: Anima, com ha sos actus e ses operacions defores? — *Sol.º* Foch, en quant calor és la sua pròpria calitat, ha ab ella[4] scalfament dedins si mateix, e en quant la sua calor apropria al àer, ha ab aquell les sues obres en làer[5] e del àer en laygua e de laygua en la terra; e per açò ha aquelles hobres fora si mateix en quant calitat apropiada e strany sobgect daquella calitat.[6] En semblant manera ànima ha sos actus e ses operacions defores, ço és en lo cors, en quant ab la sua bontat accidental mou la substancial bontat e accidental del cors, ço és a saber, a bonificar de vegetar, sentir e himaginar, e encara de elementar, e enaxí de la sua granea e dels seus altres començamens.

II. Anima, en quant ha passions per lo cors, ha aquelles passions fora si mateixa, e ha[7] les fora si matexa en quant no li són passions naturals: axí con la ànima qui és trista per la infirmitat del cors, o és desirativa en quant desira ço que al cors és necessari per menjar o sanar, e enaxí de les altres coses a ell necessàries.

III. En quant ànima no pot haver ses operacions dedins sens que no multiplich spècies defores, covén que

1. M, jutge.—2. M, vengament.—3. m, *af.* benedictus.—4. m, cum illo.—5. M, ha ab aquell les sues obres en laer *suplit per un corrector del s. XVII.*—6. m, est appropiata et subjectum illius qualitatis est extraneum.—7. M, a.

aja defores passions les quals imprema dedins, axí com passió per veer o per altre sen impremta en la himaginació, e de la ymaginació en la intelligibilitat dedins, en la qual lentellectiu[1] la intelligibilitat defores entén e consira e fa judici.

IV. Con la ymaginació no és disposta a ymaginar les spècies del sen, la ànima no pot aquelles atènyer en la ymaginació, car defall a ella la disposició de la ymaginació; e car desira aquelles spècies saber per rahó dalcuna fi, ha passió defores la qual ven dedins: axí com en Martí qui desira saber veritat si son fill, qui és en viatge, és viu o si ha guanyat,[2] o si és san o malalt, e car no pot trobar qui lin digua novelles, ha passió per son fill.

V. Un hermità atrobà j.ª leja fembra en la via sens que no hac temptació de peccar ab ella, e aprés, con hac anat .j. petit, atrobà una fembra joven molt bella e ach temptacions que ab ella peccàs; e per açò consirà que la bellea daquella fembra era occasió de la passió qne avia per desirar e per la disposició del cors mogut a vegetar e a sentir per la representació del sen de veer imprempta en la ymaginació; per què consirà que per les passions defores naturals al cors, havia passions dedins.

VI. Un hom avar passava pres de una vinya molt gran, qui era de .j. seu vehí, e desirà aquella vinya haver; e car no trobà manera com la pogués haver, hac passió dedins en sa volentat qui la volia haver, e[3] en son enteniment qui entenia que no la podia haver, e en sa memòria que no membrava manera com la pogués haver; e per açò consirà que per lactu defores de veer, venen les passions dedins, e aquell actu defores fo de la sua passió occasió.

VII. Un ermità atrobà un mesel en la via, que era fort orrible a veer, tant era de leja figura, e de la passió de la visió hac passió en la ymaginació, e de la ymaginació,

1. P, intellectus.—2. m, *om.* o si ha guanyat.—3. M, he.

en la volentat, memòria, enteniment; e dementra stava en aquestes passions, consirà un peccat que havia fet de luxúria, e, adoncs, hac major passió per la consideració daquel peccat, que per la visió del mesel, consirant que pus leja cosa era peccar que veer la cara del mesel; per què consirà que de .j.ª passió deriva altra, e que les passions dedins són occasionades per les passions defores, per rahó de la conjuncció e amistat dels actus dedins e defores.

VIII. Un pintor vol scontrafer[1] una bella pintura que hac feta un altre pintor, e no la pocg tan bella escontrafer; e per açò hac passió e maravellàs con no la podia tan bella fer, tro que consirà que enfre lo seu sen e la sua ymaginació el[2] moviment de la sua mà no havia tant gran disposició e abilitat com enfre la visió e ymaginació el moviment de la mà del pintor qui havia feta la bella figura; e, adonchs, dix que les passions dedins són segons que són les passions defores.

IX. Un home stava en peccat de luxúria, e venia a lesgleya tots dies pregar Déus quel tragués daquell peccat. Una vegada sesdevench quel peccador hac peccat ab la mala fembra ab qui peccava, e penedís del peccat, e[3] maravellàs molt fort car Déus nol trahia[4] del peccat, pus que ell tots dies lon pregava.[5] Dementra que estava en aquesta consideració, ell cogità que pus sovén membrava los plaers de luxúria que la bontat de Déu, ne que la pena que la ànima convenia aver en infern per lo peccat; e, adonchs, dix que la ànima ab les operacions defores enpresona les sues potències dedins, en quant no vol ésser dona del cors e en quant ama més los actus defores que los actus dedins; e per açò no és maravella si aytal ànima peccadriu Déus no vol exoir.

X. Un cavaller manà a son[6] scuder que anàs metre foch a casa de un pagès enemich del cavaller e amich del

1. m, depingere.—2. M, ell.—3. M, he.—4. P, exaudiebat.—5. P, *om.* del peccat... pregava.—6. P, cuidam.

scuder. Dementra quel scuder anava cremar la casa del pagès, ell se maravellà quil movia[1] a cremar la casa, car ell no la volia cremar segons la amor que havia al pagès, e volia la cremar segons la obediència de son senyor; e,[2] adoncs, consirà que la volentat de son senyor movia la sua volentat a moure lo seu cors de un loch en altre per ço que la casa cremàs; e dementre era en aquesta consideració, cogità que la ànima ab les sues accions dedins mou les accions defores e posseeix les passions defores, e per açò és dona del cors, e guarda més a la sua utilitat que a la delectació del cors.

Qüestió: Anima, com és conjuncta ab lo cors? — *Sol.º* Manera de conjuncció està per unitat de fi, axí com manera de forma qui està en matèria per acció, e manera de matèria qui està en forma per passió, per ço que result damdós una substància condicionada per manera de acció e de passió a aver accions e passions en si matexa e en altra.

2. *Q.º* Anima, com se departeix del cors? — *Sol.º* La bontat speritual natural de lànima conjuncta ab la bontat natural del cors, se departexen enaxí[3] con lo vin quis departeix de lampolla com és trenchada, lo cual vin és dispost a estar en lampolla aytant quant lampolla és disposta a contenir lo vi; e açò mateix és de la granea de la ànima e de la granea del cors, e dels altres començamens de cascun; per què en quant lo cors se corromp per ço car és de qualitats contràries o per naframent, no és dispost a contenir la ànima en si tota ora en esta present vida.

3. *Q.º* Anima, com és estesa per tot lo cors, crexent lo cors de poquea en granea? — *Sol.º* Axí com ànima és deputada estar en un *nunc* simplement, e en aquell on és creada e no en altre, segons que ja havem dit, enaxí és diputada a estar en aquel cors en lo qual és creada, e està

1. m, quid ipsum moveret.—2. M, he.—3. m, ita separatur.

enaxí per tot aquell cors, sia gran o petit, com està en aquell *nunc*[1] en què és creada segons la calitat e disposició daquel *nunc;* e per açò segons quel cors sestén, la ànima sestén per ço que sia per tot aquell cors, no que ella aja esteniment, en si matexa, corporal qui sia de sa natura, mas que ha aquell per impremció del cors ab lo qual és conjuncta.

4. *Q.º* Anima, com guanya virtuts? — *Sol.º* Segons que ja havem dit, los començamens dedins han appetit a multiplicar lurs semblances defores, e açò és per ço que de ells se seguescha fi e aquella fi a la qual són creats; e per açò la bonea dedins tramet sa semblança defores en los actus del cors, el cors los pren e vestne los actus de la ymaginació e dels particulars sens, e daquells hix moral bontat en justícia o en prudència, e enaxí de les altres virtuts, en quant la ymaginativa himagina justament, e ab justícia veu la sensitiva los obgects visibles qui són visibles ab bona justícia e ab bona himaginació e ab bon voler, ab bon membrar e entendre.

5. *Q.º* Los mèrits, com los guanya la ànima ab virtuts? — *Sol.º* Lo ferrer[2] fa ab lo martell lo clau e ab lo clau guanya lo diner; e per açò en guanyar lo diner participen la man qui mou lo martell, e la ànima qui mou la mà, el[3] martell qui mou lo clau. En semblant manera, los començaments dedins qui mouen los defores els[4] defores qui mouen los actus defores corporals, mouen les vertuts qui guanyen los mèrits, los quals guardona la justícia de Déu, enaxí comprant aquels ab ço que dóna, com lo fuster qui ab lo diner compra lo clau.

6. *Q.º* Anima, con mou lō cors, con sia substància no participant ab lo cors per contactu? — *Sol.º* Con dues semblances, qui són dejús un genre, se concorden a una fin, la una mou laltra a aquella fi; e açò és per ço car tota

1. m, *rep.* com esta en aquell *nunc.*—2. P, faber.—3. M, ell.—4. M, ells.

ora semblances naturalment han concordança per lo genre e per la fi: axí con la bonea de lànima e del cors, qui són semblans en genre e han concordança a una fi, ço és a fi humana; e aquella fi és obligada a fer bé, per ço car és de bontat, e a fer gran bé, car és de granea, e a fer gran bé speritual e corporal, per ço car és de gran bé spiritual e de gran bé corporal, e enaxí dels altres començaments; e per açò, segons la manera que dit havem de la semblança, qui mou la semblança[1] a la fi per què és, mou lànima lo cors, movent la volentat sots rahó de bé, lo ben del cors, e movent lo cors si matex mou la ànima en son moviment tro al loch que desira, en lo qual la ànima proposa produir bé, el cors atretal, e amdues les substàncies han apetit a reposar en aquella fi.

7. *Q.º* Anima separada, com mou si matexa de .j. loch en altre, con no haje ales ne peus? — *Sol.º* Enaxí com lome mou si mateix ab sos[2] peus o[3] lauzel ab ses[4] ales si mateix, mou ànima separada si mateixa de un loch en altre ab los actus de sos començamens, ajudant .j. altre; car enaxí són ales o peus speritualment lo poder e la volentat granea, bontat, virtut e veritat, glòria e fi, al moviment de la ànima, com a la bèstia, peus, e al auzel, ales, car la volentat vol el poder mou ab son possificar,[5] e mou la volentat enaxí al loch que desira, com lo peus qui mouen lo cors, lo qual mou lànima al loch que desira; el[6] moviment de la ànima no és empacxat per ponderositat, ne per paret, ne per altre cors, pus que la ànima separada no és conjuncta ab cors ne participa ab loch per contactu.

8. *Q.º* Lenteniment, con cuyll les spècies? – *Sol.º* Lenteniment ha manera en cullir les spècies segons la sua manera pròpria, e segons les pròpries maneres apropriades a ell per la volentat e per la memòria, e segons les disposicions del òrguens del cors: axí com lenteniment qui ha

1. m, *af.* suam.—2. P, *om.* sos.—3. m, et.—4. P, *om.* ses.—5. P, velle.—6. M, ell.

manera de encerchar les spècies ab diferència e car lo seu subgect [1] és veritat, e la volentat desira alcuna spècia amar per intelligibilitat, e la memòria aquella membrar, el sen la representa per color o per so, per odorar [2] o per gustar, per tochar o per effar, e la ymaginació reeb aquell representament en la qual la cuyll lenteniment ab la sua manera e ab les altres maneres que dites havem; e encara, que ajuden les maneres dels començaments primers dels quals home és compost e ajustat.

9. *Q.º* La memòria, con conserva les spècies?, e la volentat, com les eleg? e lenteniment, com les recobra de la memòria? — *Sol.º* La solució daquesta qüestió està en la responsió de la qüestió desús dita.

10. *Q.º* Lenteniment, com ignora? e la memòria, com oblida? e la volentat, com desama? — *Sol.º* Privada manera de entendre, membrar e amar, és occasió de ignorar, oblidar e desamar; e per açò està la responsió daquesta qüestió significada en la responsió de la .viij.ª qüestió daquest capítol.

De la .x.ª e derrera part daquest libre, e primer

XXIII. *De la primera spècia* [3]

QÜESTIÓ: Anima, ab què fa ço que fa? — *Sol.º* Anima ha ses operacions primeres e naturals per los primers actus de sos començamens, ab los quals fa ço que fa primerament: car enaxí com lo foch ab sa calor ha sa operació en la planta e en la teula, enaxí la bonea substancial [4] ha ses operacions ab sa bonea accidental, ab la qual bonifica gra-

1. Pm, objectum.—2. M, oderar.—3. P, Decima querit in quo anima est agens vel patiens et actionem ponit per unam speciem et passionem per aliam.—4. P, bonitas spiritualis.

nea, duració els altres; e granea substancial fa atretal, qui ab sa granea accidental magnifica bonea, duracion e les altres, e ab aquesta operacion dedins fa la operacion defores.

II. Anima ab ses rahons mou la substància a sos actus, axí com bonea estant rahó a la substància en produir bé, se mou la substància a produir bé ab la rahò de bé,[1] e açò mateix fa ab la rahó de granea qui li està rahó a produir gran, e enaxí de les sues altres rahons.

III. Lenteniment ab entendre bé mou la volentat a amar aquell bé e la memòria a membrar aquel bé; e la volentat ab amar veritat dalcun bé mou lenteniment a entendre veritat daquell bé e la memòria a membrar la veritat daquell bé; e la memòria ab membrar[2] alguna spècia antigua mou lenteniment[3] a renovar aquella, e la volentat a amar aquella renovacion o desamarla, axí com lome pascient e humil, qui no vol remenbrar alcun vituperi que hom li ha fet.

IV. Anima ab alcuna[4] semblança mou ses rahons o ses potències a altra semblança, axí com ab la gran potestat del rey consira lo gran poder de Déu, e ab la antiga duració del sol consira la eternitat de Déu, e ab la granea del món consira la infinitat de Déu; e enaxí de una semblança en altra successivament, fa ab aquella successió sciència de la qual abitua son enteniment e ab lo qual àbit ha disposició a encerchar veritat de les coses segons que la sciència ha guanyada ab .j.ª semblança e puxes ab altra.

V. Ab .j.ª dasemblança[5] consira lenteniment semblança de .j.ª qualitat e daltra, axí con ab malea, la qual consira, ateny bonea per contrari desemblant a la malea,[6] o

1. m, ad eius actus sicut cum bonitate quae est ratio bonificandi movet anima substantiam ad producendum bonum cum ratione boni.—2. P, cum memorare: m, quando recolit.—3. P, *af.* ad intelligendum.—4. m, una.—5. P, similitudine.—6. m, dissimile bonitati.

ab poquea ateny granea, e ab temps eternitat, en la qual ateny semblança de bonea e[1] de granea en egual duracion.

VI. Anima ab .j.ª virtut mou sos[2] àbits a altra virtut o virtuts, axí com ab fortitudo, ab la qual mou sa volentat a amar justícia e temprança, paciència e humilitat e sperança, e enaxí de les altres virtuts; e açò mateix fa dels vicis, axí com ab luxúria, ab la qual mou gola e enveja, estans los uns vicis occasions[3] dels altres.

VII. La ànima ab la sua bontat pròpria mou la pròpria bontat del cors a vegetar, sentir e ymaginar, car bona cosa és al cors vegetar per ço que pusca viure, e bona cosa li és sentir per ço que haja manera de viure, e bona cosa li és himaginar per ço que sàpia regar les plantes, e tayllar e cusir les vestedures, e coure lo pan, e domdar lo caval, e fer la cambra; e enaxí com totes aquestes coses li són bones ab bontat, li són grans ab granea, e durables ab duració, e possibles ab poder.

VIII. Anima ab sa volentat mou lo cors de .j. loch en altre, e mou les sues mans a cusir o a scriure, e la lengüa a parlar; e ab lo cors mou si matexa de .j. loch en altre, e mou si matexa a membrar e a entendre los lochs per on se mou, e les obres que fan les mans, e les paraules que la lengüa forma, e enaxí de les altres coses semblans a aquelles.

IX. Ab la virtut dedins natural e substancial mou ànima les virtuts morals defores, e ab lo poder de la virtut dedins mou lo poder de la virtut defores, e ab la granea de la virtut dedins mou la granea de la virtut defores, e si mou ab poch poder de virtut dedins, mou pocha virtut defores; e per açò han colpa los hòmens qui han gran poder dedins con ab aquell gran poder no mouen e produen gran poder defores.

1. M, he.—2. M, sots.—3. m, occasio.

X. Anima ab amar produu desamar, com sia ço que desamar sia conseqüencia damar, e per açò ab lo antecedent mou e produu lo conseqüent; per què diu un savi que si amar no fos, desamar no fóra; e nos converteix que lo antecedent sia per lo conseqüent, car negun desamar mou ne produu amar: axí com en Déu, en qui no està simplement desamar, ne en bon[1] àngel, ne en ànima benauyrada.

Qüestió: Anima separada, ab què mou si matexa de .j. loch en altre? — Anima separada mou si matexa de .j. loch en altre ab concordança de sos començamens, la qual han les sues potències: axí com granea, poder e virtut qui en la volentat se concorden, volent la volentat[2] qui és a Roma ésser a París, el[3] poder consent a complir ço que vol la volentat ab granea de sa virtut, e enaxí dels altres començamens proporcionats e disposts segons ço que requer la fin de cascun per sos mèrits.

2. *Q.º* Anima, ab què està tota ora en .j. *nunc* e no trespassa de .j. *nunc* en altre?[4] — *Sol.º* Anima en creació, enaxí com és creada en començament de temps, enaxí estan[5] en aquel temps ab aquell començament lo qual ha pres per creació, e enaxí con la pres per creació, ha pres .j. *nunc* en temps per creació; e enaxí con ha pres aquell *nunc* en temps ab creació, ha pres aquell ab duració daquell *nunc* e no daltre;[6] e per açò roman ab lo nombre daquel *nunc* e no passa en altre. E daquesta matèria havem ja parlat abastantment en la .vij.ª part daquest libre.

3. *Q.º* Anima separada, ab què discern enfre blanch e negre, com sia ço que no haja hulls? — *Sol.º* Segons que ja havem dit, les spècies ignates exides defores, retornen, per impremcions dels actus defores, en les potències dedins qui han guanyats los àbits defores: axí com la una

1. P, *om.* bon.—2. P, cum voluntate.—3. M, ell.—4. M, altra.—5. Pm, stat.—6. M, altra.

letra de la cera qui és diferent ab laltra per la diferència que les letres del sagel han en la cera posada.

4. *Q.º* Lenteniment, ab què mou la volentat, qui és francha, a servitut? — *Sol.º* Enfre lenteniment e la volentat ha concordança per ço car són parts de .j. tot, qui és la subtància de lànima, e encara han concordança segons la fi per què són, car lenteniment és per entendre veritat de bontat, e la volentat és per amar bontat de veritat; e per açò la .j. qui és franch fa ser laltra [1] a la sua pròpria fi e a la fi del altre: [2] axí com lenteniment qui costreny la volentat a desirar veritat, e la volentat qui costreny lenteniment a entendre bontat, e per la concordança lenteniment se sotsmet a entendre bontat vera, e la volentat se sotsmet a amar vera bontat. [3]

5. *Q.º* Creença és àbit qui dóna passió al enteniment que és franch, e per açò deman: ab què lenteniment, qui és franch, se sotsmet a passió? — *Sol.º* Enaxí com en la art mechànicha la .j.ª mà ab laltra compleix la obra, enaxí en la ànima la .j.ª potència ab laltra ateny sa perfecció; car en ço que la volentat ama alcuna bontat sots alcuna afermació o negació, la qual negació o afermació lenteniment no pot entendre, lenteniment sotsposa ésser vera aquella bontat que la volentat desira, e açò fa per ço que la volentat haja repòs en aquel desirer, en lo qual no hauria repòs sil enteniment no senclinava a creure ço que non entén; per què enaxí com de .ij. amichs, que la .j. se sotsmet a trebayll per ço quel altre [4] aja ço que desira, enaxí lenteniment, amich de la volentat, costreny si mateix per ço que la volentat haja repòs.

6. *Q.º* Lo enteniment, ab què multiplica ses spècies? — *Sol.º* En lenteniment està son propri intellectiu per forma, e son propri intelligible per matèria, e son pro-

1. P, unum quod est liberum facit servum aliud: m, una quae est libera facit aliam servam.—2. M, altra.—3. bonam veritatem.—4. M, llaat'r

pri entendre per actu, e defores són moltes intelligibilitats qui no són de la essència del enteniment, axí com la intelligibilitat del foch e de sa calor,[1] de la planta e de sa color,[2] del cavayll e de son veer, e enaxí de les altres intelligibilitats semblants a aquestes; e totes aquestes intelligibilitats són passions dispostes a ésser passives dejús lentellectiu dedins; e car són de un genre de intelligibilitat ab la intelligibilitat dedins, han concordança la intelligibilitat[3] dedins e les defores,[4] e ab aquella concordança de genre e ab la fi per la qual són, lentellectiu imprem les intelligibilitats defores en la intelligibilitat dedins, les quals pren lentendre dedins, ab lo qual fa les spècies guanyades e defora vengudes el entendre de elles vestit ab morals vestedures enteses.

7. ⟨*Q.°*⟩ Una forma, ab què mou altra forma? —*Sol.°* En lo cors conjunct ab la ànima ha forma qui per si és activa, axí com la vegetativa a vegetar e la sensitiva a sentir; e car la ànima és pus noble quel cors e és forma daquell, segons que ja havem dit, ab son major poder mou lo poder del cors, qui no és tant gran com lo poder de la ànima en granea de bontat, de fi e de virtut, e mou aquell poder enaxí a son actu natural e corporal, com volentat, qui mou lo cors de un loch en altre e les mans de .j.ª obra en altra.

8. *Q.°* La forma, ab què mou la matèria? — *Sol.°* La comuna forma de la substància és de moltes formes, axí com la forma de la ànima qui és de forma de memòria e de forma de enteniment e forma de volentat, segons que ja havem dit en la .iij.ª part; e la matèria comuna de la ànima és de la matèria daquelles .iij. formes;[5] e per açò ànima ab forma del enteniment mou la matèria del enteniment ad entendre, ço és a saber, la intelligibilitat daquella moguda[6] a ésser entesa; e açò mateix fa ab les formes e matèries del primers començamens.

1. P, *af.* et.—2. P, *af.* et —3. P, intelligibilitates.—4. m, et extrinseca.—5. m, trium potentiarum.—6. P, ab illa mota.

9. *Q.º* Una ànima, ab què mou altra? — *Sol.º* Segons que ja havem dit, en Martí ha .j. ser, e car aquell obeeix a la volentat de son senyor, lànima del senyor, ab la senyoria que ha en lo cors del ser, mou la volentat del ser; e açò mateix se segueix de virtut moral, axí com caritat, qui és subgect e strument ab lo qual una ànima mou altra a açò que desira e espera.

10. *Q.º* Anima qui està en virtut, ab què's mou a vici? — *Sol.º* Anima en quant si matexa simplement, no està en successió de temps, segons que ja havem dit en la .vij.ª part, mas en quant és conjuncta ab lo cors, està en lo cors en successió de temps; e car en tota successió de temps està mutació de un *nunc* en altre, ab aquella mutació se mou lànima de virtut a vici, amant més los appetits del cors que les sues perfeccions.

XXIV. *De la segona spècia qui és de la. x.ª part* [1]

QÜESTIÓ: Anima, ab què ha passions? — *Sol.º* Anima ha passions ab si matexa per ço car és de si matexa, segons la segona spècia de la .iij.ª part; passions ha ab altra per ço car és daltra, segons la .iij.ª spècia de la .iij.ª part. [2]

II. Cascun començament substancial és de passions: axí com bonea, qui en quant és bonificable és de passió, e en quant és magnificable, durificable, possificable, intelligible e amable; e car és daquestes passions, la ànima ha ab la sua bonea passions; e açò mateix de la sua granea e dels seus altres començaments, ab los quals ha passions per ço car els són de passions.

III. Ha encara ànima passions ab los seus accidentals començamens: axí com la sua [3] bonea accidental [4] qui és

1. P, Secunda species de passione animae.—2. P, *om.* passions ha... .iij.ª part.—3. P, sicut cum substantiali bonitate: m, sicut cum sua...—4. P, *af.* et quia.

passiva potència, e enaxí de la granea accidental, com calor de la substància del foch, e açò mateix de granea accidental[1] e dels altres accidents naturals, qui són passives potències ab les quals ànima ha passions; e per açò ànima és enaxí passiva naturalment ab si matexa, com activa, per ço car és de actives formes naturals,[2] segons que en la .iij.ª part se conté.

IV. Anima ha passions ab ses .iij. potències, estant la .j.ª potència passiva dejús altra: axí com la memòria, qui és passiva potència en quant és intelligible e amable, el enteniment atretal, en quant és recolible e amable; e açò mateix de la volentat, qui és passiva potència en quant és recolible, intelligible.

V. Anima ha passions ab les fins de les quals és, segons la terça spècia de la terça part, axí com de la recolibilitat, intelligibilitat e amabilitat de Déu, al qual és obligada a membrar, entendre e amar, obeir, honorar e servir.

VI. Ha encara ànima passions ab les sues fins matexes naturals e morals, axí com ab moral justícia, a la qual és obligada per ço que ab ella haja just membrar, entendre e amar, e que ab justícia cascuna de ses potències[3] puscha reposar en la sua fin.

VII. Ab la fin de les substàncies corporals ànima ha passions; car segons que dit havem, ànima conjuncta és strument ab lo qual substàncies corporals atenyen lur fi en Déu; e per açò és ànima ubligada a la fi de les substàncies corporals com ab elles servescha Déus, en membrant, entenent e amant, lo qual substàncies corporals no poden membrar, entendre ne amar, jatsia que agen a ell apetit natural per ço car Déus a si mateix les ha creades.

VIII. Anima ha passions ab lo cors ab lo qual és conjuncta, e ha aquelles passions per ço car lo cors és de

1. m, *om.* com calor... granea accidental.—2. m, quia sic est de passivis materiis sicut de activis formis naturalibus.—3. m, partium.

passions, axí com de[1] matèria, en la qual les sues parts[2] són passives; e açò mateix de les calitats, axí com fredor, qui és passiva calitat en quant és calefactible la substància de la aygua, e enaxí de les altres; e per les passions que ha lo cors, ha la ànima passions ab les necessitats del cors, car a ell covén procurar aquelles per ço que pusca viure per menjar, beure, vestir, e abitar en la cambra, e en lo lit dormir.

IX. Anima ha passions ab los obgects[3] defores axí com per color o per so, o per la bellea de la fembra, o per la bona sabor del vi o de la poma, car les semblances daquelles són intelligibles, recolibles e amables, el entellectiu dedins, segons que dit havem en la .ix.ª part, en lo seu propri e natural intelligible, aquelles spècies ignates en guanyanles, en ell imprem e figura,[4] axí com lo pintor, qui en la paret imprem figura de home o de altra cosa.

X. Anima ha passions ab mèrits per gràcia e justícia, axí com ànima benahuyrada, en la qual és impremta la glòria a la qual és creada, e ànima dampnada, qui ha passions ab vicis guanyats contra la fi a[5] la qual és creada; e per açò la justícia de Déu dóna a ella passions segons que són les privacions de les fins, de les quals estan[6] buyts los seus començaments.

Qüestió: Forma activa, ab què és passiva? — *Sol.º* Ab la fi de la pus noble forma està passiva la forma menys noble qui és per ço que sia la pus noble forma: axí com laccident qui és per ço que sia la substància, el[7] cavall qui és per ço que sia cavalleria, e enaxí de les altres coses, axí com part qui és de son tot; car en ço que la ànima és part de home està enaxí passiva forma sots home, jatsia que ella sia en si activa, con la potència visiva, la qual lo

1. P, *om.* de.—2. m, partes animae.—3. P, omnibus *om.* obgects.—4. m, innatas et acquisitas imprimit et figurat: P, *om.* ignates.—5. M, ab.—6. P, fuerant.—7. M, ell.

sen[1] comun mou a sentir, jatssia ço que ella sia forma activa.

2. *Q.º* Los obgects defores, ab què mouen les potències dedins? axí com la bella figura qui mou la volentat a desirarla, el enteniment ⟨a⟩ haver delectació en entendrela, e açò mateix de la memòria qui ha delit en ella a membrar. — *Sol.º* Laygua de la pluja, dementra cau de les nuus en la terra, ab sa ponderositat matexa mou si matexa al centra que son appetit requer, per ço que en ell puscha reposar. En semblant manera les potències dedins qui són de la ànima, segons[2] quels[3] obgects defores són disposts a trer dells belles semblances e[4] a metreles dedins, han les potències actives de lànima delectació en consirar aquelles; e per açò elles matexes ab si matexes se mouen a pendre les semblances, e ab aquelles moueu si matexes a delectació o a tristícia: axí con la ànima qui ab sa[5] volentat mou si matexa volent quel cors se mova de un loch en altre.

3. *Q.º* Con lome mor en gràcia, la ànima daquell, ab què ha passió de la separació? — *Sol.º* Tota part desira son tot per ço car ella és per lo tot segons fi; e car ànima és per ço que sia home, jatsia que ella vaja a benauyrança, muyrent lo cors ha passió ab la fin del tot.

4. *Q.º* Anima dome foyll, ab què ha passions? — *Sol.º* Car les potències dedins, qui són de la ànima, no han òrguens disposts ne ordenats a pendre los obgects defores e a aver delectacions ab lurs semblances en membrant, entenent e amant, los sobgects daquells obgects han passions en lome foyll o embriach o[6] irat o obtinat o malalt per compleccions corrumpudes, o per nafres o estan[7] lo cors en càrcera.

5. *Q.º* La ànima del home cech o sort, ab què ha passió per ceguetat o per sordea, con sien privacions de àbits

1. M, seu.—2. m, nam secundum.—3. M, quells.—4. M, he.—5. P, *om.* sa.—6. M, ho.—7. M, stant.

qui no han neguna acció? — *Sol.º* La solució daquesta qüestió està en la responsió de la qüestió demunt dita.

6. *Q.º* Con la ànima vol membrar alcuna cosa e no la pot membrar, ab què ha passió? — *Sol.º* Lome qui va per la carrera al loch que desira, ha passió si la carrera és mala per ço car ella [1] no és disposta con lome pusca tost ésser al loch que desira.

7. *Q.º* Lenteniment, ab què dóna passió a la volentat? — *Sol.º* Ab la privació de la disposició qui està enfre lentellectiu el [2] intelligible, ha passió la volentat, qui desira quel enteniment entena ivaçosament veritat de són amat.

8. *Q.º* La volentat, ab què dóna passió al enteniment? — *Sol.º* Un cavaller volia anar yvaçosament detràs .j. altre cavaller que volia pendre, e manà a son escuder que yvaçosament li guarnís son cavall; e per açò donava passió al escuder car lo fahia trop cuytar en guarnir lo cavall, car [3] per la gran cuyta, lescuder qui volia ben guarnir lo caval, nol podia ben guarnir.

9. *Q.º* La memòria, ab què dóna passió a la volentat? — Una dona havia son fill en viatge, lo qual desirava molt veer e saber noves bones de son estament, e un home balbús, qui vench de la terra on era son fill, recomptava novelles daquell a la dona, e car era balbuz e atrigava molt a recomptar aquelles novelles, e elles clarament no determenava, donà [4] passió a la dona qui yvaçosament volia saber lestament de son fill.

10. *Q.º* En infern, ab què la .j.ª potència de la ànima dóna passió a laltra? — *Sol.º* La memòria el enteniment donen passió, en infern, a la volentat en quant la memòria no membra Déu, nel enteniment lentén per ço que la volentat nol am; e la memòria e la volentat donen passió al enteniment, en quant la memòria no membra Déu per ço que ell no entena la sua veritat, ne la volentat no vol amar

1. P, anima.—2. M, ell.—3. P, *om.* car.—4. Pm, dabat.

Déu per ço que lenteniment no entena la sua bontat; e la volentat el enteniment donen passió a la memòria en quant lenteniment entén que eviternalment membrarà contra son apetit natural, e la volentat eviternalment amarà aquella contrarietat de membrar e desamarà la fi de membrar, e encara de entendre e damar. Daytals passions plàcia a Déu quens vulla guardar, car passions són tan grans que hom no poria scriure ne aestmar.[1]

¶ *De la fi daquest libre*

Fenit és aquest libre en la ciutat de Roma per gràcia de nostre Senyor Déus;[2] e és libre ab lo qual hom[3] pot conèxer Déus, com sia açò que ànima racional sia ymage e semblança de Déu, e açò mateix dàngel, lo qual pot hom conèxer per ço que dànima dit havem. ¶ Potne hom encara conèxer les accions e passions que hànima ha en si matexa e en altra, e la manera segons la qual pren los obgects e multiplica les spècies; e moltes daltres coses hútils pot hom conèxer si ha conexença daquest libre, qui és fet per honrar, servir e conèxer, membrar e amar nostre Senyor Déus. Amén.[4]

---

1. m, exprimere.—2. m, *om.* Fenit es... Senyor Deus.—3. m, Cum isto libro potest homo.—4. m. Finitus fuit hic liber in civitate Roma anno Incarnationis nostri Domini Jesu Christi *MCCXCIV*: P, *af.* liber in quo est signata essentia anime rationalis sua natura, sue potencie et sui actus intrinseci et extrinseci, unde cum anima sit una pars hominis et melior pars, idcirco iste liber est multum utilis homini ad sciendum. Sciatur ergo hic liber per hominem ut per ipsum de se ipso cognitionem obtineat seu habeat, et per cognicionem sui ipsius sciat melius intelligere, recolere et Deum amare. *En el còdex M llegim:* Hoc opus scriptum et finitum est de mandato nobilis viri domini Presivallis Spinule, civis Janue, per Bindum Guastappum pisanum, olim in Janua captiuum, nunc uero, humanitate eiusdem, lumine libertatis gaudentem. ¶ Sit nomen domini benedictum in secula. Presens uolumen continens tria salutifera opera, in quorum primo agitur de misterio oficiali gloriose uirginis Marie, in secundo de declaracione articulorum fidei, in tercio et vltimo de anima, presentetur Excellentisimo domino Frederico tercio, Dei gracia Regi Sicilie, ducatus Apulie, principatus Capue, ex parte domini Presiuallis Spinule ciuis Janue deuotissimi regie magestatis, quem si placet dignetur habere conmissum et in sui gracia conservare.

Libre dels Angels

SIGLA

c = Ms. català del s. XV de la Biblioteca Reial de Munich, base de l'edició.

l = Ms. llatí del s. XV de la Biblioteca Provincial de Palma de Mallorca.

[ ] = Afegits als mss.

< > = Inclusions, generalment traduides de la versió llatina que manquen al text bàssic.

DEUS qui sots actu pur molt alt e excellent, sobre tots actus[1] intelligible e amable: .I. home, Sènyer,[2] pobre peccador, ab gràcia e ab ajuda vostra fa aquest LIBRE DELS ANGELS per tal queus pusca amar e conèxer[3] en los actus de vostres divines dignitats.

Del pròleg

CON sien los àngels tan nobles creatures e sien, a utilitat nostra, participants ab nosaltres en endresarnos a amar e a conèxer nostre senyor Déus, per açò és cosa molt covinent quens esforcem, a nostre poder, en amar e conèxer, obeir e honrar los àngels benignes. ¶ E per açò nos componem est libell,[4] lo qual departim en .vj. distinccions:[5]

¶ La primera distincció és en provocar àngels ésser.[6]

---

1. I, super omnes alios.—2. I, *om.* senyer.—3. I, ut melius possit vos intelligere et diligere.—4. I, librum.—5. I, *om.* lo qual departim en .vj. distinccions.—6. I, De divissione huius libri. Iste liber dividitur in sex distinctiones.

¶ Segona és de la disposició dels àngels.

¶ Terça és de la fruició que fan en Déu.

¶ Quarta és de la locució que han ab si mateys e ab nosaltres.[1]

¶ Quinta distincció és de la glòria que han los àngels benignes.

¶ Sexta és de la pena que han los àngels malignes, los quals són apellats demonis.

2. La primera distincció és departida en .vij. parts, so és assaber, en .vij. dignitats de Déu per les quals entenem provar àngels ésser, les quals dignitats són aquestes: bonea, granea, poder, saviesa, amor, justícia, perfecció.

¶ La condició desta distincció és con per les .vij.[2] dignitats sia reglat e hordenat tot lo libre e elles sien comensaments de tot lo libre, les rahons del qual se formen e sendressen[3] per los .vij. comenssaments, ço és a saber, les .vij. dignitats,[4] afermant totes aquelles raons per què los comenssaments[5] mils se covenguen la .j. ab laltre.

3. La segona distincció és departida en .v. parts, les quals són aquestes: essència, ens, substància, propietats, condicions.

¶ La condició desta distincció és con sia reglada e hordenada[6] sots les divines dignitats, e con de grau en grau sien ses parts[7] hordenades[8] les unes en les altres.

4. La terça distincció és departida en tres parts: la primera és con los àngels fruexen Déu per actu de intelligència; segona és con lo[9] fruexen[10] per actu de volència; terça con lo[11] fruexen per actu de recolència.[12]

¶ La condició desta distincció és con la fruisió sia de les .vij. dignitats divines en .vij. propietats dels àngels, les quals són dexendents de la influència de les divines[13]

. l, in seipsis et nobiscum.—2. l, qualiter per has septem.—3. l, formentur et dirigantur.—4. l, *om.* so es... dignitats.—5. c, comessaments.—6. c, hordenada (h, *raspada, passim*).—7. l, sue proprietates.—8. c, hordenades.—9. c, los.—10. l, illa fruuntur.—11. l, illa.—12. l, conveniencie.—13. l, dictarum.

dignitats, e aquestes propietats són creades e apellades en semblant nom de les dignitats, per so car cascuna dignitat influeix propietat en los àngels benignes a sa semblança, axí com bonesa increada qui influeix en àngell bonea creada,[1] e granea increada granea creada, e cetera.[2]

5. Quarta distincció és departida en .iij. parts: la primera és con cascú àngell parla mentalment en si mateix;[3] segona és con los uns àngels parlen ab los altres; terça és con parlen ab los hòmens.

¶ La condició desta distincció és con la locució seguesca la regla de les .vij. dignitats en les .vij. propietats dels àngels, e sia per los actus de intelligència volència e conveniència.

6. Quinta distincció és departida en .vj. parts: primera és con los àngels han glòria en Déu; segona és con han glòria en si mateys; terça és con los uns han glòria en los altres; quarta és con han glòria los àngels benignes de la pena[4] dels demonis; quinta és con han glòria de la glòria[5] dels hòmens justs; sexta és con han glòria dels hòmens peccadors[6] qui són dampnats.

¶ La condició desta distincció és que la glòria dels àngels sia per les .vij. dignitats de Déu e los actus de la intelligència, volència, recolència en la entitat en ques nexen,[7] e que sia merida[8] per aquels actus en les propietats dels àngels segons ques cové.

7. Vj. distincció és departida en .vj. parts per contrari seny de la glòria que han los àngels benignes,[9] segons les .vj. parts damunt dites

¶ De la condició desta distincció és que los demonis hajen pena per contrari seny de la condició dels àngels benignes.

---

1. l, *om.* qui influeix... creada.—2. l, magnitudinem increatam ad suam similitudinem et sic de aliis.—3. l, est qualiter angeli loquuntur in seipsis.—4. l, in pena.—5. l, in gloria.—6. l, in pena peccatorum hominum.—7. l, in qua oriuntur.—8. l, et quod sint merita.—9. l, maligni.

¶ Comença la primera distincció on se prova àngels ésser

A provar ésser àngels covenen .viij. probacions ésser feytes, so és asseber, en provar ens on sia intelligència, volència, recolència, e que sia substància estant dejús potències les quals hajen actus, per les quals[1] hajen les .vij. propietats damunt dites. On, provat aquest ens ésser, entenem haver provats àngels, a la probació dels quals asignam[2] .viij. rahons, de les quals és aquesta la primera, e axí les altres *sucesive*.

I. *De bonesa*[3]

BONEA és en Déu ab granea, poder, saviesa, amor, justícia e perfecció, la qual bonea és amable com sia cosa que amabilitat se convenga ab bonea en granea, poder e cetera[4] e si[5] bonea e amabilitat se descovenien, descovenries majoritat de bé en granea e covenriensi menoritat de bé contra justícia, amor, granea e perfecció, ⟨e amabilitat se descovenria ab justícia, amor, granea e perfecció⟩; e açò és inconvenient e contra les condicions dest libre. E cor[6] bonea e amabilitat se covenguen, e sens intelligència nos porien convenir en granea, saviesa,[7] amor, justícia e perfecció, donchs covés de necessitat, segons les condicions e la concordança de bonea, granea, e cetera, e de amabilitat e intelligència,[8] que Déus haja creat ens on sia intelligèn-

1. l, per quos. — 2. l. assignantur. — 3: l, De probatione per bonitatem. — 4. l, cum sit hoc per quod amabilitas convenit cum bonitate et magnitudine potestatis, sapiencie etc. — 5. l, nam si. — 6. l, et cum. — 7. l in magnitudine sapiencie. — 8. l, et amabilitas et intelligencie.

cia, a la qual sia objecta bonea en granea, poder, e cetera, lo qual ens[1] és àngel, lo qual encercam ab los actus de les divines dignitats.

II. *De granesa*[2]

GRANEA és en Déu ab bonesa, poder, justícia e cetera,[3] la qual granea és ten gran en bonea, poder e cetera, ques cové a ésser object a intelligència creada per so que la entena gran en bonea, poder e cetera;[4] e si⟨s⟩ descovenia granea a ésser object de intelligència, covenrias ignorància ab granea e intelligència ab menoritat,[5] la qual ignorància se covenria ab bonea, poder e cetera, qui ab granea se convenrien, e justícia se covenria ab injustícia,[6] e imperfecció ab perfecció, e privassió de bé ab bonea, e açò és inconvenient; per lo qual és demostrat que granea se cové a ésser objecta[7] a intelligència creada, a la qual no poria ésser perfet object sens volència qui sia amant la granea objecta[8] a intelligència, la qual no la poria haver perfetament per objecte sens volència ab qui sia .j. ens havent enteniment e volentat ab què entena e am la granea de bonea, poder, e cetera.[9]

III. *De poder*[10]

PODER pot en Déu segons granea de si matex e de bonea, saviea, amor, justícia e perfecció, e per açò pot en

1. l, cum sit obiectum bonitas in magnitudine potestatis, sapiencie quod quidem ens...—2. c, De granesa *d'altra mà:* l, Per magnitudinem.—3. l, potestate, sapiencia, amore et perfeccione.—4. l, eo quia oportet esse obiectum intelligencie create propter hoc ut intelligat eam magnitudinem in bonitate, potestate etc.—5. l, parvitate.—6. l, iniuria.—7. l, obiectum.—8. l, obiectum.—9. l, cum quibus intelligat et diligat magnitudinem, potestatem etc.—10. l, De probacione per potestatem.

creada intelligència e volència[1] ab ⟨la⟩ granea damunt dita; per la qual granea cové que poder haje creada ⟨conve⟩niència[2] qui sia de[3] intelligència e volència, per tal que hajan en quis covenen a pendre per object[4] lo poder qui és en bonea, granea e cetera; cor si no havien en ques covenguessen, aurien enperfecció a pendre[5] per object lo divinal poder, lo qual seria contrari a bonesa, granea, saviea e cetera, si no donava a intelligència e volència tot so per què mils se covenguessen ab los objects als quals son creades, als quals se mouen intelligència,[6] volència e conveniència, ixent[7] conveniència de intelligència e volència, fruents intelligència e volència, poder de bonea, granea e cetera,[8] ab conveniència on sien enformades les .vij. propietats creades en intelligència e volència per les .vij. dignitats increades; e aquesta conveniència[9] cové ésser egual subpòsit a intelligència e volència en creat poder,[10] bonea e cetera,[11] per tal que lo poder increat ne sia a major[12] granea increada de bonea, saviea e cetera, entès per intelligència e amat per volència.[13]

IV. *De saviesa*[14]

SAVIEA se concorda ab bonea, granea, poder e cetera. On, si intelligència, volència e conveniència són destinctes propietats estans .j. ens unit de totes .iij. sens distincció e confusió de les .iij. propietats, havents[15] en aquell ens cascuna propietat, participació e comunicassió la una ab laltra en reebra influència de les divines dignitats, havent cascuna

1. l, et ideo potest intelligencia et volencia in creatura cum magnitudine supradicta.—2. l, habeat creaturam convenientiam.—3. l, *om.* de.—4. l, ut habeat in quo conveniat ad attingendum pro obiecto.—5. l, ad attingendum.—6. l, quibus sunt create et ad que se moverent cum intelligencia.—7. l, existente.—8. l, potestatis, bonitatis et magnitudinis etc.—9. c, inconveniencia.—10. l, in potestate creata.—11. l, *om.* bonea etc.—12. l, ut potestas increata sit in maiori.—13. l, et dilecta per voluntatem.—14. l, De probacione per sapienciam.—15. l, habente.

de les .iij. propietats en si mateixa e en aquel ens e la una en laltra les .vij. propietats comunes creades, informades [1] a la semblança de les .vij. dignitats increades, seguexse en major [2] concordança de lus que ha saviea en les creatures ab bonea, granea e cetera; cor [3] estant intelligència gran per si matexa en sa entitat sens participació en volència e conveniència ⟨en .j. ens qui sia en entitat distinct per intelligència, volència e conveniència⟩ [4] de què sia ajustat e que sien essència daquel, e en qui [5] sia bonea, granea e cetera, no poria ésser ten gran a entendra la bonea, granea, poder, saviea, amor e perfecció de Déu, con fa si és ab volència e conveniència [6] .j. ens incorruptibla e inmortal; e asò mateix se segueix de volència e conveniència; e cor se cové ab la saviea de Déu per què mils sia object [7] a la intelligència, volència e conveniència en granea de si matexa e de bonea, poder e cetera, per açò és significat que totes tres les potències e [8] propietats són .j. ens, lo qual deyim que és àngel estant .j. dejús a sos començaments, los quals són [9] intelligència, volència e conveniència qui són dejús, per efectu, a la bonea, granea de Déu e cetera.

V. *De amor* [10]

AMOR vol que aquell ens qui és àngel sia substància estant dejús a .iij. potències, havent cascuna potència son propri actu, so és a seber, que entendre sia actu de intelligència, e voler de volència, e convenir, amar e entendra sia actu de conveniència; e si asò no volia amor, seria contra la bonea, granea e cetera qui han ordenat con la essèn-

1. l, et informata. — 2. l, sequitur inde mayor. — 3. l, nam. — 4. l, in uno ente quod sit in entitate distinctum per intelligenciam, volenciam et conveniencia m. — 5. l, ex quibus sit unitum et que sint in essencia illius in quo. — 6. l, si est cum volencia et totum convenit. — 7. l, ut melius sint obiecta. — 8. l, vel. — 9. l, unus in suis principiis que sunt. — 10. l. de probacione per amorem.

cia del àngel sien[1] intelligència, volència e conveniència, enaxí con matèria e forma o[2] los quatre elements qui són la essència del cors elementat, compost[3] de matèria e forma, e aquel cors és ens per si estant, e cor cada element hi retén[4] sa virtut e en ell són mescladament, per açò aquel ens és convertit en substància, estant per potències[5] dejús actus als quals és sobject; e per açò mesclas lur[6] virtut en lo cors, e diversificas per potències[7] e per actus. On, con sia cosa inpossible que[8] amor sia contra bonea, granea e cetera, per assò en la volentat de amor[9] e en ço quis cové hordenar[10] segons granea de bonea, poder e cetera, és manifestat que àngel és substància en la qual[11] àngel se mescla la virtut de sa essència; e cor és substància dejús potències,[12] conservas la diversitat de intelligència, volència e conveniència en les potències e en los actus per substància, sens la qual seria confusa la distincció qui és en la escència del àngel, e no hauria en qui fossen ajents havents[13] actus ni en qui lurs condicions fossen conservades.

VI. *De justícia*[14]

JUSTÍCIA e[15] actus de intelligència, volència e conveniència que frueixen, bonea,[16] granea e cetera, nos descovenen, e si justícia era contra aytals actus, seria contra les potències privant de lurs actus ab poder e amor[17] contra bonea, granea, saviesa, perfecció, per la qual privassió dactus serien les potències confuses e la entitat del àngel nos convertiria[18] en substància e seria, en aquella entitat, mesclada

1. l, sit.—2. l, ut.—3. l, esse corporis compositi.—4. l, tribuit ei.—5. l, per potenciam.—6. l, eius.—7. l, potenciam.—8. c, [que].—9. c, [a]mor.—10. l, quod convenit se ordinare.—11. l, in quo.—12. l, sub potenciis existens.—13. l, in quo foret ens habens actus.—14. l, De probacione per justiciam.—15. l, est: l,[1] et.—16. l, qui fruantur bonitate.—17. l, amando ab ipsis earum actus cum potestate amoris.—18. l, non convenirent.

e confusa sa essència, en la qual, intelligència, volència e conveniència privarien de virtut per menoritat [1] de justícia contra granea de bonea, poder e cetera; e cor açò sia inpossíbol, donchs, per lo contrari de la inpossibilitat és provat que en àngel cada propietat reté [2] sa pròpia virtut per la qual ha cascuna son propri acte, per lo qual propi actu és provada la potència ésser, per la qual és possible son actu, lo qual actu seria inpossíbol en la privassió de la potència, si aquela potència era en privació.

VII. *De perfecció* [3]

Perfecció se cové ab potències per actus, e per açò perfecció de bonea, granea e cetera, ha [4] creades potències en ésser engelical per so qui hi sien actus per los quals perfecció de bonea, granea e cetera, sia objecta [5] a les potències, a les quals no poria ésser objecta sens actus; e [6] si los actus eran en privassió per lo voler damor, qui ab poder, [7] justícia se cové, seria privada perfecció en aquel voler ab inperfecció de poder e de justícia, la qual inperfecció [8] se concordaria ab perfecció de justícia e de poder qui ab lo voler damor són una cosa mateixa en Déu; e cor asò sia contradicció, donchs, per la provació [3] de la contradicció és manifestat que en les potències dels àngels [10] són actus de necessitat, segons que s cové a la perfecció de bonea, granea e cetera, los quals actus són entendra, voler, convenir.

---

1. l, per maioritatem.—2. l, igitur per contrarium impossibilitatis probatur quod angelus.— in qualibet proprietate habeat. - 3. l, De probatione per perfectionem.—4. c, h[a]: l, habent.—5. l,[1] [sint] subiecta.—6. l, nam.—7. l, et.—8. l, que quidem perfectio.—9. l, per impossibilitatem.—10. l, angeli *gen. sing.*

VIII. *De bonea*[1]

BONEA de granea, poder e cetera ha[2] concordança con do semblança de si mateixa en granea, poder e cetera, per tal que per aquella semblança sia coneguda e amada en granea, poder e cetera, e per aytal concordança dóna la divinal bonea ab granea de poder e cetera, propietats qui són grans en bonea, poder e cetera, les quals propietats[4] són donades a ens engelical per tal que en aquelles reeba influència de les dignitats qui sens les propietats no porien influir gràcia ni benedicció en àngel, ni donar de si matex[5] manifestació; e[6] si les propietats bonea no donava pus que na poder, seria son voler contra justícia, granea, perfecció,[7] saviesa e poder,[8] per la qual contrarietat privaria granea de justícia, perfecció, saviesa e poder, en bonea, per la qual privassió participaria privació de bé, qui és mal, ab bonea, granea e cetera. On, con asò sia inpossíbol, donchs, covése de necessitat, enperò no de actu de necessitat, mas per necessitat de benignitat,[9] granea e cetera, que bonea do de si senblansa en granea[10] e cetera, per la qual semblança creada sia condicionat lens ab tals propietats que puscha ab ellas fruir les dignitats[11] insesentment, e en qual que loch sia, e tots temps sens fi e sens altre miyà. E si aytal ens no podia reebra aytals propietats, seria inperfecció de granea, poder e cetera, en bonea, la qual privassió és inpossíbol.[12]

---

1. l, De octava et ultima probacione.—2. c, [de]: l, cum.—3. c, [h]a.—4. l, qualiter tribuat similitudinem de ipsa magnitudine, potestatis etc, sicut propietates que sunt magne in bonitate, potestate etc. que quidem proprietates tribuuntur...—5. l, et seipsis.—6. l, nam.—7. l, potestatem.—8. l, et perfectionem.—9. l, sit impossibile ergo oportet de necessitate coacta [scilicet] per necessitatem bonitatis.—10. l, *af.* potestate.—11. l, *om.* que puscha... dignitati.—12. l, per has octo raciones supradictas provabimus.

¶ Per les .viij. rahons damunt dites havem provat ésser àngel segons necessitat del ús[1] que les dignitats merexen haver per noblea de si matexes en les creatures; e per àngel havem provat ésser àngels; cor en privació de molts àngels no bastaria a reebra .j. àngels tot so quis cové a molts àngels segons granea de bonea, poder e cetera; e cor home ni altra creatura no haja la disposició qui cové haver segons so qui és covinent a ésser donat e creat per les dignitats,[2] per asò és provat que àngels són, los quals han la entitat e disposició[3] damunt provada per los actus de les dignitats.[4]

1. l, secundum necessitatem actuum.—2. l, per divinas dignitates.—3. l, et dignitatem.—4. l, divinarum dignitatum.

¶ De la segona distincció

AQUESTA distinció és departida en .v. parts segons que en lo pròlech és contengut, so és a seber: essència, ens, substància, propietats e condicions. On, primerament direm de essència e puix, per conseqüent, direm de les altres.

I. *De essència*[1]

AQUESTA part essència és[2] departida en .iij. parts les quals són intelligència, volència e conveniència, e primerament de intelligència tractarem.[3]

1. ¶ *De intelligència*[4]

Volència reebent virtut e influència de les dignitats qui en ella enformen[5] propietats, so és a seber, bonea, granea, poder e cetera, vol intelligència aquestes condicions,[6] so és a seber, que intelligència sia forma pura per si estant propietat personal per so que no sia enbargada a entendra, e que per si matexa per sa pròpia virtut entena incessantment[7] les dignitats de Déu, e que de sa entitat e natura matexa haje bonea, granea e cetera, a ésser[8] aprehensiva en tot so que entén e intellectiva per gràcia de les dignitats; e si la volència no volia[9] aquestes condicions ten altes en la intelligència e volia que entesés pus baxament,[10] se-

1. l, de essencia angelica.—2. l, que est de divina (l.[1] essentia).—3. c, tractaren.—4. l, de intelligencia angelica.—5. l, dignitatum in ipsa informant.—6. l, [et] vult voluntas illas condiciones.—7. l, secundum quod per seipsam et per suam propriam virtutem intelligat incessanter.—8. l, potestatem ad essendum.—9. l, et si nolet.—10. l, et vellet quod intelligeret magis harum.

ria contra justícia e contra granea de poder e bonea, poder, saviea e perfecció, e contra la granea de si mateixa; e si la volència volia les autes[1] condicions en la intelligència, e la intelligència no havia aquelles, seria la volència defectiva e passiva[2] en son actu on privaria granea de bonea e cetera,[3] e les dignitats no enformarien les propietats en volència ab perfecció de bonea, granea ⟨e cetera, e serien contraries a la granea⟩ de lur semblança en intelligència e volència: per la qual contrarietat la divina granea seria en lurs que bonea, poder e cetera, han en les creatures contra si matexa, e açò és inconvenient; per lo qual és manifestat que les condicions que vol volència són ⟨en⟩ intelligència, sens les quals volència no hauria perfecció en ses condicions matexes.[4]

¶ Conveniència convé de intelligència e de volència, ixent de lurs condicions que intelligència sia condicionada a entendre e a ésser aprensiva pus altament que calor en ésser calefactiva, ne vista corporal en ésser visiva, ni lugor en ésser luminificativa, ni memòria en ésser memorativa; cor la calor no pot ésser calefactiva sens miyà e sens moltes formes ajents e pacients en cors compost,[5] ni vista corporal no pot ésset visiva sens calor[6] e lugor e àeer, ni lum no pot luminificar per si sens àeer e sens calor,[7] ni la memòria no pot ésser per si memorativa sens cors humà, e sens innorància possíbol[8] no pot participar ab los objects que pren; e per açò totes aquestes potències són defectives en granea, de poder perfecció[9] e bonea; per la qual inperfecció no abasten a la dignitat que a intelligència se cové segons que aquella és part essencial dàngel quis cové ab les condicions qui a intelligència se coven⟨en⟩[10] per tal que àngel[11] sens tot miyà pusque entendra la divina es-

1. l, alias: l.[1] illas alias.—2. l, parva.—3. l, unde privaret magnitudinem ab eternitate, potestate etc.—4. l, cum suis met condicionibus.—5. l, *om.* compost.—6. l, colore.—7. l, *om.* e lugor... sens calor.—8. l, paciva.—9. l, in magnitudine bonitatis, potestatis, perfectionis.—10. l, *om.* segons que... covenen.—11. l, propter hoc quod angelus.

sència e ses dignitats; e con[1] conveniència cové enaxí en condicions de intelligència, per ço quen sia pus a ensús la es escència del àngel[2] en bonea, granea e cetera, per açò[3] justícia divina dóna a intelligència les condicions que y cové justícia creada[4] de conveniència; cor si no ho feya, seguirsia que granea creada de justícia, bonea, poder e cetera, se convengués mils ab majoritat, que la[5] justícia de Déu en bonea e cetera, e açò és inpossíbol; per la qual inpossibilitat[6] és significat con intelligència cové èsser condicionada a entendra les dignitats de Déu e les creatures.

2. *De volència*[7]

Intelligència entén que si volència és forma essencial simpla[8] estant per si propietat personal distincta de si e de conveniència e[9] estant pur actu sens matèria en quant és forma e propietat, pus alta nés en voler[10] les dignitats e pus gran granea pot contenir en si de bonea, poder e cetera, estant[11] volència volent per sa virtut e propietat mateixa e essent[12] volència sa bonea, granea e cetera, mateixa segons que volència vol: açò mateix de intelligència e de conveniència; e si volència ha aquestes condicions ten grans que y pot[13] entendra intelligència segons ses condicions e les condicions de conveniència per lo poder de granea en bonea, saviea creada e cetera, e per gràcia de poder increat in granea, saviea e cetera, es volència per aqueles condicions[14] que entén intelligència,[15] concordant, en granea de bonea, poder e cetera, ab intelligència e conveniència. E si volència no ha les damunt dites condicions, és defectiva en son voler e concordas ab menori-

1. l, et quia.—2. l. ut sit superius esse angeli.—3. l, ergo.—4. l, que coveniunt create.—5. l, quam cum.—6. l, *om.* en bonea... inpossibilitat.—7. l, De volencia angelica.—8. l, *om.* simpla.—9. l, *om.* e.—10. l, altior ad volendum.—11. l, continere bonitatem, potestatem etc. existente.—12. l, et sentit.—13. l, quas potest.—14. l, *om.* condicions.—15. l, sapiencia.

tat de bonea e cètera, per la qual[1] defall granea divina en lús de perfecció en granea[2] de bonea creada e cètera; per lo qual defalliment les propietats són defectives en la entitat de volència a reebra per objects los actus de les divines dignitats; e cor asò sia inconvenient, donchs provat és que aquelles condicions són en volència que entén ab granea de bonea e cètera, intelligència.

¶ Conveniència cové ab granea de justícia en bonea e poder e cètera de volència, que sia volència condicionada en tal manera,[3] que ses condicions se concorden ab les condicions de intelligència per tal que conveniència naja perfetes condicions en granea de bonea,[4] poder e cètera, per la concordança de volència[5] e intelligència; e[6] si aytals condicions conveniència no convenia[7] en volència, hauria defectiva granea de justícia[8] en conveniència, per lo qual defalliment defaliria a reebra influència de les divines[9] dignitats segons granea de justícia; lo qual defalliment[10] és inconvenient segons la granea de lús que la justícia de Déu ha en bonea, granea e cètera,[11] de intelligència, volència e conveniència; e cor conveniència cové menbrar en volència perfetes condicions, per asò vol volència, en[12] intelligència e conveniència, ab granea de justícia e cètera, en la bonea, granea de Déu e en lús que les dignitats han en les creatures; e és volència propietat simpla havent pur actu en granea de justícia e cètera, e francament, e vol[13] justícia, en so,[14] sos actus, los quals ha en bonea, granea[15] e cètera, de si mateixa, participants ab los actus de intelligència e conveniència[16] en entitat angèlica de l⟨a⟩[17] qual totes .iij. les propietats personals són escència. On, con açò

1. l, cum maioritate bonitatis, magnitudinis, etc. propter quod deficit magnitudo divina.—2. l, in sui perfectionis magnitudine.—3. l, in velle qua sibi intelligit intelligencia cum magnitudine potestatis etc. volencia quod volencia sit condicionata taliter.—4. l, in magnitudine, bonitate.—5. l, voluntatis.—6. l, nam.—7. l, non haberet.—8. l, *om.* de justicia.—9. l, diversarum.—10. l, effectus.—11. l, *om.* e cetera.—12. l, *om.* en.—13. l, et libere vult.—14. l, *om.* so.—15. l, in magnitudine et bonitate.—16. l, et volencie et conveniencie.—17. l, cuius

sia enaxí, donchs, segons so que damunt és dit, condicioneyan[1] conveniència la volència, qui ha tot ço que vol e que li cové segons conveniència de[2] granea en bonea, poder e cètera; e si aytal volència era enaxí condicionada en home, hauria home volentat en tot so que volria ab justícia, e hauria tot so que volria ab son poder mateix, reebent influència sens tot miyà de la bonea, granea e cètera, de Déu.

3. *De conveniència*[3]

Entelligència entén segons ses condicions de volència, que conveniència se cové a ésser[4] propietat personal qui sia forma simpla destincta per si sens matèria, havent actu pur en granea de bonea, poder e cètera, per tal que pusca ab justícia reebra influència de les dignitats;[5] per la qual influència sa granea de bonea, poder e cètera, sia en perfecció, en la qual no seria sens la influència e les condicions damunt dites; e cor intelligència entena en son entendra conveniència de justícia en granea de bonea, poder e cètera, entenent en conveniència les condicions damunt dites, per açò és demostrat que les condicions que intelligència entén ab justícia, conveniència, són en conveniència, cor si no ho[6] eren, inpossíbol cosa seria que intelligència se concordàs ab granea de bonea, poder e cètera, entenent les condicions que ab conveniència se covenen.

¶ Volència vol[7] que conveniència sia en egual subpòsit a si matexa e a intelligència[8] en granea de bonea, poder e cètera; cor si volència volia que conveniència fos major que intelligència o que si matexa per ço con és propietat ixent damduas, volria volència que so en què conveniència seria major no possehís[9] de si matexa ni de in-

1. l, conveniencia condicionat.—2. c, [de].—3. l, De conveniencia angelica —4. l, suas condiciones [et] voluntatis quod convenienciam convenit ad essendum.—5. l, a dignitatibus divinis.—6. c, *om.* h.—7. l, intelligendo que conveniencie conveniunt volencia vult.—8. l, sibi ipsi et intelligencie.—9. l, non procederet.

telligència, e seria son voler contrari a sa granea mateixa e a la granea de intelligència; e cor aytal contrarietat engenràs en volència injúria[1] e privació de granea en bonea, poder e cètera, per açò és demostrat que volència vol egualtat de conveniència ab si matexa e ab intelligència en granea de bonea, poder e cètera; per la qual granea e cor volència és son poder mateix en so que vol ab perfecció de granea, saviea e cètera, per açò és conveniència simpla suppòsit egual a intelligència e a volència: enaxí con lome fill de[2] son pare e de sa mara, qui és egual a amdós en entitat de humana espècia; e si en[3] conveniència nos seguia so quey vol volència ab justícia, seria granea de lús que les dignitats han en voléncia, defectiva contra bonea, poder e cètera;[4] e açò és inconvenient.

¶ Dit havem de intelligència, volència e conveniència e provades havem lus condicions. Ara cové dir e provar con són ensemps .j. ens conpost[5] de totes .iij., lo qual ens és àngel. e[6] totes .iij., ⟨són⟩ sa[7] essència, e segons lus condicions cové ésser condicionat.

II. *De ens angelical*

AQUESTA part és departida[8] en tres parts: la primera és de nombre; segona és de forma; terça és de matèria. On, primerament direm de nombre.[9]

1. *De nombre*[10]

Bonea se cové ab major perfecció en granea que en poquea, e per açò vol amor que de[11] intelligència e volència

1. l, est generans in volencia iniuriam.—2. c, [de].—3. l, et sic si in.—4. l, defectiva ex usu quem dignitas habet in volencia contra dignitatem, bonitatem etc.—5. l, unum ens unum compositum.—6. c, en.—7. l, et omnes tres sunt sua.—8. l, Hec 2.ª pars que est de ente dividitur.—9 l, de numero angeli.—10. l, De numero angeli.—11. l, *om.* de.

e conveniència sia ajustat .j. ens estant entenent amant convengut[1] en creada bonea, granea e cètera, de intelligència, volència e conveniència; e cor aytal voler damor sia ab justícia de bonea, poder e cètera, per açò entén intelligència si mateixa major, si és ab volència e conveniència .j. ens, que si era per si mateixa estant una propietat sens participassió en una unitat[2] de si matexa e de volència e de conveniència; e cor aquesta major granea de bonea, poder e cètera, és ab[3] intelligència, per açò conveniència covés en la granea que entén intelligència e que vol volència, e lo poder de Déu qui és una cosa ab la bonea, granea, saviea e amor e[4] ab justícia, complex[5] la granea, volència e conveniència[6] en ésser .j. ens angelical, del qual ensemps les .iij. propietats sien essència; e si asò no era enaxí, seguirsia que la bonea de Déu fos contra la granea de intelligència e volència e conveniència, e entendria intelligència inperfecció de bonea, granea e cétera, en si matexa e en volència e conveniència contra la volentat damor, justícia, poder, granea e perfecció e saviea[7] qui són dignitats, al fruïment de les quals són creades les .iij. propietats ab granea de bonea[8] e cètera; e cor aytal entendra sia inconveniència contra volència e contra granea de bonea, poder e cètera,[9] per asò entén intelligéncia que àngel és ajustat e unit de totes .iij., estant .j. ens on són totes .iij., estant en les propietats e virtuts.

¶ Granea de bonea, poder e cètera, privara[10] en àngel si hagués en si nula altra natura ni entitat qui no derivàs ni vengués de intelligència e volència e conveniència, cor làngel no fóra ten gran en poder dentendra, voler e concordar a entendra e a amar Déu e ses dignitats ni si

1. l, et conveniens.—2. l, veritate.—3. l, intelligat.—4. c, [e].—5. l, complent.—6. l, voluntatis et conveniencia.—7. l, et potestatis, magnitudinis et perfectionis.—8. l, *af.* potestatis.—9. l, *om.* e cor aytal... e cetera.—10. l, ex omnibus tribus proprietatibus unum ens ubi sunt tres proprietates et sua entitas, proprietas, et virtus, magnitudo potestatis et veritatis etc. privarentur.

mateix e ses propietats: cor enaxí cor home qui ignora e cessa de amar e de haver conveniència enfre son voler e son entendra per so cor és compost daltra natura qui no és ten solament intellectual, ans és corporal, enaxí àngel sagra a innorar e a privassió damar e de convenir si hagués altra essència qui no fos de intelligència, volència[1] e conveniència; e cor la major granea e la pus pura en entendra e amar e en convenir[2] sia per granea de justícia en la volentat de Déu, per açò és demostrat en lo voler de la amor qui ama la bonea, granea, poder e cètera, en àngel, que la esséncia del àngel[3] està solament de les .iij. propietats personals.

¶ Poder ha[4] àngel de entendra e amar la bonea, granea e cètera, de Déu,[5] e pot convenir e concordar son entendra e amar en bonea, granea e cètera; mas no ha poder que en la bonea de Déu pusca bonificar ni en la granea magnificar ni en lo poder possificar, e açò mateix se segueix de les altres dignitats de Déu; mas per la bonea de Déu pot bonificar en son entendra e amar e convenir, on se pot seguir granea de ça bonea, poder e cètera, e açò matex pot fer en home, salvant emperò a home[6] son franc arbitre.[7] On, con açò sia enaxí, donchs demostrat és que àngel no ha necessitat con sia sa essència[8] de més de tres coses,[9] cor aquelles li abasten a açò per què[10] és creat, so és a saber, per entendra e amar Déu, e per concordar en bonea[11] e cètera, son amar e son entendra; e cor la justícia de Déu e son poder sien una cosa matexa, per asò lo poder de Déu, qui és una cosa ab son voler, no ha volgut que àngel haya nula superfluïtat per tal que sa granea sen concort mils en bonea, poder e cètera.[12]

---

1. l, *om.* volencia.—2. l, et purior intelligere, diligere, convenire.—3. l, qui diligit magnitudinem bonitatis, potestatis etc. et etiam in angelo, quia essencia angeli.—4. l, personalibus potestatem habet.—5. l, *om.* de Deu.—6. c, homa.—7. c, arbitra.—8. c, essencia.—9. l, cum non sit una essencia nisi de tribus rebus.—10. l, et ei per quod.—11. l, *af.* et magnitudine.—12. l, concordat melius cum magnitudine, potestate Dei etc.

¶ Saviea no contradex perfecció en Déu, e per açò si àngel era de intelligència ten solament o de volència de conveniència, o era de .ij. parts[1] e que noy fos la terça, seguir[2] sia que saviea contradixés perfecció de granea en lús que ha saviea en àngel,[3] qui és sa[4] creatura, con sia cosa que perfecció dàngel[5] sia en major granea si àngel és de totes tres les propietats, que no seria si era de una o de dues ten solament; e cor sia inpossíbol que saviea e perfecció, que una ⟨cosa⟩ matexa són en Déu ab granea, justícia e cètera, se contrasten en àngel ni en nulla creatura, per asò és demostrat en la saviea e perfecció de Déu e en la granea, bonea[6] e cètera, dàngel, que de necessitat se segueix que en àngel són totes .iij. les propietats, cor si no ho[7] eran, seguirsenien tots los inconvenients damunt dits.

¶ Provat havem con les .iij. propietats són[8] una entitat, .j. ens, qui es àngel, e con en aquel àngel nos covenen més ni menys propietats personals, e aquesta probació havem feta per les divines dignitats, e per les .iij. propietats, e per les .vij. condicions de àngel.[9]

2. *De forma*[10]

Amor nos covengra ab granea dàngel si en àngel privàs una forma comuna a les .iij. formes[11] de la essència; cor unitat sens forma nos poria convenir ab granea de bonea e cètera; e cor la amor qui és dignitat ama la granea dàngel, per açò[12] segons granea de bonea, justícia, ab qui amor és una cosa, vol que ⟨en⟩ àngell intelligència, volència e conveniència hi[13] sien una forma comuna a tota la essència

1. l, de duabus proprietatibus.—2. c, segir.—3. l, sequeretur quod sapiencia divina habet in angelo.—4. c, se.—5. l, quod angelus.—6. l, Dei in magnitudine et bonitate.—7. c, o.—8. l, *om.* cor sino... son.—9. l, et per septem condiciones angeli supradictas.—10. l, De forma angeli.—11. l, privaret tres formas.—12. l, dignitas Dei cum magnitudine angeli convenit idcirco.—13. l, sint.

en la qual[1] se convenia tota la escència e tota la virtut de cascuna propietat,[2] per tal que àngel[3] sia molt gran per forma muntiplicada en lajustament e mesclament de tota la forma de intelligència e volència e conveniència: cor enaxí con los elements en cors conpost vénen ab lurs simples formes, don rezulta una forma comuna a totes[4] aquelles, e aquela és pus nobla que cascuna per si e pus nobla que totes ensemps en quant és la fi a la qual se mouen totes les formes a custituir e a donar ésser, enaxí la forma angelical[5] és major en quant és una, que no és[6] cascuna de les formes per si matexa,[7] e fóren les .iij. formes eguals a la comuna forma[8] si cascuna per si pogués en ten gran granea usar de bonea, poder e cètera, con àngel; e cor no ho fan, per açò és demostrat que granea de bonea, poder e cètera, mils se cové a unitat de forma simpla en un ens ésser,[9] que en forma personal sens comunicació daltra forma. On, con asò sia enaxí, doncs per asò és demostrat que la granea[10] de les dignitats és més a ensús que[11] de les creatures, con sia cosa que en Déu no sia una cosa major que altra; e per açò Déus demostra sa granea per semblant e per desemblant forma, estant granea creada major en una forma que en altra.

3. *De matèria*[12]

Justícia increada magnifica la granea creada de la comuna forma angèlica, en quant li dóna subjecta matèria intellectiva e voli⟨ti⟩va e concordativa: cor enaxí con lo fuster qui edifica la nau, fa matèria en sa theòrica de les formes dels fusts on enforma la nau en sa pràtica; e enaxí con

1. l, in quantitate.—2. l, *om.* se convenia... propietat.—3. l, ut angelus.—4. l, ex omnibus.—5. c, engelical.—6. l, *om.* la forma... no es.—7. l, quelibet formarum per seipsam.—8. l, et iam forent omnes forme essenciales forme comunis.—9. l, in uno ente essencie.—10. l, ergo probatur hoc demonstratur quod magnitudo.—11. l, *om.* de les dignitats... que.—12. l, De materia angeli.

lome just qui de los actus de sa memòria, enteniment e volentat, qui són formes, fa matèria en quant enforma de fe,[1] esperança o[2] caritat o justícia o alcuna altra virtut qui és en forma,[3] enaxí la forma del àngel ha dejús si les .iij. formes qui li són dejús per manera de matèria, enformant delles son voler e son entendra e convenir, e son voler e entendre,[4] bonea, granea, poder e cètera; e per açò totes les .iij. formes qui són la essència del àngel són formes en quant són destinctes en propietats personals e enpleguen[5] una forma comuna, axí con los .iiij.[e] elements, segons que havem dit, e sotsposense[6] a ésser matèria con angel per ellas puscha haver voler franch ab intelligència e conveniència en bonea, granea e cètera, de voler e entendra e convenir. E si les .iij. propietats personals nos comunicaven en esta manera en ésser matèria a la universal forma,[7] inpossíbol cosa seria que la forma hagués sos actus ab libertat, de justícia, en granea de bonea e cètera, e volria e entendria e covenria costretament segons sa natura de sa essència, e si ho fayia,[8] inpossíbol cosa seria[9] que yi fos granea de justícia en bonea, poder e cètera, e la justícia de Déu no usaria de granea en bonea, granea e cètera,[10] dàngel; per lo qual poch ús seria contra la granea de bonea, amor, saviea, perfecció ab qui és .j. Déu, e aquest contrari és inconvenient; per lo qual és demostrat que en àngel és[11] la matèria damunt dita, la qual és de formes resultada e convertida en matèria per so quel àngel sia conpost de matèria e de forma sens qui no poria ésser constituit ni establit en ésser .j. ens angelical; e cor[12] sa matèria[13] és pus simpla e pus obedient a la forma,[14] cor és de formes quis comuniquen a ésser matèria sens que

1. l, informat ex ipsis fidem.—2. l, et.—3. l, que est forma.—4. l, in conveniendo in suo velle et intelligere.—5. l, implicant.—6. c. ce.—7. l, materiam universalem forme.—8. l, secundum naturam essencie et si hoc faceret.—9. l, *om.* impossibol cosa seria.—10. l, *om.* e la justicia e cetera.—11. l, que en angel es.—12. l, sed quia.—13. c, materia.—14. l, sue forme.

no y vénen[1] ab matèria, ni perden lurs formes,[2] per asò és àngel pus simpla que altra creatura, e sa matèria se cové pus ab sa forma en àngel que neguna altra[3] matèria ab forma en altra[4] creatura. E con asò sia enaxí, donchs per la matèria angèlica és diversificat .j. àngel daltre, diversificantse per formes segons la disposició de la angelical matèria, la qual disposició és segons que en cascú àngel és sa[5] escència pròpia qui no és de la matèria del altre àngel[6] e quis liura a la forma segons distincció[7] de .j.ª bonea de .j. àngel, distincta de la bonea daltre àngel,[8] e asò mateix se segueix de granea, poder[9] e cètera. E si açò no era enaxí, hauria defalliment de granea en àngel per escència e per actus contra la perfecció que la granea de Déu ha en bonea, poder e cètera.

III. *De substància*[10]

Aquesta part[11] és departida en tres parts, so és a saber: virtut, potències, e actus. On, primerament direm de virtut.

1. *De virtut*[12]

Perfecció no contradex[13] granea de virtut, ans la complex ab granea de bonea, poder e cètera. On, con àngel sia perfeta virtut per escència e unitat e per forma e matèria, estant .j. ens unit de intelligència, volència e conveniència qui són virtuts,[14] e estant conpost de forma e de matèria qui són virtut, cové que aquella virtut qui és àngel unit de los virtuosos comensaments damunt dits, sia comensament

1. l, non conveniunt.—2. l, suas propias formas.—3. c, altre.—4. c, altre.—5. c, se.—6. l, non est alterius angeli.—7. l, disposicionem.—8. l, *om.* distincta... angel.—9. l, de magnitudine potestatis.—10. l, De substancia angelica.—11. l, hec tercia pars.—12. l, De virtute angelica.—13. l, contradicit.—14. l, virtus.

a distinctes virtuts,[1] so són potències, les quals hajen[2] distincs actus virtuoses cor enaxí con intelligència e volència e conveniència se comuniquen ten fortment ensemps que sen ⟨forma .j. ens simple qui és una matexa virtut forma⟩ e matèria e persona, enaxí segons perfecció de virtut cové que sia aquela virtut diversificada en potències e en actus, estant la virtut una per unitat de persona, e asòs cové per granea de justícia per tal que sia per obres en él granea[3] de bonea, poder, saviea e amor en pendra per object les dignitats de Déu, entenent e amant àngel aqueles. On, con açò sia enaxí, donchs per açò havem conexença[4] que àngel és substància en quant ça virtut està dejús actus de diverses potències; on se seguex que en diverses potències e obres,[5] les quals obres no porien ésser sens que virtut nos diferensieyàs per potències e per actus, estant virtut .j.ª[6] en persona, so és, .j. ens qui és aquela substància matexa: cor enaxí cor home, qui és ens per matèria e per forma costituit de sa escència, e és substància per ço cor és dejús a potències e accidents, e lens e la substància no muntipliqua .ij.ªˢ[7] persones, ans són una persona matexa, enaxí angel és substància per potències e és ens per essència.

2. *De potències*[8]

Bonea,[9] granea de bé han major concordança en[10] poder, saviesa, amor, justícia e perfecció quen menoritat[11] de bé, e cor la bonea e granea de Déu se volen convenir en àngel per justícia en gran ús de bé,[12] per açò vol amor que enaxí con intelligència distinctament se comunica a costituir lens qui és àngel, que enaxí sa[9] virtut ischa de la comuna

1. l, distinctum a virtutibus.—2. l, que habent.—3. l, per operacionem in ipso, magnitudo.—4. l, cognicionem et noticiam.—5. l, quod habeat diversas operaciones.—6. l, una virtus.—7. l, et actibus et cum ens et substancia non multiplicat personas.—9. l, *af.* et.—10. l, cum —11. l, quam parvitas seu minoritas.—12. l, et magnitudine usus boni.—13. c, se.

virtut qui és àngel e substància distinctament, e sia potència qui haja distincta obra e ofici, la qual potència sia enteniment. E asò mateix vol amor de volència e de conveniència, so és a seber, que volència sia volentat e conveniència sia memòria ⟨e so per què est nom memòria⟩ atribuim a conveniència, és per açò [1] con no sabem altre vocable qui li sia tant covinent, con sia cosa que memòria reté e ret e ajusta [2] e concorda so quis cové per entendra e voler en enteniment e en volentat, [3] e sobre memòria, enteniment e volentat se covenen es revolven. On, con so qui damunt és dit sia enaxí volgut per amor, segons granea de bé, dons són significades les potències damunt dites per la granea de bé, [4] la qual no seria en àngel si sos comensaments no yixen [5] enaxí destints de la comuna virtut, con [6] se comuniquen distinctament en aquela, en la qual [7] seria menoritat de bé si en ela lurs propietats personals se perdien e eren confuses, per lo qual perdiment e confusió seria inpossíbol que nexissan potències on fossen diverses actus, [8] sens la qual diversitat non poria exir obra qui fos gran en bonea, poder e cètera, a reebre per objects les dignitats de Déu.

3. *De actus* [9]

Granea de justícia no hauria Déus en la potència qui és [10] enteniment dàngel si no li donava actu qui és entendra, con fos la potència debades [11] sens actu; e açò mateix se seguex de voler qui és actu de volentat, e de membrar qui és actu de memòria; e [12] cor la justícia de Déu és [13] gran en bonea, poder e cètera, donchs cové que àngel sia ente-

1. l, quare illud nomen memoria attribuitur conveniencie est eo quod.—2. l, retinet, redit et congregat.—3. l, et volencia.—4. l, *om.* doncs... granea de be.—5. l, non orirentur.—6. l, sicut.—7. l, in qua.—8. l, forent impossibile quod inde procederent potencie nisi diverse operaciones.—9. l, De actibus angeli.—10. l, non haberet Deus in potencia que est.—11. l, finita.—12. l, sed.—13. l, sit.

nent, amant[1] e menbrant; e[2] si àngel costretament entén e vol e membra la bonea, granea e cètera, de Déu, covés la justícia ab menoritat contra granea de creada bonea, poder e cètera, contra les quals propietats justícia fóra contrària en granea, si àngel no pogués haver granea en sos actus; e cor aytal contrast[3] sia inpossíbol en les dignitats de Déu, donchs demostrat és per aquela inpossibilitat que en àngel ha libertat a entendra, amar e membrar; e si àngel incessantment[4] e tots temps e en granea ⟨no en⟩ tenia,[5] ni amava, ni membrava les dignitats de Déu, seria granea de ús de perfecció privada en la saviea, amor, justícia e poder e bonea[6] qui són dignitats, en quant serien destincs los començaments e la final intenció a què los àngels són creats, contra la qual granea de ús seria la granea de bonea, poder e cètera, e asò ⟨és⟩ inpossíbol. E si àngels són malignes[7] qui han actus enversats contra la fi a què són creats, sens que no nés alterada la granea de Déu en bonea, poder e cètera, seguexsen[8] major ús de granea, poder e cètera, lo qual ús han les dignitats en los àngels malignes, qui en gran granea entenen e desamen e menbren creada granea[9] de bonea, poder e cètera, e per aquel major[10] ús nan les dignitats major ús ⟨en los àngels malignes⟩, e los àngels benignes[11] ne fruexen ab major granea de bonea, poder e cètera, les dignitats[11] de Déu; e[12] si lo major ús damunt dit e la major fruició fos a la volentat de Déu desamable[14] per so que àngel maligne no fos, fóra la volentat damor contrària a granea de bonea, poder e cètera, e asò és inpossíbol.

1. l, *om.* amant e.—2. l, nam.—3. l, resistencia.—4. c, insetantiment?—5. l, in omni tempore in magna magnitudine bonitatis, potestatis, etc. non intelligebat.—6. l, in bonitate, potestate, sapiencia, amore et iusticia.—7. l, impossibile tamen sunt etiam angeli maligni.—8. l, ideo sequitur in Deo.—9. l, intelligendo et obediendo, recolendo creaturarum magnitudinem.—10. l, *om.* major.—11. l, in angelis malignis et angeli benigni.—12. l, et ceteris dignitatibus.—13. l, unde.—14. l, voluntati de amabili.

IV. *De les propietats dels àngels*

MOLTES són les propietats dels àngels, mas nós dalcunes tractarem breument, les quals propietats de qui volem tractar són: bonea, granea, poder, saviea, amor, justícia, perfecció. E aquestes propietats són creatures e yimatges intellectuals[1] hon[2] són representades les divines dignitats, qui són intelligibles e amables; per la qual intelligibilitat e amabilitat la justícia,[3] saviea e amor de Déu han ordenat con sien propietats creades per qui les dignitats increades[4] sien enteses e amades. E si açò no haguessen hordenat,[5] fóren contra granea de bonea, poder, justícia, perfecció, qui són dignitats amables e intelligibles, la qual contrarietat és inpossible; per la qual impossibilitat les propietats són demostrables. E primerament tractar volem de bonea creada, e aprés de les altres propietats, en lo qual tractament proceim ab les divines dignitats.

1. *De bonea*

Bonea qui és Déu representa si matexa con usa en creatura ab granea de poder, saviea, amor, justícia e perfecció, per la qual bonea, qui és dignitat, ús crea bonea, qui és propietat dàngel, granea en poder,[6] saviea, amor, justícia, perfecció; e cor granea de bonea se cové ab libertat dangelical voler amant les dignitats de Déu, per açò la divinal bonea exalça la dreturea bonea[7] angèlica qui ach volentat, tantost con fo creada, con perseveràs[8] perdurablament en amar e conèxer la divinal bonea. On, con açò sia enaxí, doncs per

1. l, *om.* de... intellectuals.—2. c, on.—3. l, quas intelligibilitate et amabilitate iusticia.—4. l, concreate.—5. c, ordenat.—6. l, per quem usum bonitas que dignitas in creatura representat se ipsam create bonitati que est proprietas angeli habente in angelo magnitudinem in potestate.—7. l, exaltat rectam bonitatem.—8. l, qualiter perseverarent.

açò la bonea dàngel és esdevenguda propietat ab la qual àngel frueix la bonea de Déu[1] e usa en les creatures: cor enaxí con al foc és donada calor per ço que escalf làer, axí és donada bonea als àngels per ço que hajen bones obres; e en axí con calor és propietat natural en lo foch, enaxí bonea dàngel és propietat natural per ço cor volch usar dela en fruir[2] la divinal bonea, per tal que[3] en axí con lo foch no cessa de escalfar, en axí los àngels bons no cessen de fer bones obres, les quals sien grans en poder, saviea, amor, justícia, perfecció.

2. *De granea*[4]

La granea de Déu és gran infinidament en bonea, poder, saviea, amor, justícia e perfecció, e per açò ha creada en àngel propietat qui és granea de bonea,[5] poder e cètera, la qual granea no hagra creada si àngel fos costret a conèxer e amar la granea que Déus ha en sa bona, poder e cètera; e cor a actu[6] de granea increada se cové crear gran granea de bonea, poder e cètera, per açò lo granea de Déu, qui ab bonea, poder, justícia se cové, ha volgut que àngel francament e no costreta am Déu e conegua, per so que samor e sa conexença ne sia gran en granea de bonea, poder e cètera, en qui no fóra gran[7] si costretament àngel conegués e amàs la granea que Déus ha en bonea, poder e cètera. E si la granea que los àngels han en bonea, poder e cètera, fos a Déu desamable, fóra la granea de sa amor contrària ab la granea de sa justícia e cètera, e asò és inpossible; per la qual inpossibilitat és demostrat que la granea quel àngel benigne ha en bonea, poder e cètera, és propietat inseparable, car si fos accident seperable, fóre

1. l, fruitur eterna bonitate.—2. l, est proprietas naturalis in angelo qui voluit ucti bonitate in fruendo.—3. l, et ideo.—4. l. De propietatibus magnitudinis.—5. l, magnitudinem que est proprietas magna in bonitate.—6. l, et sicut actui.—7. l, *om.* en granea,.. gran.

en bonea,[1] poder e cètera, qui són Déu, contra la granea divina, e asò és inpossible; per què és demostrada propietat de granea en bonea e cètera,[2] ésser en àngel benigne.

3. *De poder*[3]

Poder increat enforma sa semblança en àngel segons que la entitat engelical pot reebre la influència del poder divinal, e per açò lo poder del àngel, lo qual ha en bonea, granea, saviea e cètera, és propietat per so que sia gran en bonea, saviea e cètera,[4] la qual granea no hauria si no era propietat; e si àngel era son poder meteix, seria son poder major que no és per ço cor hauria tot so que poria voler sa volentat ab què sa amor[5] e son poder fossen una cosa mateixa. Mas asò nos cové segons justícia, mas en la entitat de Déu tant solament on ⟨són⟩ son poder e voler una cosa matexa, per la qual unitat[6] Déus pot tot so que vol sa amor. On, con açò sia en axí, donchs so que àngel pot en bonea, granea e cètera, pot ab la propietat de son poder en la bonea, granea e cétera, que lo poder[7] de Déu enfloeix en ell; per la qual influència e semblança que reeb del poder increat, esdevé langelical poder propietat, e lo poder de Déu fa lo enaxí semblant a si matex, con fa pare[8] son fil segons que natura hi basta a reebre lo fill[9] semblança de son pare.

4. *De saviea*[10]

Saviea devalla de intelligència ab granea de bonea, poder e cètera, la qual saviea és propietat de intelligència, e[11] estant en la potència saviea actu de enteniment,[12] covés ab

1. l, esset bonitas.—2. l, in bonitate potestatis etc.—3. l, De proprietatibus potestatis.—4 l, *om* es proprietat... e cetera.—5. l, cum suus amor.—6. l, idemptitatem seu unitatem.—7. l, quam potestas Dei.—8. l, petrus: c, .p.—9. c, f.—10. l, De proprietatibus sapiencie.—11. l, *om.* e.—12. l, existente sapiencia in potencia actu intellectus.

granea, bonea e cètera; e si intelligència no havia actu propi en bonea, granea e cétera, la saviea qui és dignitat, no daria [1] semblança de si matexa en granea de bonea, [2] poder e cètera, e la amor de Déu seria contra granea de sa bonea, poder e cètera; la qual contrarietat és inpossible; per la qual impossibilitat saviea dàngel, on sia [3] granea de bonea, poder e cètera, cové ésser propietat ab què àngel conegua so que conex, conexent ab bonea, poder [4] e cètera, per tal que en sa [5] saviea sia representada la divinal saviea qui en la saviea del àngel enforma sa semblança, segons que la granea que la saviea del àngel [6] pot ésser gran en bonea, poder e cètera. On, con açò sia en axí, donchs per açò és significat que àngel coneix per si mateix per so que en sa saviea sia granea de bonea, poder, [7] e cètera, e adonchs, con fo venguda sa saviea de la potència de sa bonea, poder e cètera, en actu, fo confermada ⟨a⟩, [8] ésser propietat estant en àbit o en actu, per lo qual confermament àngel no ignora, mas que entén so quis cové en granea de bonea, poder e cètera, per àbit e actu, conservant [9] los objects en àbit de saviea, lo qual no ha ten gran granea de poder [10] e cètera, que tots los objects puscha pendra en un temps mateix, cor si ho faés, fóra egual en granea a la divinal saviea, la qual egualtat fóra [11] contra justícia e granea de bonea e cètera.

5. *Damor*

La amor del àngel benigne és gran segons granea de la bonea, poder e ⟨cètera⟩, del àngel, la qual granea és gran segons que la amor de Déu la enforma a sa semblança en

1. C, deria.—2. I, in magnitudine, dignitate, bonitate.—3. I, ut sit.—4. I, cognoscens unitatem, bonitatem, potestatem.—5. C, ça.—6. I, secundum quod sapiencia angeli.—7. I, quod sua sapiencia sit magna cum bonitate, potestate.—8. I, ad.—9. I, conservat.—10. I, que quidem sapiencia non habet ita magnam magnitudinem, potestatem.—11. I, faceret.

aquela manera que sa semblança granea ho vol[1] en justícia, perfecció; e per açò la amor del àngel és propietat de volència estant actu de volentat; e si no fos en àngel amor propietat, agra[2] en la volència privassió de natura contra granea de bonea, poder e cètera, la qual privassió fóra contrària a la granea damor divinal, qui a sa[3] semblança asembla angelical[4] amor, segons que ho pot reebra la potència qui en àngel és volentat e segons que la volentant ama, ab franch arbitre, la divina amor. E cor amor dàngel fo propietat[5] esdevenguda encontinent que la volentat amà Déu ab tota la granea de sa bonea, poder e cètera, adonchs con fo creat àngel, per açò àngel enaxí ama insesantment[6] ab bonea granea e cètera,[7] con lo sol qui insesantment[8] inlumina làer.

6. *De justícia*[9]

Justícia és en àngel[10] propietat per so que no sia[11] defalliment de granea en bonea, poder et cètera, e que la conveniència qui en àngel ix de intelligència e volència no sia sensa ctu; e si justícia fos propietat sens libertat de poder, saviea e amor, fóra en la privassió de granea en bonea, perfecció, poder, amor e saviea; e si era possible cosa que justícia estant gran en bonea, poder e cètera,[12] pogués privar en àngel per libertat[13] de poder, saviea e amor, seria possible[14] cosa que justícia en son contrari fossen una cosa matexa en bonea, granea e cètera, e asò és inpossible e contradiccion; per què és significada la semblança que la divinal justícia enprem e enforma de[15] si matexa en la justícia dels àngels, justificant justícia divina ab francha volen-

1. l, modo quo sua magnitudo vult.—2. l, foret.—3. c, ça.—4. c, engelical.—5. l, devenit proprietas.—6. l, incessanter.—7. l, *om.* ab bonea, granea e cetera.—8. l, sicut sol incessanter.—9. l, De proprietate iustitie angeli —10. l, in gloria.—11. l, non sit ibi.—12. l, *om.* e que... e cetera.—13. l, in angelo libertatem.—14. l, foret impossibile.—15. l, in.

tat en sa entitat e en les creatures ab granea[1] de bonea, poder e cètera; per la qual granea és inpossible cosa que la francha volentat divina puscha ésser contra granea de bonea,[2] poder e cètera.

3. *De perfecció*[3]

Perfecció està en granea de bonea, poder e cètera, e *e converso*, e si perfecció no era propietat en àngel, poria inperfecció estar en àngel benigne ab bonea, granea e cètera, e açò és inpossible, cor si era possible, serien[4] perfecció e inperfecció una cosa matexa, la qual unitat és inpossible; per la qual impossibitat és demostrat que perfecció és propietat en àngel ab granea de bonea, poder e cètera, ab la qual perfecció fa àngel so que fa enaxí en granea de bonea, poder e cètera, con fa lo foch en làer so que fa ab calor e ab lugor. On, con açò sia enaxí, donchs per açó és significat que la perfecció de Déu asembla a si la perfecció del àngel per tal que en la angelical perfecció sia significat con la divina perfecció fa en si matexa e en les creatures so que fa ab[5] granea de bonea, poder e cètera.

¶ Provades havem les .vij. propietats qui són en los àngels benignes, les quals foren[6] en potència con foren creats, e foren en actu tentost que fruïren Déu[7] ab aqueles, les quals proprietats són propietats[8] per confermació, la qual Déus féu daquelles en los àngels, per ço que sa semblança de ses dignitats hi fos manifestada.

---

1. l, in creaturis iusticia magna.—2. l, *om.* bonea.—3. l, De propietate perfectionis angeli.—4. l, foret.—5. l, in.—6. l, que fuerunt.—7. l, fuerunt Deo —8. l, *om.* proprietats.

V. *De condicions*[1] *dels àngels*

SEGONS que són les propietats damunt dites en los àngels, són lurs condicions següents les propietats. On, con les condicions dels àngels sien moltes e nos breument entenem[2] a tractar de lurs condicions, per açò .iiij.ᵉ condicions ten solament tractar volem, les quals són exemplificades per inmortalitat, loc, temps e moviment. E primerament de inmortalitat direm, e ab intelligència, volència e conveniència e ab les damunt dites propietats de les condicions dels àngels benignes tractar volem.

1. *De inmortalitat*[3]

Ja havem dit con la essència dàngel és per[4] intelligència, volència e conveniència qui costituexen .j. ens qui és àngel e és substància estant dejús potències havents actus[5] en bonea, granea e cètera, lo qual ens e substància són ab matèria e forma intellectual;[6] e cor en àngel matèria e forma costituexen subpòsit ab distincció,[7] concordança sens contrarietat, la qual distincta concordança devalla de intelligència, volència e conveniència, per açò és àngel inmortal per essència e per inseparació de matèria e de forma, con sia la matèria[8] incorrompable e la forma sia de simples comensaments qui, sens contrarietat, se covenen a ésser .j. ens angelical, en lo qual la matèria[9] angelical intellectiva[10] no ha apetit ⟨a⟩ altra forma, ni la forma no ha deffalliment per matèria. On, con asò sia enaxí, doncs és inmortalitat, ab granea de bonea, poder e cètera, condició

1. l, De condicione.— 2. c, entenen. — 3. c. De mortalitat: l, De immortalitate angeli.—4. l, de.—5. l, actus duos,—6. l, *om.* lo qual intellectual.—7. l, et.— 8. c, meteria.— 9. c, meteria,— 10. l, intellectuals,

en àngel, per la qual condició[1] és àngel inmortal e durable per ço que la divinal inmortalitat de si matexa do yimatge e semblança[2] en la inmortalitat dels àngels.

3. *De loch*[3]

Enaxí con intelligència costitueix en sa natura entendre en la potència qui és enteniment, enaxí àngel, per ço cor és finit e termenat, costitueix en sa natura loc qui és finit e termenat: cor enaxí con intelligència és de angelical natura, axí loch és de la natura de so qui és termenat e fenit, e per açò tot so qui és conlocat, és, on que sia,[4] enaxí en son loch, con és natura dàngel intelligència en qual que cosa àngel entena; e per açò cascú àngel e cascuna creatura és, hon que sia, en son[5] loch; mas enaxí con natura dome mils se cové ab home en .j. loch que en altre, enaxí àngel mils se cové ab son loch en los cels que en la terra,[6] e cor loch de coses corporals no pusca ésser[7] loch dàngel, qui és incorporal, per asò pot àngel ésser en son loch en lo loch de les coses corporals, cor si no ho era,[8] seguir sia que con seria en lo loch on són les coses corporals, lexés[9] son loch, e del loch on seria privàs lo cors conlogat;[10] e cor açò sia[11] inpossible, per assò és assats bestantment[12] dit de loch angelical,[13] lo qual no és enbargat per lo loch corporal, a significar que Déus és en tot loch e part loch, per ço cor és infinit e sens cantitat; per la qual cantitat tot ço en què sia cové ésser finit en loch, sia que sia de natura corporal o intellectual.

---

1. l, contradiccio in angelo per quam contradictionem.—2. l, tribuat ymaginem similitudinis.—3. l, De loco angeli.—4. l, collocatum ubicumque sit.—5. l, est ubique in suo.—6. l[1], in celis *et* in terra *quam* cum *loco*.—7. l, et cum locus rerum corporalium quia si non posset esse.—8. l, non posset esse.—9. l, dimitteret.—10. l, quod esset sine loco et locus angeli foret sine collocato.—11. l, esset.—12. c, bestantment.—13. c, engelical.

2. *De temps*[1]

Enaxí con animal racional se cové ab humanitat, enaxí ens se cové ab tot so qui sia començat; e cor àngel és comensat, per açò se cové ab son temps mateix, lo qual temps és durable e inmutable; e per açò temps se cové ab àngel per manera de començament e de bonea, granea,[2] poder e cètera, e per la bonea e granea e cètera, qui és[3] en lo temps en què es àngel, significa si matexa[4] la eternitat de Déu qui és sens temps, con sia cosa que per privassió de temps en miyà e fi dangelical temps, eternitat de Déu do semblança en lo començament del temps,[5] lo qual comensament ab privassió de granea se cové. On, con açò sia enaxí, doncs la eternitat de Déu enforma en temps dàngel pus fortment sa durabletat e sa semblança, que en altra creatura,[6] en la qual semblança són condicionats àngel e temps, entenent e amant e menbrant àngel, en tot son temps, ab granea[7] de bonea, poder e cètera.

4. *De moviment*

Con granea de bonea, poder, saviea, amor, justícia, perfecció, sia propietat dàngel, segons que damunt és dit, e cor la virtut de la substància sia major a comunícarse a les potències on pus prop[8] és a la cosa qui reeb la virtut, per açò moviment se cové a àngel per so cor la granea de sa intelligència e volència e conveniència[9] és major en bonea, poder e cètera, si làngel se mou als lochs on usa de bonea, granea e cètera, que no seria si a aquels lochs se movia sa virtut sens la substància: cor enaxí con la substància del foch se mou als lochs hon escalfa, ab sa virtut,[10] lo qual

1. l, De tempore angeli.—2. l, et perfectionis bonitatis et magnitudinis.—3. l, que sunt.—4. l, significat seipsam.—5. l, det similitudinem de se ipsa et tribuat similitudinem in principio temporis.—6. l, quam in tempore alterius creature.—7. l, in omni tempore cum sua magnitudine.—8. l, quando propinquior est rei.—9. l, et recolencie.—10. l, *om.* sens... ab sa virtut.

moviment fa per ço que en aquels lochs sia mayor calor, enaxí làngel incesantment[1] se mou per ço que haje major ús de bonea, granea, poder e cètera. On, con açò sia enaxí, doncs, per esta manera se cové moviment a àngel, lo qual moviment significa la inmobilitat de Déu, qui és infinit e és esencialment en virtuts en tots lochs, als quals se mogra substancialment si fos fenit.[2] Moviment dàngel[3] no és empatxat per temps ni per loch; cor cascú àngel és en son temps matex e en son loch, segons que damunt és dit; e cor per la natura de la intelligència, qui soptosament entén lobjec que pren, entenent lenteniment aquell object, e per la natura de volència, qui en la volentat vol aquel objec[4] sobtosament ab recolència de bonea, granea e cètera, per açò àngel en .j. instant se mou de .j. loch en altre, e és aytentost en los lochs qui són luny, con en los lochs qui són prop, axí com la yimaginació[5] dome qui aytentost pren los objects[6] qui són luny per loch, con fa los objects qui són prop. Mas cor la essència del àngel és de intelligència, volència e conveniència, pren aytantost los objects qui són luny per temps, con fa aquels qui són prop, a significar la granea de la saviea de Déu, a la qual nul objec no és luny. On, con asò sia enaxí, donchs àngel se mou per lochs sens temps on sia tardament inpossible,[7] e sens enpatxament de loch se mou, e per asò àngel nos mou per miyà qui sia enfre començament e fi de temps ni de loch, e mouse enaxí per los lochs corporals, con fa la raga del soley[8] part lo vidre, qui es cors.

¶ Dit havem de les condicions dels àngels, les quals han segons natura de lur escència e segons lurs propietats, enformades per les divines dignitats.

---

1. l, essentialiter.—2. l, et cum virtute in omnibus locis ad que substancialiter moveret si esset finitus.—3. l, motus enim angeli.—4. l, *om.* e per... aquel objec.—5. l, ymago: l^1, imaginatio.—6. l, omnia: l^1, objecta.—7. l, ubi sit mora in potencia.—8. l, radius solaris.

¶ De la terça distincció, qui és de la fruïció que los àngels fan en nostre Senyor Déus[1]

AQUESTA distincció és departida en .vij. parts, so és a saber, en les .vij. propietats dels àngels, ab les quals contemplen e fruexen les .vij. dignitats de Déu e lurs actus següents la natura que han[2] per essència e per ens, substància, potències e actus; cor posseint[3] los àngels e conservant aquesta ordinació damunt dita, fruexen e contemplen Déu e ses obres, les quals obres ha Déu en si mateix e en fora si mateix, a les quals obres a conèxer e amar són creats e condicionats los àngels. On, primerament direm de bonea.

1. *De bonea*[4]

LA bonea qui és en àngel propietat, és creada[5] per ço que fruesca la bonea que en Déu és dignitat, con sia en la bonea de Déu major granea ⟨de poder, saviea e cètera, que en la bonea dàngel, per la qual maior granea⟩ se segueix que la final intenció per què[6] és en àngel bonea, sia per so que fruesca la divinal bonea; e si asò no era la final intenció, seguirsia que la justícia, saviea e amor de Déu fossen contra lur granea matexa, e contra[7] la granea de bonea, poder, perfecció ab qui són[8] una cosa matexa. Segons lo damunt dit començament és significat con la bonea

1. l, Incipit 3.a distinctio que est de fruicione.—2. l, quam habet.—3. l, nam procedendo et conservando.—4. l, De fruicione bonitatis.—5. l, est proprietas creata.—6. l, per quam.—7. l, esset contra suam met magnitudinem.—8. l, est.

dàngelés m és obligada a fruir lo bé que la bonea de Déu ha en si matexa, que lo bé que sa obra influeix fóra si matexa en les creatures, con sia cosa que major bé sia aquel en la divinal bonea que és Déu, que aquel bé que Déus [1] crea e fa produent creatures e lur obres. On, con asò sia enaxí de necessitat, segons granea de justícia en bonea, poder e cètera; e cor [2] los àngels fruexen la bonea de Déu en los béns que ha creats, so és a saber, [3] en entitats dàngels e dòmens e de virtuts e propietats e accidents, qui són béns, e cels elements e espècies, cové [4] que fruesquen la divinal bonea en alcú o alcuns béns los quals la divinal bonea haje en si matexa, de lo qual bé o béns cové que los àngels hajen conexença, e al qual bé o béns [5] se cové alcú o alcuns propis noms; cor si la bonea de Déu no havia en si mateixa alcú bé o béns ab distinct o distinchs noms e vocables, inpossibla cosa seria que los àngels ne [6] poguessen haver conexença tan gran ni la poguessen tant amar, [7] con fan per los béns que Déus ha creats, los quals an propis noms e vocables; e si no la podien [8] tant conèxer e amar per lo bé que ha e cové aver en si mateixa, con per lo bé que ha fora si matexa, [9] seria en va e debades la final intenció damunt dita; per què [10] la bonea dels àngels és creada, e si [11] ho era, defaliria granea de poder, justícia, saviea, perfecció en la bonea de Déu; e açò és inpossible; [12] per la qual inpossibilitat és demostrat que de necessitat se cové que la bonea de Déu haja en si mateixa alcú propri bé o béns propis, lo qual bé o béns sia fruït per los àngels amenants a conexença ⟨a⟩quel bé o béns, [13] e que aquel bé o béns especifich [14] béns propris en àngel ab què fruescha la bonea

1. l, quod in divina bonitate est Deus quam sit illud bonum quod Deus.—2. l, in bonitate potestatis et quia.—3. l, in creaturis bonis, videlicet.—4. l, propietatum substanciarum et accidencium, colorum, elementorum, generum et specierum, que sunt bona, oportet.—5. c, *rep.* cove que... be o bens.—6. c, no.—7. l, diligere per seipsam.—8. l, et si ipsam bonitatem non possent.—9. l, *om.* con... si matexa.—10. l, per quam.—11. l, et si ita.—12. l, impossibla.—13. l, quibus fruantur angeli diligentes et cognoscentes illud bonum vel illa bona.—14. l, specificat.

divina en son bé o béns divinals especificats,[1] los quals béns especificats[2] especifiquen, en la bonea del àngel, béns qui són sa essència[3] e son ens, substància, potències, actus, propietats e condicions, sens los quals béns creats especificats,[4] la bonea del àngel no poria fruir la divinal bonea, al fruïment de la qual és creada.

II. *De granea*[5]

GRANEA ⟨és⟩ en àngel de essència[6] qui és .j. ens gran en matèria e en forma, lo qual és substància gran[7] en virtut, potències e actus, los quals actus són grans[8] en bonea, poder, saviea, amor, justícia, perfecció, la qual[9] granea han en fruir la granea que Déus ha en bonea, poder, saviea, amor, justícia e perfecció, e en fruir la granea de Déu per si matexa; cor si la granea dels àngels és gran fruent la granea que Déus ha en bonea, poder e cètera, cové que sia gran en fruir la granea de Déu[10] ab la divina bonea e ab lo divinal poder e cètera; cor si no era, seguirsia que en Déu fos granea per segona intenció, e que bonea, poder e cètera i fossen per la primera intenció, e asò és inpossible per so que no sia[11] en Déu una dignitat mayor que altra e per açò que en Déu sia[12] ens infinit en granea desència e substància e virtut, e que sa granea[13] no sia compresa ⟨per la intelligència dels àngels, per la qual seria compresa⟩ si era per la segona intenció qui ab menoritat se cové; e cor la granea de Déu és inconprensible, per açò és gran en ésser una cosa mateixa ab bonea, poder e cètera, e és gran per so cor és ens infinit en escència e en obra de bonea, poder e cètera.[14] E si era la obra

1. l, specificis.—2. l, specifica.—3. l, bona, videlicet suam essenciam.—4. l, specificis.—5. l, De fruitione magnitudinis.—6. l, magnitudo essencie est in angelo.—7. l, est in substancia magna.—8. l, sunt magis.—9. l, quam.—10. l, *om.* per si matexa de Deu.—11. l, est.—12. l, propter hoc ut deus sit.—13. c, greanea.—14. l, *om.* e es... e cetera.

fenida,[1] seria fenida la granea en bonea, poder e cètera, e lens seria fenit en granea de virtut e de actu; per la qual fi[2] privaria en Déu granea, la qual privació és inpossibla; per la[3] inpossibilitat cové ésser alcun nom propri, en la granea de Déu, per lo qual sia especificat en què és gran,[4] per obra infinida, la granea de Déu; cor sens aytal nom ⟨non⟩ poria la intelligència dels àngels ésser en gran[5] en conèxer la divinal granea ésser infinida, ans conpendria intelligència aquela, per lo qual conpreniment seria destruït lo fruïment[6] que ls àngels ab justícia de bonea, poder e cètera, deuen haver en la granea.[7]

III. *De poder*[8]

Lo poder que ls àngels han en fruir lo poder de Déu és per lo divinal poder qui en los àngels influeix poder ab qui sia fruït[9] en bonea, saviea e cètera, e en si mateix;[10] e per asò és especificat, en lo poder dàngel, poder de bonea, saviea e cètera, e poder qui és propiament e simplament poder, al qual se cové propri nom e propi actu. On, con asò sia enaxí, donchs los àngels fruexen lo poder de Déu per unitat de poder ab bonea, granea e cètera, per los quals noms e propietats qui sien en bonea, poder, granea e cètera[11] entenen e amen los àngels alcuna o alcunes obres qui sien Déu, e divina entitat e natura[12] en què puscha lo poder de Déu en obra qui sia Déu e poder[13] qui sia Déu. E si asò no era enaxí, seguirsia que en Déu fos poder per ço que pogués en creatura haver actu de bonea, saviea e cètera, e seria bo per so que pogués en creatura,

1. l, unita.—2. l, finitatem.—3. l[1], propter quam.—4. l, quantum est magna.—5. l, esse magna.—6. l, destrueretur alta fruicio.—7. l, habent et debent habere in magnitudine dei.—8. c. Damor: l, De fruicione potestatis.—9. l, potestatem cum qua fruantur ipsa.—10. l, *om.* e en si mateix.—11. l, *om.* noms... e cetera.—12. l, deus et de divina dignitate et natura.—13. l, et in potestate.

e no seria bo[1] per so que pogués en Déu haver actu de si mateix e de bonea, saviea e cètera, e privaria de granea en si mateix e en bonea, saviea e cètera; la qual privassió és inpossible; per la qual inpossibilitat és demostrat con los àngels fruexen lo poder de Déu, qui pot en si matex qui és Déu, e[2] en bonea, saviea e cètera, qui són Déu e essència divina, ab lo poder qui ab bonea, saviea e cètera, són una cosa matexa; per la qual unitat e per lo qual poder de Déu, en Déu pot la bonea tot so qui és bé, e pot lo poder, so qui es bé, tot ço qui és[3] poder; e asò mateix se segueix de poder en[4] granea, saviea, amor, justícia e perfecció, ques segueix de poder en bonea e en si mateix, per la qual conseqüència se seguex que enaxí con lome pot anar ab sos peus e obrar ab ses mans e entendre ab son enteniment, enaxí e molt mils pot poder de Déu ab bonea, granea e cètera, e[5] poden bonea, granea e cètera ab lo poder. On, con asò sia enaxí, con tot[6] ço que volries tu pories haver e obrar, si era ton poder una cosa matexa ab ton voler, en poder haver so que volries haver o fer, enaxí Déus[7] pot tot ço que és bo, gran, savi, amat, just, perfet en si mateix e en bonea, granea e cètera, ab qui és una cosa matexa. E si Déus en si mateix havia aytal poder sens obra, seria son poder potència sens actu en si mateix e en bonea, granea e cètera, e seria havent actu en les creatures, en les quals seria major que en si mateix ni en la bonea, granea[8] e cètera,[9] de Déu, e açò és inpossible;[10] per què[11] és revelat lo secret e la manera segons la qual los àngels fruexen lo divinal poder e poden[12] en grans béns, los quals fan ab granea de poder, saviea, amor, justícia e perfecció per la virtut de la obra que Déus pot e fa en si meteix, sens la qual[13] los àngels no porien fruir

1. l, *om.* per so... no seria bo.—2. l, *om.* e.—3. l, *om.* be... ço qui es.—4. l, *om.* en.—5. l, et post bonitas, magnitudo etc. cum potestate etc.—6. l, ergo [sicut] totum.—7. l, potestas dei.—8. l, *om.* e cetera... granea.—9. l, et potencia.—10. c, impossibla.—11. l, per quod impossibile.—12. l, possunt agere.—13. l, sine qua virtute.

perfetament lo poder de Déu ni fer ab poder de bonea [1] e cètera, so que fan. E si en Déu era lo poder pus gran sens obra que ab obra, seguirsia que en àngels fos mayor poder per potència que per actu en bonea, granea, saviea e cètera, en quant seria pus semblant al poder divinal ab privassió dactu que ab actu, e asò és inpossible; per la qual inpossibilitat obra de poder és demostrada en Déu.

IV. *De saviea* [2]

SAVIEA dàngel no pot fruir perfetament la saviea de Déu si en [3] aquela sap null deffalliment de bonea, granea, poder e cètera, lo qual defalliment hi sabria si la saviea de Déu no sabia en si ayten gran obra de bonea, amor, justícia, perfecció, con pot [4] son poder; e si la [5] saviea en así mateixa [6] obra entenent si matexa, cové que obre [7] entenent sa bonea, granea, poder et cètera, cor si no ho [8] fayia, seria distincta en essència ab bonea, granea, poder e cètera; e si obra enaxí en bonea, granea, poder e cètera, con en si matexa, cové, enaxí con obra entenent, obrar, [9] bonificant e magnificant e possificant e cètera, e cové que sa obra sia egual en si matexa, enaxí con humanitat és egual en home [10] con hominifica en fer home egual a si en espècia. E si enteniment dome fos egual en granea de natura dome ab home, enteniment fera home entenent enteniment [11] si mateix ésser home; e si la saviea de Déu ⟨no⟩ sap en si matexa granea de bonea, poder e cètera, [12] e ab què fa grans béns e poders e cètera, en si matexa, és ma-

1. l, magnitudinis.—2. l, De fruicione sapiencie angeli.—3. c, sia en.—4. l, ibi potest.—5. c, ha.—6. l, in seipsa.—7. l, obra.—8. c, o.—9. l, oportet quod sicut operatur intelligendo quod sic operetur.—10. l, essencialis sibi ipsi ita sicut humanitati est equalis operacio in homine.—11. l, tunc intellectus intelligendo seipsum faceret hominem in intellectu.—12. l, sapiencia nescit in seipsa magnitudine bonitatis, potestatis etc.

yor[1] noblea e perfecció no saber obra ni obres, que saber; e asò és[2] inconvenient, per lo qual és demostrat que la saviea de Déu, scient si matexa, obra egual obra o obres a si matexa; per la qual obra e obres la saviea dels àngels ha[3] mayor virtut e poder e amor e cètera en saber majors obres que menors; e[4] si en la saviea de Déu no fos obra, o obres, que fos Déu, fóra la saviea dels àngels major en bonea, poder e cètera, e açò és inconvenient,[5] lo qual és començament per lo qual hom pot mostrar la manera segons la qual los àngels fruexen la divinal saviea e la[6] influència que la saviea de Déu influeix en lur saviea.[7]

V. *De amor*[8]

La amor de Déu ama més en si matexa sa entitat, sa bonea, granea, poder e cètera[9] ⟨que no fa la amor, bonea, granea, poder e cètera⟩ dels àngels, cor si no ho fayia, seria contrarietat enfre sa granea e sa justícia, la qual granea ab injurias convenria; e[10] cor la amor de Déu ama en la bonea dels àngels especificat bé, so és[11] intelligència qui és bé e cètera,[12] lo qual bé a propri nom e propri significat; per lo qual és entès e amable distinctament[13] ab la volència e cètera,[14] qui és bé, cové que en la bonea de si matexa am bé especificat per obra damor e de bé, e asò matex se cové seguir de granea,[15] poder e cètera, con sia cosa que lamor de Déu am, en la granea del àngel, gran,[16] ço

1. l, cum qua facit magna bona et potencia. — 2. l, est valde.—3. c, a.—4. l, sed.—5. l, *af.* sciendo minores operaciones bonitatis, potestatis etc quam esset sciendo maiores et hoc totum est inconveniens.—6. l, *om.* la manera... saviea e la.—7. l, influit in seipam et in sapienciam angelorum.—8. l, De fruicione amoris angeli.—9. l, quam faciat amorem bonitatem, magnitudinem, potestatem etc. — 10. l, sed.— 11. l, specifice bonum ubi est.— 12. l, *om* e cetera.— 13. l, per quod inquiritur et intelligere et amare distincte.—14. l, *om.* e cetera.—15. l, et bonitatis et hoc idem convenit per operacionem magnitudinis.—16. l, *om.* gran.

és gran entendre[1] e cètera, qui és gran en justícia, poder et cètera. E[2] si la amor de Déu no ama actu de bonea en sa bonea, cové, segons justícia, que no am en si mateix[3] actu de volentat, cor si ho fayia, amaria més actu de volentat[4] que de bonea. E[5] si la amor ama actu de volentat per ço que am actu de bonea, cové que am actu de bonea per ço que am actu de volentat; e si açò no amava enaxí[6] en bonea, poder e cètera, no seria granea en perfecció de volentat, bonea e cètera, e asò és inpossible per so que no sia menoritat en les dignitats e per so que per lo bé que amor ama en bonea ne sia pus luny <a mal, e per lo gran que amor ama en granea ne sia pus luny> a poquea e cètera:[7] cor enaxí con en lens on és generació e canplicitat,[8] enaxí lamor de Déu ha[9] mayor amor a sa bonea si ama en aquella actu qui sia bé,[10] que no faria si no dezamava en se bonea actu que fos bé; e si en aquell bé desamava especificat[11] nom de bé, desamaria granea de conexença en aquel actu de bonea, per lo qual desamar[12] seria son voler contrari a sa granea, e asò seria[13] inconvenient en bonea e en les altres dignitats; per lo qual és demostrat con los àngels fruexen[14] la amor de Déu ab la amor que han en bonea, granea e cètera.

VI. *De justícia*[15]

En la granea de justícia dàngel covenen ésser eguals los actus de bonea, granea, poder e cètera, dàngel; cor si no ho[16] eran, seria sens forma perfeta la granea de justícia,

1. l, videlicet magnum intelligere —2. l. nam.—3. l, oportet quod iusticia secundum quod non diligit in seipsa.—4. l, volencie.— 5. l, sed.— 9. l, et si hoc modo diligeret.—7. l, et ut bonum quod amor diligit in bonitate distet plus a malo et ut magnum quod amor diligit in magnitudine distet longius a parvitate etc.—8. l, in simplicitate.—9. c, a.—10. l, bonus.— 11. l, et si in illo bono odit specificare.—12. l, odium.— 13. l, est valde.— 14. l, influunt.— 15. l, De fruicione iusticie angeli.—16. c, o.

per la qual inperfecció, àngel perfetament no hauria justícia ⟨ab la qual pogués fruir la justícia⟩ de Déu, la qual és egualment gran[1] en la bonea, granea e cètera, ab qui és un Déu; per la qual unitat e egualtat[2] de granea en justícia de bonea e cètera, cové que justícia especifich[3] e distinga e concort enaxí magnificant e justificant enfre lactu[4] de bonea e granea, poder e perfecció, con fa enfre lactu de saviea e amor on especifica[5] e magnifica tant fortment distincció de entendre e voler, que luman enteniment nentén diverses obres ésser[6] enfre lenteniment e voler de Déu, entenent Déus tot ço qui es bé ⟨e mal⟩ e amant lo bé e desamant lo mal per justícia; e[7] si la divina justícia asò no fayia, seria concordant en[8] menoritat, per la qual seria prop a injúria e luny a la granea de si matexa, e açò és inconvenient per so que justícia sia egualment[9] gran en totes les dignitats, en los actus de les quals cové ésser aytan gran actu de justícia, con és justícia e con són les dignitats e lurs actus, con sia cosa que en Déu no sia diferència enfre dignitat e son actu ni enfre dignitat e dignitat, ni no és en Déu privada distincció de .j. actu ab altre segons relació, cor si ho[10] era, inpossible cosa seria que en Déu justícia pogués justificar con yi fos amant[11] e amat, e scient[12] e sabut, e bonificant e bonificat e cètera, e privarien totes les dignitats dactus en la privació del actu de justícia qui hauria major poder en les propietats dels àngels que en si matexa ni en bonea, granea e cètera, e seria luny a injúria fora si matexa ⟨e prop en si matexa⟩,[13] e açò és inpossible e contra lo fruïment e la alta contemplació que los àngels, segons justícia,[14] covenen haver en la justícia de Déu.

---

1. l, non haberet iusticiam cum qua posset frui iusticia dei que est essencialiter magna.—2. l, et essencialitatem.—3. c, espacifich.—4. l, magnificando et iustificando ita fortiter actum.—5. c, espacifica.—6. l, opera essencie.—7. l, sed.—8. l, cum.—9. l, essencialiter.—10. c, o.—11. c, aman.—12. c, sient.—13. l, et prope in seipsa.—14. l, secundum suam iusticiam.

VII. *De perfecció*[1]

AB perfecció de bonea, granea e cètera, cové que la perfecció dàngel fruesca la perfecció de Déu, cor si la fruïa ab inperfecció de bonea, granea e cètera, fruirlia contra si matexa, la qual fruició està[2] en contradicció. E si àngel ab injustícia ama[3] plus major perfecció en Déu sens actu de perfecció qui en Déu do perfecció, que si amava perfecció havent actu donant perfecció en Déu de bonea, granea e cètera, cové[4] la saviea de Déu sàpia major sa perfecció[5] sens actu, que ab actu de bonea, poder e cètera, e açò està en contradicció. E si és afermat que la perfecció de la bonea, granea, poder,[6] justícia ha en si matexa actu, deman: qual és aquel actu, ni per qual propi nom és especificat e entès e amat per los àngels e per los hòmens? E si és dit que en la perfecció de bonea, granea ⟨e cètera⟩, no cal actu per ço cor és perfecció,[7] respon e dich que no cal que la saviea entena si matexa daquí avant pus que[8] ja aentès ses sabuda, ni[9] que la amor am si matexa pus que ja sés amada. E qui nega que perfecció neguar eternalment infinida en bonea, granea e cètera, no sia major en granea de perfecció[10] en bonea, granea e cètera, que perfecció sens perfecció negar, nega que lugor no sia major per inluminar que sens illuminar, e foch per escalfar que per potència, e aferma que la final intenció saja a la potència e no al actu, e açò és contradicció,[11] per la qual és demostrat que la perfecció negar de Déu e la perfecció, són[12] una cosa matexa,

1. l, De fruicione perfectionis angeli.—2. l, existeret.—3. l, cum iusticia diligit.—4. l, oportet quod.—5. l, sciat suam maiorem perfeccionem.--6. l, *om.* e cetera... poder.—7. l, oportet esse actus ex eo quia ibi est iam perfectio.—8. l, postquam est iam per se intellecta.—9. l, neque.—10. l, et ille qui negat quod negare inperfectionem cum perfectione eternaliter et infinite cum bonitate, magnitudine non sit maior magnitudo perfectionis.—11. l, contradictio manifesta.—12. l, quod imperfectionem negare et perfectio in deum sunt.

cor si no ho[1] eren, hauria en Déu composició de granea e menoritat, e perfecció e inperfecció,[2] e açò és inpossible;[3] per la qual inpossibilitat és demostrat con los àngels, ab lur perfecció de bonea, granea e cètera, fruexen e contemplen en[4] la perfecció de Déu en divinal perfeccionejar de bonea e bonificar e cètera.[5]

¶ En moltes maneras pogrem dir e manifestar[6] la alta fruïció e contemplació que los àngels han en les dignitats de Déu ab lurs propietats; mas cor nos, ab ajuda de Déu, entenem aquest libel[7] treladar[8] en aràbic, per açò secretament e breument havem haut enteniment a significar los començaments ab los quals los àngels fruexen e contemplen Déu.[9]

1. C, O.—2. I, et parvitatis perfectionis et imperfectionis.—3. C, impossibla.—4. I, *om.* en.—5. I, bonitatis, magnitudinis etc. et bonificare perfectionis.—6. I, et magnificare.—7. I, librum.—8. C, teledrar.—9. I, deum in suis dignitatibus.

¶ De la quarta[1] distincció, qui és de la lucució dels àngels

AQUESTA distincció és departida en tres parts: primera part és de ⟨la⟩ lucució que cascú àngel ha ab si mateix; segona és de la lucució que los àngels an los uns ab los altres;[2] terça és de la lucució que[3] han ab los hòmens. On, primerament direm de la primera part.

I. *De la lucució que àngel ha ab si mateix*

ENAXÍ con en home mentalment usen de lurs actus les potències de la ànima, menbrant memòria e entenent enteniment e amant la volentat los objects que prenen, enaxí àngel parla ab si mateix con se remembra e sentén e sama distinctament, prenent en si mateix objects distincts per escència e per obres, siguent la natura que ha de intelligència[4] e de volència e conveniència en sa entitat e unitat e substància, e en ses propietats e condicions: cor enaxí con home sensualment ab paraules certifica altre home en so que menbra e ama e entén, enaxí entellectualment àngel parla ab si mateix con la memòria membra per ço que lenteniment entena e la volentat am, e[5] lenteniment entén per ço que la memòria menbre ⟨e la volentat am⟩, e[6] la volentat ama per so que lenteniment entena e que la memòria membre. Angel benigne, qui parla ab si mateix,[7] segueix lorde[8] de sa essència e la natura de sa entitat e de sa vir-

1. l, incipit quarta.—2. l, quam quidam angeli habent cum aliis.—. 3. l, quam quidam angeli —4. l, quam habent intelligencie.—5. l, et cum.—6. l, et cum.—7. l, ut memoria recolat et ut intellectus intelligat aut cum intellectus intelligat et ut voluntas diligat. Angelus benignus qui loquitur: l[1], [secum sequitur].—8. c, orda.

tut en propietats,[1] condicions, reebent influència de les divines dignitats; e àngel maligne, qui parla ab si mateix, fa tot lo contrari; ⟨e⟩ enaxí con ⟨en⟩[2] home la natura de la potència sincitiva exalça la natura[3] de la vegetativa, e la natura de la potència racional exalça la natura de la potència sinsitiva, e aquesta exaltació se forma per la participació e comunicació de les potències[4] en ésser .j. suppòsit, .j. ens, qui és home, enaxí làngel, per la intelligència que ha de sa natura, entén e aprèn en si mateix; e açò mateix se seguex de la volència e de la conveniència, comunicantse cascuna a laltra en lens qui és àngel, lo qual per sa natura pròpia matexa entén e ama e concorda ço que justícia cové covenir[5] de memòria, enteniment e volentat per bonea, granea, poder, saviea, amor e perfecció; e aquesta ordenada disposició és lucució dàngel benigne, e con és desordenada la dispusició, adoncs és lucució dàngel maligne, la qual és lucució desordenada per ço cor sa memòria e son enteniment e sa volentat no seguexen la natura de la[6] escència, ni les potències no sordonen a aver actus en les[7] propietats, ans an actus contra les propietats e les divines[8] dignitats.

II. *De la lucució que los àngels an ab los altres*

AQUESTA part és departida en .iij. parts: primera és de les paraules que los uns àngels benignes han ab los altres; segona és de les paraules que han ab los àngels malignes; terça és de les paraules que los uns àngels malignes an ab los altres. On, primerament direm de la primera part.[9]

---

1. l, et.—2. l, in.—3. c, netura.—4. l, per participacionem coniunctorum? potenciarum.—5. l, illud quod est de iustieia convenire oportet.—6. l, sue.—7. l, in suis.—8. l, et contra diversas.—9. l, *om.* De la lucució... primera part.

1. *De les paraules que los uns àngels benignes han ab los altres*

Provat havem àngels ésser, la essència dels quals és intelligència, volència e conveniència, en los quals àngels havem provades propietats ⟨segons les quals proprietats⟩ e escència e tota la natura[1] dels àngels se formen les paraules que los àngels an enfre[2] si mateix⟨s⟩; cor en quant l'àngel entén per intelligència e ama per volència e sordona per conveniència de so que ama e entén, se comunica per objec a altre àngel per so con per aquel sia amat[3] e entès en so que ama de Déu e de ses obres, ab bonea, granea, poder, saviea e cètera: cor enaxí con lo sol clarifica la lugor del foch e convertex aquela a sa resplendor, enaxí los àngels qui són pus prop a la divina magestat, comunicant[4] lur intelligència, volència e conveniència en bonea, granea e cètera ⟨a la volència, intelligència e conveniència en bonea, granea e cètera⟩[5] dels àngels qui no són tan prop a la divina mayestat, clarifiquen[6] a aquels lur memòria, enteniment e volentat e lurs propietats, lo qual clarificament són enaxí paraules angelicals, con són paraules[7] humanals[8] aqueles ab què los uns hòmens entenen los altres en so que membren e amen e entenen: cor si per paraula[9] sensual, enteniment qui és potència entellectual, entén, quant molt més .j.ª intelligència pot entendre[10] per altra en los àngels qui simplament e absuluta són de natura de intelligència.[11] ⟨E⟩ enaxí con los uns hòmens conexen los altres per descripcions[12] diverses en cares e en membres avents diverses calitats, enaxí los uns àngels conexen

1. l, infusas per divinas dignitates secundum quas dignitates, propietates etc. et totam naturam.—2. l, intra.—3. l, ut per illum sit dilectus.—4. l, communicant.—5. l, et convenienciam, magnitudine etc. volencie intelligencie et conveniencie magnitudine etc.—6. l, clasificando.—7. c, peraules.—8. l, *om.* humanals.—9 c, peraula.—10. c, entendra.—11. l, de natura intellectiva.—12. l, disposiciones.

los altres per distinctes gràcies en majoritat de bonea,[1] granea e cètera; e per assò[2] han paraules los uns ab los altres per manifestarse .j. àngel a altre, comunicantli ço que entén e membra e ama ab bonea, granea e cètera, de Déu. On, enaxí con amor[3] multiplica enfre dos amadors con cascú[4] demostra a laltre[5] sa amor, enaxí la conexença dels àngels és major on pus cascú demostra a laltre so que coneix de Déu e de si mateix e en altre[6] àngel.

2. *De les paraules que los àngels benignes han ab los malignes*

Manifestant àngel al demoni con entén Déu en escència e en dignitats[7] e en los actus qui a Déu se covenen, parla ab lo demoni, lo qual manifesta al àngel contrària natura de sa[8] intelligència, volència e conveniència, e usa[9] de sa memòria, enteniment e volentat contra granea de bonea, poder e cètera; ab la qual granea és contrari a la granea[10] que Déus ha en bonea, poder e cètera, e a làngel a quis manifesta. On, enaxí con per lo manifestament que lome just fa ab paraules justes, demostra sa saviesa e[11] justícia al home injust, lo qual se demostra injust ab paraules injurioses al home[12] just, e cascú conex laltre per justícia e injúria, enaxí làngel e lo demoni se coneixen per les obres que han en lurs potències, segons que damunt és dit. Entenent àngel con en lenteniment[13] que Déus ha, entenent si matex és actu de bonea[14] ab què bonifica so que entén, e és actu de magnificar ab què magnifica so que entén, e és actu de magnificar ab què magnifica so que entén, e és actu de possificar ab què possifica so que entén,[15] e axí

1. C. *rep.* de bonea.—2. l, et sic.—3. l, nam si dilectio.—4. l, quando plus quilibet.—5. C, altra. 6. C, altra. 7 l, et actibus et dignitatibus.—8. C. ça.—9. l. qualiter in contraria natura sue intelligencie... et conveniencie utitur —10. l, sui magnitudine perversa et contraria magnitudini.—11 l, *om.* saviesa e.—12. l, *om* injust... home —13. l, qualiter intellectus.—14. l, et actus bonifaciendi.—15. l, *om.* e es... so que enten.

de tots los actus de les dignitats, e tots los actus són .j. actu no distint[1] en quant les comunes dignitats són una escència, una propietat,[2] parla ab lo demoni con li clarifica e li manifesta so que entén de Déu; e lo demoni parla ab làngel con li manifesta que ell reeb les paraules[3] contra granea, bonea e cètera. On, enaxí con dos hòmens quis miren en dos miralls, la .j. dret e laltre tort, se contrasten con la .j. diu que sa faç es de la calitat quel miral dret significa, e laltre diu que ans és la calitat de sa fas segons la dispusició quel mirall tort significa, enaxí làngel[4] e lo demoni se parlen contrestant en so que damunt la .j. demostra[5] al altre[6] los actus de lurs potències, per los quals actus se conexen, volvents aquels sobre[7] les propietats los uns actus segons regla e natura, e los altres contra retgla e natura.

3. *De les paraules que los uns demonis han ab los altres*

Enaxí con dos hòmens mals se parlen per so que cascú manifest a laltre[8] sa[9] mala volentat, la qual ha en voler fer alcun mal, e ensemps se concorden a fer alcun mal,[10] enaxí los àngels malignes[11] han paraules intellectuals en fer[12] males obres per tal que usen dels actus de les potències contra bonea, granea e cètera. On, con lo demoni per si mateix no abasta a fer mal, manifestas contrari en sa volentat a asò que entén de bonea, granea e cètera, per tal que enform e enprema conexença de sa volentat en lenteniment daltre demoni per tal que ensemps sien[13] con-

1. l, in uno actu distincto.—2. l, in quantum omnes dignitates sunt in una essencia et una proprietas.—3. l, verba sua.—4. l, unusquisque eorum dicit quod imago est qualitas sue faciei secundum disposicionem quam speculum significat (l, clasificationes sunt verba angelica) ita angelus...—5. l, in eo quod unus ostendit.—6. c, altra.—7. l, volendo [per illas supra].—8. c, altra.—9. c, se.—10. l, *om.* e ensemps... mal.—11. l, ita diaboli.—12. l, in faciendo.—13. l, propter quod.

traris contra alcuna particular granea de bonea, poder e cètera. Si alcun demoni sap que lo mal que altre demoni preposa fer no porà fer,[1] adonchs manifesta a aquel son enteniment per tal quel pervertesca a altre[2] object o[3] sobject on li sia possibla cosa fer mal; e manifestantli son enteniment, li manifesta sa volentat, e sos actus[4] de les potències li manifesta en contràries obres a bonea,[5] granea e cètera, sobre aquell objec al qual pot donar dampnatge: cor enaxí con potèncie és coneguda per actu, enaxí .j. demoni coneix la volentat e lenteniment del altre per la contrarietat que ha en alcú object e sobject contra bonea, granea e cètera, la qual contrarietat se forma en intellectuals paraules.

III. *De les paraules que los àngels han ab los hòmens*

Aquesta part és distinta[6] en .iiij. parts: la primera és con los àngels parlen ab los hòmens justs; segona és con parlen ab los hòmens injusts; terça és con los demonis parlen ab hòmens justs; quarta és con parlen ab los hòmens injusts. On, primerament direm de la primera part.

1. *De les paraules que los àngels han ab los hòmens justs*

Enaxí con umà enteniment entén per paraules sensuals, enaxí, segons natura de intelligència en qui Déus influeix granea de bonea, poder e cètera, se cové que enteniment entena les coses sensuals per intelligència, cor si no ho[7] fayia, seguirsia que enteniment hagués major proporció e

1. l, si autem aliquis diabolus malum quod alter diabolus proponit facere, non poterit facere.—2. c, altra.—3. l, et.—4. l, et actus.—5. l, in contraria obiecta contra bonitatem.—6. l, dividitur.—7. c, o.

participació ab natura corporal que ab natura de intelligència qui és son començament e sa natura matexa, e asò és inpossible; per la qual inpossibilitat és provat que entèniment dàngel sens tot miyià,[1] enperò ab gràcia de Déu, entén e pren[2] les coses sensuals e les paraules quels hòmens dien, ab los quals hòmens parlen los àngels segons so que entenen per lurs paraules, comunicantsse ab aquels,[3] participants la granea de lur bonea, poder e cètera, ab la granea de bonea, poder e cètera, dels hòmens: cor enaxí con yimaginació e enteniment dome participen en les paraules sensuals, ymaginant aqueles la ymaginació e entenent aquelles lenteniment, enaxí bonea dàngel e bonea dome participen con làngel comunica sa bonea et cètera, a la bonea e cètera, dome, per la qual comunicació se parlen bonea dàngel e dome e cètera,[4] en lenteniment de cascú e en la volentat e en la memòria ab granea de bonea, poder e cètera. ⟨E⟩ enaxí[5] con les .iij. potències de lànima quis parlen en la theòrica mentalment, sens paraules sensuals, home proceex en ses paraules mentals[6] per potència e hàbit e actu, e en làbit és son secret[7] de les paraules que home té secretes a àngel per ço cor no coneix ses paraules sinó en los actus de les potències, los quals coneix segons que ab home se cové en bonea, granea e cètera, a alcuna particular obra e fi; e per açò àngel parla ab home[8] per tal quel pusca endressar a aquela fi e que, lome per actu de potències en bonea, granea e cètera, li revel les paraules que ha en potència e en hàbit per tal que li ajut ⟨ab⟩ aqueles a[9] muntiplicar la granea de sa bonea, poder e cètera, per ço que mils pusca reebre influència de la bonea, granea[10] e cètera, de Déu; enaxí con unes[11] paraules sensuals se parlen ab altres paraules

1. l[1], [medio].—2. l, addiscit.—3. l, et.—4. l, *om.* participen... etc.—5. l sicut.—6. l, *om.* sensuals... mentals.—7. l, erit secretum.—8. l, loquitur sic cum homine.—9. l, cum illis ad.—10. l, *af.* potestatis.—11. l, sicut quedam.

sensuals, enaxí les mentals paraules de lànima se parlen ab les del àngel. Enaxí con lome qui no poria parlar ab altre home sens oyiment o sens signes, enaxí àngel e anima no porien parlar sens que làngel no sacostàs molt fortment a lànima, con sia lànima enbargada a entendre[1] les paraules dels àngels per ço cor lo[2] cors, qui és corrompable, es strument corrumput, ab lo qual cové haver lànima los actus de ses potències. Enaxí[3] con los uulls corporals no poden veer con no han espay dàer, enaxí lumà enteniment no pot entendre[4] les paraules dels àngels, per la gran propinquitat en què són a sa intelligència e a sa bonea, granea e cètera,[5] e per açò lome no sap detriar enfre ses paraules e les paraules dels àngels, e[6] si detriar les pudia, seria per aquel detriament corrumput lo franch arbitre dome, en la qual corrupció seria corrumpuda la granea de justícia en àngel e en home contra granea de bonea, poder e cètera. ¶ Moltes veguades sesdevé que los àngels parlen ab los hòmens per sompnis[7] o ab paraules sensuals, prenents los àngels en làer forma dome, e asò fan los àngels per[8] revelar alcunes coses o[9] per so que los hòmens pusquen detriar enfre lurs[10] paraules e les paraules dels àngels, e que en aquels hòmens sien muntiplicades en granea, fe e esperança, caritat, justícia, prudència,[11] fortitudo e trempança.

2. *De les paraules que los àngels an ab los hòmens injusts*

Ama àngel la final intenció a la qual és creat home, e per açò enaxí con miral qui en si mateix representa les figures de la fas als uulls corporals, enaxí la voluntat del àngel

1. C, entendra.—2. C, los.—3. I, et sicut.—4. C, entendra.—5. I, angelorum magna propinquitate ut sua intelligencia et sua bonitas, magnitudo etc.—6. I, nam.—7. C, sopnis.—8. I, ad.—9. I, et.—10. C, lus.—11. C, providencia.

representa a la intelligència[1] les contràries obres que los hòmens peccadors fan contra la final intenció a que són creats, desamant làngel los actus[2] de les potències del home quis revolven contra les .vij. virtuts que són fe e esperança[3] e cètera, e contra les .vij. propietats dels àngels los quals actus ab los .vij. peccats mortals se concorden. On, enaxí con lo maestre[4] qui fa la nau forma los fusts segons la calitat quis cové a[5] la forma de la nau, enaxí intellectualment, salvant enperò franc arbitre en home, forma làngel[6] remembraments, cogitassions, temors,[7] desirers[8] al humà enteniment per tal que la volentat dome am ab virtuts[9] e haja en oy vicis e peccats; e con lome no vol pendre aquels objects que làngel li representa, ans contrasta a aquel, e làngel contrasta als actus de les potències del home, adoncs són enaxí paraules[10] mentals enfre làngel e home[11] per manera de contrast, con són enfre .j. home bo e altre mal sensualment,[12] volent lome bo adur a correcció lome mal. Cor[13] los actus de les potències del home són pus prop a les potències que a la intelligència del àngel, per ço entén moltes veguades[14] més home en ses consideracions e en la tesòrica de ses potències, que làngel e[15] en aquela major cantitat està lo secret que làngel no pot entendre, dels actus de les potències; e per asò làngel sesforça ab la granea de sa[16] bonea, poder e cètera, contra la granea de sa bonea e[17] malea que lome ha contra bonea e poder, saviea, amor, justícia e perfecció; e per açò per lo contrast moltes de vegades[18] són los secrets manifestats als àngels per ço que endressen los hòmens peccadors a bones obres.

---

1. l, in volencia representat intelligencia.—2. l, odiendo angelus actus.—3. l, *af.* caritas.—4. c, maestra.—5. l, cum —6. l, format angelus in homine.—7. l, *om.* temors. 8. c, desires.—9. l, diligat virtutes.—10. l, sunt ista verba.—11. l, inter angelos et homines —12. l, verba.—13. l, quia.—14. l, intelligendo plures *corr.* l[1], [plura] ha d' ésser plures.—15. l, *om.* e. —16. c, ça.—17. l, *om.* bonea.—18. c, vagades.

3. *De les paraules que los demonis an ab*[1] *los hòmens justs*

Enaxí con àngel e home just se parlen ab bonea, justícia, saviea, amor, perfecció e caritat, enaxí lo demoni e home just se parlen per contrari, parlant lo demoni ab malícia e lome ab bonea, de memòria, enteniment e volentat. On, enaxí con veu quis forma en làer e en les orelles[2] on la potència auditiva ha son actu, enaxí, per lo contrast del demoni e del home just, lo qual contrast han sobre[3] la final intenció a què és creat home, de la qual lo demoni vol desviar home, se formen les paraules, les quals paraules del home aprèn la intelligència del demoni contra la volència, qui ab la intelligència[4] se descové. Enaxí con se contrasten lenteniment[5] dome qui entèn veritat e la volentat con desama,[6] e cor lo demoni sent passió en lo contrast de la intelligència e la volència sobre los actus de les potències de lànima del home just, per açò aprèn aquelles paraules del home, per les quals entén los objecs sobre les quals se revolven les paraules, ⟨e⟩ entén les virtuts[7] que lome ha contra los vicis quel demoni desira en aquel home. ¶ Per moltes maneras tempta lo demoni lome per tal que pusca entendre[8] sos pensaments per les coses sensuals o intellectuals, les quals temptassions fa a los poders[9] de lànima, a vegades per .j. vici, a vegades per altre, e segons lo vici[10] ab què mils pot convenir los actus de les potències del home[11] ab sa volència, aprèn la intelligència[12] les paraules del home, lo qual no entèn especificadament[13] les paraules[14] del demoni, tant són escures e

1. C, hab.— 2. l, sicut qui format aerem in auribus.— 3. l, propter.— 4. l, *om.* qui ab la intelligencia.— 5 l, sic quando resistit intellectus.— 6. l, voluntas eius cum odit eam —7. l, addiscit illa verba hominis et super obiecta que intelligit revelantur sibi virtutes.—8. C, entendra.— 9. C, podes.— 10. C, veci.—11. l, anime hominis.—12. l, intelligencia diaboli.—13. C, espacificadament.— 14. C, peraules.

secretes per lo gran acostament de la intelligència del demoni e del enteniment, e per la confusa contrarietat molt propínqua qui és enfre la voli<ti>va[1] del demoni e la volentat del home, innora home aquelles paraules. On, per açò lome just moltes veguades se defén ab una virtut en altra, per so que mils pusque contrestar al demoni[2] e per esta art e doctrina pot hom conèxer les paraules del demoni e los objecs al qual lamonesta,[3] amant o aïrant, considerant hom que als actus de ses potències és fet alcun contrast qui ab vicis se cové contra virtuts.

4. *De les paraules que los demonis han ab los hòmens injusts*

Demoni aprèn per intelligència en sa volència la conveniència qui és enfre sa volència e la volentat[4] del home injust, e per açò, segons ques concorda ab lome injust contra granea de bonea, poder e cètera, són ses paraules, les quals home entén ésser[5] especificades[6] ab les paraules de sa pensa en los actus de les potències; mas cor lo demoni és pus soptil[7] que lome, entén especificadament[8] ses paraules intellectives e les paraules[9] mentals, e encara sensuals del home,[10] con sia cosa que per[11] simplicitat e per la natura de sa intelligència, qui és molt aprensiva propietat, pot entendre e més quel home, lo qual home desvia[12] de bones obres, salvant emperò lo franch arbitre ésser en home, e on més[13] parla ab el, pus li abcegua[14] lenteniment, removent ab paraules[15] especificament de bonea, granea,[16] poder e cètera, e representa li object abstract de

1. l, volitivum.—2. l, cum duabus virtutibus quando non potest se defendere cum una tantum, vel mutat se de una virtute in aliam ut melius posset resistere diabolo.—3. l, ad que ipsum monestat.—4. l, et volenciam.—5. l, non intelligit fore.—6 c, espacificades.—7. l, subtilior. 8. c, espacificadament —9. l, intellectualia et sua verba.—10. l, *om.* del home.—11. l, propter suam.—12. l, potest intelligere plus quam homo quia hominem deviat.—13. l, in quanto plus —14. l, obiectat.—15. l, removendo cum verbis.—16. l, specifice ipsum a bonitate.

bonea e cètera,[1] en los actus de ses potències e especificar li objects contra granea de bonea, poder e cètera. Cor bonea, granea et cètera,[2] han perduda lur forma en lo demoni, per açò parla lo demoni enaxí contra granea, bonea e cètera, ab home peccador, e cor home peccador és desviat de la intenció per què és creat, en los actus de[3] sos poders,[4] parla enaxí ab lo demoni contra granea de bonea, poder e cètera,[5] con fa lesquella trencada sò contra lo sò que fa lesquella sensera. On, con açò sia enaxí, doncs enaxí con lo sò de la esquella trencada significa la inperfecció de la esquela, enaxí paraula de demoni e dome peccador significa[6] que lo contrari daquela paraula significa granea de bonea, poder e cètera.

¶ Moltes són les maneras segons que los àngels han lurs paraules, mas nos breument havem tractat de los començaments per los quals pot ésser donada doctrina a conèxer les paraules dels àngels e la manera segons la qual parlen.

1. l, a bonitati magnitudinis.—2. l, *om.* en los actus... etc.—3. l, *om.* la intencio... actus de.—4. l, ideo.—5. l, contra bonitatem, magnitudinem etc.—6. c, *rep.* la imperfeccio... significa.

¶ De la .v.ª[1] distinció qui és de la glòria dels àngels

DEPARTIDA és esta distincció en .ij. parts: la primera part és de la glòria quels àngels conexen e amen en Déu; segona és de la glòria que han los àngels en si mateys. E cor la primera part se concorda ab mayor granea de bonea, poder e cètera, per açò cové[2] atribuir a la primera part, primera intenció de glòria, e ⟨a⟩ la segona part, la segona intenció de glòria. E cor[3] la glòria dels àngels està en los actus de lurs potències, e per aquels actus entra en lur entitat, segons proporció de lur escènsia, ens,[4] substància, virtut,[5] matèria e forma, propietats e condicions, per asò nos preposam a tractar de la glòria dels àngels per los actus de lurs potències e per les dues[6] intencions, següent la regla dels damunt dits començaments. E primerament direm de la primera part.

1. *De la glòria quels àngels conexen e amen*[7] *⟨en Déu⟩*

DÉU és sa essència matexa e en Déu bonea és escènsia,[8] e granea es[9] escència, e totes les dignitats de Déu són escència, e enperò no és en Déu mas una escència ten solament, cor bonea, granea e cètera són una essència, .j.ª cosa matexa, .j. Déu matex.[10] On, con açò sia enaxí, doncs cové que los àngels pusquen ab ten gran granea de bonea,

1. l, Incipit quinta.. — 2. l, potest.—3. l, quia.—4. l, entitatis.—5. l, et virtutis.—6. l, suas.—7. l, cognoscunt et intelligunt in deo.—8. l, ideo bonitas et sua essencia —9. l, *af.* sua.—10. l, et quia bonitas, magnitudo etc. sunt una essencia et unum ens tantum in Deo, Deus et sua gloria sunt unamet essencia et unusmet.

poder, saviea, amor, justícia e perfecció, amar e conèxer la glòria de Déu, que [1] en la escència e en la bonea e cètera de Déu coneguen e amen virtut e propietat especificativa, [2] per la qual pusquen menbrar e amar e conèxer glòria de escència e de granea e cètera, [3] la qual glòria no poria àngel fruir sens virtut e propietat qui aquela glòria especificant, [4] estant distincció en la especificació, sens distincciò en la escència e de bonea, granea e cètera e de glòria. Si àngel entén glòria ésser [5] en la escència de Déu, sens especificat ens gloriós en bé de bonea, e en gran de granea e cètera, no distint de essència ni de glòria ni de bonea e cètera, és lenteniment del àngel inperfet en granea de bonea, poder e cètera; per la qual inperfecció és inperfet son voler en granea de bonea, poder e cètera; e açò mateix se seguex [6] en son remembrament, [7] e són tots .iij. sos actus [8] desviats de la natura de intelligència, volència e conveniència, ens e substància, virtut, [9] forma e matèria, potències e [10] propietats e condicions, e són destruïts [11] tot sos començaments, e és desviat de la [12] primera intenció a la qual és creat. Segons que damunt es significat, en dues maneras dactus nos cové considerar: la .j. actu és segons forma, laltre és segons operació; [13] e cor la major glòria quels àngels pusquen entendre e amar en Déu nos cové afermar, segons granea de justícia, en bonea de poder e cètera, per açò nos cové afermar e considerar que los àngels en la glòria de Déu entenen e amen los dos actus damunt dits, cor si no ho [14] feyen, porien intelligència e volència e conveniència enformar en los actus les potències major granea de bonea, poder e cètera, [15] en la virtut de glòria actualitiva en Déu, que la virtut dactu qui és en la granea de la bonea, poder e cètera, de Déu, [16] e asò és in-

1. l, est.—2. l, specificam.—3. l, essencie, magnitudinis, bonitatis etc. dei.—4. l, specificarent.—5. l, gloriosior esse.—6. c, segex.—7. l, de suo recolere.—8. l, et sic sunt omnes actus sui.—9. l, et virtutis.—10. l, *om.* potencies.—11. l, distincta.—12. l, sua.—13. l, consideracionem.—14. c, o.—15. *af.* dei.—16. l, *om.* en la virtut... de Deu.

possible; per la qual inpossibilitat és demostrat que en la glòria de Déu, angels conexen e amen dos actus, no emperò distincts en escència: cor enaxí con lugor qui és en actu, cor és e estant[1] en actu, actueja inluminant,[2] per ço que sa virtut no esría ociosa ni sia contrària a granea[3] dactu, enaxí, e molt mils, la glòria de Déu és en actu, cor és e glorifica gloriós[4] de si matexa en sa escència matexa[5] ab granea de sa[6] bonea, poder e cètera; e per açò lactu de glòria formal e operatiu[7] és estant ten gran granea de bonea, poder e cètera, e[8] de escència e glòria e de[9] virtut, que pot complir e enreebrigar en los àngels los .iij. poders de les potències[10] de ten gran granea de glòria, que tota noy pot caber, ni nostra consideració no abasta a considerar con gran glòria[11] és gloriejar de gloriós glòria, e de sa essència essent, e de bonea bo, e cètera, eternalment e infinida sens distincció dessència, lo qual gloriejament[12] és fet ab granea de poder de glòria e de gloriós, e desència e esent, e de bonea e bo, e cètera,[13] sens distincció de poder en escència e en glòria e en bè, e cètera.[14]

II. *De la glòria quels àngels an en si mateys*

PER la granea de la justícia de Déu se cové que los àngels amant e conexent Déu hajen glòria en si mateix⟨s⟩, la qual glòria reeben en los actus de les potències, e ve per les potències en la virtut de la substància per matèria e per forma e per lens destró[15] a la intelligència e volència e conveniència, e encara[16] conplex les propietats e les condicions daquels, e açò en .j. instant, sens diversitat de

1. l, est existens.—2. l, illuminatum.—3. l, sue magnitudini.—4. l, et angelicat gloriovus: l[1], glorificat angelum.—5. l, de seipsa.—6. c, ça.—7. l, et operations.—8. l, *om.* e.—9 l, *om.* de.—10. l, cum bonitate magnitudine etc. in suis angelis omnes actus trium potenciarum.—11. l, quantum est magna gloria.—12. c, gloriegament.—13. l, *om.* e cetera.—14. l, in gloria et bonitate.—15. l, usque ad.—16. l, et cetera.

temps: cor[1] enaxí con a les plantes ve la virtut del sol e làer per les branques a les rayils, cor sens sol e àer les rayils no porien fructificar en la estepa[2] e en les branques, enaxí la glòria no poria[3] entrar ni venir en la natura e virtut[4] dels àngels sens que no comensàs en la memòria e enteniment e volentat. On, con asò sia enaxí, doncs per asò és manifestat con la glòria dels àngels se forma per la glòria que conexen e amen e menbren[5] en Déu, e per asò se segueix que lur glòria és per la segona intenció e devala de la primera; e cor la glòria que han e senten és per ço que sia la primera glòria coneguda e amada, so és,[6] la glòria que Déus ha en si mateix, per asò[7] per la primera glòria, segons granea de justícia, dura sens fi lur glòria. ¶ Si àngel fos creat principalment a[8] aver en si mateix glòria e no a conèxer e a amar la glòria de Déu, no bastaren sos mèrits a[9] aver glòria perdurablement,[10] con sia cosa que sos mèrits sien limitats e finits en granea de bonea, poder e cètera; mas cor son creats[11] a conèxer e a amar la glòria de Déu, qui és sens fi, e ells no cessen damar e conèxer aquela glòria, per asò la justícia de Déu, qui a fruir la[12] glòria los ha creats, los fa per tostemps haver glòria. ¶ La granea de la glòria dels àngels està en la memòria e en lenteniment e en la volentat e en tot so quis pertany a la entitat dels àngels; cor la memòria menbra que per totstemps membrarà, en la entitat del àngel, glòria, e membra que lenteniment entendrà[13] totstemps glòria en làngel del qual és potència; e membrarà, memòria[14] que en aquel àngel la volentat haurà totstemps tota aquella glòria quey vol haver; e per açò la memòria, per so que remembra e membrarà sens null cessament de glòria en si matexa e en lenteniment e en la volentat, e

1. l, *om.* cor.—2. l, absque aere radices non possunt fructificare stipitem.—3. l, potest.—4. l, in natura virtutis.—5. l, et recolunt.—6. l, *om.* es.—7. l, ergo.—8. l, ha.—9. l, ha.—10. l, eviternam.—11. l, quia si sunt.—12. l, suam.—13. l, intelligit.—14. l, et ideo recolit memoria.

asò sens fi,[1] ha ten gran glòria, que nos pot recomptar ni escriure. ¶ Enteniment dàngel entén glòria, qui ès ab granea de bonea, poder e cètera, en si mateix, e en tot ço quis pertany a natura de glòria, e en tota la natura de si mateix e de la memòria e de la volentat de tot so quis pertany a la entitat del àngel; e cor aquesta glòria entén que totstemps la entendrà[2] sens null cessament, per açò enten que tan gran glòria entén e ha entesa e entendrà, que enteniment dome en aquesta present vida no la pot tota[3] entendre.[4] On, con açò sia enaxí, donchs, qui puria dir la gran glòria quel àngel en si mateix pren e[5] entén? E si a la glòria quel àngel en si mateix entén deffalim a entendre, quant més defalim a entendre[6] la glòria quel àngel entén en Déu, en lo qual entén mayor glòria que en si mateix! En lo qual Déu no entendria tan gran glòria con en si mateix si entenia que Déus no haja entesa e no entena e que entendrà[7] en si mateix glòria infinida, eternal, en granea de bonea, poder e cètera. ¶ Volentat dàngel vol aquela glòria que ha e que posseex, e vol aquela glòria sens null cessament, perdurablement,[8] e cor vol quel enteniment entena con él haja totstemps glòria, e lenteniment[9] entena tot so que la volentat ama de glòria, per açò la volentat ha tanta de glòria, que enaxí con en lo raig del sol no és mas lugor[10] e no cessa de luyir, enaxí e molt mils, en la volentat no cessa glòria, ni sa natura ni son actu no és sens glòria, e ach e ha e haurà tota aquela glòria que vol haver en si matexa e en tot so que en[11] la entitat e natura del àngel se conté. On, con asò sia enaxí, donchs, qui és qui pogués recontar glòria dàngel? ¶ En membrar[12] e entendre[13] e amar àngel sa[14] glòria

1. l, *om.* e asso sens fi.—2. l, intelligit et intellegat.—3. l, *om.* tota.—4. c, entendra.—5. l, *om.* pren e.—6. c, entendra.—7. l, non intelligit nec intelligat nec intelliget.—8. l, quod illa sit eterna absque illa cessacione.—9. l, *om.* com el... enteniment.—10. l, solis non est nisi lugor.—11. l, in.—12. l, angeli in recolere.—13. c, entendra.—14. l, angelus in sua.

no ha ten gran granea[1] con ha en[2] membrar, entendre e amar la glòria de Déu e sa glòria matexa e la glòria de tots los àngels e los sants de paraís, e encara en menbrar e entendre e a amar la glòria[3] que los àngels han en la gran justícia de Déu, la qual ab granea de bonea, poder e cètera, ponex[4] per tostemps tots los demonis e tots los homes infernats. E cor esta glòria covengua ésser en los àngels segons granea[5] de justícia, de bonea e cètera, de Déu, e[6] segons que granea de glòria se cové ab[7] la granea de justícia, bonea e cètera, dàngel, donchs,[8] a defalir[9] nos cové en recontar tota la glòria qui als àngels se cové: a la qual glòria nos aport Déus per sa mercé. ¶ Enteniment dàngel no cessa de entendre[10] glòria en Déu e en si matex, cor si cessava daytal entendre,[11] cessaria sa[12] glòria enaxí con sessaria en Déu natura divina, si cessava son entendre[13] en granea de bonificar, magnificar e glorificar e cètera; e cor sia inpossible que en Déu ces[14] actu de natura divina, e ⟨que⟩ enteniment dàngel puscha haver[15] glòria cessant son enteniment de entendre, per asò és revelat secretament so que de la glòria de Déu no gosam especificar[16] en est libre per ço cor posam en qüestió a qual de les tres ligs[17] se cové mils aquest libel segons la glòria de Déu e dels àngels e la pena[18] dels demonis.

1. l, magnitudinem glorie.—2. l[1], per.—3. l, *om.* de Deu... la gloria.—4. l, in magna justicia Dei que punit.—5. l, secundum magnam magnitudinem.—6. l, *om.* e.—7. l, cum.—8. l, ideo.—9. c, defelir.—10. c, entendra.—11. c, entendra.—12. c, se.—13. c, entendra.—14. c, ses.—15. l, sicut est impossibile quod intellectus angeli cesset habere.—16. c, espacificar.—17. l, in questione omnium trium legum ut sic loquar.—18. l, et secumdum penam.

¶ De la .vj.ª[1] distincció qui és de la pena dels demonis

ESTA distincció és departida en .ij.ᵉˢ parts: la primera part és de la pena que han los demonis per la primera intenció; laltra part és de la pena que han per la segona intenció.[2] On, primerament parlarem de la prima part.

1. *De la pena quels demonis han per la primera entenció*

CON granea sia en la bonea, poder e cètera, de Déu, per açò creà a conèxer e a amar si matex àngels qui actu[3] són demonis, per lur colpa esdevenguts[4] mals esperits per ço cor encontinent que foren creats amaren si matex⟨s⟩ per la primera intenció e amaren la glòria de Déu[5] per la segona; e cor els amaren glòria de si matex⟨s⟩ per la primera intenció e amaren la glòria de Déu per la segona,[6] a la qual glòria de Déu conèxer e amar foren creats per la primera, per açò hagren colpa e foren desviats de la intenció per la qual foren creats. On, peramordaçò la justícia de Déu los puní en ésser demonis per totstemps: cor enaxí con la pera qui cau enjús per sa ponderositat e per sa natura, enaxí los àngels malignes per la gran simplicitat de lur escència e natura, per totstemps se són girats e desviats de la intenció per la qual foren creats. ¶ Lenteniment del demoni entén Déu en granea de bonea, poder e cètera, e la volentat no ama aquela granea per so cor sent cativada e afleccionada[8] si matexa e lenteniment e la

1. l, Incipit sexta.—2. l, *om.* laltra... intenció.—3. l, nunc.—4. l, et facti.—5. l, et dilexerunt Deum.—6. l, *om.* e cor... segona.—7. l, racione huius.—8. l, bonitatis, potestatis eo quia sentit seipsam cautivatam et afflictam.

memòria e tota la entitat e la natura del demoni del qual és potència; e cor la volentat no seguex lo ús a que[1] és creada, per asò és enversada e desama so que lenteniment entén en Déu e en ses obres; e la memòria no pot seguir neguna regla hordenada en si matexa ni en lenteniment ni en la volentat; e per açò totes .iij.[2] les potències han, contra lur natura, contraris actus, la .j.ª contra laltra,[3] per la qual contrarietat la intelligència e la volència són sens conveniència, e lens és substància e sobjec[4] a corrumpuda virtut on és[5] inperfecta forma e matèria sobjecta a corrumpudes potències e actus;[6] e per açò és en lactu de cascuna potència granea molt gran en malícia, contra gran granea[7] de bonea, poder e cètera. On, con asò sia enaxí, doncs, qui puria cogitar la pena quels demonis an per la primera intenció? Cor ayten gran granea de glòria con lur fo promesa, ayten gran és la pena que sostenen. ¶ Cor los demonis foren[8] creats àngels a conèxer e amar Déu per totstemps, per asò cové que dur lur pena sens fi, cor si havia fi, seguir sia que lur colpa pogués concordar la granea[9] que Déus ha en justícia, ab menoritat de bonea, poder e cètera, e açò és inconvenient; per lo qual és demostrat con[10] los demonis són obstinats en lur malícia per totstemps, sostinents pació en lur primera[11] intenció; la qual pació és incogitable, cor la volentat dels demonis desira ésser semblant en glòria a la divinal glòria, enaxí con ho desirà en lo temps que peccà primerament, e lenteniment entén que la volentat totstemps volrà haver glòria e nul temps no la haurà, e entén que si volentat[12] amava més la glòria de Déu que sela que desira a si matexa, que ela e la memoria[13] e tota la entitat del àngel haurien[14] glòria; e

1. l, cursus ad quem.—2. l, *om.* .iii.—3. l, unum contra alium.—4. l, substancia subjecta.—5. l, per.—6. l, *af.* in suis proprietatibus et condicionibus.—7. l, magnam.—8. l, quia quantum fuit magna magnitudo pene quam sustinent nunc et quia diaboli fuerunt.—9. l, posset concordare in magnitudine.—10. l, quare.—11. l, proprio.—12. c, volent; l, voluntas.—13. l, quia ipse et ipsa et memoria.—14. l, haberet.

so que lenteniment entén de la volentat, desama la volentat per ço[1] cor na pena, e lenteniment entén aquela pena cor entén e cor la volentat ama so que no pot haver[2] e cor desama so que[3] lenteniment entén; e aytal pena speritual matexa és en la memòria. On, con asò sia enaxí, doncs, qui la poria aesmar[4] la pena que demoni sosté, entenent la glòria que ha perduda, la qual ⟨la⟩ volentat vol que lenteniment no entena, e entenent la pena[5] que ha en si, e en so que la volentat vol e desama e la memòria membra, e entenent que la volentat[6] totstemps volrà ço que no haurà e desamarà[7] so que tosttemps haurà? ¶ Tant és gran, la pena damunt dita, sobre asò quen podem dir ni escriure, que[8] noy basta nostre enteniment a entendra ni nostra memòria a membrar. On, Déus per sa mercè guart[9] nos de lur pena e de lur companyia.

11. *De la pena quels demonis han ne sostenen per la segona entenció*

Enaxí con ferre ciemant ixent de la formal tot blanch e afogat defora si[10] e dintre si matex,[11] crema làer ab què participa e tot so que toca,[12] enaxí e molt pus fortment està[13] pena e malícia en los demonis en qual que object sien[14] los actus de lurs potències: cor enaxí con foch e aygüa làer e terra se contrasten per corrupció en lo cors del home malaute o mort,[15] enaxí e molt més se contrasten en lo demoni memòria e enteniment e volentat, per lo qual contrast ha passió tota la entitat del subpòsit en tot

1. l, quia.—2. l, habet penam ex quia intelligit, et intellectus habet penam eo quia voluntas diligit illud quod non potest habere.—3. l, ipse.—4. l, quis ergo poterit ymaginari.—5. l, et intelligit intellectus penam.—6. l, quod voluntas.—7. l, odit.—8. l, pena diabolorum supra dicta ergo super hoc, quid poterimus plus dicere vel scribere? quia.—9. l, custodiat et protegat.—10. l, candeus et ignitum extra se.—11. l, *om.* e dintre si matex.—12. c, tota.—13. l, exit.—14. l, sicut.—15. l, et moritur.

quant la memòria sia membrant e lenteniment entenent e la volentat ayirant.[1] On, con[2] la memòria membre e lenteniment entena e la volentat desam tants objects, donchs, qui és qui aquesta pena pusca considerar? nil temps sens fi que la pena cové durar insessantment?[3] ¶ Esperitual pena és amar mal en son enamich e saber en aquel molt gran bé, e esperitual pena és voler multiplicar mal on és multiplicat bé. Aquesta pena han los demonis, cor[4] tot bé desamen en los àngels benignes e en los hòmens justs; e per açò han pena per ço cor los desamen en bé e los amen en mal, la qual pena és per la segona intenció en quant foren creats per ço que per la segona intenció los amassen e que amasssen Déu per la primera. ¶ Pena han[5] los demonis per lo mal que fan los hòmens peccadors, lo qual mal volrien que fos major; e cor lenteniment[6] entén que, on pus de mal fa lo demoni, més creix justícia, pena[7] a aquel, per açò ha la volentat pena con vol fer mal, e ha pena cor lo mal no és major, e[8] ha pena cor lenteniment entén lo mal e cor no entén major mal.[9] On, con açò sia tanta de pena,[10] deffalim a recomptar lo treball que[11] sostenen los demonis contraris a la justícia de Déu.

¶ Acabat és per gràcia e per[12] benedicció de Déu aquest libel[13] DELS ANGELS, lo qual breument havem tractat per ço com som ententius molt fortment a compilar los libres per los quals puscam conèxer e amar nostre Senyor Déus.[14]

1. l, diligens vel odiens.—2. l, cum hoc.—3. l, quam penam oportet durare incessanter, sine fine.—4. l, qui.—5. l, autem.—6. l, et intellectus.—7. l, et pena.—8. l, et etiam.—9. l, malum quia non intelligit magis malum.—10. l, ita sit tanta pena.—11. l, labores et dolores quos.—12. l, De fine huius libri.—13. l, liber.—14. l, *af.* qui est benedictus et laudabilis et gloriosus in secula seculorum, amen.

TAULA

Pàgines

INTRODUCCIÓ VII

BREU NOTÍCIA DELS CODEXS USATS XXXV

LIBRE DE HOME

⟨Pròlech⟩. 3

Del departiment daquest libre 4

⟨De la primera part qui és de ésser de home⟩. . 5

I. *De cors de home* 5

II. *De ànima racional* 12

III. *Home, com és home?* 26

IV. *De les obres naturals de home* 29

V. *De les obres artificials de home* 41

De la segona part de aquest libre que és de mort de home 48

Del departiment de aquesta segona part 49

I. *De la primera part de aquesta segona part qui és ⟨de mort corporal⟩* 50

II. *De la segona part ⟨de aquesta segona part⟩ daquest libre, que és de mort speritual de home* . . 68

⟨Comença la terça part de aquest libre de home⟩. 125

I. *De oració.* . . . . . .

Pàgines

II. *De les obres de nostre senyor Déu Jhesú Crist* . . 139
III. *De pregàries*. 146
⟨Explicit⟩. 158

LIBRE DE ANIMA RACIONAL

⟨Pròleg⟩ 163
De la divisió daquest libre 163
De la primera part daquest libre e primerament . 166
I. *De la sua primera spècia* 166
II. *De la .ij.ª spècia de la primera part* . . . 177
III. *De la .iij.ª spècia de la primera part* . . . 181
De la segona part daquest libre, e primerament . 186
IV. *De la sua primera spècia* 186
V. *De la segona spècia qui és de la segona part* . 191
VI. *De la .iij. spècia qui és de la segona part* . . 199
VII. *De la quarta spècia de la segona part* . . . 205
De la terça part, e primer 211
VIII. *De la sua primera spècia* 211
IX. *De la segona spècia de la. iij.ª part*. . . . 216
X. *De la terça spècia de la terça part* 221
De la quarta part, e primerament . . . . . .
XI. *De la sua primera spècia* 226
XII. *De la segona spècia qui és de la quarta part* . 231
De la .v.ª part daquest libre, e primerament . . 236
XIII. *De la primera spècia* 236
XIV. *De la .ij.ª spècia de la .v.ª part*. 241
De la .vj.ª part daquest libre e primerament . . 246
XV. *De la primera spècia* 246
XVI. *De la segona spècia qui és de la sexta part* . 251
De la .vij.ª part, e primerament. 257
XVII. *De la primera spècia* 257
XVIII. *De la segona spècia qui és de la .vij.ª part* . 263
De la .viij.ª part, e primerament 268
XIX. *De la primera spècia* 268

Pàgines

XX. *De la .ij.ª spècia de la .viij.ª part* 273
De la .ix.ª part, e primerament 278
XXI. *De la primera spècia* 278
XXII. *De la .ij.ª spècia de la novena part*. . . . 287
De la .x.ª e derrera part daquest libre, e primer . 293
XXIII. *De la primera spècia* 293
XXIV. *De la segona spècia qui és de la .x.ª part*. . 299
De la fi daquest libre 304

L. DELS ANGELS

Del pròlech 307
Comença la primera distincció on se prova àngels ésser 310
I. *De bonea* 310
II. *De granea* 311
III. *De poder* 311
IV. *De saviesa*. 312
V. *De amor* 313
VI. *De justícia* 314
VII. *De perfecció* 315
VIII. *De bonea* 316
De la segona distincció 318
I. *De essència* 318
II. *De ens angelical* 323
III. *De substància* 329
IV. *De les propietats dels àngels* 333
V. *De condicions dels àngels* 339
De la terça distincció qui és de la fruició que los àngels fan en nostre Senyor Déus 343
I. *De bonea*. 343
II. *De granea* 345
III. *De poder* 346
IV. *De saviea* 348
V. *De amor*. 349

Pàgines

VI. *De justícia* 350
VII. *De perfecció*. 352
De la quarta distincció qui és de la lucució dels àngels 354
I. *De la lucució que àngel ha ab si mateix* . . . 354
II. *De la lucució que los àngels an ab los altres* . . 355
III. *De les paraules que los àngels han ab los hòmens*. 359
De la .v.ª distincció qui és de la glòria dels àngels. 366
I. *De la glòria quels àngels conexen e amen ⟨en Déu⟩*. 366
II. *De la glòria quels àngels an en si mateys* . . . 368
De la .vj.ª distincció qui és de la pena dels demonis. 372
I. *De la pena quels demonis han per la primera entenció* 372
II. *De la pena quels demonis han ne sostenen per la segona entenció* 374
⟨Explicit⟩. 375

✠ S'acabà d'estampar aquest volum, dia XXIX de setembre de l'Any Sant MCML, festa de l'arcàngel sant Miquel. ✠ *Princeps gloriosissime, esto memor nostri: hic et ubique semper precare pro nobis Filium Dei, alleluja, alleluja.*

BINDING DEPT. MAY 23 1967

B
765
L8
1906
v.21

Lull, Ramón
Obres de Ramon Lull